

FORGÁCS Balázs

A HADIKULTÚRA FOGALMÁNAK HISTORIOGRÁFIÁJA II.**THE HISTORIOGRAPHY OF CULTURE OF WARFARE'S CONCEPT II.**

A tanulmány A hadikultúra fogalmának historiográfiája I. című cikk folytatása. Bemutatja a hadikultúra fogalmának létezését a XX. századi hadügyi gondolkodásban. A szerző igazolja, hogy a hidegháborúban a stratégia fogalmának értelmezési bővülése elvezetett a hadikultúra fogalmának megjelenéséhez a hadügyben. A tanulmány bemutatja a nyugati és a keleti hadelmélet hatását Kovács Jenő hadtudományi munkásságára, aki Magyarország katonai stratégiájának kutatása közben definiálta és rendszerezte a hadikultúrákat.

The essay is continuation of The historiography of culture of warfare's concept I. It presents the existence of culture of warfare's concept in military thinking of the 20th century. The author proves that the enriching of explanation of strategy's concept led up to create the culture of warfare's concept in military affairs in the Cold War. The essay presents the western and eastern military science influenced Gen. Jenő Kovács's military research. Gen. Jenő Kovács defined and systematized the different types of cultures of warfare in his research about military strategy of Hungary.

A múlt század folyamán kialakult a hadikultúrák problémakörének két – a náciizmus és a bolsevizmus által megalkotott – elméleti zsákutca, melyeket az emberiség történetére gyakorolt óriási hatásuk miatt mindenképpen meg kell említeni. A XX. század első felében előretörő jobb és baloldali politikai szélsőségek is foglalkoztak a háború elméleti kérdéseivel, hiszen a hatalom megszerzésének és növelésének eszközt látták a fegyveres összecsapásokban. A hadikultúrák kérdéskörét illetően megjelent a faji harcászat eszméje¹, amely a fajelméletre alapozva hirdette bizonyos népek, népcsoportok hadviselésbeli fölényét másokkal szemben. A fölény egyik összetevője a kultúra, amely a hadtudományi ismeretek birtoklásában, illetve azok magasabb szintű alkalmazásában is megnyilvánul, biztosítva a sikert a fegyveres küzdelemben. Érdekesség, hogy az általuk hazánkban „faji (ösztönös) harcmodornak” nevezett tulajdonság fölényét próbálták igazolni a technikai fejlettséggel szemben. A technikai fejlettséggel szembeni kulturális fölény elméleti csapdája viszont éppen az, hogy az a hadviselő fél, akinek országa magasabb technikai fejlettségi szinten áll, minden bizonnyal nagyobb eredményeket ért el az elméleti és alkalmazott tudományokban is, így alacsonyabb kulturális fejlettségi szintről nehezen beszélhetünk. Ebben a politikai baloldalon megjelenő szélsőség, a kommunizmus is igen élénken érdeklődött a hadtudomány kérdéseiről. A politikai hatalom megszerzésének kizárólagos eszközeként hirdetett fegyveres felkelés, illetve a hatalom megtartását szolgáló fegyveres küzdelem elméleti kérdései kiemelt problémakörök voltak a legfőbb politikai és katonai teoretikusok munkáiban. Ők is saját fölényüket próbálták igazolni, amely eltérő politikai, gazdasági, társadalmi és ideológiai berendezkedésükön alapult, a nyugati demokráciákkal szemben.² Ez a fajta eltérés természetesen a kultúra területére is igaz volt: új típusú, kommunista kultúrájuk fölényét a világ elmaradottabb részeiben a XX. század második felében igen gyorsan terjedő baloldali mozgalmak sikerében látták igazolva. A kulturális fölény hangoztatása

¹ A magyar hadtudományi irodalomban lásd FEKETEHALMY – CZEYDNER Ferenc: Faji harcászat. In.: Magyar Katonai Szemle, 1936., 1. szám, p. 14-27., illetve NÉMETH József: Az olasz – abesszin háború. Magyar Katonai Szemle, 1936., 8. szám, p. 1-230.

² A kommunizmus hadelméletének kialakulásáról lásd BABIN, A. I.: Engels katonaelméleti nézeteinek kialakulása és fejlődése. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp., 1980.; KORTKOW, J.: Lenin als Stratege. (Lenin a stratégia.) In.: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1970., 3. szám, p. 198-202.; NYIKITYIN, E. F. – PANKRATOV, N. R. – USZTYIMENKO, V. A. (szerk.): Lenin és a szovjet fegyveres erő. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp., 1970.; LEVANOV, I. N. – BJELIJ, B. A. – NOVOSZELOV, A. P.: A marxizmus – leninizmus a háborúról és a hadseregről. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp., 1958.

természetesen a hadtudomány területére is igaz volt: az orosz-szovjet hadtudomány tanainak vezető szerepe megkérdőjelezhetetlen volt az általuk vezetett katonai-politikai tömb államaiban.³ Úgy vélték, hogy az eltérő politikai rendszerek más és más jellegű háborúkat vívnak meg – a háborús tünetek különbözőségei igazolták számukra tézisüket. Véleményem szerint a fentiekben szintén a hadikultúrák egyes elemeinek megjelenése látható.

A II. világháború és a hidegháború újabb változásokat idézett elő a hadügyben. Az erőszak útján történő akaratérvényesítés eszközrendszere kiszélesedett: a második világhégest megelőző két évtized addig még nem látott haditechnikai fejlődése csak előrevetítette az 1945 utáni időszak egyre gyorsuló fejlődését. Az akaratérvényesítést szolgáló fegyverek technikai fejlődése egyre gyorsuló tendenciát mutatott, és mutat napjainkban is. A haditechnikai eszközök, azaz a kényszerítő eszközök megsokasodása együtt járt a stratégia fogalmának kiszélesedésével is: az eddigi csupán katonai értelmezés kiszélesedett. Clausewitz a XIX. században a stratégiát az ütközeteknek a háború céljára történő alkalmazásaként látta, de a hidegháború évtizedei megmutatták e fogalom értelmi bővülését.

A stratégia fogalmának kibővülése mindennél jobban tükrözi a katonai gondolkodás változását, a politikai célból alkalmazott erőszak eszközeinek bővülését és mindezek eredőjeként életre hívta a hadikultúra fogalmának meghatározását és szerveződését az Okcident (Nyugat) népeinek katonai gondolkodásában. Az 1960-as évek az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti fegyverkezési verseny eljutott arra szintre, hogy egy esetlegesen köztük kirobbanó fegyveres konfliktusban mindketten megsemmisültek volna. A két szuperhatalom egy globális háborúban nem mérkőzhetett meg egymással, mert az nem csupán kettejük, hanem az egész emberi civilizáció végét jelentette volna.⁴ A kölcsönösen garantált megsemmisítés felismerése elvezetett a globális enyhülés folyamatának elindulásához, de ez még nem jelentette a hidegháború végét. Bár a globális konfliktus kirobbanásának veszélye egyre kisebb mértékben fenyegetett, az elrettentés megtartása érdekében továbbra is óriási mennyiségű fegyvert birtokoltak a szemben álló koalíciók és a kisebb, helyi jellegű konfliktusokban tovább folyt a küzdelem a két szuperhatalom között. A katonai, vagyis a direkt eszközök alkalmazása helyett viszont előtérbe kerültek a nem katonai kényszerítő eszközök: a gazdasági verseny, a pszichológiai hadviselés és az ideológia területén vívott harc, azaz az indirekt eszközök bekerültek a hidegháborúban alkalmazott „fegyvertárba”. Az akaratérvényesítés eszköztárának változása, fokozatos kibővülése arra készítette a katonai teoretikusokat, hogy átgondolják a stratégiáról eddig vallott elképzeléseiket, módosítsák és pontosítsák azokat. Ez a folyamat a fogalom újraértelmezéséhez, tartalmi kibővüléséhez vezetett.

Anton Burnhauser német ezredes véleménye szerint⁵ az indirekt eszközök a hidegháború éveiben sokat fejlődtek és rendkívül hatásossá váltak. Ezek „...a politikai és stratégiai jellegű ráhatást szolgáló eszközök és tényezők, amelyeket konfliktus esetén kevésbé kockázatosan lehet alkalmazni”⁶ újfajta stratégia-értelmezést követelnek. Olyat, „amely mindent felölel, egy és oszthatatlan, és feladata a politika által megszabott körülmények figyelembe vételével, felölelni az állami tevékenység valamennyi területét, és azokat a politikai feladatok és célok szolgáltatába állítani.”⁷ A német katonai teoretikus véleményében tetten érhető az a kortűnet, miszerint a – globális – fegyve-

³ A magyar vonatkozásról lásd MÓRICZ Lajos: A katonai gondolkodás változásai 1945-1956 között. In.: ÁCS Tibor (szerk.): A magyar katonai gondolkodás története. Tanulmánygyűjtemény. Zrínyi Kiadó, Bp., 1995., p. 163-179., valamint KOVÁCS Jenő: A katonai gondolkodás feltételei és eredményei (1957-1990). In.: ÁCS Tibor (szerk.): A magyar katonai gondolkodás története. p. 180-194.

⁴ „Clausewitz háború fogalmára utalva – erőszak alkalmazása a politikai akaratérvényesítés céljából – ... elmondható: katonai szempontból nem azért értelmetlen az ilyen háború, mert – miként mondani szokták – mindenki elpusztul, hanem azért, mert ha mindenki elpusztul, nem létezik a politikai akaratát érvényesítő fél, mint ahogyan nem létezik az fél sem, akivel szemben politikai akaratunkat érvényesíthetnénk.” In.: NAGY Miklós Mihály: A katonai erőszak elmélete és a XX. század. p. 168.; lásd még LIDDELL HART, Basil Henry: Stratégia. Európa Könyvkiadó, Bp., 2002. p. 550.

⁵ Sz.n.: A stratégia értelmezése a nyugati katonai szakirodalomban. In.: Honvédelem, 1967., 8. szám, p. 113-117. A cikk BURNHAUSER, Anton: Grundbegriffe der Strategie.. Ein Versuch zu ihrer Erläuterung und Abgrenzung. (A stratégia alapfogalmi. Kísérlet az értelmezésre és a lehatárolásra.) In.: Wehrkunde, 1966., 10. szám, p. 510-516. tanulmányának tartalmi kivonata.

⁶ Mint például a pszichológia, a propaganda, a gazdaság, a szociológia, a képzettség, a pénzügyi tevékenység és az életszínvonal. Uo. p. 114.

⁷ Uo. p. 114.

res konfliktusokat lehetőleg el kell kerülni, ezért az indirekt eszközök alkalmazása egyre fokozódó mértéket kell hogy öltön. A stratégiai ráhatás eszközei politikai-diplomáciai, pszichológiai, gazdasági, technikai és katonai jellegűvé válnak, és ezek a területek a stratégiának – mint egésznek – a részterületeivé lesznek.⁸ Ebből kiindulva fogalmazta meg Burhauser saját „általános stratégia” fogalmát, amely alatt az „...egy állam vagy koalíció összes eszközeinek alkalmazását és lehetőségeinek felhasználását értjük, időben, térben és teljes intenzitásban, a politikai vezetés által megszabott feladatok és célok érdekében.”⁹ Ez a stratégia már felöleli az állam belpolitikai életének, a koalíciónak és az ellenség értékelésének összes kérdését is. A katonai stratégia kettős funkciót kapott: egyrészt az általános stratégia része lett, másrészt továbbra is felelős maradt a stratégia elgondolásainak katonai értelemben történő végrehajtásáért – azaz „a hadászat meghatározható úgy is, mint a fegyveres erők alkalmazása, az általános stratégia kereteiben.”¹⁰

Másfél évtizeddel később Heinz Brill tanulmányában¹¹ közzétett megfogalmazása szerint a differenciálódás eredményeképpen számos stratégia-fogalom született¹², hogy „...a stratégia az állam politikai vezetése által felhasznált minden állami eszköz készenlétkben tartása és alkalmazása direkt vagy indirekt módon az állami célok elérésére úgy béke, mint háború idején.”¹³ A szerző külön meghatározta a katonai stratégia fogalmát is, mely szerint „a katonai stratégia, vagyis részstratégia pedig következetesen a fegyveres erők alkalmazása politikailag bölcs módon az össz-stratégia érdekében és céljából.”¹⁴ Brill szerint a stratégia fogalmának változása a katonai és a civil terület összekapcsolódásáról tanúskodik.

A hidegháború korának másik gondolkodója, Gottfried Greiner tanulmányában megállapította, hogy a modern stratégia „az egykor világosan megvont fogalmi körvonalakat elveszíti.”¹⁵ Az eddig csak katonai értelmezés mellett egyenrangú alkotóelemként tűnnek fel a gazdasági, a pszichológiai és a tudományos aspektusok. A kiszélesedő fogalom nemzeti-, össz-, vagy nagy- jelzőkkel bővült ki. Ludwig Freund is azt állapította meg, hogy a katonai stratégiatervezés globális politikai, gazdasági, technikai, szellemi, kulturális feltételek számbavételével történik, azaz a katonai elem kiegészül.¹⁶

Hasonlóan vélekedett a hidegháború jelentős francia katonai teoretikusa, André Beaufre tábornok is. Elméleti munkái tanúsága szerint ő is a stratégia fogalmának kibővülését érzékelte korában. Véleménye szerint a katonai erők mellett a politika, a diplomácia és a gazdaság¹⁷ nyomásgyakorló eszközeit is alkalmazni kell a politikai célok megvalósítása érdekében.¹⁸ Megfogalmazásában „ha a stratégia fogalmát a katonai területre korlátozzuk, akkor az legfőképpen azt jelenti, hogy eltekintünk attól, hogy valamennyi olyan tényezőt egyetlen közös tárgyban foglaljunk össze, amely tényezők egy konfliktus megkezdésére vonatkozó döntéshez, de még a hadművelet végrehajtásához is vezetnek.”¹⁹ A Die Wiederentdeckung der Strategie (A stratégia újbóli felfedezése) című tanulmányá-

⁸ Uo. p. 115.

⁹ Uo. p. 116.

¹⁰ Uo. p. 115.

¹¹ BRILL, Heinz: Der Strategiebegriff heute. (A stratégia fogalma ma.) In.: Europäische Wehrkunde, 1981., 11. szám, p. 491-494.

¹² Brill felsorolásában: globális stratégia, világstratégia, planetáris stratégia, totális stratégia, általános stratégia, bevetési stratégia, katonai stratégia, direkt stratégia, indirekt stratégia, összstratégia, eurostratégia, periférikus stratégia, erővonal stratégia, védelmi stratégia, külpolitikai stratégia, operatív stratégia, megsemmisítő stratégia, preventív stratégia. Ld. BRILL, Heinz: Der Strategiebegriff heute. p. 493.

¹³ BRILL, Heinz: Der Strategiebegriff heute. p. 494.

¹⁴ BRILL, Heinz: Der Strategiebegriff heute. p. 494.

¹⁵ GREINER, Gottfried: Strategische Konzeptionen und Handlungsmöglichkeiten., (Hadászati koncepciók és csalakvési lehetőségek.) In.: Wehrkunde, 1966., 6. szám, p.287-293.

¹⁶ FREUND, Ludwig: Verhältnis von Strategie, Geist, Politik. (Stratégia, szellem, politika viszonya.) In.: Wehrkunde, 1969., 2. szám, p. 61.

¹⁷ A gazdaság szerepéről lásd BEAUFRE, André: Néhány gondolat a gazdasági fegyverről. In.: Honvédelem, 1970., 5. szám, p. 34-37.

¹⁸ BEAUFRE, André: Anmerkungen zur Begriffsbestimmung der Strategie. (Jegyzetek a stratégia fogalmi meghatározásához.) In.: Wehrkunde, 1965., 3. szám, p. 113.

¹⁹ BEAUFRE, André: Anmerkungen zur Begriffsbestimmung der Strategie.

ban²⁰ Beaufre már azt állította, hogy a katonai jelleg szerepe egyre csökken a stratégia fogalmában, és a pszichológiai jellegű elem bír döntő jelentőséggel.²¹ A francia katona-tudós megállapította, hogy a stratégia kutatásakor vizsgálni kell a történelmi múltat, a tudomány és a technikai vívmányait a politikai stratégiát, a kortárs jelenségeket, valamint magát a stratégiát is.²² A stratégia kutatásakor ő is megállapította, hogy katonai értelemben kétféle stratégia létezik: a direkt eljárás szerinti totális, illetve az indirekt eljárás szerinti totális stratégia. Míg az első a katonai akció túlsúlyán alapul, a második az akcióban rejlő eredményt nem katonai eszközökkel éri el.²³ *Walter Mussel* véleménye²⁴ is alátámasztja a stratégia fogalmának kibővülését. Az szerző Clausewitzet, Moltkét, *von Goltz*-ot és *Ludendorff*-ot idézve arra megállapításra jut, hogy a hidegháborút megelőzően a stratégia fogalmát pusztán csak katonai értelemben használták. A hidegháborúban azonban, ahol a fenyegetés egyre totálisabb, a katonai terület csupán részterületté válik. A hidegháború jellegéről így írt: „*E fenyegetés megnyilvánul az ellenfél küzdelmének új formáiban egy olyan totális hatalmi harcban, amely a társadalmi élet minden területét magába foglalja, ami a „hidegháborúban” minden alkalmas eszközt igénybe vesz; a gazdaságot, a kutatást, a technikát, a tudományt, a kultúrát, a bel- és külpolitikát, ám különösen a tömegek pszichológiai befolyásolását.*”²⁵ A totális fenyegetés ellen totális, azaz általános stratégia kell, amelynek célja a „forró” háború kirobbanásának megakadályozása. Ennek a totális, általános vagy össze-stratégiának egyik alkotórésze a katonai terület, amely a legfelsőbb stratégiai régióban helyezkedik el. Mussel saját maga igazolására kortárs hadtudományi gondolkodók²⁶ hasonló véleményét is idézte.²⁷

A stratégia fogalmának átalakulása a hidegháborúban talán leginkább *Basil Henry Liddell Hart Stratégia*²⁸ című könyvében érhető tetten, melyben a brit szerző az indirekt, vagy az ő megfogalmazásában a „korlátozott célok” stratégiájának mélységét tárta fel. Megállapította, hogy „*ahogy a taktika nem más, mint a stratégia alkalmazása egy alacsonyabb szinten, ugyanúgy a stratégia nem más, mint a „nagystratégia” alkalmazása.*”²⁹ „*A nagystratégia – a magasabb stratégia – szerepe ugyanis az, hogy koordinálja és irányítsa a nemzet vagy az ország-csoport minden erőforrását a háború politikai célkitűzéseinek elérésére, amelyet viszont az alapvető politika fogalmaz meg.*”³⁰

A kor hadtörténelmi jelenségei, tünetei arról tanúskodnak, hogy az erőszak-alkalmazás eszközrendszere annyira kibővült, hogy a nemzetközi hadelmélet felismeri a háborúk megvívásának módszerbeli eltéréseit, azaz a hadikultúrák létét.³¹ A stratégia fogalmának nyugati értelmezésbeli változása hatással volt a magyar hadügyre is, jóllehet a rendszerváltásig az orosz-szovjet hadtudomány határozta meg és határolta be a hazai katonai gondolkodást. Az önálló magyar katonai stratégia kialakításának igénye széleskörű kutatásokat követelt, így a vizsgálódás területei között megjelent a hadikultúra fogalma is. A magyar hadtudományban *Kovács Jenő* foglalkozott először konkrétan a hadikultúrákkal, de úgy vélem, hogy e kérdéskör elemei már korábban is megjelentek a katonai kutatók munkáiban.³² Az 1980-as és az 1990-es évek fordulóján bekövetkezett politikai rendszerváltással hazánk éle-

²⁰ BEAUFRE, André: Die Wiederentdeckung der Strategie. (A stratégia újbóli felfedezése.) In.: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1967., 1. szám, p. 18-24.

²¹ BEAUFRE, André: Die Wiederentdeckung der Strategie. p. 20.

²² BEAUFRE, André: Die Wiederentdeckung der Strategie. p. 20.

²³ BEAUFRE, André: Die Wiederentdeckung der Strategie. p. 23.

²⁴ MUSSEL, Walter: Strategie als Aufgabe der Politik. (A stratégia mint a politika feladata.) In.: Wehrkunde, 1966., 4. szám, p. 179-184.

²⁵ MUSSEL, Walter: Strategie als Aufgabe der Politik. p. 182.

²⁶ André Beaufre, Albert C. Wedemeyer, Günther Blumentritt

²⁷ MUSSEL, Walter: Strategie als Aufgabe der Politik. p. 183.

²⁸ LIDDELL HART, Basil Henry: Stratégia. Európa Könyvkiadó, Bp., 2002.,

²⁹ LIDDELL HART, Basil Henry: Stratégia. p. 493.

³⁰ LIDDELL HART, Basil Henry: Stratégia. p. 493.

³¹ Lásd APPELEGATE, R. A. D. – MOORE, J. R.: Warfare – an Option of Difficulties. A Examination of Forms of War and the Impact of Military Culture. (Hadviselés – a nehézségek opciója. A háború formáinak vizsgálata és azok hatása a katonai kultúrára.) In.: The RUSI Journal, 1990., 3. szám, p. 13-20.

³² Lásd például KÖSZEGVÁRI Tibor: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-csoportok (bandák) elleni fegyveres harc problémái a hadműveleti területen és a háterszágban. Doktori értekezés, Zrínyi Miklós Katonai Aka-

téne minden területén érzékelhető változások nem kerültek el a magyar hadügyet sem. A Varsói Szerződés és az orosz-szovjet hadtudományi determináltságából kiszakadó magyar hadtudomány válaszút elé érkezett: megmarad a korábban több mint négy évtizedig uralkodó katonai elképzelések mellett, vagy felváltva ezeket a nézeteket, a nyugati minták mentén halad.³³ Ez a dilemma vezette Kovács Jenőt is arra, hogy megkezdje kutatásait az új magyar katonai stratégia kialakítása érdekében. A hadikultúrák az 1980-as és 1990-es évek fordulóján kerültek Kovács Jenő hadtudományi kutatásainak homlokterébe³⁴, melyek alapjait angolszász szerzők munkái képezték.³⁵ Ezeket az ismereteket beépítette abba a hosszú távú OKTK³⁶ kutatási programba, amely vezetésével Magyarország önállóvá váló katonai stratégiájának elméleti alaposítottságú meghatározására tett kísérletet. E téma geopolitikai, hadművészeti alapjait kutatta és a probléma komplex vizsgálatában a történelem (Ölvedi Ignác), a hadtörténelem (Dombrády Lóránd), a katonaföldrajz (Siposné Kecskeméthy Klára, Nagy Miklós Mihály) és a külpolitika (Bobvos György) képviselőit is bevonta. A munka három vaskos kötetben, 1993-ban, 1995-ben és 1996-ban, kézirati formában, *Magyarország katonai stratégiája (Komplex kutatási téma)*³⁷ címmel került összegzésre. Kovács Jenő korai, 1996-ban bekövetkezett halála nem engedte meg számára a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítását, de kutatásának eredményei nem veszték kárba. A széles körű kutatások alapot teremtettek számos kutatónak, akik továbbfejlesztették nagyívű munkájának eredményeit. Közéjük tartozik Nagy Miklós Mihály, aki Kis magyar hadelmélet³⁸ című munkájában a geopolitika és a geostratégia eszmei alapjain kiegészítette Kovács Jenő kutatásait, s megvizsgálta, hogy „milyen kapcsolat létezik geográfia és katonai gondolkodás között.”³⁹ A hadikultúra fogalmának a hazai hadtudomány fogalomtárában való megjelenése kapcsán egy tudománytörténeti érdekességre hívom fel a figyelmet. Kovács Jenő kutatásaival egy időben folyt a rendszerváltás utáni magyar hadtudomány egyik legnagyobb vállalkozása, a hiánypótlónak szánt *Hadtudományi Lexikon*⁴⁰ megjelentetése. Mivel a hadikultúra fogalma és rendszere még kiforratlan volt, nem került a szócikkek közé. Napjaink korszelleme tükröződik abban, hogy a politikai események hatására a nyugati kultúrkör embere egyre nagyobb érdeklődéssel fordul a kulturális antropológiai kérdések felé, s ez érezteti hatását az egyetemes és a magyar hadelméletben is. Ebben elsősorban Samuel P. Huntington alapművét, valamint John Keegan hadtörténelmét kell kiemelnünk, míg hazai vonatkozásban Szabó János tanulmányára hívom fel az olvasó figyelmét.⁴¹ Hazánk aktuális hadtudományi kérdései között továbbra is szerepel a hadikultúrák problémaköre. A mai magyar katonai szakírók munkáiban immáron direkt módon említik a fogalmat, amelynek alapjai még mindig a Kovács Jenő által megfogalmazott nézeteken alapulnak. Megjelent a hadtudományi doktori kutatásokban⁴², illetve különböző

démia, 1988.

³³ A témáról bővebben lásd KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. In.: Új Honvédségi Szemle, 1993., 6. szám, p. 1-7. és KÖSZEGVÁRI Tibor: A magyar katonai gondolkodás a 90-es években. In.: ÁCS Tibor (szerk.): A magyar katonai gondolkodás története. p. 195-204.

³⁴ KOVÁCS Jenő: A katonai erő közvetlen alkalmazásának hadászata. In.: Honvédelem, 1989., 5. sz., p. 3-12., illetve uő.: A nukleáris kor hadászata. In.: Honvédelem, 1989., 6. sz., p. 36-47.

³⁵ Kovács Jenő forrásai voltak: APPELEGATE, R. A. D. – MOORE, J. R.: Warfare – an Option of Difficulties. A Examination of Forms of War and the Impact of Military Culture. p. 13-20.; ANTAL, John F.: Maneuver versus attrition: A historical perspective. (Manőver a felőrlés ellen. A történelmi nézőpont.) In.: Military Review, 1992., 10. szám, p. 21-33.; BAUCOM, D. R.: Historical Framework for the Concept of Strategy. (Történelmi keret a stratégia koncepciójához.) In.: Military Review, 1987., 3. szám, p. 2-13.; JONES, Archer: The Art of War in the Western World. (A háború művészete a nyugati világban.) New York, Oxford University Press, 1989.; KILLEBREW, Robert B.: NATO, Deterrence and Light Divisions. (NATO, elrettentés és könnyű hadosztályok.) In.: Military Review, 1985., 5. szám, p. 3-15.; LIVINGSTON, Noyes B.: Blitzkrieg in Europe: Is it still possible? (Világháború Európában: lehetséges-e még?) In.: Military Review, 1986., 6. szám, p. 26-38.; OLSON, William J.: The Light Force Initiative. (Könnyű erők kezdeményezése.) In.: Military Review, 1985., 6. szám, p. 2-17.

³⁶ Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások

³⁷ KOVÁCS Jenő: Magyarország katonai stratégiája. (Komplex kutatási téma). I-III., Kézirat, Bp., 1993., 1995., 1996., a kézirat a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárában található, raktári jelzet: 585/1767:1; 585/1767:2; 585/1767:3

³⁸ NAGY Miklós Mihály: Kis magyar hadelmélet. Zrínyi Kiadó, Bp., 2006.,

³⁹ NAGY Miklós Mihály: Kis magyar hadelmélet. p. 7.

⁴⁰ SZABÓ József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon. I-II. kötet. Magyar Hadtudományi Társaság, Bp., 1995.,

⁴¹ HUNTINGTON, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Bp., 2004.; KEEGAN, John: A hadviselés története. Corvina, Bp., 2002.; SZABÓ János: Egy lehetséges erőszakelmélet. In.: Múltunk, 2004., 4. szám, p. 21-70. Miután e művek a kulturális antropológia tárgykörébe vágnak, tanulmányunkban nem játszanak szerepet.

⁴² Lásd BUKNICZ Ferenc: A katonai stratégia (hadászat) alapvető kérdései. Doktori értekezés, ZMNE, 2001. és DEÁK János: A nemzeti katonai stratégia alapvető kérdései. Doktori értekezés, ZMNE, 2001.,

szervezők szakírásaiban⁴³ és tananyag a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem számos graduális és doktori képzésében. Ez a jelenség nem véletlen, hiszen napjaink hadügye átalakulóban van: a rohamos technikai fejlődés talán egyik legmarkánsabb tünete ennek a folyamatnak, amellyel együtt jár a háborúban alkalmazott fegyverek minőségi fejlődése, megnövekedett pontossága, illetve pusztító ereje. A fegyverek generációváltásával természetesen párhuzamosan változnak a korábban alkalmazott harcéljárások is, ami kihat a hadviselés legmagasabb szintjére, a hadászatra is. A rohamos technikai-technológiai átalakulás azonban csak azokra az országokra jellemző, ahol a politikai szándék és a gazdasági, valamint az ipari háttér megfelelően képes biztosítani azokat az anyagi erőforrásokat, amelyek mind a kutatás, mind a fejlesztés, mind pedig a hadrendbeállítás költségeit, valamint előállítását és sorozatgyártását hivatottak fedezni. A magasabb technikai fejlettségi szinttel rendelkező országok hadügyében megjelenő jelenségek mögött a katonai szakírók egy része, köztük *Deák János*, egy új típusú hadikultúra megjelenését látják.⁴⁴ E mögött a gondolatsor mögött rejtőzik a kérdés: vajon az erőszak-alkalmazás eszközeinek fejlődése megváltoztatja-e, és ha igen, mennyiben a hadikultúrák korábbi hármass – mozgáscentrikus, anyagcentrikus és gerilla hadviselés hadikultúráját feltételező – felosztását.

Kulcsszavak: hadikultúra, KOVÁCS Jenő, hadviselés, hadügyi gondolkodók

Keywords: culture of warfare, Jenő KOVÁCS, warfare, military philosopher/thinker

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ács Tibor: A hadikultúra történetéhez. In.: *Hadtudomány*, 2005., 2. szám, p. 15-26.
- Antal, John F.: Maneuver versus attrition: A historical perspective. (Manőver a felőrlés ellen. A történelmi nézőpont.) In.: *Military Review*, 1992., 10. szám, p. 21-33.
- Applegate, R. A. D. – Moore, J. R.: Warfare – an Option of Difficulties. A Examination of Forms of War and the Impact of Military Culture. (Hadviselés – a nehézségek opciója. A háború formáinak vizsgálata és azok hatása a katonai kultúrára.) In.: *The RUSI Journal*, 1990., 3. szám, p. 13-20.
- Babin, A. I.: Engels katonaelméleti nézeteinek kialakulása és fejlődése. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp., 1980.
- Baucom, D. R.: Historical Framework for the Concept of Strategy. (Történelmi keret a stratégia koncepciójához.) In.: *Military Review*, 1987., 3. szám, p. 2-13.
- Beaufre, André: Anmerkungen zur Begriffsbestimmung der Strategie. (Jegyzetek a stratégia fogalmi meghatározásához.) In.: *Wehrkunde*, 1965., 3. szám, p. 113-116.
- Beaufre, André: Die Wiederentdeckung der Strategie. (A stratégia újbóli felfedezése.) In.: *Österreichische Militärische Zeitschrift*, 1967., 1. szám, p. 18-24.
- Beaufre, André: Néhány gondolat a gazdasági fegyverről. In.: *Honvédelem*, 1970., 5. szám, p. 34-37.
- Brill, Heinz: Der Strategiebegriff heute. (A stratégia fogalma ma.) In.: *Europäische Wehrkunde*, 1981., 11. szám, p. 491-494.
- Buknicz Ferenc: A katonai stratégia (hadászat) alapvető kérdései. Doktori értekezés, ZMNE, 2001.

⁴³ Ács Tibor: A hadikultúra történetéhez. In.: *Hadtudomány*, 2005., 2. szám, p. 15-26.; Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. In.: *Hadtudomány*, 2008., p. 55-69.; Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. In.: *Hadtudomány*, 2005., 1. szám, p. 29-49.; PORKOLÁB Imre: Aszimmetrikus hadviselés. In.: *Új Honvédségi Szemle*, 2006., 7. szám, p. 19-31.; uő.: Aszimmetrikus hadviselés: az ortodox és a gerilla hadikultúra összecsapásai. In.: *Hadtudomány*, 2005., 4. szám, p. 188-193.; FORGÁCS Balázs: Háború és hadikultúrák. In.: *Új Honvédségi Szemle*, 2002. október, p. 130-139.; FORGÁCS Balázs: Káosz vagy rend a gerilla hadviselésben?

⁴⁴ „...elképzeltető, – és valószínűleg jól indokolható –, hogy a magas szintű technológiákat alkalmazó, és képességeiknél fogva azokat haderejükkel globálisan is érvényesíteni tudó haderők egy **magas szintű** hadikultúrát képviselnek, azok a haderők pedig, amelyek nem rendelkeznek sem hasonló technológiákkal, sem korszerű szervezetekkel, sem korszerű kiképzési doktrínákkal valószínűleg más, elmaradottabb, netán a gépi háborúk szintjén maradt hadikultúrát képviselnek.” Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. p. 69. (Deák János kiemelése)

- Burnhauser, Anton: Grundbegriffe der Strategie.. Ein Versuch zu ihrer Erläuterung und Abgrenzung. (A stratégia alapfogalmai. Kísérlet az értelmezésre és a lehatárolásra.) In.: Wehrkunde, 1966., 10. szám, p. 510-516.
- Deák János.: Napjaink és a jövő háborúja. In.: Hadtudomány, 2005., 1. szám, p. 29-49.
- Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. In.: Hadtudomány, 2008., p. 55-69.
- Deák János: A nemzeti katonai stratégia alapvető kérdései. Doktori értekezés, ZMNE, 2001.
- Feketehalmy – Czeydner Ferenc: Faji harcászat. In.: Magyar Katonai Szemle, 1936., 1 szám, p. 14-27.
- Forgács Balázs: Háború és hadikultúrák. In.: Új Honvédségi Szemle, 2002. október, p. 130-139.
- Forgács Balázs: Káosz vagy rend a gerilla hadviselésben? In.: Kommentár, 2008., 1.sz., . p. 88-100.
- Freund, Ludwig: Verhältnis von Strategie, Geist, Politik. (Stratégia, szellem, politika viszonya.) In.: Wehrkunde, 1969., 2. szám, p. 61.
- Greiner, Gottfried: Strategische Konzeptionen und Handlungsmöglichkeiten. (Hadászati koncepciók és csatlakozási lehetőségek.) In.: Wehrkunde, 1966., 6. szám, p. 287-293.
- Huntington, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Bp., 2004.
- Jones, Archer: The Art of War in the Western World. (A háború művészete a nyugati világban.) New York, Oxford University Press, 1989.
- Keegan, John: A hadviselés története. Corvina, Bp., 2002.
- Killebrew, Robert B.: NATO, Deterrence and Light Divisions. (NATO, elrettentés és könnyű hadosztályok.) In.: Military Review, 1985., 5. szám, p. 3-15.
- Kortkow, J.: Lenin als Strategie. (Lenin a stratégia.) In.: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1970., 3. szám, p. 198-202.
- Kovács Jenő.: A nukleáris kor hadászata. In.: Honvédelem, 1989., 6. sz., p. 36-47.
- Kovács Jenő: A katonai erő közvetlen alkalmazásának hadászata. In.: Honvédelem, 1989., 5. sz., p. 3-12.
- Kovács Jenő: A katonai gondolkodás feltételei és eredményei (1957-1990). In.: Ács Tibor (szerk.): A magyar katonai gondolkodás története. p. 180-194.
- Kovács Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. In.: Új Honvédségi Szemle, 1993., 6. szám, p. 1-7.
- Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégiája.(Komplex kutatási téma). I-III., Kézirat, Bp., 1993., 1995., 1996., a kézirat a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárában található, raktári jelzet: 585/1767:1; 585/1767:2; 585/1767:3
- Kőszegvári Tibor: A magyar katonai gondolkodás a 90-es években. In.: Ács Tibor (szerk.): A magyar katonai gondolkodás története. p. 195-204.
- Kőszegvári Tibor: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-csoportok (bandák) elleni fegyveres harc problémái a hadművelési területen és a hátszágban. Doktori értekezés, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1988.
- Levanov, I. N. – Bjelij, B. A. – Novoszelov, A. P.: A marxizmus – leninizmus a háborúról és a hadseregről. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp., 1958.
- Liddell Hart, Basil Henry: Stratégia. Európa Könyvkiadó, Bp., 2002.
- Livingston, Noyes B.: Blitzkrieg in Europe: Is it still possible? (Villámháború Európában: lehetséges-e még?) In.: Military Review, 1986., 6. szám, p. 26-38.
- Móricz Lajos: A katonai gondolkodás változásai 1945-1956 között. In.: Ács Tibor (szerk.): A magyar katonai gondolkodás története. Tanulmánygyűjtemény. Zrínyi Kiadó, Bp., 1995., p. 163-179.
- Musset, Walter: Strategie als Aufgabe der Politik. (A stratégia mint a politika feladata.) In.: Wehrkunde, 1966., 4. szám, p. 179-184.
- Nagy Miklós Mihály: Kis magyar hadelmélet. Zrínyi Kiadó, Bp., 2006.

Németh József: Az olasz – abesszin háború. Magyar Katonai Szemle, 1936., 8. szám, p. 1-230.

Nyikityin, E. F. – Pankratov, N. R. – Usztyimenko, V. A. (szerk.): Lenin és a szovjet fegyveres erők. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp., 1970.

Olson, William J.: The Light Force Initiative. (Könnyű erők kezdeményezése.) In.: Military Review, 1985., 6. szám, p. 2-17.

Porkoláb Imre: Aszimmetrikus hadviselés. In.: Új Honvédségi Szemle, 2006., 7. szám, p. 19-31.

Porkoláb Imre: Aszimmetrikus hadviselés: az ortodox és a gerilla hadikultúra összecsapásai. In.: Hadtudomány, 2005., 4. szám, p. 188-193.

Sz.n.: A stratégia értelmezése a nyugati katonai szakirodalomban. In.: Honvédelem, 1967., 8. szám, p. 113-117.

Szabó János: Egy lehetséges erőszakelmélet. In.: Múltunk, 2004., 4. szám, p. 21-70.

Szabó József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon. I-II. kötet. Magyar Hadtudományi Társaság, Bp., 1995.

Zsolt Dr. HAIG

CLASSIFICATION OF INFORMATION BASED ATTACKS¹

A cikk osztályozza az információalapú támadásokat, amelyeket a támadók egy komplex információs támadás során alkalmazhatnak az infokommunikációs rendszerek ellen. A szerző bemutatja a számítógép-hálózatok elleni támadások, az elektronikai alapú felderítés és az elektronikai támadás fontosabb jellegzetességeit.

In this article the information based attacks will be classified that could be used during a complex information attack by the attackers against the info communications systems. The author presents the main features of the computer network attacks, electronic based intelligence and electronic attack.

INTRODUCTION

The information society highly depends on the advanced, but strongly vulnerable integrated information infrastructures, such as telecommunications networks and computer networks, which are operated in the information environment. One of the essential points of the information society's vulnerability follows from the feature of information infrastructures - particularly the critical information infrastructures – which are able to ensure the operation of the society. The global-scale interconnected networks - which are a result of rapid spread of info communications technology - are exposed to a greater threat than ever before. Sources, tools and methods of these threats can be extremely variable and may occur at various levels.

Considering the tendencies of information attacks, we can declare that regarding the targets the attacks can be divided into two groups, namely:

- threats against the computer networks and
- threats against other info communications systems.

It would be practical to group the threats according to this; however, this categorization is not exact enough. In most cases, the targets are complex, overlap each other, that is, a system could contain multiple components (such as computers, telecommunication devices, navigation equipment, etc.). This overlapping essentially comes from the convergence of information technology.

According to another principle of classification we can categorize the information attacks based on the methods of threats. Accordingly we may talk about the following methods of attack:

- computer network attack;
- electronic-based intelligence;
- electronic attack.

In the following we are going to introduce the methods of attack according to the above mentioned classification.

COMPUTER NETWORK ATTACK

The computer network attack essentially has a dual purpose. On one hand the detection of computer networks exploitation and access to data, on the other hand, the influence and destruction of data and information, and the obstruction and restriction of the networks' function.

The computer network exploitation means an intrusion into the computer systems, which allows access to the data stored in databases, and using them for own aims. The detection of the network ensures:

- mapping the structure of computer networks;
- exploration of its hierarchical and operational specialties based on their traffic features;
- registration of the content of the data flow used on the network, and

¹ The paper has been supported by the Bolyai János Research Scholarship of the Hungarian Academy of Science

- gathering of data stored in the database, and using them for their own aims.

In the course of this activity the system is not compromised, and the data stored in it is not modified or deleted. However, should the data get into wrong hands that could cause a significant loss to the one enduring the attack. So in the course of this attack the confidentiality of data stored in the system gets injured. In addition, considering that in possession of the obtained data, the system becomes easier to be attacked, so this activity is as serious of a threat, as the attack itself that causes real damage.

The attack causing real and clearly detectable damage is an intrusion to the other party's computer systems or networks. As a result the data stored in databases could be damaged, modified, manipulated or made inaccessible; or rather the system or network itself is compromised by the attack. This means a deceptive, confusing activity in the computer networks and the exchange, destruction of programs and data contents. As a result of this, the vulnerability of data stored in the system increases, and the access to services is reduced.

The computer network attack tools include various malicious softwares (Malware). Malware is the collective noun for softwares, which have a common feature that they access the system without the user's permission. All software is classified as malicious, which doesn't ensure proper operation of a computer system or network.

Nowadays these types of software are constantly growing, so their clear categorization is almost impossible. The most well-known of these programs are: viruses, worms, Trojan programs, root kits, backdoor programs, keyloggers, spam proxies, spywares and adwares, etc. Non-program types of Malwares include spams, hoaxes and phishing. These, in the form of text information mean danger to the system and its users.

Each Malware has its own special function. These include e.g. disrupting of the system operation, data stealing or taking control over the computer, etc. The Malwares can modify the programs and data, reserve resources, cause hardware errors. Their removal may need suitable devices, time and energy, and special skills in some cases.

The different methods of attack, combined with the tools, mentioned above allow the intrusion to the network, the obstruction and degradation of its operation, and accessing data. An attacker with a simple attack hardly ever has access to a remote computer and its data. Usually, the attackers have to combine several methods and tools of attacks, to avoid all the security procedures that are applied to ensure the security of networks. There are a lot of methods to attack the networks (such as Sniffing, Spoofing, Session Hijacking, Spamming, Man-in-the-Middle Attack, Denial-of-Service (DoS), Attack, Distributed DoS, etc.). Thus, the attackers only need the proficiency to combine the tools of attack with the appropriate methods.

The protection of the information systems is often high-level. Therefore it can't be penetrate to these systems with technical tools in all cases. This problem was resolved by a very effective form of intelligence, which is called Social Engineering. The data regarding the network's weak points, the most important passwords, etc. are gathered by misleading, extortion, fraud, or threatening from the person who manages those or who has access to them. This activity has a significant role in helping the attacker to avoid the various security solutions, such as firewalls or intrusion detection systems.

ELECTRONIC BASED INTELLIGENCE

Electronic based intelligence usually has a dual purpose. On the one hand, *access to data* stored and transmitted in info communication systems and *using them*. On the other hand, *obtaining the target information* that is necessary for the execution of an effective attack. The efficiency of attack against the critical information infrastructure depends on whether the attacker knows the target's physical location, its structural composition, hardware and software elements, data traffic and weak points, as well as the operators and users of the given information system or network. [1] Nowadays, various methods and technical devices can be used for this purpose, which are significantly increase and multiply the limits of human perception. The intelligence devices are capable to collect data in the full frequency spectrum, send them to a data fusion intelligence centre, where valuable information can be obtained from them. [2]

The modern *signal intelligence (SIGINT) devices* provide detection, interception, location of various active electronic emitters (radios, radars, etc.) and evaluation of their technical characteristics in the full radiofrequency spectrum. Now days SIGINT systems can also detect the modern low probability of intercept (LPI) electronic devices (e.g. frequency hopping and spread spectrum systems). The new generation receivers are able to detect radiation and determine the emitter's location that is necessary for the execution of a potential physical or electronic attack.

Most of the electronic based intelligence devices are available and can be purchased on the market. These equipments could obtain the most important data from all information system which uses electromagnetic emitter.

The detection of the passive (non-radiating) electronic devices can be solved in other way. One method, for example, can be the detection of different wired communication traffic by technical devices. These devices, which obtain information by induction method using the generated magnetic field in the cables, can also be purchased on the trade market. [1]

The usage of most of the modern electronic based intelligence devices doesn't endanger the soldiers' life. These devices can be installed on various platforms (e.g. unmanned aerial vehicles – UAV) or *unattended ground sensors* (UGS).

Unattended ground sensors contain several sensor technologies, deployed at the area of operation, detecting, classifying and reporting target information via wireless links to a remote control centre. UGS systems use small, low cost and robust sensors expected to last in the field for weeks or even months. Other systems are providing communications, processing, as well as target verification and identification services.

UGS systems utilize a combination of detectors, including seismic detectors, used to identify ground vibration caused by vehicles. Magnetic detectors monitor movement of metal objects such as weapons or vehicles. Acoustic sensors are used to detect targets by specific acoustic signatures (e.g. noise of engine) while passive infrared sensors detect movements of objects in a narrow field of view. [3] Generally the detected sensor data is transmitted to a data-fusion intelligence centre.

ELECTRONIC ATTACK

The electronic devices operating in the electromagnetic environment combined with certain natural phenomena (e.g. propagation of electromagnetic wave) are often sources of harmful (deliberate and unintended) electromagnetic emissions. These are called the *electromagnetic environmental effects*.

The electromagnetic environmental effects include the following:

- electrostatic discharges;
- high-energy electromagnetic pulses which are resulted by nuclear explosions above the ground
- high powered pulses of directed energy devices;
- deliberate and unintended electronic interferences;
- hazards of electromagnetic radiation to personnel and
- natural phenomena effects of lightning and precipitation static.

As it is seen from the list many types of electromagnetic environmental effects can be generated by electronic attack. By using electromagnetic and other directed energies the electronic attack can:

- reduce the adversaries' effectiveness of info communication systems;
- reduce opportunities of command and control,
- make its important electronic devices out of order;
- mislead its information systems.

In all cases, some kind of radiating, reradiating or reflecting device is used for the electronic attack for obstruction, restriction or destruction of the function of targets.

According to the military: „electronic attack is the subdivision of electronic warfare involving the use of electromagnetic energy, directed energy, or antiradiation weapons to attack personnel, facilities, or equipment with the intent

of degrading, neutralizing, or destroying enemy combat capability.” [4] Electronic attack is actions taken to prevent or reduce an adversary’s effective use of the electromagnetic spectrum.

The components of the electronic attack are the following:

- electronic jamming;
- electronic deception and
- electronic neutralisation.

„*Electronic jamming* is the deliberate radiation, reradiation, or reflection of electromagnetic energy for the purpose of preventing or reducing an enemy’s effective use of the electromagnetic spectrum, with the intent of degrading or neutralizing the enemy’s combat capability.” [4]

Electronic jamming can be carried out from a number of platforms using a wide variety of techniques and devices. The electronic jamming can be accomplished with active (radiating or reradiating jamming signal) and passive (reflecting electromagnetic waves) devices.

Electronic interferences are such electromagnetic radiations, which

- distort the signals, and information in the receivers;
- make the radio communications, data transfer and target acquisition difficult and impossible;
- reduce the range of the intelligence devices and preciseness of the automated command and control systems;
- deceive the operators.

Special emitters, so called electronic jammers (radar jammers, radio jammers, navigation system jammers, etc.) or reflecting devices are used for electronic jamming. These devices can generally be found at the electronic warfare troops. However, simpler designed devices with limited capabilities can be used by non-regular forces, paramilitary organizations or terrorists. [1]

Electronic Jamming is detectable and hence can be classified and located by an adversary. In addition, it can cause unintentional interference in friendly electronic systems.

„*Electronic deception* is the deliberate radiation, reradiation, alteration, suppression, absorption, denial, enhancement, or reflection of electromagnetic energy in a manner intended to convey misleading information to an enemy or to enemy electromagnetic-dependent weapons, thereby degrading or neutralizing the enemy’s combat capability.” [4]

The primary use of electronic deception is for platform or area defence against non-communications systems by using a variety of techniques including:

- flares, repeaters and false target generators to produce deceptive transmissions;
- imitative techniques to replace the emission of radars, navigational aids or communication devices;
- chaff and other reflectors to create false targets;
- radar-absorbent material, protective paints and coatings to reduce radar cross-sections;
- other energy-absorbing or dissipating material, protective paints and coatings to reduce Infra-Red (IR) signatures. [5]

The conditions of the effective electronic deception are on the one hand, that the other party has to sense the misleading signals; on the other hand, these activities have to look real so the deception couldn’t be discovered. In the interest of this, the electronic deception requires detailed and thorough planning, coordination and implementation.

Electronic neutralisation is the deliberate use of electromagnetic and other directed energy to either temporarily or permanently damage adversary devices.

Electromagnetic pulse (EMP) weapons can generate sufficient electromagnetic energy on a target to render it, its electronics (microprocessors, microelectronic circuit), or both are useless. These devices can be used as bombs (E-bomb), that if detonated in a certain altitude, they could destroy all electronic equipment operating in a nearly circle shaped area. An alternative manner of application is when a high energy radiofrequency weapon (HERF) is

directed to a given target, damage the equipment with high energy impulsions. The benefit of the latter application is that whereas the E-bomb is applicable only one time, the HERF device can be deployed many times.

EMP technology is potentially non-lethal, but is still highly destructive. An E-bomb attack would leave buildings standing and spare lives, but it could damage and destroy different electronic devices, particularly the elements of information infrastructures.

Today, the increasing danger is that these high-energy devices may be produced at home from components, which can be purchased at a shop only for \$ 1000. Of course, these have smaller power, but if they are deployed in a well-placed location, their power is sufficient to partially or totally degrade critical information systems. [1] States - which have modern information systems – know this well. Perhaps therefore, shortly after the attacks on the Twin Towers former U.S. President Bush has ordered the development of a strategy for the critical infrastructures protection.

It should be mentioned that one of the most threatening information risk is the *cyber terrorism*, or in a broader sense the *information terrorism*. Of course this is not a new tool or method, rather than an organised form of information attacks, which more dangerous than some hackers' or separated groups' computer network attack. Its importance is that these attacks are carried out in political aims, and in order to achieve their goals exploit the information technology development of developed countries.

Examined the current situation of information terrorism, could be stated that the terrorist organisations use the information technology – including first of all the Internet – for almost exclusively propaganda aims, but for the moment they can't apply it for attacking info communications systems. The last years the terrorist groups and other radical organisations more and more forcefully, openly and well trained use the internet for publishing their ideas, training, keeping in touch, recruiting, and last but not least psychological warfare.

Nowadays the terrorist organisations have more and more computer experts. But in many cases they have not enough technical background and motivation to conduct a comprehensive information attack against a country. However, we must not forget about that there is continuous possibility of an attack. As soon as the potential political benefits of this attack will be recognised, and for example an intrusion to the information system of a bank or an information attack against an electric power supply system will be evaluated equivalent with a bomb assassination, the terrorists will expectedly make a big effort to carry out these types of attacks.

The damage caused by the terrorism in the information dimension can be measured accurately, and it becomes more and more equivalent with conventional attacks that are more difficult to execute and require deep organisation. According to the international organizations the numbers of targets which are threatened by information terror attacks are increasing, since the Internet has become worldwide. Therefore, in the near future we have to face that terrorists in the interest of their goals, will exploit the methods and devices of information attack, and they will start complex information attacks using all repertoire of information warfare.

CONCLUSIONS

Based on the introduced classification it can be concluded that the critical information infrastructures of the information society could be attacked by many ways. The targets of these attacks are not only the computer networks, but all types of info communications systems and devices of the information infrastructures. If these attacks are carried out against a country's information infrastructure in a planned, coordinated and synchronized way and according to the principles of information warfare, it could cause serious damages to the function of the systems, and could affect the society's operational processes.

Derived from the complexity of attacks, the protection must be complex too. It is not enough to prepare the info communications systems for a single type of attack, but the system of complex information security must be developed. Both the government and defence sphere are responsible for this process.

Keywords: Computer network attack; electronic based intelligence; electronic attack, electronic jamming; malware; cyber terrorism

Kulcsszavak: Számítógép-hálózati támadás; elektronikai alapú felderítés; elektronikai támadás, elektronikai zavarás; rosszindulatú programok; cyber terrorizmus

REFERENCES

- [1] Haig, Zsolt, Kovács László, Makkay Imre, Seebauer Imre, Vass, Sándor, Ványa László: *Az információs társadalom veszélyforrásai. A kormányzat szerepe a védelem és ellentevékenység műszaki és szervezeti megoldásaiban*. Tanulmány. MEH Informatikai Kormánybiztosság, 2002.
- [2] Ványa László: *Az elektronikai hadviselés eszközeinek, rendszereinek és vezetésének korszerűsítése az új kihívások tükrében, különös tekintettel az elektronikai ellentevékenységre*. PhD-értekezés. ZMNE, Budapest. 2002.
- [3] Unattended Ground Sensors. <http://defense-update.com/features/du-1-06/feature-ugs.htm> (downloaded: 01. august 2009.)
- [4] Joint Publication 3-13.1 US Joint Electronic Warfare Doctrine, 25. January 2007.
- [5] AJP-01(B) Allied Joint Doctrine September, 2000.

László KOVÁCS

OBAMA'S NEW CYBERSPACE POLICY

OBAMA ÚJ CYBERTÉRI POLITIKÁJA

Jelen írás fő célja, hogy bemutassa Barack Obama amerikai elnök új, a cyberteret érintő politikáját. A 2009 májusában megjelent dokumentum felvázolja mindazokat a célokat és elképzeléseket, amelyekkel az Egyesült Államok információs és kommunikációs infrastruktúrájának biztonsága, valamint rugalmas működése megteremthető és fenntartható.

This paper main goal is to highlight the new cyberspace policy of President Barack Obama which was released in late of May 2009. The document includes measures and action plans in cyberspace and on the field of critical information infrastructures to assure a trusted and resilient information and communications infrastructure to the United States.

INTRODUCTION

The cyberspace is often defined as the interdependent network of information infrastructures. It includes the Internet, telecommunications networks, computer systems, and rooted processors and controllers in critical industries. Nowadays, the military information systems are also part of the cyberspace. Common usage of the term also refers to the virtual environment of information and interactions between people.

Today the cyberspace is real, many industrial, social, political, economic, security and cultural operations and actions take place in it.

In addition to the cyberspace includes many critical information infrastructures which are vital for our everyday life. Thus their protection is particularly important on the fields of economy, defense or social fields. The western countries, especially the United States heavily depend on these infrastructures.

President Barack Obama ordered shortly after taking his office to examine the government's current cyber security actions to inform him on how the government should guarantee this area. This examination was a 60-day review which conclusions and recommendations were published in a 76-page document titled *Cyberspace policy review*.¹

CYBERSECURITY MEASURES AND ACTIONS BEFORE OBAMA

Before the Obama administration numerous cyber security measures and actions had been ordered by President Clinton and President Bush. For example²:

- *Presidential Decision Directive 63 (PDD-63)*:

It was signed in May 1998. This directive intended that the United States would take all necessary measures to swiftly eliminate any significant vulnerability to both physical and cyber attacks on its critical infrastructures, including especially the cyber systems of the U.S.

¹ According to the policy review, the cyberspace policy "as used in this document includes strategy, policy, and standards regarding the security of and operations in cyberspace, and encompasses the full range of threat reduction, vulnerability reduction, deterrence, international engagement, incident response, resiliency, and recovery policies and activities, including computer network operations, information assurance, law enforcement, diplomacy, military, and intelligence missions as they relate to the security and stability of the global information and communications infrastructure. The scope does not include other information and communications policy unrelated to national security or securing the infrastructure." [1; p: 2]

² Although the USA PATRIOT Act of 2001 is also an important step toward on this field, it is not listed here.

- *The National Strategy to Secure Cyberspace:*
This strategy was released in 2003. According to this strategy's main aim it is an implementing component of the National Strategy for Homeland Security and is complemented by a National Strategy for the Physical Protection of Critical Infrastructures and Key Assets. Another purpose of this document is to engage and empower Americans to secure the portions of cyberspace that they own, operate, control, or with which they interact. [2]
- *Homeland Security Presidential Directive 7 (HSPD-7):*
President Bush signed this directive in 2003. It established a national policy for Federal departments and agencies to identify and prioritize United States critical infrastructure and key resources and to protect them from terrorist attacks. [3]
- *Comprehensive National Cyber security Initiative (CNCI):*
In 2007, this initiative main aim was to give a "bridge" to historically separate cyber defensive missions with law enforcement, intelligence, counterintelligence, and military capabilities to address the full spectrum of cyber threats from remote network intrusions and insider operations to supply chain vulnerabilities. [1; p: 4] The CNCI strategy was codified in NSPD-54/HSPD-23 directives.

Nevertheless, many cyber attacks, cyber incidents, cyber crimes and malicious activities have executed in cyberspace during the last 10-12 years, which affected U.S. competitiveness, degraded privacy and civil liberties protections, undermined national security, or caused a general erosion of trust, or even crippled society. [1; p:2.]

The new cybersecurity policy review cites three examples to confirm the cyber threats:

- Failure of critical infrastructures. CIA reports malicious activities against information technology systems have caused the disruption of electric power capabilities in multiple regions overseas, including a case that resulted in a multi-city power outage.³
- Exploiting global financial services. In November 2008, the compromised payment processors of an international bank permitted fraudulent transactions at more than 130 automated teller machines in 49 cities within a 30-minute period, according to press reports.⁴ In another case reported by the media, a U.S. retailer in 2007 experienced data breaches and loss of personally identifiable information that compromised 45 million credit and debit cards.⁵
- Systemic loss of U.S. economic value. Industry estimates of losses from intellectual property to data theft in 2008 range as high as \$1 trillion.⁶ [1; p:2.]

OBAMA'S CYBERSPACE POLICY REVIEW

The new cyberspace policy review summarizes the examination team⁷ outlines and suggestions initial areas of action to help the United States achieve a more reliable, flexible, and trustworthy information infrastructure for the future. The document emphasizes that it does not provide an in-depth analysis of options or an extensive audit of programs. Instead, it presents the need for greater coordination and integrated development of policy. [1; p:4.]

The paper structure includes five key topics and three annexes which are the following:

1. leading from the top;
2. building capacity for a digital nation;
3. sharing responsibility for cyber security;
4. improving information sharing and incident response;

³ <http://www.sans.org/newsletters/newsbytes/newsbytes.php?vol=10&issue=5>

⁴ http://www.bankinfosecurity.com/articles.php?art_id=1197

⁵ <http://www.infoworld.com/d/security-central/retailer-tjx/reports-massive-data-breach-952>

⁶ http://www.mcafee.com/us/about/press/corporate/2009/20090129_063500_j.html

⁷ The team was led by Melissa Hathaway, the interim White House cybersecurity advisor and former intelligence official. [4] Today she is the top cyberofficial at the National Security Council.

5. building the architecture of the future.

Annexes:

- a. bibliography;
- b. methodology of the study;
- c. brief history of modern communications technology.

The new cyber security policy is „strategy, policy, and standards regarding the security of and operations in cyberspace, and encompasses the full range of threat reduction, vulnerability reduction, deterrence, international engagement, incident response, resiliency, and recovery policies and activities, including computer network operations, information assurance, law enforcement, diplomacy, military, and intelligence missions as they relate to the security and stability of the global information and communications infrastructure.” [1; p:2]

NEW CYBERSECURITY CZAR IS NEEDED

At the same time with the policy review was published President Barack Obama confirmed that the White House would be creating a new office to be led by a cyber security czar. (The governmental officials are not using the term czar, but it is commonly use in the newspapers and the media. The White House uses the term of coordinator instead of czar). The new office was suggested by the cyber security policy review team.

The main reason is to establish new cyber security office that “currently, no single individual or entity has the responsibility to coordinate Federal government cyber security-related activities. Independent efforts will not be sufficient to address this challenge without a central coordination mechanism, an updated national strategy, an action plan developed and coordinated across the Executive Branch, and the support of Congress.” [1; p:7.]

According to the originally plan the coordinator will be responsible for organizing and integrating all cyber security policies for the government. The official will work with the Office of Management and Budget (OMB) to ensure that agencies have money allocated for cyber security priorities, and coordinating the government’s answers to the major cyber incidents.

The main tasks of the new office and its leader are the following:

- The cyber security policy official should harmonize cyber security-related policy and technology efforts across the Federal government, ensure that the President’s budget reflects federal priorities for cyber security, and develop a legislative agenda, all in consultation with the Federal government’s Chief Technology Officer and Chief Information Officer—along with the appropriate entities within the Office of Management and Budget, the Office of Science and Technology Policy (OSTP), and the NEC;
- The czar also would make crisis management as the White House action officer for cyber incident response. It is a similar role to the action officers who help the White House monitor terrorist attacks or natural disasters;
- The cybersecurity policy official should prepare for the President’s consideration an updated national strategy to secure the information and communications infrastructure;
- The official should help coordinate intelligence and military policies and strategies for cyberspace—including for countering terrorist use of the Internet—to ensure integration of all mission equities. The cybersecurity policy official should engage external advisory bodies;
- The new official should work with departments and agencies to recommend coherent unified policy guidance where necessary in order to clarify authorities, roles, and responsibilities for cybersecurity-related activities across the Federal government. [1; p:7-8.]

However, there is a huge fear on the side of civil liberties advocates that the office and the czar has got too much rights and they will violate privacy and civil liberties of U.S. citizens.

Regarding to this fears the President immediately declared: “Our pursuit of cyber security will not include — I repeat, will not include — monitoring private sector networks or internet traffic. We will preserve and protect the per-

sonal privacy and civil liberties that we cherish as Americans. Indeed, I remain firmly committed to net neutrality so we can keep the internet as it should be, open and free.” [5]

It is necessary to mention that before this policy review a new Cyber Command was established by Department of Defense in April 2009. The new command main task is to execute military cyber security operations and provide support to civil authorities. Defense Secretary Robert Gates nominated the director of the National Security Agency to head the new Pentagon Cyber Command. [6] In addition to, in May 2009, U.S. Air Force announced it would establish a 400-person cyber headquarters and opcenter. The new HQ will deploy in Lackland Air Force Base (San Antonio, Texas), with main mission to coordinate cyber defense with other services. This mission includes possibilities of launch offensive cyber attacks when it is necessary. [7]

However, it is not clear yet which relations and coordination will be established between the Cyber Command and the new White House official.

NEW CYBERSECURITY STRATEGY OF THE GOVERNMENT: NEAR- AND MID-TERM ACTION PLANS

The review recommends a near-term and a mid-term action plan. These plans include major and essential steps toward securing the cyberspace and protect the critical information infrastructures.

The near-term actions include the following steps:

- Appoint a cyber security policy official responsible for coordinating the Nation’s cyber security policies and activities; establish a strong NSC directorate, under the direction of the cyber security policy official dual-hatted to the NSC and the NEC, to coordinate interagency development of cyber security-related strategy and policy.
- Prepare for the President’s approval an updated national strategy to secure the information and communications infrastructure. This strategy should include continued evaluation of CNCI activities and, where appropriate, build on its successes.
- Designate cyber security as one of the President’s key management priorities and establish performance metrics.
- Designate a privacy and civil liberties official to the NSC cyber security directorate.
- Convene appropriate interagency mechanisms to conduct interagency-cleared legal analyses of priority cyber security-related issues identified during the policy-development process and formulate coherent unified policy guidance that clarifies roles, responsibilities, and the application of agency authorities for cyber security-related activities across the Federal government.
- Initiate a national public awareness and education campaign to promote cyber security.
- Develop U.S. Government positions for an international cyber security policy framework and strengthen our international partnerships to create initiatives that address the full range of activities, policies, and opportunities associated with cyber security.
- Prepare a cyber security incident response plan; initiate a dialog to enhance public-private partnerships with an eye toward streamlining, aligning, and providing resources to optimize their contribution and engagement
- In collaboration with other EOP entities, develop a framework for research and development strategies that focus on game-changing technologies that have the potential to enhance the security, reliability, resilience, and trustworthiness of digital infrastructure; provide the research community access to event data to facilitate developing tools, testing theories, and identifying workable solutions.
- Build a cyber security-based identity management vision and strategy that addresses privacy and civil liberties interests, leveraging privacy-enhancing technologies for the Nation. [1; p:37.]

The suggested mid-term actions are the following:

- Improve the process for resolution of interagency disagreements regarding interpretations of law and application of policy and authorities for cyber operations.

- Use the OMB program assessment framework to ensure departments and agencies use performance-based budgeting in pursuing cybersecurity goals.
- Expand support for key education programs and research and development to ensure the Nation's continued ability to compete in the information age economy.
- Develop a strategy to expand and train the workforce, including attracting and retaining cybersecurity expertise in the Federal government.
- Determine the most efficient and effective mechanism to obtain strategic warning, maintains situational awareness, and informs incident response capabilities.
- Develop a set of threat scenarios and metrics that can be used for risk management decisions, recovery planning, and prioritization of R&D.
- Develop a process between the government and the private sector to assist in preventing, detecting, and responding to cyber incidents.
- Develop mechanisms for cyber security-related information sharing that address concerns about privacy and proprietary information and make information sharing mutually beneficial.
- Develop solutions for emergency communications capabilities during a time of natural disaster, crisis, or conflict while ensuring network neutrality.
- Expand sharing of information about network incidents and vulnerabilities with key allies and seek bilateral and multilateral arrangements that will improve economic and security interests while protecting civil liberties and privacy rights.
- Encourage collaboration between academic and industrial laboratories to develop migration paths and incentives for the rapid adoption of research and technology development innovations.
- Use the infrastructure objectives and the research and development framework to define goals for national and international standards bodies.
- Implement, for high-value activities (e.g., the Smart Grid), an opt-in array of interoperable identity management systems to build trust for online transactions and to enhance privacy.
- Refine government procurement strategies and improve the market incentives for secure and resilient hardware and software products, new security innovation, and secure managed services. [1; p:38.]

SUMMARY

President Barack Obama ordered an examination of the government's cyber security actions shortly after he took president's office.

The examination team revised the cyber security directives and actions before Obama administration. The team executed a 60-day review and summarized its suggestions and plans for the future in a cyber security policy review. This document suggests a series of improvements. The recommended near- and mid-term plans includes actions to protect the cyberspace in the U.S. which are major steps toward better securing the nation's information systems, computer networks and critical information infrastructures.

Keywords: cyber space, cyber strategy, critical information infrastructure

Kulcsszavak: cyber tér, cyber stratégia, kritikus információs infrastruktúra

REFERENCES

- [1] Cyberpolicy Review. Assuring a Trusted and Resilient Information and Communications Infrastructure, Washington D.C. 2009
http://www.whitehouse.gov/assets/documents/Cyberspace_Policy_Review_final.pdf (Downloaded: 19 August, 2009)
- [2] The National Strategy to Secure Cyberspace, Washington D.C. February, 2009.
http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/National_Cyberspace_Strategy.pdf (Downloaded: 19 August, 2009)
- [3] Homeland Security Presidential Directive-7, Washington D.C. December 17, 2003
http://www.dhs.gov/xabout/laws/gc_1214597989952.shtm#1 (Downloaded: 19 August, 2009)
- [4] NAKASHIMA, Ellen: Obama Set to Create A Cybersecurity Czar With Broad Mandate. in: Washington Post, May 26, 2009
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/25/AR2009052502104.html> (Downloaded: 19 August, 2009)
- [5] ZETTER, Kim: Obama Says New Cyberczar Won't Spy on the Net.
<http://www.wired.com/threatlevel/2009/05/netprivacy/> (Downloaded: 19 August, 2009)
- [6] GORMAN, Siobhan: Gates to Nominate NSA Chief to Head New Cyber Command. in: The Wall Street Journal, April 24, 2009
<http://online.wsj.com/article/SB124060266381953839.html>
- [7] IANNOTTA, Ben: Coordinator in Chief. in: C4ISR Journal. 2009. July. Vol. 8, No 6. p.: 20-21.

MÁRTON Andrea

FINNORSZÁG RÉSZVÉTELE A BÉKEFENNTARTÓ MŰVELETEKBEN

FINLAND PARTICIPATION IN INTERNATIONAL PEACEKEEPING OPERATIONS

Finnország biztonság és védelempolitikai stratégiája nemcsak a védelmi szektor fejlődésére gyakorolt hatása miatt meghatározó jelentőségű, hanem azért is, mert általa az ország hatékonyabban képes részt venni a nemzetközi válságkezelő műveletekben.

The strategy of security and defence policy and law of Finland has the significance not only because of the effect taken on defence sector's development but because of the country is able to participate in international crisis management more efficiently.

A XX. században a nemzetközi rendszer és a nemzetközi politika számos és rendkívül nagy jelentőségű változáson ment keresztül. A szovjet-amerikai szembenállás a világ nagy részét ellenőrzése alatt tartotta. A hidegháborúban a fenyegetettség és a fegyverkezés oka a tömbösödés volt, megszűnésével azonban a konfliktusok száma nemhogy csökkent volna, hanem szignifikánsan nőtt.

A hidegháború befejeződése után a regionális konfliktusok, válságok kezelésének lehetőségei nagymértékben kiszélesedtek. *„Ebben az időszakban vált a békefenntartás a politika úgynevezett sikerágazatává. Míg a klasszikusnak tekinthető békefenntartás általában tűzszüneti megállapodások ellenőrzését jelentette, addig az új, minőségileg magasabb szintű műveletek határozottabb beavatkozást is jelentenek, mint például a béke kikényszerítése erőszakos eszközök alkalmazásával.”*¹

Tanulmányomban Finnország részvételét szeretném bemutatni a különböző békefenntartó missziókban. Azért tartom fontosnak a témát, mert az ország jelenleg semleges és NATO tagsága csak lehetőségként jelenik meg a biztonság- és védelempolitikai dokumentumokban, de ettől függetlenül jelentős mértékben hozzájárul a különböző békefenntartó műveletek sikeréhez. Mivel a békefenntartás több önálló katonai és nem katonai jellegű műveletet foglal magában így csak a Finnország által felvállalt akciókat illetve a részvételhez kapcsolódó törvényi szabályozást mutatom be.

Tekintsük át röviden Finnország Biztonság- és Védelempolitikai Stratégiáját, amelyben már megjelennek a nemzetközi szervezetekben végzett békefenntartó műveletekkel kapcsolatos alapelvek.

A szuezi válság 1956 őszén új kihívásokkal állította szembe Finnország biztonság- és védelempolitikáját. A kihívásokat az jelentette az ország számára, hogy a válság és a magyarországi események következtében a nemzetközi feszültség erősödött. Finnország még alig-alig rendelkezett tapasztalatokkal a nemzetközi szervezetekben², és az újonnan megválasztott köztársasági elnök³ ekkor kezdte meg első hivatali idejét. Ebben a helyzetben döntött a Biztonsági Tanács úgy, hogy békefenntartó missziót küld⁴ a válságövezetbe. Finnország, mint az ENSZ⁵ tagja szintén döntési helyzetbe került, hiszen új tagként kellett nyilatkoznia, csatlakozik-e a misszióhoz. Ebben a

¹ Szabó Imre: A balkáni békefenntartó műveletek áttekintése <http://www.zmne.hu/tanszekek/kvt/digitgy/20012/eloadas/sza-boi.html> letöltés ideje: 2008-06-05 13:01

² Finnország 1955-ben lett az ENSZ tagja

³ Urho Kekkonen: a Finn Köztársasági elnök, már egyetemistaként is élénken foglalkozott a politikával, de igazi politikusi pályája 1936-ban kezdődött, amikor a finn országgyűlés (Eduskunta) tagjává választották az Agrár Párt színeiben. 1936-1937 folyamán igazságügy miniszter, 1937-1939 között belügyminiszter. 1950-1956 között négyszer is betöltötte a miniszterelnöki posztot. 1956.02.15-én (151:149 szavazati arányban) köztársasági elnökké választották.

⁴ UNIF I.: First United Nations Emergency Force - ENSZ első Rendkívüli Hadereje; Fennállásának ideje: 1956 novemberétől-1967 júniusáig. Főhadiszállás: Gáza. A misszió eleinte a Szuezi Csatorna közelében a Sínai félszigeten állomásozott, majd később a tűzszüneti demarkációs vonal mentén a gázai övezetben és a Sínai félszigeten a nemzetközi határ egyiptomi oldalán. Mandátum: az ellenségeskedés megszűnésének biztosítása, valamint a francia, angol és izraeli katonaság egyiptomi területéről való kivonásának ellenőrzése. A csapatkivonás után, az egyiptomi és izraeli erők közötti ütköző zónát felügyelte http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm letöltési idő: 2008-10-26

⁵ ENSZ: Egyesült Nemzetek Szervezete

helyzetben Finnország a részvétel mellett döntött. A nemzetközi konfliktus kezelésében való részvétele teljesen új fejezetet nyitott a finn biztonság- és védelempolitikában.

Az ENSZ által irányított békefenntartó műveletek helyet kaptak a finn biztonság- és védelempolitikai dokumentumokban, mert a missziókban⁶ történő részvétel erősítette Finnország nemzetközi pozícióit.

A finn biztonság- és védelempolitikai dokumentumok mindegyike foglalkozik az új típusú konfliktusokkal, amelyek a katonai erő felhasználásával zajlanak. A dokumentumok⁷ megállapítják, hogy ezek a válságok és konfliktusok etnikumok, vallási felekezetek között, történelmi sérelmek miatt, az emberi jogokért, a demokráciáért, vagy a természeti erőforrásokért folynak.

A 2001-ben kiadott Biztonság- és Védelempolitikai Stratégia kimondja, hogy a hidegháborúban valamint az 1990-es években megszerzett tapasztalatokat is alkalmazni kell, továbbá, hogy Finnország továbbra is részt kíván venni a válságkezelő műveletekben. Finnország a békefenntartásban szerzett tapasztalatok segítségével növeli védelmi képességeit, amelyeket további nemzetközi műveletekben szeretne hasznosítani. Természetesen eleget tesz az Európai Unióban (EU), az ENSZ-ben, és az EBESZ-ben⁸ vállalt kötelezettségeinek és részt vesz a NATO Partnerség a Békéért Programban.⁹

Finnország számára a válságkezelő műveletek egyszerre jelentenek katonai és polgári feladatokat. A nemzetközi műveletekben az ország nemzeti erőforrásaira támaszkodik.

Finnország részt vehet azokban az EU, EBESZ, ENSZ vagy NATO-műveletekben, amelyek ENSZ vagy EBESZ-felhatalmazással jönnek létre, és amelyek rendelkezései nem ellentétesek a 2000-ben hatályba lépett a Békeműveletek Támogatásáról szóló törvény rendelkezéseivel. A törvény rendelkezései alapján egy időben nem több mint 2000 békefenntartó állomásozhat külföldön. Jelenleg körülbelül mintegy 1600 fő szolgál különböző missziókban. A Külügyminisztérium és a Védelmi Minisztérium felel a nemzetközi műveletekben való részvétel előkészítéséért, vezetéséért és felügyeletéért. A Védelmi Minisztérium felel a döntések gyakorlati kivitelezéséért.

A jövőben is rendkívül fontos feladat az ENSZ által vezetett vagy támogatott műveletekben való részvétel.

Finnország részt vesz az EU katonai válságkezelő képességeinek kialakításában, valamint felajánlja gyors reakálás erejét az EU nemzetközi válságkezelő műveleteihez. A felajánlott erő létszáma nem több mint 1500 katona. Finnország gyors reakálású erejének kialakításakor figyelembe vette az EU által 1999-ben kitűzött célt, mely alapján 2003-ra megteremtik az EU katonai válságkezelő képességét.

Finnország a jövőben részt kíván venni a NATO által vezetett katonai válságkezelő műveletekben, valamint szorosabb együttműködésre törekszik a NATO-val különös tekintettel azokra a tervezés alatt levő műveletekre, amelyekhez csapatokat kíván felajánlani.

Finnország a megváltozott biztonsági körülmények között sem mondott le az ENSZ és az EBESZ által vezetett missziókban való részvétel lehetőségéről, illetve az Európai Unióval illetve a NATO-val kötött megállapodásokkal¹⁰ új lehetőség nyílt meg a finn békefenntartás számára.

⁶ UNIPOM: United Nations India - Pakistan Observation Mission-ENSZ Indiai-Pakisztáni Megfigyelő Missziója; Fennállásának ideje: 1965 szeptemberétől-1966 májusáig. Főhadiszállás: Lahore (Pakisztán); Amritsar (India). A misszió az indiai-pakisztáni határon teljesített szolgálatot Kasmír és az Arab tenger közötti részen. Mandátum: az indiai-pakisztáni tűzszünet felügyelete, az UNMOGIP által felügyelt terület kivételével, valamint a két fél katonai erőinek visszavonását az 1965.08.05-e előtt fennálló állapotnak megfelelően. http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unipom.htm letöltési idő: 2008-10-26 17:28; UNIF II: Second United Nations Emergency Force- ENSZ Második Rendkívüli hadereje. Fennállásának ideje: 1973 október-1979. júliusig. A misszió feladata ellenőrizni, hogy az egyiptomi és izraeli fél betartja az 1974.01.18 és 1975.09.04 között megkötött megállapodásokat, és az ütköző zóna felügyelete.

http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefii.htm letöltési idő: 2008-10-26 17:45

⁷Finn Biztonság- és Védelempolitikai Stratégia 2001 <http://www.defmin.fi/files/1149/InEnglish.pdf> letöltési idő: 2008-11-30 18:23; Finn Biztonság- és Védelempolitikai Stratégia 2004

http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf letöltési idő: 2008-11-30 18:25

⁸ EBESZ: Európai Biztonság és Együttműködési Szervezet

⁹ NATO Partnerség a Békéért Program: a kezdeményezés kertében, valamint a partnerségi tervező és felülvizsgálati eljárás során katonai tevékenységet és kezdeményezést vezettek be annak érdekében, hogy erősítsék a NATO és a partner országok kapcsolatát.

¹⁰ Finnország 1995-ben csatlakozik az Európai Unióhoz; 2003 óta tagja a NATO PFP programjának.

Finnország biztonság- és védelempolitikájában az európai uniós tagság is változásokat eredményezett. A változások főként az ország nemzetközi szerepvállalásában jelentkeztek. A védelempolitikai dokumentumokban megtalálhatók az EU szomszédságpolitikájának, illetve a bel-és igazságügy fejlesztésének támogatása, továbbá minden olyan politika és alapelv támogatása, amely növeli Finnország és Európa biztonságát.

Tekintsük át röviden a békefenntartó műveleteket kialakulását és fejlődését. Hogyan alakult ki és milyen fejlődési szakaszokon ment keresztül a második világháború után a békefenntartás és milyen nemzetközi szervezetek vettek és vesznek részt ezekben az akciókban.

AZ ENSZ

1943. október 19-30-a között a moszkvai konferencián a három szövetséges hatalom külügyminiszterei nyilatkozatot fogadtak el az ENSZ¹¹ megalakulásáról és az általános biztonságról, melyet Kína külügyminisztere is aláírt. Ez a dokumentum alkotta az 1943. november 1-jei „Négy nemzet nyilatkozata”-t, amely első alkalommal említi meg, hogy a nemzetközi béke és biztonság garantálására egy nemzetközi szervezetet hozzanak létre.

Az ENSZ Alapokmánya¹² tükrözi a szervezet céljait, valamint meghatározza az ENSZ szervezetét és magatartási normákat fogalmaz meg az államok közötti érintkezésekre vonatkozóan.

Az Alapokmány tartalmazza a kollektív biztonsági rendszer működéséhez szükséges alapelveket és nagyhatalmi kiváltságokat, valamint a nemzetközi béke és biztonság fenntartása szempontjából azokat az elemeket, amelyek lényegesek a kollektív biztonság érvényesítéséhez.

Az Alapokmányban nem szerepel az ENSZ békefenntartó tevékenysége, azonban egyfajta keret-megállapodásként lehetőségeket teremt az együttműködésre. A dokumentum leglényegesebb eleme az erő alkalmazásának tilalma, de két kivételt mégis megenged. Az egyik az önvédelem egyedi vagy regionális alapon, a másik pedig a szervezet fegyveres fellépése a béke megsértőjével szemben. Az ENSZ békefenntartása szempontjából a leglényegesebb a VII. cikk, amely az erő alkalmazását szabályozza.

A békefenntartás kialakulásánál figyelembe kell venni, hogy az Alapokmányban, mint definíció nem, ugyanakkor a közhasználatban mégis így szerepel. Ez azt jelenti, hogy a különböző ENSZ-missziókat, melyeknek céljai katonai, rendőri feladatokon át a tisztán polgári jellegű tevékenységekig, amelyet a köznyelv békefenntartásnak nevez.

Az ENSZ békefenntartó tevékenységében korszakhatárokat különítünk el. Az ENSZ vezető szakemberei és a volt főtitkár Boutros Boutros-Ghali, az ENSZ békefenntartó tevékenységét két nagy korszakra bontják, az 1988-as évet húzva meg korszakhatárként. Az 1988 előtti időszak a klasszikus békefenntartó missziók ideje volt. Ebben az időszakban az ENSZ 13 missziót indított.

A klasszikus ENSZ békefenntartó missziók jellemzői:¹³

1. általában államok közötti konfliktus kezelésében volt szerepük és nem államon belüli, bonyolultabb, polgárháborús helyzetek rendezésében;
2. a szemben álló felek elfogadták és tiszteletben tartották a missziót, mandátumát valamint személyzetét;
3. a békét nem katonai erővel kellett fenntartani, bár a kéksisakosok katonák voltak, alapvetően rendőri szerepet tölthettek be, és pusztán jelenlétükkel érték el a béke vagy tűzszünet fenntartását;
4. a missziók viszonylag egyszerű, egyirányú tevékenységet végeztek, így mandátumuk meghatározása is egyszerűbb volt;
5. az egyszerűbb feladat miatt könnyebb volt a siker megállapítása;

¹¹ ENSZ: Egyesült Nemzetek Szervezete

¹² ENSZ Alapokmánya: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186> letöltési ideje: 2008-06-06 12:41

¹³ Tisovszky János: Az ENSZ és a békefenntartás <http://www.menszt.hu/content/download/618/2909/file/TSFINAL2.pdf> letöltési idő: 2008-11-20 15:08

6. létszám és költség vonatkozásában nem okozott problémát a tagállamok számára;
7. a missziók irányítása sem jelentett nagyobb nehézséget, mivel kisebb létszámú egységekről volt szó, nem harcászati feladatokkal. A feladatokat a Titkárság végezte. Az a tény, hogy nem a Vezérkari Bizottság végezte az irányító munkát, egyben azt is jelentette, hogy későbbiek során, amikor valóságos katonai irányításra lett szükség, a Vezérkari Bizottság csak névleg létezett, tapasztalatlan, kialakulatlan szervezet jelentkezett, amely nem volt képes a katonai irányításra. A Titkárság viszont nem volt katonai parancsnokság, vagyis az igazi fegyveres erőt is igénylő, béketeremtő missziók működtetése ebben a vonatkozásban felkészületlenül érte a világszervezetet.

Az ENSZ a hidegháború megszűnését követően olyan konfliktusokkal nézett szembe, amelyek megoldásához a konfliktus kezelés összes eszközére szükség lett volna. Ezzel szemben a világszervezet, a hidegháború utáni korszak konfliktusainak kezelésére egyetlen bevált eszközzel rendelkezett, amely nem volt más, mint a békefenntartás.

Az új békefenntartó feladatok szerteágazó volta miatt, valamint a félreértések elkerülése végett Boutros Boutros-Ghali főtitkár új, egyértelmű meghatározásokat vezetett be, és több elemre osztotta az ENSZ missziós tevékenységét:

1. Preventív diplomácia: célja, hogy megakadályozza a felek közötti viták keletkezését, továbbfajulását.
2. Béketeremtés: célja, hogy az ellenséges feleket megállapodásra bírja, elsősorban békés eszközök útján.
3. Békefenntartás: az ENSZ közvetlen beavatkozása a helyszínen, a felek beleegyezésével.
4. Békekikényszerítés: a békés eszközök kimerítése után erő alkalmazása.
5. Békeépítés: a konfliktust követő tevékenység célja a béke megszilárdítása

Az ENSZ kilencvenes években végrehajtott misszióin belül egyszerre több kategória van jelen. A feladat összetettségének megfelelően a kivitelezés is egyre nagyobb nehézséget jelent. Nemcsak arról van szó, hogy egyre több katonát és polgári személyt igényelnek, és több pénzbe kerülnek, hanem többféle feladatot kell egyszerre változó körülmények között teljesíteniük. Ezekre a missziókra is jellemző, hogy egyediak. A klasszikus békefenntartó módszerek azonban már nem tudtak megfelelő választ adni a kihívásokra, ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem jöttek létre megfigyelő vagy klasszikus békefenntartó missziók, hanem azt, hogy a módszerek változtak meg és lettek egyre komplexebbek. Ennek megfelelően a második generációs békefenntartó műveletek célja már nem a látszólagos béke, vagy a háborús állapot konzerválása lett, hanem a válság tényleges megoldása, aktív konfliktuskezelés, melynek célja a béke hosszú távú fenntartása és fennmaradása, a konfliktus gyökereinek felszámolása.

AZ EBESZ/ EBEÉ

A hidegháború megszűnésével megváltoztak a nemzetközi és regionális szervezetek, intézmények feladatai. Az új kihívásokra ezen szervezetek is megpróbáltak megfelelő válaszokat megfogalmazni.

Az EBEÉ¹⁴ története még a hidegháború időszakára nyúlik vissza. 1973-ban 35 ország részvételével kezdődött meg a „párbeszéd az együttműködésről.” A helsinki értekezleten három nagy témakörben – úgynevezett „kosárban” – folytak a tárgyalások: 1. „kosár”: az európai biztonság kérdései; 2. „kosár”: együttműködés a tudomány, a gazdaság, technika területén; 3. „kosár”: együttműködés humanitárius kérdésekben.”¹⁵ Kétéves tárgyalás sorozat után, 1975. augusztus 1-jén a részt vevő államok aláírták az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányát. A záróokmány öt fő részben tartalmazza az elért eredményeket:

1. az európai biztonsággal kapcsolatos kérdések;
2. együttműködés a gazdaság, a tudomány és a technika, valamint a környezetvédelem területén;
3. a földközi-tengeri biztonsággal és együttműködéssel kapcsolatban;
4. együttműködés humanitárius és egyéb területeken; az értekezletet követő intézkedések.¹⁶

¹⁴ EBEÉ: Európai Biztonság és Együttműködési Értekezlet

¹⁵ Fischer Ferenc: A kétpólusú világ 1945-1989, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2005; 280. oldal

¹⁶ www.osce.com

Az első „kosárban” szereplő államok megállapodtak, hogy az európai biztonság oszthatatlan és meghatározták az egymás közötti kapcsolatok vezérlő elveit:

1. szuverén egyenlőség;
2. tartózkodás az erőszaktól vagy az erőszakkal való fenyegetéstől;
3. a határok sérthetlensége;
4. az államok területi épsége;
5. a viták békés rendezése;
6. a belügyekbe való be nem avatkozás;
7. az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás és a meggyőződés szabadságát;
8. a népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga;
9. az államok közötti együttműködés;
10. a nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítése.¹⁷

A záróokmány tartalmazza azt a megállapodást is, mely szerint a dokumentumban foglalt elvek, feladatok végrehajtása és az együttműködés fejlesztése miatt utókonferenciákat tartanak.

Az EBEÉ állam- és kormányfőinek 1992-es Helsinkiben megtartott csúcstalálkozója rendkívül fontos volt a szervezet intézményesülésének, valamint a békefenntartó tevékenységének szempontjából. Ezen a találkozón az államok képviselői egyetértettek abban, hogy a Párizsi Chartával,¹⁸ valamint a hidegháború korszakát lezáró eseményekkel lehetőség nyílik egy új Európa megteremtésére. Az új Európa megteremtése azonban magában hordozza az instabilitást a társadalmi, gazdasági, politikai rendszerekben.

A Párizsi Charta aláírását követően a helsinki folyamat felgyorsult, az EBEÉ/EBESZ folyamatosan fejlődő regionális biztonsági intézménnyé nőtte ki magát.

Az 1992-ben Helsinkiben kidolgozott átfogó konfliktus- és válságkezelés programjával az EBEÉ feladatai sorába emelte a komplex konfliktus- és válság-megelőzési tevékenységet, melynek gerincét a békefenntartó kezdeményezések alkotják.¹⁹

Az EBEÉ/EBESZ-államok között vagy valamelyik államban kialakult konfliktus esetén lehet alkalmazni a béke és a stabilitás megteremtése érdekében, valamint a politikai erőfeszítések támogatására. EBEÉ/EBESZ-békefenntartás önállóan nem létezik csak teljes körű konfliktus- és válságkezelő képességek kiegészítő eszköze.

*Az EBEÉ/EBESZ válságkezelésének formái:*²⁰

1. megfigyelő;
2. békefenntartó
3. katonai erők telepítése
4. humanitárius akciók lehetnek.

A dokumentum azonban kizárja a békekikényszerítés vagy a másfajta, fegyverhasználatot igénylő akciók végrehajtását.

Az EBESZ nem rendelkezik a béketámogató műveletekhez szükséges pénzügyi eszközökkel, sem megfelelő haderővel, sem logisztikai háttérrel. Ezért a missziók végrehajtásához támogatásra van szüksége. 1992-ben a NATO-t és az ENSZ szervezetét kérték fel tevékenységük sikeres végrehajtásához. 1999-re ez a folyamat megváltozott és az isztambuli csúcstalálkozón fogalmazódott meg a lehetősége, annak, hogy az EBESZ mandátumot adjon regionális vagy nemzetközi szervezetnek a béketámogató műveletek végrehajtásához. Az isztambuli nyilatkozat ismét minőségi változásokat okozhat az EBESZ békefenntartó tevékenységében.

¹⁷ Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések II. 1945-1982, (Gondolat, Budapest, 1985) 543-549. oldal

¹⁸ Párizsi Charta lásd bővebben: http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf letöltési idő: 2008-11-20 15:09

¹⁹ Gazdag Ferenc: Európai Integrációs Intézmények, Osiris, Budapest 1999, 153. oldal

²⁰ www.osce.com

A NYUGAT-EURÓPAI UNIÓ

A Nyugat-európai Unió (WEU) az Európai Védelmi Közösség felállításának kudarca után jött létre, a módosított Brüsszeli szerződéssel.²¹ A Nyugat-európai Unió fő feladatának az európai védelem megteremtését jelölte meg.

Az 1970-es évekre aktivitása és jelentősége minimálisra csökkent. A WEU-t évtizedes álmából az 1984-es Római Nyilatkozat keltette fel, új célokat tűzve a szervezet elé. E célok: Európa biztonságpolitikai identitásának meghatározása, valamint a tagállamok védelmi politikájának fokozatos összehangolása.

Az 1991-es maastrichti csúcson a WEU tagállamai kiadtak egy nyilatkozatot, amely a WEU-nak az Európai Unióval (EU) és a NATO-val folytatandó kapcsolatairól szólt, másrészt kinyilvánította, hogy a WEU-t az EU védelmi, valamint a NATO európai részévé kell alakítani.

A WEU működésének feltételeit a kilencvenes években leginkább az 1992. június 19-én kiadott Petersbergi Nyilatkozatban²² foglalt feladatok határozták meg.

2000 novemberében a Nyugat-európai Unió megszűnt, mint katonai erővel rendelkező szervezet és a feladatokat, valamint a hozzárendelt 60 000 fős Euro-hadtest felállítását átvette az Európai Unió.

A NATO

A NATO alapokmányának elfogadására 1949. április 4-én került sor Washingtonban, és ugyanezen év augusztus 24-én lépett hatályba.

A szervezet a fő hangsúlyt a tagországok védelmére helyezte a Varsói Szerződés tagállamaival szemben. Ez a helyzet az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején megváltozott. Az európai biztonságban bekövetkezett változások a NATO-t szerepének újragondolására készítették. Az 1990. júliusi londoni NATO állam- és kormányfői konferencián a szövetség bejelentette, hogy a megváltozott helyzetnek megfelelően a szövetséget átalakítja.

1991 novemberében Rómában nyilvánosságra került a NATO új stratégiai koncepciója. A koncepció lényege, hogy a politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti, katonai elemek a biztonság alapját képezik, valamint a strukturális és intézményi megfontolások is fontos alapot jelentenek.

1992-ben a NATO-tagországok védelmi minisztereinek oslói értekezletén kijelentették, hogy a szövetség kész az EBEÉ béketámogató műveleteiben való részvételre, illetve annak támogatására eseti elbírálás alapján.

1992. július 1-jén a Helsinkiben megrendezett NATO-ülésein a miniszterek bejelentették, hogy készek a Nyugat-európai Unió béketámogató műveleteinek eseti támogatására is. Majd ugyanennek az évnek decemberében a NATO-tagállamok kifejezték készségüket az ENSZ Biztonsági Tanács által hozott határozatok végrehajtásának támogatására.

FINNORSZÁG RÉSZVÉTELE A BÉKEMŰVELETEKBEN

Az előző részben áttekintettem azokat a szervezeteket, amelyek részt vettek/vesznek a válságkezelésben, ebben a fejezetben a dolgozatomban elején megfogalmazott célkitűzésnek megfelelően bemutatom Finnország részvételét a békefenntartó műveletekben.

Finnország részvételét a békefenntartó műveletekben a Finn biztonság- és védelempolitikai stratégia²³ és a Békefenntartásról szóló törvény²⁴ rendelkezései szabályozzák. A törvény III. fejezetének preambuluma a nemzetközi válság menedzsmentben való részvétel katonai és civil szabályait és elveit határozza meg.

Finnország aktívan részt vesz a válságkezelő és békefenntartó műveletekben, valamint teljesíti vállalt nemzetközi kötelezettségeit az Európai Unióban, az ENSZ-ben, az EBESZ-ben és részt vesz a NATO Partnerség a Békéért

²¹ Módosított Brüsszeli szerződés: 1954. október 23-án jött létre.

²² Petersbergi Nyilatkozat által meghatározott célok: 1) humanitárius és mentési feladatok; 2) békefenntartás; 3) harcoló alakulatok bevetése válságkezelés céljából beleértve a békefenntartást is.

²³ Finn Biztonság és védelempolitikai stratégia: <http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=181> letöltési idő: 2008-09-12 21:13

²⁴ Békefenntartásról szóló törvény: <http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=186> letöltési idő: 2008-09-12 20:52

programban. Az ország törekszik arra, hogy a különböző nemzetközi szervezetekben szerzett tapasztalatai által folyamatosan javítsa békefenntartó képességeit. A nemzetközi tapasztalatok felhasználhatók a nemzeti védelmi erő fejlesztésében és a katasztrófa helyzetekben elrendelt készenléti helyzetek fenntartásában és kezelésében. A jelenleg az ország rendelkezésére álló erőforrások többsége, amivel részt vesz a nemzetközi műveletekben a nemzeti védelmi erőhöz tartozik.

A békefenntartásról szóló törvény 2001-ben lépett érvénybe, ami lehetőséget teremt a finn védelmi erő tagjainak arra, hogy az ENSZ vagy EBESZ mandátumon alapuló humanitárius és békefenntartó műveletekben részt vegyenek. A törvény rendelkezései alapján a kormány terjeszti elő a javaslatot a parlamentnek, és a köztársasági elnök dönt a részvételről illetve a kontingens kivonásáról.

A Külügyminisztérium és a Védelmi Minisztérium felelős azért, hogy a politikai akaratnak megfelelően történjen meg a békefenntartó művelet felügyelete és irányítása, míg a gyakorlati megvalósításért a finn Védelmi Erő a felelős.

Finnország békefenntartó műveletekben való részvételének finanszírozását felosztják a Külügyminisztérium és a Védelmi Minisztérium között. Általában bevett gyakorlat a költségvetési tervezéskor, hogy a békefenntartó műveletekben részt vevő személyzet bérét, illetve Finnország ENSZ tagsági díját a Külügyminisztérium, míg az anyag-, a részvétel, illetve a katonai megfigyelő akciók költségeit a Védelmi Minisztérium fedezi.

Finnország a békefenntartó műveletekre egy gyors reagálású erőt tart fenn, amely két gyalogsági-, egy műszaki zászlóaljból, egy közlekedési századból és egy CIMIC-századból áll. A finn haditengerészet két hajóval vesz részt a gyors reagálású erőben, a finn légi erő azonban jelenleg nem része a békefenntartásra kialakított egységnek.

A békefenntartó műveletekben Finnország 1956 óta vesz részt. Az eddigi műveletek során összesen körülbelül 35 000 katona szolgált külföldön.²⁵

Finnország részvételét békefenntartó missziókban a nemzetközi intézmények és az egyéb kezdeményezések keretei között kell vizsgálnunk. A vizsgálódás szempontjából célszerű az 1956-tól napjainkig tartó időszakot két részre osztani. Ezek alapján:

1. 1956–1988-ig;
2. 1988-tól napjainkig terjedő időszakot különböztetünk meg.

Az 1956–1988-IG TERJEDŐ IDŐSZAK

A klasszikus békefenntartás kialakulásának és fejlődésének időszakában az ország igyekezett nemzetközi tapasztalatokat szerezni. A fent nevezett időszakban Finnország négy – az alábbiakban röviden ismertetet – az ENSZ keretein belül létrehozott misszióban vett részt:

1. *UNIFIL*: First United Nations Emergency Force – Az ENSZ első Rendkívüli Hadereje. Fennállásának ideje: 1956 novemberétől 1967 júniusáig. Főhadiszállás: Gáza. A misszió eleinte a Szezi Csatorna közelében a Sínai-félszigeten állomásozott, majd később a tűzszüneti demarkációs vonal mentén a gázai övezetben és a Sínai-félszigeten a nemzetközi határ egyiptomi oldalán. Mandátum: az ellenségeskedés megszűnésének biztosítása, valamint a francia, angol és izraeli katonaság egyiptomi területéről való kivonásának ellenőrzése. A csapatkivonás után, az egyiptomi és izraeli erők közötti ütköző zónát felügyelte.
2. *UNIPOM*: United Nations India – Pakistan Observation Mission – Az ENSZ Indiai-Pakisztáni Megfigyelő Missziója. Fennállásának ideje: 1965 szeptemberétől 1966 májusáig. Főhadiszállás: Lahore (Pakisztán); Amritsar (India). A misszió az indiai-pakisztáni határon teljesített szolgálatot Kasmír és az Arab tenger közötti részen. Mandátum: az indiai-pakisztáni tűzszünet felügyelete, (az UNMOGIP által felügyelt terület kivételével), valamint a két fél katonai erői visszavonásnak felügyelete az 1965.08.05-e előtt fennálló állapotnak megfelelően.

²⁵Markku Nikila: Summary of Finland's role in international peacekeeping <http://www.un.int/finland/peace.html#summary> letöltési idő: 2008-09-26 15:04

3. *UNIF II*: Second United Nations Emergency Force – Az ENSZ Második Rendkívüli hadereje. Fennállásának ideje: 1973. október–1979. július. A misszió feladata ellenőrizni, hogy az egyiptomi és izraeli fél betartsa az 1974.01.18 és 1975.09.04 között megkötött megállapodásokat, és az ütköző zóna felügyelete.
4. *UNOGIL*: United Nations Observation in Lebanon – Az ENSZ Megfigyelő Csoportja Libanonban Fennállása: 1958 júniusától decemberig. A misszió célja, hogy a megakadályozza az illegális határsértéseket és a fegyverszállításokat a libanoni határon át.²⁶

Az 1988–TÓL NAPJAINKIG TERJEDŐ IDŐSZAK

A finn békefenntartó kontingens az elmúlt húsz évben:

három afrikai:

1. *ONUMOZ*: United Nations Operation in Mozambique – Az ENSZ Mozambiki Művelete. Fennállása: 1992. decembertől 1994. decemberig. A művelet célja, hogy segítsen betartatni a béke-megállapodásban foglaltakat, ellenőrizze a tűzszünetet, a külföldi katonák visszavonását, illetve biztosítsa az országon áthaladó közlekedési folyósókat, és felügyelje a parlamenti választásokat.
2. *UNOSOM I*: United Nations Operation in Somalia – Az ENSZ Első Szomáliai Művelete. Fennállása: 1992 áprilisától 1993 márciusáig. A művelet célja, hogy a felügyelje Mogadishuban a tűzszünetet és a segélyszállítmányok eljuttatását a városban és annak körzetében. Később a művelet mandátumát kiterjesztették a segélyszállítmányok és a humanitárius központok védelmére.
3. *UNTAG*: United Nations Transition Assistance Group – Az ENSZ Átmenetet Segítő Csoportja; Fennállása: 1989 áprilistól – 1990 március 21-ig. A feladat biztosítani Namíbia függetlenné válását szabad és tisztességes választásokon keresztül.²⁷;

kettő közel-keleti:

1. *UNIKOM*: United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission – Az ENSZ Iraki-Kuvaiti Megfigyelő Missziója. Fennállása: 1991. áprilisától-2003. október 6-ig. A misszió feladata felügyelni az iraki erők kivonását Kuvaitból, valamint felügyelni a demilitarizált zónát az iraki – kuvaiti határ mellett és ellenőrizni a határsértéseket és jelentést tenni valamennyi ellenséges incidensről
2. *UNIIMOG*: United Nations Iran – Iraq Military Observer Group – Az ENSZ Irak-Iráni Katonai Megfigyelő Csoportja; Fennállása: 1988. augusztustól – 1991. februárig. A misszió célja, hogy ellenőrizze a fegyverszünetet és a csapat kivonásokat a megszállt területekről a nemzetközileg elismert határok mögé.²⁸ ;

négy balkáni:

1. *UNPREDEP*: United Nations Preventive Deployment Force – ENSZ Megelőző felvonuló Ereje (a volt Jugoszláv Macedón Köztársaságban). Fennállása: 1995 márciustól-1999 februárig; a misszió feladat: figyelni a határ menti területek fejlődését és jelentést tenni minden eseményről, amely a volt Jugoszláv Macedón Köztársaság területi épségét veszélyezteti.
2. *UNMIBH*: United Nations Mission In Bosnia and Herzegovina – Az ENSZ Misszió Bosznia-Hercegovinában. Fennállása: 1995. decembertől – 2002. decemberig. A misszió feladata felügyelni a rendőrségi re-

²⁶ 1) *UNIF I*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm letöltési idő: 2008-10-26 17:18;

2) *UNIPOM*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unipom.htm letöltési idő: 2008-10-26 17:28;

3) *UNIF II*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefii.htm letöltési idő: 2008-10-26 17:49

4) *UNOGIL*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unogil.htm letöltési idő: 2008-10-26 19:00;

²⁷ 3 *afrikai misszió*: 1) *ONUMOZ*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumoz.htm letöltési idő: 2008-10-26 18:50;

2) *UNOSOM I*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosomi.htm letöltési idő: 2008-10-26 18:53;

3) *UNTAG*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untag.htm letöltési idő: 2008-10-26 18:56;

²⁸ 3 *közel-keleti misszió*: 1) *UNIKOM*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unikom/ letöltési idő: 2008-10-26 18:57; 2) *UNIIMOG*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/uniiimog.htm letöltési idő: 2008-10-26 18:59; 3) *UNOGIL*: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unogil.htm letöltési idő: 2008-10-26 19:00;

formot, segítséget nyújtani a törvény végrehajtási szakaszában, ezen kívül humanitárius segítséget nyújtani a visszatelepülő menekülteknek, az emberi jogok betartása, és az újjáépítés elősegítése.

3. **UNTAES:** United Nations Transitional Authority In Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium – Az ENSZ Átmeneti Igazgatósága Kelet - Szlavóniában, Baranyában és Nyugat- Szerémségben. Fennállása: 1996. januártól 1998. januárig. A misszió feladata demilitarizálja a területet, segítséget nyújt a menekültek visszatéréséhez, felügyeli a békét és biztonságot, ideiglenes karhatalmat alapít, közfeladatokat lát el, szervezi a választásokat és elősegíti a térség békés visszatérését Horvátországba.
4. **UNMOP:** United Nations Mission of Observer in Prevlaka – Az ENSZ Megfigyelő Missziója a Prevlaka – félszigeten. Fennállása: 1996. februártól – 2002. decemberig. A misszió feladata felügyelni a stratégiai helyen levő félsziget demilitarizálását.²⁹,

és egy ázsiai:

1. **UNGOMAP:** United Nations Good Offices Mission In Afghanistan and Pakistan – Az ENSZ Jószolgálati Missziója Afganisztánban és Pakisztánban. Fennállása: 1988 májusától – 1990. márciusig. A misszió feladata együttműködni és felügyelni a megkötött megállapodás betartását, illetve jelentést tenni rendelkezéseinek megszegéséről. A szovjet egységek kivonása Afganisztánból és a menekültek visszatelepítésének elősegítése.³⁰,

ENSZ által felügyelt misszióban vett/vesz részt.

2007 júliusától Finnország 11 nemzetközi békefenntartó műveletben 822 katonával vesz részt. Nyugat-balkánon a KFOR műveletben 400 illetve az Althea műveletben 60 katonával képviselteti magát. Az Afganisztánban zajló ISAF műveletekben 100 katonával, míg az ENSZ felhatalmazású egyéb műveletekben (Libanon, Kasmír, Szudán, Etiópia és Eritrea stb.) 220 katonája van jelen. Természetesen az európai védelmi képességek fejlesztésében is részt vesz mintegy 160 fős katonai állományt tart készenlétben a német-holland-finn nemzetközi kötelék keretén belül, valamint az Európai Unióval együtt különleges támogatást nyújt a Szudánban zajló műveletekhez.

A civil válságkezelés mindinkább fontos szerepet játszik a nemzetközi biztonság és stabilitás megteremtésében. Finnország ezért részt vesz az ENSZ, az EU, és más nemzetközi szervezetek, mint például az EBESZ missziókban és segítséget nyújt a konfliktus sújtotta területeken a társadalom újjáépítésében, a demokratikus elvek érvényre juttatásában, illetve humanitárius feladatok ellátásában. Körülbelül 60 finn szakértő vesz részt több mint húsz civil válságkezelő misszióban, missziókat vezet és felügyel, szakértői feladatokat lát el. A civil válságkezelő missziók középpontjában a Nyugat-Balkán, Afganisztán, Közép-Ázsia, valamint Közel-Kelet, Nepál és Szudán áll. A civil válságkezelő feladatok jelentős része, amelyekben Finnország is részt vesz az Európai Unió vezetése alatt zajlik. Finnország 2008-ban körülbelül 40 szakértővel vett részt ezekben a műveletekben, továbbá finn szakértők rendszeresen vállalnak pozíciókat a válságkövetekbe települt EU és EBESZ irodákban. Több mint 30 választási megfigyelő vesz részt különböző EBESZ által felügyelt misszióban. Finnország jelentős összegeket költ a válságkezelő műveletekben való részvételre. A 2008-as évben 100 millió eurót tervezett költeni éves szinten a 800 békefenntartó külföldi állomásoztatására. Az azonban ország még ennél is többet, 115 millió eurót költött az Afganisztánban, valamint Csádban, Koszovóban, Boszniában, Libanonban elvégzendő feladataira.

2008 júniusában Finnország 77 országgal együttműködve az alábbiakban röviden ismertetett nyolc ENSZ által vezetett műveletben vett/vesz részt összesen 47 fővel, amiből 18 rendőr, 26 katonai megfigyelő és három katona. Nyolc ENSZ-művelet:

1. **UNMID:** United Nations Disengagement Observer Force — Az ENSZ Csapatsétválasztási Megfigyelő Hadereje. Fennállása: 1974. júniustól napjainkig. A misszió feladata szétválasztani az izraeli és a szír

²⁹ **4 balkáni misszió:** 1) UNPREDEP: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unpredep.htm letöltési idő: 2008-10-26 18:47; 2) UNMIBH: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmibh/> letöltési idő: 2008-10-26 19:10; 3) UNTAES: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untaes.htm letöltési idő: 2008-10-26 19:35; 4) UNMOP: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmop/> 2008-10-26 20:19

³⁰ **1 ázsiai misszió:** UNGOMAP: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/ungomap/mandate.html letöltési idő: 2008-10-26 20:46

hadsereget a Golán fennsíkon, felügyelni a demarkációs övezetet. A misszió mandátuma minden 6 hónapban meghosszabbításra kerül.

2. UNMEE: United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea – Az ENSZ Missziója Etiópiában és Eritreában. Fennállása: 2000. júliustól napjainkig; a misszió feladata felügyelni az ellenségeskedések megszűnését, az etiópiai erők átcsoportosítását, valamint ezen erők 1999.02.06 elfoglalt pozíciót, különös tekintettel azokra a helyekre, amelyek a 1998.05.06-a előtt nem tartoztak az etiópiai adminisztrációhoz. További feladata a misszió ellenőrizni az ideiglenes biztonsági zónát, betartatni a felekkel a megállapodásban foglaltakat és segítséget nyújtani a menekültek visszatelepítéséhez
3. UNMIK: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo – Az ENSZ Koszovói Missziója. Fennállása: 1999 júniusától napjainkig. Feladata: az ENSZ történetében egyedülálló a közigazgatás irányítása és a békés élet megteremtése minden koszovói polgár számára.
4. UNMIL: United Nations Mission in Liberia — Az ENSZ Libériai Missziója. Fennállása: 2003. szeptember 19-től napjainkig. A misszió feladata támogatni a tűzszüneti megállapodás betartását, elősegíteni a védelmi szektor reformját, az emberi jogok érvényesülését, valamint a békés élet feltételeinek megteremtését.
5. UNMIN: United Nations Mission in Nepal – Az ENSZ Nepáli Missziója. Fennállása: 2007. január 27-től – 2009. január 23-ig. A misszió feladata egy speciális politikai küldetés a béke elfogadtatása.
6. UNMIS: United Nations Mission in Sudan – Az ENSZ Szudáni Missziója. Fennállása: 2005. március 24-től napjainkig. A misszió mandátumát 6 hónaponként meghosszabbítják. A misszió feladata: támogatni és végrehajtani a béke megállapodást, elősegíteni a menekültek hazatérését, valamint támogatni a nemzetközi erőfeszítéseket és elősegíteni az emberi jogok érvényesülését.
7. UNOMIG: United Nations Observer Mission in Georgia – Az ENSZ Megfigyelő Missziója Grúziában. Fennállása: 1993-tól napjainkig. Feladata: a kormányerők és az Abház lázadók közötti tűzszünet betartatása.
8. UNTSO: United Nations Truce Supervision Organization – Az ENSZ Fegyverszünet ellenőrzési Szervezete. 1948-ban állították fel. Jelenlegi feladata a Közel-Keleten ellenőrizni a tűzszüneti megállapodásokat, illetve közreműködni a szervezet régióban vezetett misszióiban.³¹

Finnország jelenleg is részt vesz az afrikai válságkezelő központ (ACCORD³²) munkájában. Az ACCORD elsődleges célja, a speciális konfliktuskezelés, a konfliktuselemzés és megelőzés, a felek közötti közvetítés. 1992 óta több mint 15 000 embert készítettek fel a válságkezelő műveletekben való részvételre. Finnország jelenleg is együttműködik a szervezettel és rendszeresen támogatja a szervezet oktatási projektjeit, valamint szakértői részt vesznek a szervezet munkájában. Finnország elsősorban a civil és katonai válságkezelésben, az emberi jogok kérdéseiben nyújt támogatást a szervezetnek.

A jelenlegi finn békefenntartó részvételt az alábbi térképvázlat³³ szemlélteti:

³¹ 8 ENSZ művelet: 1) UNMID/UNDOF: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/undof/index.html> letöltési idő: 2009-02-06 13:40; 2) UNMEE: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmee/> letöltési idő: 2008-10-26 18:49; 3) UNMIK: <http://www.unmikonline.org/intro.htm> letöltési idő: 2009-02-06 13:52; 4) UNMIL: <http://unmil.org/1content.asp?ccat=mandate&zdoc=1> letöltési idő: 2009-02-06 14:00; 5) UNMIN: <http://www.unmin.org.np/> letöltési idő: 2009-02-06 14:06; 6) UNMIS: <http://www.unmis.org/english/en-main.htm> letöltési idő: 2009-02-06 14:15; 7) UNOMIG: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unomig/> letöltési idő: 2009-02-06 14:22; 8) UNTSO: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/untso/> letöltési idő: 2009-02-06 14:28

³² ACCORD: African Centre for the Constructive Resolution of Disputes

³³ Forrás: <http://www.finlandnato.org/public/download.aspx?ID=40179&GUID={3743DB94-DFB3-4804-82CB-AE1D6FE8D275}> letöltés időpontja: 2009-02-03 10:07

A 2009-es januári adatok láthatók a térképen, néhány korábban ismertetett misszió mandátuma már lejárt illetve befejeződött. Finnország részt vesz a NATO vezette katonai válságkezelő műveletekben, Afganisztánban és a Nyugat-Balkánon.

Finnország biztonság- és védelempolitikájának központi eleme továbbra is a nemzetközi válságkezelő műveletekben való részvétel. A finn részvétel olyan regionális krízishelyzetekre is kiterjed, mint például a természeti katasztrófák elhárítása. Az ország megpróbál jelenleg azokra a területekre és válságkezelő műveletekre koncentrálni, ahol jelentős hozzáadott értéket tud felmutatni, és ahol tapasztalatai a legjobban kamatoztathatók. Az egyes válságkezelő műveletekben való részvétel lehetőségét a finn vezetés mindig abból a szempontból mérlegeli, hogy miként tudja a védelmi erő fejlesztésében a legjobban felhasználni a megszerzett tapasztalatokat.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az ENSZ a béke és biztonság garantálásának alapvető intézménye. Az alapokmány rendelkezései, kerete, szelleme lehetőséget biztosít egy átfogó konfliktuskezelés megvalósítására. Azonban a „klasszikus” békefenntartás időszakában csak egyfajta eljárási mód alakulhatott ki, melyben szerepe volt a korszak politikai, katonai szembenállásának. A konfliktusok kezelésében az államokat tekintették a főszereplőknek, míg a polgárháborúk vagy az egyéb országon belüli válságok jelentősége háttérbe szorult a hidegháborús időszak vezető államai számára. Így megállapíthatjuk, hogy a kezdeti békefenntartó tevékenység kialakult módszere egy adott konfliktus bizonyos szakaszában nem az okokat kezelte, hanem a kialakult békét vagy nem háborús állapotot próbálta meg konzerválni. Az 1988-at követő időszakban szembesülhetett a világ azzal, hogy a békefenntartás feltételei többnyire nem alakulnak ki, illetve csak kényszer és a fegyveres erő alkalmazásával alakíthatók ki.

A hidegháborús korszak lezárultával, a nagyhatalmak közötti viszony átrendeződésével úgy tűnt az ENSZ végre betöltheti a nemzetközi politikai rendszerben az őt megillető vezető szerepet és egyre nagyobb hatást képes gyakorolni az alapokmány szellemének érvényesülésére. Az 1990-es években a problémák fokozatosan jelentek meg a világszervezet tevékenységében, ami az évtized elejét az új típusú, úgynevezett második generációs békefenntartás tanuló időszakává tette. Erre az időszakra is jellemző volt, hogy a missziók egyedi jellegűek, azon-

ban a klasszikus békefenntartó módszerekkel már nem lehetett megfelelő válaszokat adni a kihívásokra. A kialakult konfliktusok kezelése átfogó, összetett, tartós megoldásokat igényelt. Ennek megfelelően a cél már nem a kialakult helyzet konzerválása lett, hanem a válság tényleges megoldása, az aktív konfliktusrendezés, amelynek célja a béke hosszú távú fenntartása és fennmaradása, a konfliktus gyökereinek felszámolása.

Tanulmányomban bemutattam Finnország részvételét az ENSZ, NATO, EU által vezetett békefenntartó missziókban. Finnország XX. századi története és nemzetközi kapcsolatainak fejlődés szempontjából a klasszikus békefenntartás időszakában vállalt feladatok meghatározóak. A nagy területen elterülő, ám alacsony lélekszámmal rendelkező ország számára a hidegháborús korszakban rendkívüli segítséget jelentett egy nemzetközi szervezetben való részvétel lehetősége. A nagyhatalmi szembenállás megszűnésével és az Oroszországgal kialakított bilaterális alapokra helyezett kapcsolat mellett is kiemelt helye és szerepe maradt a finn biztonság- és védelempolitikában az ENSZ, a NATO, az EU békefenntartó műveleteiben való részvétel. Ennek oka, hogy a semleges Finnország védelmi erejének fejlesztéséhez, a katonai kiképzés, felkészítés sikeréhez mindenképpen szükség van tapasztalatokra. Az ENSZ, a NATO, az EU által vezetett békefenntartó műveletekben való részvétel Finnország számára nemcsak katonai és civil válságkezelő gyakorlatot jelent, hanem segítséget nyújt a finn politikai élet szereplőinek a válságkezeléssel, békefenntartással kapcsolatos jogi, pénzügyi, szervezeti, katonai és civil keretek folyamatos fejlesztéséhez. A békefenntartásban szerzett ötven éves tapasztalatának köszönhetően, Finnország jelentős előnnyel rendelkezik számos NATO tagországgal szemben a különböző válságkezelő műveletekben résztvevő állomány felkészítésében, illetve az ország által felvállalt feladat megtervezésében és kivitelezésében. Finnország tapasztalatai, melyeket felhasznál védelmi erejének fejlesztésében, lehetőséget biztosítanak számára, hogy sikeresen vegyen részt az ENSZ, a NATO, az EU békefenntartó műveleteiben.

Kulcsszavak: Finnország, biztonság-és védelempolitikai stratégia, békefenntartás, válságkezelés

Keywords: Finland, security and defence policy strategy, peacekeeping operation, crisis management

FELHASZNÁLT IRODALOM

Békefenntartásról szóló törvény.

(<http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=186> letöltési idő: 2008-09-12 20:52)

Finn Biztonság és védelempolitikai stratégia.

(<http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=181> letöltési idő: 2008-09-12 21:13)

FISCHER Ferenc: *a kétpólusú világ 1945-1989.*, -Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2005; 280. oldal

GAZDAG Ferenc: *Európai Integrációs Intézmények.*, -Budapest: Osiris, Budapest 1999., 153. oldal

HALMOSY Dénes: *Nemzetközi szerződések 1945-1982.*, -Budapest: Gondolat., Budapest, 1985. 19. oldal

NIKILA, Markku: *Summary of Finland's role in international peacekeeping*

(<http://www.un.int/finland/peace.html#summary> letöltési idő: 2008-09-26 15:04)

Párizsi Charta

(http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf letöltési idő: 2008-11-20 15:09)

SZABÓ Imre: *A balkáni békefenntartó műveletek áttekintése.*

(<http://www.zmne.hu/tanszekek/kvt/digitgy/20012/eloadas/szaboi.html> letöltés ideje: 2008-06-05 13:01)

Tépkép

(<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=23059&GUID=%7bF3F71992-D696-449B-A08A-5B1AE5AAAC60%7d> letöltés időpontja: 2008-10-26 10:07)

TISOVSZKY János: Az ENSZ és a békefenntartás.

(<http://www.menszt.hu/content/download/618/2909/file/TSFINAL2.pdf> letöltési idő: 2008-11-20 15:08)

www.defmin.fi

www.formin.fi

www.osce.com

www.un.org

FÜLEKY András

A HARCMŰVÉSZETI KULTÚRA KIBONTAKOZÁSA AZ EDO-KORI JAPÁNBAN II.¹

DEVELOPMENT OF THE CULTURE OF MARTIAL ARTS IN JAPAN IN THE EDO ERA II

A cikk bemutatja, hogy a Japán történelem során hogyan született meg a társadalom egy kiemelt szerepet betöltő rétege, a harcos (*bushi*) osztály. Történelmi előzmények segítségével ismerteti a harcosok fel-emelkedésének okait, szerepük megerősödését és a körülményeket, amelyek segítségével a közép- és edo-kori Japán vezető társadalmi csoportjává váltak. Az írás részletezi a harcosok életfelfogását, és annak a harcművészeti kultúrának a kibontakozását, amelyet ma a világ úgy ismer, mint *budō-kultúra*.

The paper describes how the *bushi* or warrior class, the prominent stratum of the Japanese society has been developed in the history of Japan. By means of historical premises, the essay discusses the reasons behind the rise of the warrior class, the consolidation of their social role, and the circumstances that made them the head of the Japanese society in the middle Ages and in the Edo era.

The paper details the warriors' attitude to life and the development of the culture of martial arts that is known worldwide nowadays as the culture of *budō*.

Musashi kora után, a 18. században a harcművészeti iskolákkal szemben erős kritikák fogalmazódtak meg, miszerint kezdtek kiüresedni. *Karin budō*-nak, szép, kiüresedett, koreografáltak nevezték.

A stabil és változtathatatlan formák köré épült *budō* a 18. századig virágzik. Ekkorra felnő a mesterek egy olyan generációja, akik már nem ismerték az alapító mestert, nincs meg a közvetlen kötődésük. Megkérdőjelezzük, hogy a *kata-budō* a legmegfelelőbb formája-e a harcművészeti képzésnek. Az *Edo*-kor elején – amikor még olyan mesterek éltek, akik háborús tapasztalatokkal bírtak – megszokták az emberek, hogy karddal sok mindent el lehet intézni. A párviadalok mindennapos események voltak. Egy ideig az iskolák között is folytak hivatalos összecsapások, bizonyítva azt, hogy melyik iskola eredményesebb, hatékonyabb. Később miután több fontos személyiség is áldozatul esett a korlátlan erőszaknak (politikai gyilkosságok), elkezdtek erőteljesen korlátozni a párviadalokat, mígnem az 1750-es évekre teljesen betiltották azokat. Előtérbe került viszont a *kata*, a technikák békés gyakorlása. A kiüresedés a kipróbálás kényszerét szülte. Így jött létre a *kendō*, ahol védőfelszerelésben lehet vívni, és találatokat bevinni, valamint diadalújtára indult a *bokutō*, vagy *bokken*, vagyis a fakard. A *shinai*, a bambuszszálakból összeállított kard is a gyakorlás eszközévé vált. De ez már a *kōryū-gendai* átmenet előfutárának tekinthető, vagyis az a folyamat, ahol a hagyományos értékeket felvonultató *budō*-t részben, vagy egészben felváltja a modern *budō*. Mindemellett fontos megjegyezni, hogy a *budō* Japánban 700 évig a vezető réteg sajátos kiváltsága volt, és a mai napig a japán műveltség szerves részét képezi.

Az *Edo*-kori *budō* gyökerei tehát a *sengoku* (háborús) időszakból táplálkozott, amikor is a *budō* még élt. Ha egy technika nem vált be, hagyták, ha kellett, változtattak rajta. A *ryūha budō*-val bemerevedett a rendszer, tradicionálissá vált.

A *budōron* (harcművészeti értekezés) az iskola múltjával foglalkozott, és geneológiát is tartalmazott. Később a filozófiai hitvallást is ebbe fűzték bele.

Három híres *budōron* született ebben az időben:

- *Yagyū Munenori: Heihō Kadensho* (1632). A mű címének jelentése: a kardvívás családi hagyományának könyve. *Munenori* a *Yagyū Shinkage-ryū* iskola alapítójának fia. A *Yagyū-ryū* a főváros, *Edo* és környékén volt elterjedt, és a leghíresebb japán kardvívó iskolaként tartják számon. *Yagyū Munenori* rendkívüli

¹ Az I. rész a *Hadtudományi Szemle* 2009. 2. számában jelent meg

harcművész volt, hamar népszerűvé vált Japánban. *Munenori* elsőként a japán történelemben nem annyira a technikákkal foglalkozott, hanem a mögöttük lévő filozófiai tartalmat magyarázta.

katsu jin ken – satsu jin tō

(kard, amellyel emberek ölnek – kard, amellyel embereket segítenek)

kifejezést használta, s az első volt, aki a harcművészetet a békéért szólaltatta meg. *Munenori* megkülönböztette az emberölést a jó ügyért való gyilkolástól. Írásában neokonfucianus hatások mutatkoznak, s a *yin-yang* kettősségét is magában rejt. Közele ismerőse volt *Takuan Sōhō*-nak, egy buddhista szerzetesnek.

- *Takuan Sōhō: Fudōchi shimyō roku* (1635 körül). *Takuan* buddhista szerzetes, és *Yagyū Munenori* szellemi vezetője volt. *Munenori* tanítást kért *Takuan*-tól, aki egy levéllel válaszolt. A mű jelentése: A rendíthetetlen bölcsesség legbelső (titkos) értekezése. A rendíthetetlen bölcsesség illetve a korlátaitól megszabadított elme buddhista kifejezés, ami a tökéletes intaktságot fejezi ki, s valójában elvezet a *satori*-hoz (hirtelen ellobbanás). A mű *kanbun* nyelven íródott, ami kínai nyelv, de a mondatrészek fel vannak cserélve, hogy a japánok értsék. Ezt zen nyelvezetnek is nevezik. Az ő *shinpō*-ik a főváros közelében lévő kolostorok miatt váltak népszerűvé.
- *Miyamoto Musashi: Go rin no sho* (1645). Valószínű, hogy nem *Musashi* írta, hanem tanítványai, akik az ő munkáját használták fel, ugyanis magasabb irodalmi szinten írt műről van szó. A *Go rin no sho* alapja a *Musashi* által eredetileg írt *Sanjū-go Kajō* (Harmincöt megjegyzés), valójában *Musashi* filozófiai töltetű műve. Az öt kör (gyűrű) könyve, minden filozófiai gondolatot kihagy, csak a technikákkal foglalkozik.

1716-ban *Yamamoto Tsunetomo* írta az első olyan szöveget, amely a *Bushidō*-t alkotó eszmerendszert részletezi. Ez volt a *Hagakure* (Lombok alatt megbúvó).

A *bushi*-k saját kultúrát hoztak létre, amelyben a zen központi szerepet kapott. A harcos hagyományok és a zen buddhizmus egyre nagyobb befolyásra tett szert Japánban, s a *bushi*-k átléptek egy olyan korszakba, amikor a harcművészeti technikákat meditációs gyakorlatokká alakították.

A *shinpōron*-ok (a szellem útja) valójában az *Edo*-kor előtt nem sokkal alakultak ki, amelyek a tudat kezeléséről szóltak. Ekkor még intenzív háborús időszak volt Japánban. A *shinpō* lényege, hogyan csendesítsük le a tudatot, amire a harcművészetek gyakorlása közben jöttek rá. A harcban a saját lélek feletti kontroll igénye, mely a zenben nyer tökéletes segítőre. Kielezett situációkban nagyobb a hibalehetőség, ha a félelem és a túlzott agresszió jelen van. A *shinpō* ezt a két szélsőséges végletet segít elkerülni. A szélsőséges tudatállapotoktól való tartózkodás, higgadt közönyösség, miközben kiterjedt tudatosság és figyelem is jelen van. A lelki megközelítést tehát elsősorban az a felismerés segítette, hogy teljesen más a *dōjō*-ban és a harctéren lenni. Rájöttek, úgy kell tanítani, hogy az egyes technikákat a külső körülményektől függetlenül lehessen végrehajtani. Vagyis a *shinpō* a pszichológiai nevelést célozza úgy, hogy a technikai tudás minden körülmények között alkalmazható legyen. Figyelni kezdtek arra is, hogy a technikákon kívül milyen szellemi tényezők vannak jelen. Ez a *shinpō*. Ebben volt nagy szerepe a zen buddhizmusnak. A *budō* arra példa, hogy hogyan legyünk képesek a viharos tengeren (harctéren) nyugodtak, békések maradni és képességeinket teljes mélységében kibontakoztatni. A *budō* azt célozza, abban nyújt segítséget, hogy a külvilág zajai, intenzív változásai közepette megtaláljuk a közömbösséget. Törekedni arra, hogy elszakadjunk a vágyaktól. A vizsgálódás során felmerül az életben maradás, a halál, és a győzelem lehetősége.

A *budō* értéke a tanulás és a *shinpō*. A *budō* komplex volta az, ami értékes. Az életben maradás eszköze volt a *budō*, ehhez pedig nem volt elég pusztán a mozgáskultúra magas szintű tudása, hanem a lelki tartam is kellett.

A *budō*-ban a halált elkerülhetetlen dologként kezelték. A küzdelemben mindig ott van a halál árnyéka. A halállal való szembesülés mellett a közömbösség megőrzése az a tapasztalás, érzés, amely mentálisan a legnagyobb fejlődést jelentheti. Az igazán jó technikák a hagyomány szerint az élet és a halál mezsgyéjén születnek, amikor az ember már nem ragaszkodik az élethez, de még nem akar meghalni. Ez a *kōryū budō* belső értéke.

Ebben az időben, habár a *kettō*-t (párbaj) tiltotta a törvény, mégis sok *dōjō*-ban, *bokken*-nel elkezdett küzdelem vált véres összecsapássá *katana*-val az utcán.

Ezen helyzetek és túlkapások miatt a 18. század közepe táján néhány mester (köztük *Nakanishi Chūta*) olyan ötletre jutott, hogy sajátos védelmet alkotnak, amely lehetővé teszi a gyakorlatok veszély nélküli művelését.

Az edzésmódszerek gyökeres megváltoztatása, a gyakorlás, a tanítás mássága, a védőfelszerelés viselése, s még inkább idővel a bambuszból készült kard (*shinai*) alkalmazása a *dōjō*-n belül is szakadáshoz vezetett. A hagyományos iskolák teljesen az ellen voltak, ami a mai modern *kendō*-nak adott életet: veszélytelen gyakorlás védőfelszerelésben. Azonban még inkább a *katana* átalakítása miatt hagyták ott sokan mestereiket.

Kemény csapás volt a kard útjának, amikor egy 1876-ban kelt császári rendelet a katonai szolgálatot teljesítőket kivéve, minden japán polgár számára megtiltotta a kardviselést (*Hattōrei*). Ez formálisan is pontot tett Japánban egy történelmi korszak végére. Ettől kezdve a tömegek is egészen más szemmel néztek a kardra. [1. pp.12-13.]

A kard útja úgy, mint a legtöbb *kōryū budō* majdnem feledésbe merült. Ehhez hozzájárult a *Meiji*-kor modernizációja és nyugatiasodása is. A *budō* a *Meiji*-korba lépve a valaha volt, de már nem létező harcos osztály szimbóluma lett. Egy odatartozás-jellege volt, majd szélesebb társadalmi réteg számára próbálták megadni azt, hogy fegyelemre tanítson.

Néhány mester mindezek ellenére, felismerve a helyzetet, titokban tovább gyakorolt, hogy megakadályozza ennek a több évszázados nemzeti örökségnek a feledésbe merülését.

A kard útjának és a *ryūha*-knak a védelme különösen Japán déli tartományaiban volt jellemző (*Tosa, Satsuma, Hizen* körzet), ahol a *bushi*-k a teljesen új császári hatalom elleni lázadása a legtöbbször kitarított (lásd *satsuma-i* utolsó nagy lázadás, 1877).

A *Kyūba no Michi*, a *Hagakure*, valamint az általános kulturális alapok, amelyekből a *Bushidō* fogalma formálódott, Japánban nem csak a *bushi*-k gondolkodási rendszerét határozták meg, hanem a közemberekét is. *Nitobe Inazō* írta le a tényleges tanításokat, amelyek *Bushidō* címen ismertek. A könyv 1905-ben jelent meg. Így ír:

- a császár iránti hűség alapvető kötelesség;
- tiszteld feljebbvalódat, viseld gondját alárendeltjeidnek;
- a csatában tanúsított hősiesség kitüntetését érdemel;
- az istenibe vetett hit vezet a nagysághoz;
- az egyszerű élet a megvilágosodás ösvénye;

A *bushi*-kat és viselkedési kódexüket mind az irodalomban, mind a filmművészetben idealizálták. Van azonban ennek a történetnek egy másik oldala is, amelyről rendszerint nem vesznek tudomást. A 19. századtól a második világháború végéig a japánokat egy könyörtelenül terjeszkedő birodalom uralta, amelynek katonáit arra tanították, hogy isteni fajhoz tartoznak, akik modern fegyverekkel gyakorolják a *Bushidō*-t. Ez vezetett Korea, Szingapúr, Kína egyes tartományai, Malajzia, Burma, Thaiföld és a Fülöp-szigetek kegyetlen lerohanásához. Ez a terjeszkedő politika több mint három millió ember szükségtelen halálát okozta. A katonai terror a második világháború idején érte el tetőpontját, amikor a kínzás, az erőszak, az emberrablás, a rabszolgaság és az okatlan gyilkolás mindennapossá vált a japán katonák és civilek körében. Hadifoglyokat kínoztak meg, dolgoztattak halálra vagy öltek meg gondolkodás nélkül, sőt emberevési esetekre is fény derült. A japán történelemnek ez a szakasza *Hiroshima* és *Nagasaki* rettenetes bombázásával ért véget, 1945 augusztusában. Mindez a *Bushidō* történelmének sajnálatos eseményei közé tartozik.

Mindazonáltal minden kultúrának van árnyékos oldala, és valamennyi filozófiai tanítás értelmezhető negatív irányból is. [2. pp. 30-31.]

A *Meiji*-kor végén, a *Taishō*-kor elején (1912) tovább óvták a tradíciót, a karddal való gyakorlást, főként *Tosa* körzetében.

A japán kard útja a nehéz időszakot túlélve a 30-as években kezdet széleskörűen ismertté válni Japánban. E fellendülés ellenére a második világháború alatt és utána egy ideig újra kegyvesztett lett. Alapjaitól megfosztották,

elképzeléseit megcsúfolták, nacionalistának bélyegezték meg és kiemelték a negatív háborús aspektusait. Így a megszálló amerikai hadsereg vezetője a gyakorlást betiltotta.

A legújabb kori kardművészet a megszállás idején kovácsolódott össze egy-két elszánt mester fejében. Megtisztították a fokozottan nacionalista és katonai részeket, és így újrarendszereztek az ismereteket. [1. pp.13-14.]

Ahhoz, hogy a *Bushidō*-ból útmutatást kaphassunk, olyan szintre kell finomítanunk elménket, ahol képes megragadni a zen buddhizmus erőszakmentes szemléletét, hogy soha ne sodorhasson magával a fizikai hatalomvágy, illetve a versengés bármely formája.

A szellemi harcos soha nem keresi a csatát, inkább elfordul attól, minthogy szükségtelen konfliktusba keveredjen. Kitér a küzdelem elől, mielőtt belekeveredne. Méltósága annak megértésén nyugszik, hogy a fizikai összecsapás sohasem szükségszerű, csupán egy a választási lehetőségek közül.

A keleti elme gyakran fordul a *bushi*-k és az ő becsületkódexük felé, ha a harcos eszményképét keresi. Ez nem csekély mértékben a japán történelem ezen időszakának romantikus értelmezése miatt van. Ám ha a *Bushidō*-t alkotó szavakból indulunk ki, akkor ez a konfliktushoz vezető ösvény, ahol győzelem és vereség várja az arra járó.

Az összecsapások kulcsa a küzdelem nélküli győzelem. Ha valaki csatára hív, menj el. Ha nem mehetsz el, akkor küzdj küzdelem nélkül. Támadás helyett legfeljebb védekezz. Kövesd a bölcs folyó példáját, amely lendületesen tör a célja felé, út közben számos akadállyal találkozik, például sziklakkal, de nem bocsátkozik velük küzdelemben, csak természetesen kikerüli őket.

Mint útmutatást kereső modern emberek, a *Bushidō*-t a szellemi megvilágosodás kikövezett útjának tekinthetjük. Az ott szereplő hivatkozások a csatákra, háborúkra a saját negatív hajlamainkkal és tulajdonságainkkal vívott küzdelmekre értendők, és nem fizikai csatákon, hús-vér ellenséggel vívott harcra. [2. pp. 31-32.]

Napjainkban, Japánban valamennyi fontos iskolának, egyesületnek, egyetemnek, banknak, magánvállalatnak, a hadseregnek és a rendőrségnek is megvan a maga *dōjō*-ja, és a saját tanfolyama. Találkozókat, bemutatókat szerveznek, ahol új tagokat toboroznak széles korosztályból és társadalmi rétegből.

Japánban a kard útját hatéves kortól a fizikai erő hanyatlásáig űzik, de gyakorta előfordul, hogy a gyakorlás az utolsó lélegzetig tart. Mindez a kard útjának köszönhető, s annak a sok jótétménynek, amit a gyakorlása magával hoz. [1. p. 15.]

Összegezve, a mai *budō* technikai alapja a *sengoku* korban, ideológiai alapja az *Edo*-korban formálódott. A *bushi*-k kultúrája: a *budōron*-ok, a *shinpō* és a *budō* összetettsége történelmi korokon átívelő értékeket képviselnek.

Kulcsszavak: harcművészeti/budō kultúra Bushi, harcos társadalmi osztály, Japán kard, középkori Japán, harcművészeti értekezés (budōron)

Keywords: Culture of martial arts/budō, Bushi, social class of warriors, Japanese sword, Japan in the middle Ages, treatise on martial arts

FELHASZNÁLT IRODALOM

[1] RENIEZ, Jean-Pierre: *A japán kard útja*. -Bp.: Budo kiskönyvtár, 1993.

[2] SHOW, Scott: *Szamoráj zen*. -Bp.: Lunarimpex, 2000.

Saját jegyzetek

Japán szavak jegyzéke

Ainu	Japán őslakossága
Ashikaga-kor	Japán történelmi korszaka (1338-1573), Muromachi-kornak is nevezik
bakufu	sóguni kormányzat
bokken	Fakard
bokutō	Fakard
budō	a harcos útja, életszemlélet
budōron	harcművészeti értekezés
buke	azon családok elnevezése, amelyben a férfíttagok bushi-ként szolgáltak
Buke Shohatto	a harcosoknak szóló sóguni törvények (1617)
bushi	társadalmi réteg a középkori Japánban, jelentése: harcos
Bushidō	a harcos útját jelenti; íratlan szabályok rendszere, amelyet általában a samuráj harcosok alapvető útmutatójaként ismernek
Butokuden	a harcművészetek tanulmányozásának és oktatásának központja Kammu tennō idején
daimyō	hűbérúr a középkori Japánban
denju	átadás, befogadás
densho	bizonyítvány harcművészeti jártasság után, amely sokszor tartalmazta az elsajátított technikák sorát is
dō	út, helyes út, erkölcs, tanítás, módszer, sors
dōjō	a gyakorlás helye
Edo	Tokió régi neve
Edo-kor	Japán történelmi korszaka (1603-1868)
Fudōchi shimyō roku	Takuan Sōhō buddhista szerzetes válaszevele Yagyū Munenori-nak, aki tanítást kért tőle. A mű jelentése: A rendíthetetlen bölcsesség legbelső (titkos) értekezése (1635 körül).
Fujiwara	híres japán dinasztia, Nakatomi Fujiwara no Kamatari leszármazottai, akik közvetlen rokonságba kerültek a császárokkal, mivel lányukat adták feleségül
shinai, fukuro shinai	biztonságos gyakorlást adó, négy bambuszlemezről összeállított kard, amelynek a végét bőrrel fogják össze. Ono Jirōemon Tadaaki fejlesztette ki
gendai	Modern harcművészet
gensai	megfelelő személy egy harcművészeti iskola vezetésére
Go rin no sho	Az öt elem könyve, Miyamoto Musashi-nak tulajdonított mű (1645)
Hagakure	Yamamoto Tsunetomo műve (1716), jelentése: Lombok alatt megbúvó. Az első olyan szöveg, amely a Bushidō-t alkotó eszmerendszert részletezi.
haniwa	régi japán síremlékekben található kis szobrocskák (3. szd.–8. szd.)
Hattorei	1876. március 28-án kelt császári rendelet, amelyben a katonai szolgálatot teljesítőket kivéve, minden japán polgár számára megtiltotta a kardviselést
Heian-kor	Japán történelmi korszaka (794-1185)
Heihō Kadensho	Yagyū Munenori műve, jelentése: A kardvívás családi hagyományának könyve (1630 körül)
hiden waza	titkos technika, tanítás
honke	a bushi-k társadalmi osztályát alkotó nemesi származású személyek
hōseki	jelentése: drágakő, a felségjelvények része

iemoto	a család alapja
Jōmon-kor	Japán történelmi korszaka (ie.11000-ie.300)
kagami	jelentése: tükör, a felségjelvények része
Kamakura-kor	Japán történelmi korszaka (1185-1333)
Kanmu tennō	736–806, áthelyezte a fővárost Nara-ból Kiotóba, s az új palotában létrehozta a Butokuden-t
karin budō	az Edo-korban kiüresedett megkoreografált harcművészet megnevezése
kata	forma, az alapmozdulatok hordozója
kata-budō	a formagyakorlatokat hangsúlyozó harcművészet
katana	a hosszú kardok közül békében, az övben éllel felfelé hordott rövidebb kard, általában 100-103 cm hosszú
kendō	jelentése: a kard útja; védőfelszerelésben vívott küzdelem elsősorban shinai-jal
keppan	fontosabb írás, nyilatkozat vérrel történő lepecsételése, mint hűségnyilatkozat
ketto	Párbaj
kōfun	régi síremlék (3-8. szd.)
Kojiki	a japán írásbeliség legrégebbi emlékei közé tartozó mű (712, Régi dolgok feljegyzései)
kōryū	gyűjtőfogalom, a régi iskolákra utal
Koto-korszak	a japán kardkészítés jelentős korszaka (1596 előtti idők)
kuden	Szóban történő átadás
kuge	a császári udvar nemesei
kumitachi	páros kardgyakorlat
Kyūba no Michi	az íjászat és a lovaglás útja
Meiji-kor	Japán történelmi korszaka (1868-1912)
menkyo kaiden	végbizonyítvány; igazolta a személyről, hogy megkapta az egész átadható tudást
Minamoto Yoshimitsu	Seiwa császár hatodik leszármazottja, a hagyomány szerint ő alapította a Daitō iskolát 1100-ban
Minamoto no Yoritomo	1147-1199, a Kamakura sógunátus alapítója és első sóguna
Miyamoto Musashi	1584-1645?, híres samuráj, történelmi személyiség. A Hyōhō Niten Ichi-ryū illetve a Niten-ryū kardvívó iskola, stílus megalapítója. Nevéhez fűződik a Go rin no sho (Öt elem könyve, 1645) megírása, ami stratégiai, taktikai és filozófiai mű is egyben
mokuroku	Írásban történő átadás (tanítás)
Muromachi-kor	Japán történelmi korszaka (1338-1573), Ashikaga-kornak is nevezik
Nara-kor	Japán történelmi korszaka (710-784)
Nihon Shoki	a japán írásbeliség legrégebbi emlékei közé tartozó mű (720, Japán krónika)
Nitobe Inazō	1862-1933, az 1905-ben megjelent Bushidō című könyv írója.
ryūha	harcművészeti iskola, leágazás, stílus
ryūha budō	az Edo-kori harcművészeti iskolák filozófiai kibontakozásának összefoglaló neve
saburau	Szolgálni
Sanjū-go Kajō	jelentése: Harmincöt megjegyzés; a Go rin no sho alapja, Musashi filozófiai töltetű műve
satori	zen fogalom: hirtelen megvilágosodás
Sengoku Jidai	Sengoku-korszak, a hadakozó fejedelmek kora (1477-1600). A daimyō-k egymás elleni véres csatái jellemezték.

shihan	Nagymester
shinai	bambuszszálakból összeállított kard, a végén bőrrel összefogva
shinpō	a harcban a saját lélek feletti kontroll igénye
shinpōron	a tudat kezeléséről szóló írás
shōden	feljegyzés, átadás írásban
sōhei	templomokban nevelkedett harcosok
sōke	iskolavezető, családfő
tachikagi	páros kardgyakorlat
Taishō-kor	Japán történelmi korszaka (1912-1926)
Takuan Sōhō	Buddhista szerzetes, Yagyū Munenori szellemi vezetője volt. A Fudōchi shinyō roku megalkotója (1635 körül).
Yagyū Munenori	1571-1646, a Yagyū Shinkage-ryū iskola alapítójának fia, a Heihō Kadensho írója (1630 körül)
Yagyū Shinkage-ryū	Yagyū Muneyoshi (1527-1606) által alapított kardvívó stílus, amely egyike volt a két hivatalosan is támogatott iskolának a Tokugawa Sōgunátus idején.
Yagyū-ryū jūjutsu	kifinomult kōryū harcművészet, amit a feudális Japánban jól ismert Yagyū-klán hozott létre. Kōryū bujutsu-ról beszélünk, ami egy régi, harctéren bizonyítottan hatékony technikákat alkalmazó harcművészeti forma.
Yamamoto Tsunetomo	1659-1719, samuráj, a Hagakure (1716) szerzője. Ez volt az első olyan szöveg, amely a Bushidō-t alkotó eszmerendszert részletezi.
Yayoi-kor	Japán történelmi korszaka (ie.300-isz.300)
yin-yang	a természet, a környezet, a világ minden jelenségében meglévő ellentétek egysége

Zsolt DÉZSI

EXPERIENCES OF USAGE OF E-LEARNING MATERIALS AND B-LEARNING METHOD IN SOME MEMBER STATES OF THE COMMUNITY PART 1

AZ ELEKTRONIKUS TANANYAGOK ÉS A B-LEARNING MÓDSZER ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI A KÖZÖSSÉG NÉHÁNY TAGÁLLAMÁBAN 1. RÉSZ

Az Európai Unió 2008-ban ünnepelte a vámunió 40 éves évfordulóját. A vámunió magában foglalja például az áruk és szolgáltatások szabad áramlását, a közös vámtarifa és a közös vámjogszabályok alkalmazását, amelyhez szükség van az oktatás, képzés területén is egységes gyakorlat, közös képzések és tananyagok kialakítására. Az EU a vám programokban pontosan meghatározza az oktatással kapcsolatos feladatokat is, például a Vám 2013 programban az elektronikus tanulási környezet biztosítását, illetve a már meg lévő elektronikus tananyagok aktualizálását. Néhány uniós tagállam nagyon jelentős tapasztalatokkal rendelkezik az elektronikus tanulási környezet és a b-learning módszer alkalmazása területén, más tagállamok pedig Magyarországhoz hasonlóan a fejlesztési folyamat különböző periódusaiban állnak. Mindkét csoportba tartozó országokban nagyon hasznos tapasztalatokat szereztem, amelyek elősegítették a hazai fejlesztési folyamatokat. Az első részben két olyan ország oktatási rendszere kerül bemutatásra, amelyek jelentős tapasztalattal rendelkeznek a b-learning módszer alkalmazása területén: Németország és az Egyesült Királyság.

The European Union celebrated the 40th anniversary of the customs union in 2008. The customs union means among others the free circulation of goods and services, application of the common tariff and customs legislations, for which you need common practice in trainings and common trainings and training materials. Within the Customs Programmes the EU has exactly determined the tasks related to the trainings. For example within the Customs 2013 Programme the EU determines the application of e-learning environment, and the updating of the actual e-learning materials. Some member states have significant experience on the application of e-learning environment and b-learning method, some other member states, like Hungary are on different levels of the development process. I have collected very useful experience in the countries of both groups, which have furthered our national development process. In the first part there is presented the training system of two countries that have significant experience on the application of b-learning method: Germany and the United Kingdom.

The treaty founding the European Community defines that certain measures, relating to the harmonisation of the legal, statutory and administrative decrees of the member states shall be made with the goal of creating and operating of an internal market¹. As the European Community has formed a customs union since July 1 1968 this entails the free circulation of goods and services and the application of a common customs tariff and that of common customs laws. In order for the unified legislation to take full-scale effect it is imperative that unified practices, common trainings and curricula are set up in the field of education and training as well. As a means to this end the Community has, since 2002, been elaborating plans for five-year periods in which they determine the most important principles and goals, the tasks to be carried out and the instruments required for their execution. As a result, more precise and more specific decisions have been made in the field of training the members of customs or-

¹ Article 95 of the Treaty establishing the European Community

organisations than in the field of the Community's general educational policy². The Hungarian customs administration had had the chance to join the Customs 2002 programme before May 1 2004 but since then it has been their duty to complete the tasks defined in these (Customs 2007 and Customs 2013) projects. In the framework of the Customs 2007 Programme a new training-related task was set which is "aimed at the creation of training standards required for organised co-operation among educational institutions, besides setting up joint educational programmes that ensure the supply of knowledge and skills indispensable for complying with the regulations of Community customs laws. Wherever it is feasible such trainings, which can be attended by colleagues of every member state, shall be established thus promoting the creation of a common practice"³. As a new element of the Customs 2013 Programme "the customs administrations were tasked with the creation of an electronic learning environment and with updating the electronic curricula already available."⁴

The Hungarian customs administration had not applied any electronic curricula before the country's accession to the EU, neither had it had an electronic learning environment and thus it lacked the experience necessary for carrying out programmes defined in the Customs programmes. The conferences and sessions organized within the framework of the Customs programmes make it possible for each member state to present their educational developments, educational systems and also, to share their observations. As could be gathered from these conferences Germany, the Netherlands, Great Britain and Italy have the widest range of experiences in the speciality of employing an electronic learning environment, besides other countries such as Finland, Poland and Lithuania that have recently introduced very significant developments.

Exploiting the possibilities ensured by the agreement on further training, set out in the Customs 2007 and Customs 2013 programmes and further promoted by the agreement made between the Hungarian and the German customs administrations, there have been various opportunities to take part in study tours and it is in this study that we have collected our discoveries of these tours.

GERMANY

The first study tour took place 22-27 November 2006 in Munster, in the Training Centre of the German Federal Financial Administration with the topic of introducing and applying a b-learning educational system in the German system of financial training, and also, with a focus on the role and methodology of field training.

THE GERMAN FEDERAL SYSTEM OF FINANCIAL TRAINING

The middle-level training of customs officers takes place at the eight financial directorates (on a regional level) while the training resulting in a higher level diploma is assigned to three colleges (Munster, Plesso and Siegmaringen).

The training system of the German customs administration had the following problems to face and solve during 2006:

- The posts in the public sector were decreasing leading to a decrease in numbers, re-organisation and re-grouping.
- The colleagues affected by the re-organisation had to be trained for their new tasks.
- As there was a high level of fluctuation within the corps the serious problem of integrating colleagues into their new posts also had to be addressed in the course of trainings.

In order to resolve these problems, a fast and efficient form of training had to be shaped up besides quickly and clearly defining the tasks to be carried out by the colleagues. The knowledge, the information had to be taken out to the workplace ('Let me learn where I work.') and in such a form that the colleagues would be able to use them in practice too. It is obvious that contact trainings cannot be omitted from an educational strategy but it is also important for managers to ensure that colleagues not present at their workplaces will spend their working hours in a useful way-with learning.

² Zsolt Dézsi: The influence of the European Union on the training of customs officers. 2008

³ Ibid.

⁴ Ibid.

With regard to the b-learning method this called for short, clear-cut and transparent learning modules, and also for such a knowledge-management system that is capable of realizing and transferring them. On the one hand knowledge-management means establishing the medium of the information and also a speedy and efficient form of communication within the management. Also, for the continuous evolution and development one is required to constantly evaluate and develop the programmes.

However, during the introduction of the method and in the course of developing learning material the following problems surfaced:

- It is important that the colleagues want to learn with this method at their workplaces.
- It is also of importance that the colleagues not participating and the management are aware of and accept this method.
- The learning material should not be too extensive.
- The learning material should present relevant information.
- Theory and practice should be harmonised.
- At the end of e-learning courses there are no exams so there is a need for a conventional check upon acquisition.
- Simple and intelligible programmes should be employed.

The personal and material resources required for the introduction of the b-learning method consist of a knowledge base, available management and students, multimedia-compliance, proper network configuration, adequate bandwidth, easy use, cost-efficiency and the return of investments.

In the training system of the German customs administration the educational concept is divided into three stages, that is, into a top-management, a management and a middle-level career stage.

It can be said of all levels that they have to realize methodological competency, social competency, self-based learning competency and the competency relating to a specific professional field.

There are three kinds of basic training in the German customs administration:

1. The basic training is shorter for those with a university degree and applies to about 1% of the 40.000 strong staff.
2. The higher-level training is a three-year college course during which the students are made civil servants and at the end of the course most of the students with a degree (99%) stay with the corps.

The three-year training is divided as follows:

Term (week)	Type of training	Location
1–3	General rules	Appointed place of duty
4–31	General rules of finance I (Theory)	College
32–50	Practice I. (general foreign-language training)	Offices or educational centres
51–72	Professional academic training II. a	College
73–84	Practice II. a.	Offices
85–101	Professional academic training II. b	College
102–139	Practice II. b.	Offices
140–152	Professional academic training II. c	College
153–156	Exams	

3. The setup and syllabus of the middle-level training is very similar to that of the college training but its time span is two and a half years and at the end of the training the college issues a certificate. This level of training takes place at the Financial Directorates.

The practical training takes place at the offices or at the training centres with the guidance of a head of practice. During the practical training the students get acquainted with the technical process of customs clearance and document-handling. The head of practice is in continuous contact with the trainer.

The further trainings can be held on regional and on federal levels depending on their topics and the scope of students called in. Each of the Financial Directorates makes their regional study catalogues available on intranet, listing the professional fields, subjects and dates and also, when further trainings are held. This way one can decide what further trainings the colleagues should take part in. Participation can be either mandatory or voluntary but in either case one needs a recommendation from their superiors.

The Directorates have a separate apparatus for the basic level training as well as for the further trainings. There are altogether 12 customs training centres and 4 customs tech training centres. The tech training centres, apart from practical training, have goods classification, lab investigation and compulsory tariff-consultation set as their primary tasks. Those working in the regional training centres have to partake in a 10-week course and they also have to take part in regular further trainings.

THE PROCESS OF ESTABLISHING E- AND B-LEARNING EDUCATIONAL SYSTEMS

The German customs administration started examining the possibility of introducing an e-learning educational method in 1996. As the first step experts were asked and they estimated the costs of the introduction of an e- and b-learning system between €20-100 million. It is obvious from the estimate that although the range of expenses is very wide even the lower end of the scale would have meant a tremendous investment from the customs administration. As a consequence the German customs administration decided, using certain parts of the experts' approximation, to introduce e- and b-learning in the training of customs officers gradually, with the basic principle of increasing efficiency by IT support.

As a back-up a new project called IT@F (information technology in the fields of trainings and further trainings) was formed, the first phase of which (IT@F I.) concluded December 31st 2005.

PROJECT IT@F I.

In the framework of Project IT@F I. first smaller electronic curricula were developed with the assistance of trainers, which were later, in order to optimize learning and teaching methods, tested and approved by students. The development of electronic learning material raised the question of royalties. The German customs directorate offered rewards other than material bonuses, such as working-hour allowances, to colleagues taking part in the development.

In order to carry out tasks set out in the project three sub-projects were created.

1. The IT sub-project was responsible for setting up the proper informatics background. The technical equipment required was available but the build-up of an adequate network was hindered by bureaucracy even within the college. This was due to the fact that the building was rented and for all conversions one needed licences from various consulting agencies and also from the maintainer of the building.
2. The technical sub-project was responsible for the informatics equipment, the technology, the maintenance and for the applications as well.
3. The users' sub-project was responsible:
 - for defining the goals, the resources required and the evaluation;
 - for scheduling the introduction (the modules are introduced gradually and not at the same time at each General Directorate);
 - for preparing the training chart, based on previous experiences; and also
 - for realizing the whole plan.

Project IT@F I. briefly stipulated its own activity in three steps:

1. Preparing electronic learning material in the field of drilling (basic training) and also, supporting presentation lectures in the field of further trainings;

2. Harmonising academic and practical knowledge;
3. Utilising electronic learning material in the field of refreshment courses as well.

For developing electronic learning material one needs a software, specially designed for the purpose, that is, an LMS, a Learning Management System. There are several products on the market for which one has to pay a substantial amount of money (e.g. Microsoft Class Server) but there are some open source software as well (e.g. ILIAS, MOODLE) that are as adequate for developing electronic learning materials as any other. In order to save money, the German customs administration opted for an open-source programme, ILIAS which is also available in Hungarian.

Subproject 3 was set up to define the harmonisation of theory and practice, based on data gathered from analyses and experiences. On the one hand this meant defining the proportion of academic and practical teaching and on the other hand the ways to put theory into practice.

PROJECT IT@F II

Project IT@F I was not successful with regard to applying electronic learning materials in refreshment courses so Project IT@F II was formed with the following goals:

- Creating the infrastructure required for refreshment courses;
- Setting up the network on all three colleges and at the hostel;
- Creating a network that is accessible from home as well;
- Designing the overall concept for b-learning.

COMPETENCE CENTRE

For the wide-spread use of e- and b-learning applications a Competence Centre was established the most important functions of which were the training for the use of multimedia software, organising information-sharing gatherings, counselling for trainers, organising workshops for trainers and students, helping specialisation in given specialities; assistance, especially in the first stages, evaluation; creating and placing images and graphics on certain platforms and also, setting up a multimedia centre.

THE UNITED KINGDOM

AN INTRODUCTION TO THE BRITISH CUSTOMS ADMINISTRATION AND ITS PLACE OF EDUCATION

The British customs administration (HMRC⁵ henceforth) has 10 general directorates one of which, the HR department is tasked with the supervision of education. The department is further divided into two sections: one deals with developing curricula and the other executes tasks related to human resources management and education.

The HMRC prepares the national training scheme based on the needs of the general directorates yearly. Based on the needs indicated it is the task of the Learning Business Partners to assess and calculate the financial and other needs of education. That done they set up a priority list with regard to the financial resources that will form the base of the final training plan. As the trainings carried out and the curriculum management are self-financed, financial needs stem from the following:

- travel and accommodation expenses;
- inviting guest lecturers;
- the needs of curriculum development (software and other tools).

The trainings take place at regional training centres in the following locations: Lincoln, Leeds, Liverpool, Manchester, Glasgow, Edinburgh, Dover and London.

THE STRUCTURE AND OPERATION OF THE EDUCATION DEVELOPMENT CENTRE

The colleagues at the education development centre can be classified into four groups: contact persons, managers; planning and development personnel; staff related to issuing/circulation; administrative staff.

⁵ HM Revenue and Customs

CONTACT PERSONS

The primary task of contact persons is to assess the educational needs related to a specific subject as well as managing contact between Learning Business Partners and curriculum designers. They also have to organise and supervise curriculum-development projects. In the course of a curriculum development project the partakers meet two or three times in the form of a work group of usually not more than 10 people. These meetings are attended, apart from the Learning Business Partners, by the persons responsible for the specific fields and also by the curriculum-developers. During the first meeting the main functions, deadlines, responsibilities are defined along with the following questions of strategic importance:

- the proper definition of the topic and structure of specific trainings;
- defining the target group;
- marking off the most important phases;
- methods of development;
- defining the guided trainings and the workbooks;
- defining other educational needs; (e-learning, PowerPoint, videos, classroom activities).

Related to the project a document entitled “Educational Requirements” is compiled which includes the key aspects of development discussed above as well as deadlines, and responsibilities.

In the development project the role of the professional expert is especially emphasised as the one ultimately responsible for the professional content of the product all through the phases of planning, development and final evaluation.

During the planning phase the success-factors that ensure the final applicability of the product are defined. These factors, in the phase of evaluation, also make the measurement of the users’ development possible.

AN INTRODUCTION TO THE LMS

The LMS (Learning Management System) employed by the HMRC is an American system called SABA. They have been using it since 2006. As for its structure and operation it is similar to other open-source or venal learning-aid systems. In 2008 there were 94,000 users registered, 10 % of which is a regular user. In choosing the system it was of essential that it could handle the parallel login and activities of at least 2,500 users which covers about 2.5 % of all registered users. The management of user data is carried out by approximately 60 administrators.

The LMS, besides its applicability in developing electronic curricula, is a suitable tool for co-ordinating and administering classroom trainings as well.

In order to avoid problems related to e-learning and the functioning of the LMS a Learning Service Centre was established with 26 employees that maintain the efficient work of the LMS. During April and May 2008 there were 4,000 requests forwarded to the centre via e-mail or phone.

THE EVALUATION OF TRAININGS

Evaluation is crucial in curriculum-development and is implemented during the development phase and subsequent phases at various times.

The first evaluations are immediate after the courses have been finished, be it classroom education or e-learning material acquisition and are aimed at evaluating first opinions and impressions related to material/course acquisition or education/training.

The next evaluation takes the form of filling in a test sheet at a certain date which is targeted at measuring whether the users, based on what they have learnt, can perform tasks set out in the course material. (For example can they carry out a work process discussed in the curriculum, on their own?)

The third date of evaluation is six months after the course and can be carried out by either the student, their superiors or colleagues and aims to estimate the development they have shown in the specific field since the course ended, and also, to define how their progress is viewed by their superiors and colleagues.

A vital part of evaluation is the testing of the e-learning material during which they define how to measure and evaluate the students' performance in the different phases of evaluation, after utilization.

Evaluation is accomplished dealt with by three members of the group.

UTILISING E-LEARNING SOFTWARE

The most important software used by HMRC to develop their curricula are the e-learning software of Adobe® and their self-developed RCAT software.

Adobe® Authorware is the most complex software used for creating e-learning material that is also filled to the brim with multimedia applications. As it is not an open-source software the curriculum development centre has bought only two licences.

For creating images, figures and drawings Adobe® Photoshop is used. One colleague has the sole task of creating the graphics interface for the curricula. In the course of development the multimedia requirements are defined and are gathered from the Internet or from one's own resources. The materials so collected will take their final form after a personal discussion with the procurer.

The software Adobe® Captivate is used for creating multimedia parts such as flash animations, software presentations.

The RCAT (Revenue and Customs Authoring Tool) software is a general tool used for crafting curricula. It was especially designed for HMRC and is employed by every curriculum designer.

The most important characteristics of curriculum development *are that it is organised accurately and the tasks are divided*. In the process of development the Learning Business Partners and other experts construct, screen by screen, what text-content, what multimedia elements, what function keys and tasks the curricula should be equipped with. Thus the author of the project "only" has to do editing jobs.

Kulcsszavak: oktatás, képzés, e-learning, b-learning, vám, vámhatóság, oktatási programok

Keywords: education, training, e-learning, b-learning, customs, customs authority, training programmes

LITERATURE

The Treaty establishing the European Community, Article 95

DÉZSI Zsolt:: *The influence of the European Union on the training of customs officers*. =Hadtudományi Szemle, 2008.

Year I., Issue № 3.

TONGORI András

AZ MH PRT AFGANISZTÁN LÉLEKTANI MŰVELETEI

PSYOPS IN HDF PRT AFGHANISTAN

Lélektani műveleteket már a történelem előtti idők óta folytatnak. Ezek a műveletek, melyek az emberi természetén és társadalmon alapulnak, manapság tudományos háttérrel is kiegészülve, még pontosabban tervezhetők és hatékonyabban alkalmazhatók, mint egykoron. Ezen műveletek szerves részét alkotják az MH PRT¹ Afganisztán tevékenységének.

Psychological operations have always been carried out from the prehistoric ages. These operations, based on human behaviour and society, supported today with a scientific background, can be planned and employed more precisely than ever before. These operations have an important role in the mission of the HDF PRT Afghanistan.

LÉLEKTANI MŰVELETEK

Egyesekben kormányok által irányított kommunikációs csatornák és tömegtájékoztatás rémképét idézik fel, ahol csak arról tudhatnak, amiről a kormány akarja, hogy tudjanak. Másoknak Joseph Göbbels és a hitleri propaganda-gépezet szörnyét jelenti, a „nagy hazugság” technikáját, amely a propaganda szinonimájává vált. Megint másokban a „lélektani” műveleteknek vagy hadviselésnek a pusztán említése a tudati befolyásolás és az agymosás képeit juttatják eszükbe. Az nyilvánvaló, hogy a modern lélektani műveletek semelyik sem ezek közül. Épp ellenkezőleg a PSYOPS² nem olyan, mint a hirdetések, amelyeknek mindannyian ki vagyunk téve, bármerre is járunk, minden nap, a tömegtájékoztatás minden csatornáján keresztül. A PSYOPS mindig célcsoportok felé irányul. Mindenki tudja, hogy ha nem jó a termékünk, amit el akarunk adni, az emberek nem fogják megvenni, bármennyire is reklámozzuk. Ugyanez vonatkozik a lélektani műveletekre is. Így tehát nincs mitől tartanunk, sokkal inkább nyomós okunk van megbecsülni a benne rejlő lehetőségeket. A PSYOPS során korábban alkalmazott hangtechnika, a célcsoportra irányuló közvetlen kommunikáció és a tömegtájékoztatás révén már korábban bebizonyosodott, hogy ha a célcsoport tagjainak érzelmeire, intelligenciájára vagy az érvrendszerére tudunk hatni, akkor azok nagy valószínűséggel úgy fognak gondolkodni és viselkedni, ahogyan azt mi szeretnénk. Ha ezek az emberek lőnek ránk, rá tudjuk őket venni, hogy letegyék a fegyvert. Ha félnek tőlünk, meg tudjuk őket győzni, hogy nincs mitől tartaniuk. Ha ellenségesek és nem akarnak együttműködni, meg tudjuk mutatni az együttműködés illetve az egység erejét valamint értékét. Végül a legfontosabb, hogy a lélektani műveletek képesek megelőzni a fölösleges véráldozatokat, a pusztítást és a nyomort. Ezért állíthatjuk bizton, hogy a PSYOPS igazán humán fegyver.

PRT PSYOPS

Az olyan országokban, mint Afganisztán, melyek mindig is nagyhatalmi törekvések — pl. Nagy-Britannia, Szovjetunió — céltablái voltak és ezáltal hagyományai vannak az ellenállásnak továbbá az idegen csapatok megszállóként való azonosításának, a PSYOPS létfontosságú a csapatok támogatásában, védelmében, elfogadottságuk növelésében, a helyzet stabilizálásában és az újjáépítési erőfeszítések segítségével. Ebben a környezetben igyekszik a magyar vezetésű MH PRT Afganisztán Baghlan tartományban helyreállítani a lerombolt, illetve meg-

¹ PRT = Provincial Reconstruction Team (Tartományi Újjáépítési Csoport)

² PSYOPS: Psychological Operations (lélektani műveletek). Ezt a kifejezést alkalmazom a szövegben a lélektani műveletekre, mivel általánosan elterjedt kifejezés.

építeni a soha eddig nem létező szociális és egészségügyi létesítményeket, utakat, segíteni a menekültek hazatérését, javítani az életkörülményeket, továbbá stabilizálni a tartományt, ezáltal segíteni az országot a demokratikus fejlődés útján. Ezt a folyamatot hivatott segíteni a PRT PSYOPS tevékenysége, mely az első ilyen feladat a Magyar Honvédség történetében.

Magyarországon a rendszerváltáskor megszüntetett propaganda alakulatok helyét az 1994-ben, az MH 5. Kiskun EHC³ Ezred alárendeltségében megalakított 115. Lélektani Műveleti Század foglalta el, melynek rendeltetése a szemben álló fél katonapolitikai, morális és szociálpszichológiai jellemzőinek feltérképezése, valamint — háborús helyzetben — lélektani műveletek folytatása az ellenfél csapatai harci szellemének megtörése és a háterszági lakosság magatartásának befolyásolása volt, a célzott tájékoztatás módszerét alkalmazva. A vezető szerveken kívül a szerkesztőségek, az értékelő szakasz valamint a kiszolgáló és biztosító alegységek képezték a század állományát. A század technikai felszereltsége megfelelt az alapvető követelményeknek. 2000-ben felszámolták a századot, ezután a Humán Főcsoportfőnökség, majd 2001 novemberétől a Hadműveleti Csoportfőnökség feladatkörébe utalták a lélektani műveletekkel kapcsolatos tevékenységet. Ekkor alakult ki az a vákuum, amit a törzsi elemek létrehozásának hiánya okozott, és mind a mai napig érezteti hatását a Magyar Honvédségben. Ezt követően a 2004. augusztus 4-ével átszervezett Magyar Honvédség Civil–Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ (a továbbiakban CKELMK) vette át a feladatokat.

Feladata szövetségi műveletben a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Lélektani Műveleti Komponens Parancsnokság vagy Többnemzetiségű Összhaderőnemi Lélektani Műveleti Harci Kötelék alárendeltségében végzett munka, illetve magyar nemzeti kontingens külföldi alkalmazása esetén annak lélektani műveleti támogatása, illetve lélektani felkészítése a misszióba induló magyar kontingenseknek.

Ezen feladatkörből kifolyólag állították fel az MH PRT Afganisztán PSYOPS részlegét, ami a teljes személyi és technikai képesség elérése után folytatta a már megkezdett feladatait az MH PRT Afganisztán, illetve a parancsnok tevékenységének támogatása érdekében. Az alegységnek három fő feladata van:

Az *első* és legfontosabb feladat a Magyar Köztársaság és a Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) bemutatása és népszerűsítése a lehető legszélesebb körben a tartományon belül, a központi régióktól a peremterületek falvaiig.

A *második* alapvető tevékenység a nemzetközi műveletek PSYOPS támogatása a tartomány területén az előljáró parancsnokság (RC North⁴) tervei alapján, illetve az MH PRT parancsnok kiegészítő parancsai alapján.

A csoport feladatainak *harmadik*, szintén kiemelt részét azok a kampányok alkotják, melyek a végrehajtott CIMIC projekteket népszerűsítik a lakosság körében.

A részleg a fent vázolt három fő feladat mentén tevékenykedve, a maximális személyi és technikai lehetőségeket kihasználva mobil kampányokat, úgynevezett „roadshow”-kat hajtott végre, elérve a tartomány szinte legkisebb részeit is. Az északi régió területén a magyar PSYOPS-csoport által végrehajtott roadshow-k igazán hasznosak voltak, ezeket kiválóan lehetett alkalmazni azokon a területeken, ahol sem TV-adás, sem rádióadás nem fogható, ezáltal az egyéb PSYOPS-tevékenységeknek nincs hatása. A roadshow-k alkalmával a PSYOPS-katonák filmeket vetítettek, melyek történelmi párhuzamot vontak Magyarország és Afganisztán között, egyaránt fókuszálva a nehéz múltra és a reményteljes jövőre, kihangsúlyozva az együttműködés valamint az önfeláldozó munka fontosságát. A roadshow-k szintén jól szolgáltak a parancsnok beszédeinek közzétételére is, melyek az MH PRT Afganisztán aktuális tevékenységét voltak hivatottak bemutatni. Ezen alkalmakkor osztották ki a magyarországi központ által elkészített rölapokat és háromnyelvű kiadványokat, valamint az ISAF PSYOPS parancsnoksága (CJ-POTF⁵) által biztosított háromnyelvű újságot, a Sada-e Azadi-t (Szabadság Hangja) is. Egy roadshow esetfüggően kb. kettő óráig tartott, rendszerint forgalmasabb helyeken került rá sor, az említett tevékenységek mellett természetesen az emberek reakcióit is vizsgálta az állomány, illetve a kampányok és a célcsoportelemzés sikeres-

³ EHC = Elektronikai Harc

⁴ RC North = Regional Command North (Északi Területi Parancsnokság)

⁵ CJPOTF: Combined Joint Psychological Operations Task Force (Egyesített Összhaderőnemi Lélektani Műveleti Harccsoport)

sége is könnyen lemérhető volt ezen alkalmakkor; ebből a célból kérdéseket tettek fel a helyiek körében, beszélgettek, kérdésekre válaszoltak, egyszerűen „face to face”⁶ PSYOPS-t folytattak. Nagyon fontos célcsoport az iskolások, ebből kifolyólag sok roadshow-t tartottak iskolákban, ahol a gyerekeken keresztül szüleiket is próbálták meggyőzni a PRT jótevékenységéről. Szintén sűrűn látogatták az iskolákat újságosztás kapcsán, hiszen a közvélemény-kutatás fényt derített rá, itt található az olvasni tudó afgán lakosság nagy része.

Sajnos a biztonsági helyzet általános romlása miatt ilyen roadshow-kat már nem lehet végrehajtani, mivel nem biztosíthatóak megfelelően a nagy, nyílt helyszínek, túlságosan vegyes a közönség csoportja, illetve a PSYOPS-járművek nem páncélozottak, így nem hagyhatják el a táborot. Ezt az akadályt a többi tevékenység intenzitásának növelésével, illetve az alaposan kiválasztott célcsoportok körében, jól biztosítható helyeken (árvaház, iskola, kórház) végrehajtott „face to face” tevékenységgel próbálják ellensúlyozni.

Nagy hangsúlyt kap a helyi médiával való együttműködés. A csoport heti rendszerességgel készít rádióműsort, amit már négy helyi független kereskedelmi rádió is sugároz, mint például a Radio Trajmer. A nemrégiben indított rádió, a Rádió Arzoo, melynek a felmérések szerint máris kétszázézeres hallgatótábora van, nemrég irodabútorokat kapott a PRT PSYOPS részlegétől⁷, mellyel egyidejűleg műsorszolgáltatási szerződést is aláírtak. Ennek értelmében csütörtök esténként 15–20 percen az MH PRT kap műsoridőt, amiben az elért eredményekről, a magyar kultúráról esik szó, és közben felcsendül egy-egy magyar dal is. A helyi Állami Média Központon keresztül kerülnek bemutatásra a parancsnok beszédei két regionális TV-csatornán, illetve az állami finanszírozású helyi újságban (Atehad) cikkek jelennek meg az MH PRT-ről. A PSYOPS-csoport feladatai közé tartozik a bázist nyugatról határoló hegyen található ISAF rádióátjátszó állomás üzemeltetése, karbantartása és egyéb jellegű biztosítása. A feladat magában foglalja a torony hetente kétszeri ellenőrzését, az örök (üzemanyag feltöltők) fizetésének megszervezését, a toronnyal kapcsolatos szerződések intézését, és más különleges feladatokat. Ezen kívül az előjáró CJPOTF utasításainak megfelelően előkészítettek (földbérlet, engedélyek megszerzése, engedélyek aláírása) egy új fix hely az új rádióátjátszó állomásnak Baghlan és Pol-e Khumri városa között. A torony elsőként épült fel Afganisztánban.

Fontos megemlíteni, hogy a korábbiakkal ellentétben most már rendelkezik a részleg külön költségvetéssel, melyből rádió és televízió műsoridőt vehetnek, illetve újságcikkek megjelenését finanszírozhatják, ezzel nagyban növelve a PRT sajtószerepléseinek számát. Ezt segítő rendszeresen kapnak meghívást a helyi média tudósítói a PRT-val kapcsolatos eseményekre, rendezvényekre.

A népszerűsítő tevékenységek közé tartozott a közterületen történő plakátragasztás is, melyet napjainkban szintén be kellett szüntetni a biztonsági kockázatok növekedése miatt. Ilyenkor a Magyarországon megtervezett és sokszorosított plakátokat ragasztották ki az adott települések legforgalmasabb utcáin, néhány alkalommal az ideiglenesen a tartományban feladatot végrehajtó norvég gyorsreagálású erők (NOR QRF) bevonásával. Időről időre a kitett plakátokat ellenőrizték, és azok az üzlettulajdonosok, akiknél látható volt még a plakát, PSYOPS ajándékokat kaptak. Ezáltal a plakátok sokkal hosszabb ideig kint maradtak. A Magyarországon tervezett és legyártott poszterek mellett a gyermekrajz-pályázat rajzainak felhasználásával készült az egyik legsikeresebb plakát-kampány. A rajzverseny nemcsak hatalmas előkészítési munkákat igényelt, hanem jó kapcsolatot is eredményezett az érintett iskolákkal is, amelyek fontos eseménynek tekintették a versenyt, amely keretében végül tíz iskolából több mint 2000 diák rajzát jutalmazták.

Az előjáró parancsnokság (RC North, CJPOTF) terveinek és irányelveinek megfelelően kampányok folynak az Afgán Nemzeti Rendőrség (ANP), az Afgán Nemzeti Hadsereg (ANA), az Afgán Kormány (GoA) és az ISAF népszerűsítésére. Más, központilag nyomtatott ISAF termékeket és kiadványokat is terjesztett a részleg az előjáró parancsnok utasításainak megfelelően, ahogyan más termékeket, rölapokat, újságokat, labdákat és egyéb hasznos cikkeket is. A termékek terjesztése, tekintet nélkül származásukra — saját forrás, hazai támogatás vagy a felsőbb parancsnokság által biztosított — a csoport egyik legfontosabb és leginkább időigényes feladata.

⁶ face to face: szemtől-szemben, közvetlenül

⁷ VARGA Erika: Remény az éterben. http://www.honvedelem.hu/hirek/mh_prt_afganisztan/remeny_az_eterben (2008.10.28.)

A PSYOPS-csoport területértékelő feladatai közé tartozik a Közvélemény-kutató Csoport (Polling Team) alkalmazása és irányítása, melynek segítségével kéthavonta pontosabb képet lehet kapni a helyi lakosság ISAF-et és az MH PRT-t érintő érzelmeiről, hozzáállásáról. Sikert elérni, hogy a közvélemény-kutatáshoz is külön költségvetéssel rendelkezik a csoport, ezzel gyakrabban lehet szondázni a PRT tevékenységének eredményeit és a helyi-ekre gyakorolt hatását.

Mind a szakmai előljáró szervek (RC North, CJPOTF), mind az MH PRT vezető szerveinek véleményét, illetve a helyi lakosságon tapasztalt és értékelt változásokat, hatásokat figyelembe véve egyértelműen megállapítható az MH PRT PSYOPS-állomány tevékenységének pozitív az eredménye Baghlan tartományban. Ezek az eredmények megnyilvánulnak a helyi lakosság mindennapi cselekedeteiben, barátságos magatartásában, érdeklődő közeledésében, illetve a CIMIC-projektek iránti bizalmában. Sikert egy, az MH PRT tevékenységét támogató, bizalommal teli légkört kialakítani a lakosság körében. A helyiek keresik a közvetlen kontaktust az MH PRT végrehajtó állományával, illetve kevés kivétellel barátságosan közelednek hozzájuk. Ezt a reakciót természetesen nagymértékben elősegíti az állomány fegyelmezett magatartása, a helyi kultúra, és kulturális szokások iránti tisztelete. Jelentős hangulatjavító tényező továbbá a CIMIC-részleg által végrehajtott gyors hatású projektek alkalmazása is, illetve ezek PSYOPS általi népszerűsítése.

Az MH PRT lakosság általi pozitív megítéléséhez tevékenyen hozzájárulnak a PSYOPS által végrehajtott kampányok, melyek célja az MH PRT tevékenységének széleskörű népszerűsítése. E népszerűsítő „hadjáratok” azt is lehetővé teszik, hogy a hatás ott is érvényesüljön, ahol konkrét projekt pillanatnyilag nem kerül végrehajtásra, de a lakosság informálva lett a más helyszíneken elvégzett CIMIC-munkáról.

Kulcsszavak: PSYOPS, lélektani műveletek, PRT, Afganisztán

Keywords: PSYOPS, psychological operations, PRT, PRT Afghanistan, HDF PRT

FELHASZNÁLT IRODALOM

- HOBLYÁK György: *Jelentés az MH PRT-2 PSYOPS tevékenységéről*. -Bp.:MH CKELMK, 2007.
- Irregular Warfare Special Study, Enclosure I: Psychological Operations*. USJFCOM, 2006.
- KATONA Magda: *Az Afganisztáni kibontakozás lehetőségei*. =Külügyi Szemle, Nyár, 2002.
- KISS Szilveszter: *PRT PSYOPS tapasztalatok*. -Bp.:MH CKELMK, 2007.
- North Atlantic Treaty Organisation (2003): *MC 402/1. NATO Military Policy on Psychological Operations*.
- North Atlantic Treaty Organisation (2006): *AJP 3.10.1 Allied Joint Doctrine for Psychological Operations*.
- PIX Gábor: *A lélektani műveletek jellemzőinek vizsgálata*. -Bp.: ZMNE, 2005. PhD- értekezés
- TAKÁCS Judit, LANDESZ Tamás, TÁLAS Péter: *A tartományi újjáépítési csoportokról*. -Bp.: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont =Elemzések 2006/3.
- VARGA Erika: *Remény az éterben*.
(http://www.honvedelem.hu/hirek/mh_prt_afganisztan/remeny_az_eterben 2008.10.28.)

GORDA Éva

A KULTURÁLIS SOKK JELENLÉTE A HADITUDÓSÍTÓ MUNKÁJÁBAN

CULTURAL SHOCK IN WORK OF WARCORRESPONDENT

Globalizált világunkban egyre nagyobb hangsúlyt kap a különböző kultúrák találkozása következtében fellépő kulturális sokkhatás. Napjainkban különösen fontos egy más kulturális környezetben feladatot ellátó személy számára, hogy rendelkezzen interkulturális kompetenciával, valamint tisztában legyen a kulturális sokk jelenségével.

Írásomban körüljáróm a kultúra fogalmát, bemutatom a kulturális sokk jelenségét és annak tüneteit, kialakulásának okait és szakaszait, valamint ismertetek néhány stratégiát a sokkal való megküzdéshez. Végezetül vázolom a kulturális sokk jelenségét a haditudósító munkájában.

In our globalised world, the cultural shock caused by the collisions of different cultures is becoming more and more emphatic. Today, being aware of the meaning of the cultural shock and having intercultural competence are particularly important for a person who is performing tasks in different cultural environments.

In my paper, I conclude the concept of culture, I present the cultural shock and its symptoms. I also show you the reasons and stages of the shock. I try to give you strategies in order to perform a successful campaign against the cultural shock.

Finally I show you the presence of the cultural shock in the work of war correspondents.

BEVEZETÉS

Korunk egyik meghatározó paradoxonja, hogy az integrációs törekvéseket párhuzamosan regionális folyamatok kísérik, melyekben komoly szerepet kap a másság, a különbözőség hangsúlyozása, a kulturális identitáson alapuló, nemzeti, etnikai, vallási mozzanatokat hangsúlyozó mozgalmak erősödése. Globalizálódó világunkban egyre többször szembesülünk azzal a ténnyel, hogy a különböző kultúrák mind térben, mind gazdasági függőségben egyre közelebbi és általánosabb kapcsolatba kerülnek egymással. A gazdaság globalizációja a figyelmet mindinkább a kultúrákat elválasztó határok differenciálódására irányítja.

Dolgozatom első részében ismertetek néhány kultúra meghatározást, ezt követően bemutatom a kulturális sokk jelenségét és ennek tüneteit, kialakulásának a szakaszait és a lehetséges megküzdési stratégiákat. Végül kitérek a haditudósítói tevékenységre, amely véleményem szerint a leginkább ki van téve a kulturális sokk hatásának.

A KULTÚRA MEGHATÁROZÁSA

A kultúra talán az egyik legnehezebben meghatározható fogalmunk. Ezt mutatja az is, hogy 1952-ben 164 kultúra definíciót ismert a szakirodalom¹. Ahhoz, hogy megértsük a kulturális sokk jelenségét először tisztáznunk kell a kultúra fogalmát. Alább ismertetek néhány kultúra definíciót (a teljesség igénye nélkül). A kultúra szó a közismer-ten latin eredetű (colo3, coluī, cultus, colere), jelentése művelni, ápolni, megművelni, gondját viselni. Eredetileg a rómaiak a föld megművelésével kapcsolatban használták.² Később kezdték el analógiai alapon a lélek művelésére is használni. Egy megközelítés szerint a kultúra olyan jellemvonások együttese, amelyek egy csoportot megkü-

¹ Dr. Andó Éva: Interkulturális kommunikáció; <http://www.fibraco.hu/avfimage/inter1.ppt>

² Prof. Dr. Vincze Lajos: Bevezetés az európai kultúra és bölcsélet történetébe; I. kötet; 35. oldal.

lönböztenek egy másiktól, illetve társadalmilag teremtett jelentésstruktúrák összessége.³ Ebben az értelemben a kultúra a közösségi identitás meghatározó eleme. A kultúrák egyfajta specifikumot kölcsönöznek az általuk behatárolt földrajzi régióknak, egyúttal megkülönböztetik azt más civilizációktól. Más megközelítés szerint a kultúra az emberek viszonyait és magatartását szabályzó szokások és normák rendszere. Harmadik megközelítés szerint a kultúra az a módszer, ahogyan az emberek egy csoportja megoldja a problémáit és eldönti dilemmáit, majd ezek a problémák, amelyeket rendszeresen megoldanak, eltűnnek a tudatukból és alapvető feltételezéssé válnak, nyilvánvaló premisszává válnak. Ezek az alapvető feltételezések azután definiálnak fogalmakat, amelyeket a csoport tagjai ugyanúgy értelmeznek. Egy negyedik megközelítés szerint a kultúra mindaz, amit az emberek tesznek, gondolnak és amivel rendelkeznek, mint a társadalom tagjai. Összességében a kultúra nem más, mint a területi és történeti közösségben élő vagy élt emberek közös hiedelmeinek, magatartássémáinak, szokásainak és rítusainak, valamint mindezeket megalapozó értékeinek és normáinak együttese.⁴

A kultúra szó használata igen sokrétű. Beszélünk mezőgazdasági kultúráról, kultúrpolitikáról, nemzeti kultúráról, politikai kultúráról, technikai kultúráról és még sorolhatnánk. A kultúra kifejezést ma többféle eltérő értelemben használjuk, melyek közül a tudományos (antropológiai) és a hétköznapi (magas kultúra) értelmezés a leggyakoribb. A kulturális antropológia szerint a kultúra egy adott társadalom mindazon ismereteinek összessége, melyek az emberi közösség összetartozását és fenntartását biztosítják. A kultúra alapján tudunk eligazodni abban, hogy melyek a fontos értékek és normák az életben. A kulturális antropológia foglalkozik a különböző kultúrák változásaival és egymással való kapcsolatuk vizsgálatával. Az úgynevezett magas kultúrán általában a tanulással, művelődéssel kapcsolatos tartalmat értjük.⁵ Ez a jelentés a civilizációhoz, a differenciált társadalmi élethez, a polgári életformához kapcsolódik. Hétköznapi értelemben a leggyakrabban ebben az értelemben használjuk a kultúra kifejezést. Ilyen értelemben beszélhetünk egyetemes emberi kultúráról, európai kultúráról, nemzeti kultúráról.

A KULTURÁLIS SOKK JELENSÉGE

A kulturális sokk betegség, amelyet bizonyos stresszhelyzet eredményez. Ennek kiváltó oka a jelentősen eltérő életstílushoz, életfeltételekhez, vezetési módszerekhez történő alkalmazkodás nehézsége. A kulturális sokk annak a szorongásnak az eredményeként alakul ki, melyet az eddig ismert és a társadalmi érintkezés során használt jelek és szimbólumok elvesztése okoz.⁶ A kifejezés azokra a kellemetlen érzésekre (aggodalom, meglepetés, orientációs zavar, bizonytalanság, zavarodottság) utal, amelyeket az emberek olyankor élnek át, amikor egy szokatlan, a korábbiól különböző kulturális vagy társadalmi környezetben kell tevékenykedniük (például egy idegen országban).⁷ Kulturális sokk mindazon fizikai és lelki alkalmazkodási nehézségek összessége, amelyekkel az utazók és a külföldi környezetbe kerülők szembesülnek. A jelenség akkor ér valakit, amikor először szembesül egy számára új kulturális környezettel. A környezet otthonitól eltérő, drasztikus megváltozása sok embernél okozhat szorongást, tájékozódási zavart. Nem csak egy külföldi út (nyaralás, külszolgálat) jelenthet kulturális sokkot, hanem a szülőföldön is megjelenhet egy másik kultúrával való találkozás során. A jelenség a gyerekek viselkedésében is megfigyelhető, amikor először mennek iskolába és találkoznak az új osztályközösséggel, először esznek az új ételekből, valamint alkalmazkodnak az új körülményekhez.⁸ A kifejezést [Kalvero Oberg](#) vezette be 1955-ben, szerinte ez egy olyan foglalkozási betegség, ami akkor lép fel, ha valakit külföldi kiküldetésre küldenek. A kulturális sokkot az a feszültség idézi elő, amit a társas interakcióban megszokott jelek és jelzések elvesz-

³ Uo. 36. oldal.

⁴ Prof. Dr. Bolgár Judit: A különböző kultúrák együttléséből fakadó sztereotípiák. A kultúrák közti konfliktus lélektani aspektusa; 40. oldal.

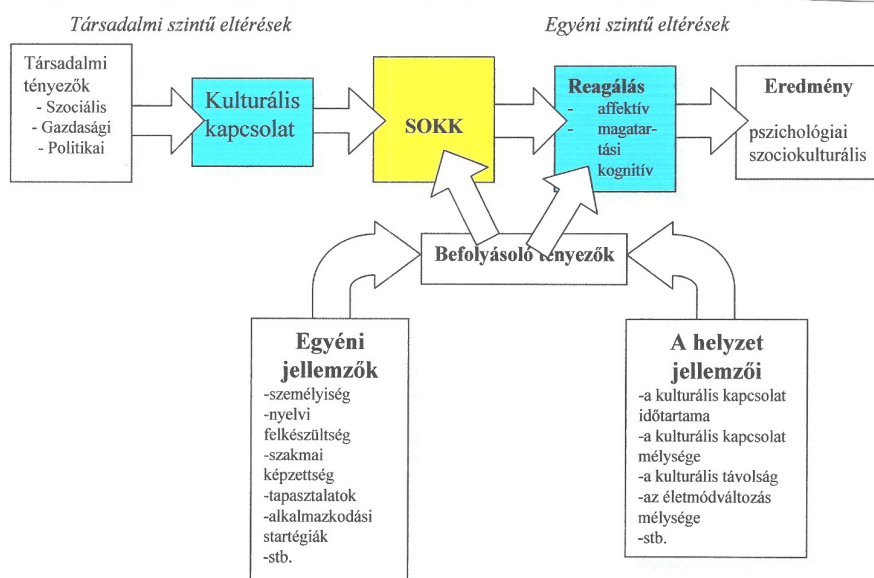
⁵ Wikipedia: Kultúra: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kult%C3%BAra>

⁶ Prof. Dr. Bolgár Judit: A különböző kultúrák együttléséből fakadó sztereotípiák. A kultúrák közti konfliktus lélektani aspektusa; 41. oldal.

⁷ Wikipedia: Kulturális sokk; http://hu.wikipedia.org/wiki/Kultur%C3%A1lis_sokk

⁸ Szekeres György: A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége; http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_kulturalis_sokk_mibenlete

tése okoz. Ez sajátos szimptomákkal jellemezhető és megfelelő kezelést igénylő betegség.⁹ A kulturális sokk az enyhe bosszankodástól a pánikon keresztül a mély pszichológiai válságig terjed. A sokk annál nagyobb mértékű, minél nagyobb a kulturális különbség a megszokott és a befogadó környezet között, mert annál több megszokott jel, jelzés válik érvénytelenné. A sokkhatás mértékét befolyásolja az is, hogy mennyire vagyunk felkészülve a várható változásokra, előzetesen mennyire vagyunk tisztában a ránk váró helyzettel. Az amerikaiak Angliába utazás előtt nem készülnek fel a különbségekre, hiszen nyelvi akadályokkal nem kell számolniuk.¹⁰

1. számú ábra: Az új kultúrához történő alkalmazkodás elméleti kerete

Forrás: http://www.vhf.hu/vhf_new/images/dokumentumok/katonai_konferencia/003.ppt

AZ INTERKULTURÁLIS FELKÉSZÍTÉS

Az interkulturális felkészítés célja azoknak a valószínűsíthető konfliktusoknak, stressz hatásoknak és sokkhatásoknak a megelőzése, melyeket nagy valószínűség szerint mindenki átél egy idegen kultúrával való találkozás során. A felkészítés értelmi, érzelmi és magatartási szinten van hatással a résztvevőkre.

A Magyar Honvédségben a külföldi misszióba készülő katonák már az itthoni felkészítés során ismereteket szerezhhetnek, a befogadó országról, kultúráról, történelemről, a helyi viszonyokról és szokásokról, valamint a várható feladatokról. Ezen előzetes ismeretekhez nagyban hozzájárulnak az MH Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központ által készített különböző kézikönyvek. Nemcsak a misszióba készülő katonák, hanem a külföldre készülő turisták számára is létezik számos ismeretterjesztő könyv, amelyek hasznos információkat tartalmaznak az adott országra vonatkozóan. Ezen kézikönyvek segítenek a katonáknak az előzetes felkészülésben, hogy a kulturális sokk mértéke kisebb legyen. Haditudósítók számára még nem készült ilyen útmutató, de véleményem szerint egy ilyen kézikönyv összeállítása mindenképpen hasznos lenne.

Az idegen kultúrával való találkozás során számos kihívással kell szembenézni, mint például a nyelvi nehézségek, helyi humor nem értése, új szociális normák, ismeretlen környezet, munkahelyi és szervezeti kultúrák eltérése, a komfortérzet hiánya, valamint hiányzó családi háttér, családi szokások, tradíciók, ételek.¹¹ Ahhoz, hogy hatékonyan tudjunk működni egy idegen kultúrában, vagy egy multikulturális környezetben, – a fentebb leírtakon túl – el kell fogadnunk a másságot, törekednünk kell a különböző kultúrák elfogadására és le kell vetköznünk a kü-

⁹ Sípós Júlia: Kulturális sokk ... vagyis egy élmény, amit interkulturális interakció során átélünk <http://www.fibraco.hu/avfimage/07kultsokk.pdf>

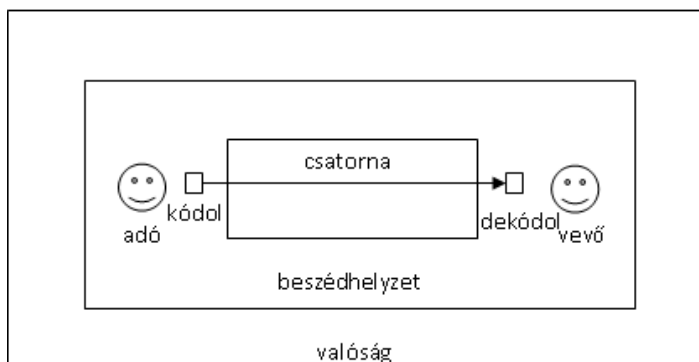
¹⁰ Uo.

¹¹ Szekeres György: A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége, http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_kulturalis_sokk_mibenlete

lőnböző kultúrák kapcsán belénk vésődött „rossz” sztereotípiákat. A különböző nemzetek, kultúrkörök tagjainak érintkezését, kommunikációját gyakorta zavarja, nehezíti a történelem folyamán kialakult, az emberek gondolkodásában megrekedt sztereotípiák, előítéletek rendszere is. A sztereotip gondolkodás az idegen etnikai, vallási, nemzeti sajátosságokra, különbségekre, a szokások, erkölcsök másságára épül, azokat nagyítja fel, azokat abszolutizálja. A nemzeti és kulturális sztereotípiák fontos szerepet játszanak abban, ahogy az emberek magukat vagy másokat látják, azonban hasznos tudatában lenni annak, hogy ezek nem megbízható információk. A sztereotípiák egyre mobilabb világunkban azonban hasznos szerepet is betöltenek. Egy számunkra ismeretlen közegben rendszerező szerepük is van, amely által kapaszkodót kínálnak. Alkalmazásuk révén törekszünk a bizonytalansági tényezők csökkentésére, önigazoló funkciójuk pedig megerősítést, önbizalmat adhat.

A KULTURÁLIS SOKK OKAI

A kulturális sokk kiváltó okai között elsőként, kell megemlítenünk a megszokott kapaszkodók elvesztését. A saját kultúra a beleszületettség révén orientál, tehermentesít, a hozzá kapcsolódó emberek számára biztonságot, kiszámíthatóságot, rutincselekvést, meghittséget jelent a szociális érintkezés területén, a viselkedésben, a nonverbális kommunikáció útvesztőiben.¹² Ez a megszokott rend biztonság és komfort érzetet jelent, vagyis kiszámítható. Az új környezetben ebből sok dolog és jelenség hiányzik, ha mégis megvannak, nem úgy működnek, mint ott-hon a megszokott környezetben. A kapaszkodók, vagyis a szimbólumok, olyan szavak gesztusok vagy tárgyak, amelyek sajátos jelentést hordoznak, ezt a jelentést azok ismerik, akik az adott kultúrához tartoznak. Ilyen szimbólum a nyelv, a gesztusok, a nonverbális jelek, a képi szimbólumok, a szokások és viselkedésminták.¹³ Ezek az ismerős kapaszkodók – hazai pályán – irányító és ellenőrző funkciót is ellátnak, jelzik, ha valamit nem úgy tetünk, ahogy kellett volna.

2. számú ábra: A kommunikációs folyamat sematikus ábrája

Forrás: http://www.apaczai.elte.hu/~08akbp/erettsegi/doku.php/2008/magyar/3_a_koezlesfolyamat_funkcioi_es_tenyezo

A kulturális sokk második oka lehet a személyközi és társas kommunikáció diszfunkcionálása. Ha a kommunikációs interakciós folyamatban bármely elem hibásan működik, az veszélyezteti az egész folyamatot. Egy másik kultúrában nem elég csupán a nyelvet ismerni, érteni kell a nem verbális kódokat is. Harmadik okként az identitáskrizist említhetjük meg. A kapaszkodók elvesztése orientációs zavarokhoz vezet, az állandó éberség, a készenlét, a mindenre odafigyelés rendkívül megterhelő fizikailag és szellemileg is.

A KULTURÁLIS SOKK TÜNETEI

Az új kultúrával szembeni kezdeti lelkesedés és izgalom alábbhagyásával megjelennek a kulturális sokk tünetei, a napi kommunikációs problémák, a környezettel szembeni óvatosság, melyek kihatnak a személyközi interakcióra. A sokk leggyakoribb tünetei a következők: stressz reakció, türelmetlenség, ingerlékenység, frusztráció, harag,

¹² Prof. Dr. Vincze Lajos: A multikulturális kommunikációs kihívásai; 24. oldal.

¹³ Barát Tamás: A kultúrák közötti kommunikáció alapjai; http://www.fibraco.hu/avfimage/bkomm11_kultkoz_komm_alapjai.ppt

levertség vagy depresszió, kimerültség, fáradtság, inkompetencia érzés, szerepválság, individuális sokk, önbizalomhiány illetve honvágy.¹⁴ Zavarodottság a nem várt viselkedési formák miatt, meglepődöttség vagy felháborodottság, elveszettség érzése, mivel kiszakadnak a megszokott környezetből, az ismert kulturális minták közül, kitaszítottság vagy el nem fogadás az új kultúra tagjai részéről, önbecsülés elvesztése, tehetetlenség érzése, mivel nem tudja befolyásolni a környezetet, valamint erős kétségek megjelenése, mikor az eddig elfogadott értékek megkérdőjeleződnek.¹⁵ Az egyén képtelen megbirkózni egy adott helyzettel, visszahúzódik, menekülésként gyakran átallusza az időt, vagy agresszívvé válik a befogadó kultúrával szemben.

A stressz reakció az új környezethez való alkalmazkodásnál fokozódó fiziológias tünetekkel jelentkezik. A stressz megköveteli a szervezet fiziológias és pszichológiai alkalmazkodását a megváltozott élethelyzethez, a stresszorhoz¹⁶. A kulturális sokk következményeként megjelenik a betegségekre való fokozott érzékenység. A diszkomfort érzet az immunrendszer nagymértékű igénybevételét eredményezi.¹⁷ A kulturális sokkból eredő stressznek a kognitív fáradtság, a kimerültség a legmarkánsabb tünete. Az új kultúra megértése a kognitív funkciók teljes spektrumában óriási szellemi energia befektetést igényel, melynek oka az információ túlterhelés. A nyelv és a hozzá kötődő nonverbális csatorna folyamatos és tudatos figyelemmel kísérése, a szenitáció a viselkedés és a szociális környezet felé nagymértékű szellemi igénybevételt jelent. A szociális környezetből érkező új információ feldolgozása emocionálisan és mentálisan is fárasztja a szervezetet, melynek következtében gyakran jelenik meg a fejfájás, és a szociális kapcsolatokban a visszahúzódás, melyek az alkalmazkodást és az eredményes feladat végrehajtást veszélyeztetik. A szerepkonfliktus abból ered, hogy az új kultúrában először az önazonosság-tudat szenved csorbát. A szociális kapcsolatok cseréje, megváltozása a személy belső egyensúlyára is kihatással van. Mivel az ember egyszerre több szerepet is ellát, óhatatlanul is fellép a szerepek közötti konfliktus. Az individuális sokk tartalmazza a személyes és bizalmas viszonyok elvesztését, a személyes veszteséget. A támogató személyek elvesztésével sérül az egyén belső egyensúlyi állapota. Patológias tünetek, időleges érzelmi zavarodottság, alvásmegvonás vagy túlzott alvás, kényszeres evés vagy ivás, és agresszió is megjelenhet, valamint megmagyarázhatatlan sírási periódusok is előfordulhatnak.

A KULTURÁLIS SOKK KIALAKULÁSÁNAK SZAKASZAI

Egy új kultúrához való alkalmazkodás, – ami egyénfüggő – általában 3-6 hónap alatt lezajlik. A kulturális sokknak négy szakasza van, ezek közül van, aki az összes fázist átéli és van, aki csak néhányat. Az első szakasz az *eufória*, a felfedezés fázisa, amely a tervezés idejétől a megérkezés első pár hetéig tart. Ilyenkor a külföldön létezés kihívásának öröme élék át, az egyént elfogja az új megismerésének öröme. Az adrenalin szint megemelkedik, úgy érzik új otthonra találtak. Ezt követi az *üresség* szakasza, amely általában a megérkezés után 2-4 hónappal kezdődik. Fokozatosan kezd nyilvánvalóvá válni a kulturális különbség, a saját és a befogadó kultúra között.

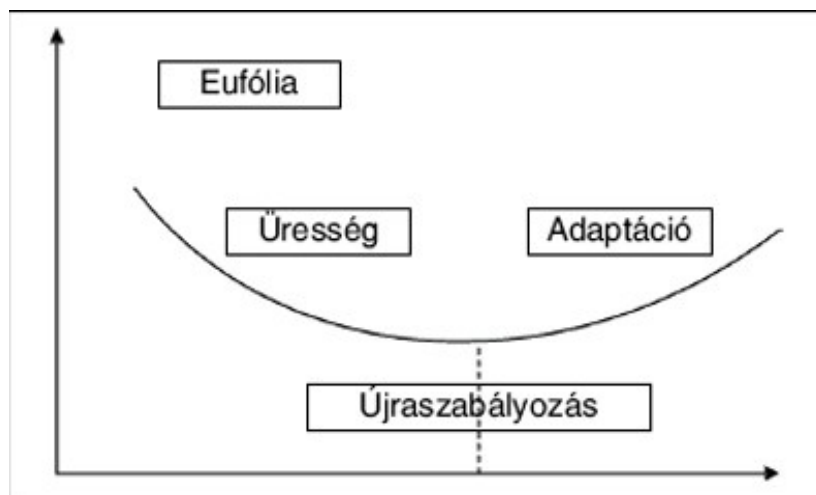
¹⁴ Szekeres György: A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége, http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_kulturalis_sokk_mibenlete

¹⁵ Prof. Dr. Bolgár Judit: A különböző kultúrák együttéléséből fakadó sztereotípiák. A kultúrák közötti konfliktus lélektani aspektusa; 40. oldal.

¹⁶ Stresszoroknak a szervezetre ható külső erőket, körülményeket, vagyis azokat az ingereket nevezzük, amelyek a stresszválaszt létrehozzák.

<http://www.valloagnes.hu/content/view/page:Stresszorok/p:63-70>

¹⁷ Szekeres György: A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége; http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_kulturalis_sokk_mibenlete

3. számú ábra: A kulturális sokk szakaszai

Forrás: http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_kulturalis_sokk_mibenlete

Növekszik a harag, a szorongás és az ingerelhetőség érzése, magasabb lesz az agressziós szint, növekszik a magányosság érzése és inkompetencia érzése. A napi rutin feladatok is megterhelővé válnak. A harmadik fázis az *újraszabályozás* szakasza. Elkezdődik az új kultúra jobb megértése, növekszik a komfortérzet, az érintett kezdi elfogadni az új szociális normákat, valamint kezd visszatérni az egyensúlyérzet a személyiségben, amely segíti az önbizalom növekedését. Az utolsó az *adaptáció*, az alkalmazkodás fázisa. Ebben a szakaszban az egyén elkezd élvezni az új életet, a helyi szokásokat, visszakapja kompetencia érzését. Miután megéli, megtanulja az új befogadó kultúra szokásait, tradícióit, egyre jobban beilleszkedik és kezdi megérteni az adott kultúra értékeit. A befogadó kultúrából való hazatérés után az egyén újra átélheti a kulturális sokk egyes fázisait, de ezek néhány napon vagy héten belül lezajlanak, annak függvényében, hogy az egyén mennyi időt töltött egy másik kultúrában.

MEGKÜZDÉS A KULTURÁLIS SOKKAL

A kulturális sokkkal való megküzdés, az adaptáció sikere több tényezőtől is függ. Minden változás, akár pozitív, akár negatív pszichológiailag megterhelő. A megküzdés sikere nagyban függ az egyéni adottságoktól, a motivációtól, a változás mértékétől. Nem mindegy, hogy a kapaszkodók milyen mértékben hagynak minket cserben. Nem mindegy, hogy a környezet hasonló és csak a nyelv más, illetve a nyelv azonos és csak a környezet eltérő, illetőleg valamennyi tényező teljesen eltérő. Nem mindegy, hogy kontextus-szegény vagy kontextus-gazdag kultúrák képviselői találkoznak.¹⁸ A megküzdés sikeréhez nagyban hozzájárul, hogy önként választott vagy kényszerhelyzetről beszélünk-e, lelkiileg fel vagyunk-e készülve, vannak-e társainak vagy egyedül kell megbirkóznunk a helyzettel, milyen napi kapcsok fűznek a régi kultúrához. Jó stratégia, ha védekező pozíció helyett minél több interakcióra törekszünk a befogadó kultúra képviselőivel. Társat keresünk, akivel ki lehet beszélni a problémákat, valamint magunkévá tesszük az idegenlégiós mentalitást, vagyis, ha én végig csináltam, te is kibírod.¹⁹ A legjobb megküzdési stratégia, ha tudatosítjuk, hogy a kulturális sokk természetes jelenség és tudatosan választunk megküzdési stratégiát.

A kulturális sokkkal való megküzdést számos információ beszerzése megkönnyíti. Például érdemes néhány alapvető kifejezést vagy szófordulatot elsajátítani, felderíteni a napi élet helyeit, mint a bank, étterem, bolt, iskola, orvos. Érdemes keresni a kapcsolatot a szomszédokkal, továbbá a közös étkezések nagyban hozzásegítenek a szokások megismeréséhez. Célszerű a helyi munkatársakkal kommunikáció kapcsolatokat kialakítani, hogy meg lehessen osztani a problémákat.

¹⁸ Lásd: Kötött és laza kultúrák; In: Kultúra és pszichológia; 80. oldal.

¹⁹ Sípós Júlia: Kulturális sokk ... vagyis egy élmény, amit interkulturális interakció során átélünk; <http://www.fibraco.hu/avfi-mage/07kultsokk.pdf>

A KULTURÁLIS SOKK CSÖKKENTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

A kulturális sokknak és a vele való megküzdésnek számos elméleti megközelítése van. Ezek közül négy elméletet ismertetek.

Első az alkalmazkodási megközelítés, amely a másik kultúrához történő illeszkedést különböző szakaszokra bontja. Az elmélet szerint az első a mézeshetek szakasza, melyet az új kultúra iránti eufória jellemez. A befogadó nemzetről alkotott kép, valamint az idegen kultúrában végzendő tevékenység kilátásairól irreálisan pozitív képet fest. Ez a szakasz néhány hétig tart. A második a válság szakasza, melyben a kis problémák is óriásira nőnek. A leggyakoribb reagálási mód, hogy ilyenkor leértékelődnek a másik kultúra eltérő jellemzői. A harmadik a fokozatos alkalmazkodás szakasza, melyben az egyén lassan rájön, hogyan tud működni az új közegben. Néhány kulturális jel kezd értelmet nyerni, a magatartási minták felismerhetőek lesznek, ami lehetővé teszi az események egyfajta előre jelezhetőségét. Negyedik szakasz a teljes illeszkedés vagy bikulturalizmus szakasza, amikor az egyén már mind a két kultúrában hatékonyan tud létezni, elfogadta a kulturális különbségeket, becsüli a másik kultúra értékeit. Az alkalmazkodási nehézségek leküzdése nem jelent automatikusan teljes kompetenciát a befogadó kultúrával szemben.²⁰

A második az attitűdinális, a személyiségstruktúrán keresztüli megközelítés, amely kísérletet tesz azon attitűdök és jellemvonások meghatározására, amelyekkel leírható az interkulturálisan kompetens egyén. Az empátia, a nyitottság, a rugalmasság, a tolerancia, az önbecsülés, a türelem, az önuralom, az optimizmus, a függetlenség, a kezdeményező képesség és a szociális intelligencia csökkenti a másik kultúrához való alkalmazkodás problémáit.²¹

A harmadik, a kognitív megközelítés, amely szerint vizsgálni kell azt a folyamatot, amelynek során a különböző információkat az emberi értelem különböző csoportokba, kategóriákba szervezi. A kulturálisan elfogadott vagy elutasított viselkedés megismerése elengedhetetlenül fontos a legtöbb interkulturális megközelítésben. Ha növekszik az adott kultúra ismertségi foka, növekszik a kérdéses kultúra gondolkodás- és viselkedésmódjának megértési foka is.²²

A negyedik a magatartási és kommunikációs megközelítés, amely szerint önmagában nem elég a pozitív attitűd egy másik kultúra irányában, ha nem tudja jól kifejezni magát, ezért elengedhetetlenül fontos az interkulturális kommunikáció. A kultúra és a kommunikáció között szoros kapcsolat van. A kultúra meghatározza, hogy kivel, hogyan és mit kommunikálunk.

A HADITUDÓSÍTÓ ÉS A KULTURÁLIS SOKK

A haditudósítás története lényegében egyidős a hadviselés történetével. Az első és a második világháborúban a haditudósítók „sorozott” írók, festők és fotósok voltak. A háború frontvonalai többségében Európa határain belül voltak, tehát a haditudósító munkája során nem lépett fel olyan nagymértékű kulturális sokk, hiszen a tudósítók (ez alatt az európai nemzetek tudósítóit értem) részesei voltak az európai kultúrának. Más volt azonban a helyzet a vietnámi vagy az iraki háborúk során. Hiszen itt már a magyar, vagy európai tudósítók egy, az európaiktól egészen eltérő kultúrával találkoztak szembe, valamint sok esetben más volt a háború társadalmi megítélése is. Minél nagyobb a különbség a két kultúra képviselői között annál nagyobb mértékben jelenhet meg a kulturális sokkhatás. Különösen jellemző ez mikor ún. kötött és laza kultúrák találkoznak. A második világháborút követően a haditudósítók többsége képzett riporterek, újságírók közül került ki.

²⁰ Prof. Dr. Bolgár Judit: A különböző kultúrák együttéléséből fakadó sztereotípiák. A kultúrák közti konfliktus lélektani aspektusa; 42. oldal.

²¹ Uo. 44. oldal.

²² Prof. Dr. Bolgár Judit: A különböző kultúrák együttéléséből fakadó sztereotípiák. A kultúrák közti konfliktus lélektani aspektusa; 44. oldal.

Haditudósító: a fegyveres küzdelem folyamán a hadműveleti területről, a hadműveletekről és a harcokról a küzdelem epizódjairól, az adott ország polgárainak tájékoztatása céljából tudósításokat készítő újságíró, televíziós, filmes, rádiós személyiség. In. Hadtudományi Lexikon; 463. oldal

1. számú kép: Al Ghaoui Hesna

Forrás: <http://www.nlcafe.hu/data/cikk/8/71434/6.jpg>

Napjainkban a sikeres haditudósító számára elengedhetetlen az interkulturális kommunikációs kompetencia. Az angol és az adott ország nyelvének legalább alapszintű ismerete mellett nélkülözhetetlen a helyi kultúra, szokás- és viselkedés minták és jelzések ismerete.²³ Az angol nyelv ismerete azért fontos, mert több külföldi stábbal együtt vagy egymás mellett dolgozik a haditudósító, ezáltal több információhoz férhet hozzá. A helyi nyelv és kultúra ismerete szinte létkérdés lehet különböző szituációkban. Hiszen a mai haditudósító nem a saját csapatok frontvonalában vagy mögötte tevékenykedik, a saját ország katonái között, hanem sok esetben a nyílt utcán kísérti a riportjait, a „helyi” kultúra képviselői között. A televíziós híradások alkalmával a kamera igyekszik olyan háttérrel találkozni a haditudósítónak az élő bejelentkezés során, ahol a háttérben harci cselekmények vagy fegyveres küzdelem zajlik. Ilyen szituációban különösen ügyelni kell arra, hogy ne sértsék meg a befogadó kultúra tagjait. Hiszen számos kultúrában bejegyzést kell kérni a fotózni vagy filmezni kívánt személyről, illetőleg tisztában kell lenni, hogy mit lehet és mit nem. Néhány kultúrában a nőket másként kezelik, ilyen kultúrában egy haditudósító-nőnek különös figyelmet kell szentelni a kultúrák közötti különbségek áthidalására. Ahhoz, hogy egy haditudósító hatékonyan tudja a feladatát ellátni célszerű, ha mind a két kultúrában jártas, vagyis az új kultúra adaptációjában már elért a bikulturalizmus szakaszába. Mivel ilyen tudósítókat képezni költséges, ezért a leghatékonyabb, ha már eleve olyan személyt küldenek az adott területre, aki mind a két kultúrában otthonosan mozog, beszél mindkét nyelvet, ismeri a kultúrát, a szokásokat, a viselkedés mintákat, a rítusokat és a jelzéseket. Ilyen haditudósítók tekintetében kulturális sokkhatásról csak minimális mértékben beszélhetünk.

BEFEJEZÉS

Napjaink globalizálódó világában az integrációs törekvések mellett egyre markánsabban jelennek meg a regionális érdekvényesítések. Egyre többször találkoznak a különböző kultúrák, és ezek a találkozások egyre nagyobb kihívások elé állítják korunk egyéneit. A kulturális eltérésekkel nemcsak itthon vagy utazások során találkozunk, hanem bizonyos szakmáknál a napi munkavégzés során is. A 21. században elengedhetetlenül fontos, hogy valamilyen mértékben rendelkezünk interkulturális kompetenciával, hogy egy idegen kultúrával szemben komfortosabban érezzük magunkat, és hatékonyabban tudjuk feladatainkat ellátni.

A kulturális sokk átélése kihatással van az egyén pszichikumára és a munkavégzésére is. Egyes szakmáknál, főképp a haditudósítóknál vagy a misszióban szolgálatot teljesítő katonáknál különösen fontos, hogy tisztában legyünk a kulturális sokk jelenségével, tüneteivel és a sokkal való megküzdés stratégiáival.

²³ Köztudott, hogy a kommunikáció 80%-át a nem verbális jelzések teszik ki.

Kulcsszavak: kultúra, kulturális sokk, interkulturális kommunikáció, interkulturális kompetencia, viselkedés

Keywords: culture, cultural shock, cross cultural communication, cross cultural competence, behaviour

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANDÓ Éva: Interkulturális kommunikáció; <http://www.fibraco.hu/avfimage/inter1.ppt> Letöltés ideje: 2009. 06. 18.
- BARÁT Tamás: A kultúrák közötti kommunikáció alapjai; http://www.fibraco.hu/avfimage/bkomm11_kultkoz_komm_alapjai.ppt
Letöltés ideje: 2009. 06. 18.
- BOLGÁR Judit: *Etikai dilemmák magatartás lélektani aspektusa, különös tekintettel a kulturális sokk jelenségére*; Veszprém; 2008. 11. 07. http://www.vhf.hu/vhf_new/images/dokumentumok/katonai_konferencia/003.ppt Letöltés ideje: 2009. 06. 16.
- BOLGÁR Judit: *A különböző kultúrák együttéléséből fakadó sztereotípiák. A kultúrák közti konfliktus lélektani aspektusa*;
– In. Nemzeti sokszínűség – multietnicitás – multikulturalitás, egy biztonságosabb Európa felé; Budapest; 2005; ZMNE;
Kutatási füzetek 4. pp. 28-46.
- FÜLÖP Márta: *Kultúra és pszichológia*; Budapest; Osiris, 2003.
- Hadtudományi Lexikon*; Budapest;; Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.
- NAGY Károly Zsolt: *Haditudósítás*; <http://ktnye.akti.hu/index.php/Haditud%C3%B3s%C3%ADt%C3%A1s>
Letöltés ideje: 2009. 06. 22.
- SÍPOS Júlia: *Kulturális sokk... vagyis egy élmény, amit interkulturális interakció során átélünk*;
<http://www.fibraco.hu/avfimage/07kultsokk.pdf> Letöltés ideje: 2009. 06. 17.
- Sulinet: Kulturális sokk: <http://www.sulinet.hu/tart/fcikk/Kgc/0/10482/1> Letöltés ideje: 2009. 06. 17.
- SZEKERES György: *A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége*; = Új Honvédségi Szemle; 2007. 1. szám.
http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/a_kulturalis_sokk_mibenlete Letöltés ideje: 2009. 06. 17.
- VINCZE Lajos: *Bevezetés az európai kultúra és bölcsélet történetébe*; I. kötet; Budapest; 2001; ZMNE
- Dr. Vincze Lajos: *A multikulturalitás kommunikációs kihívásai*; – In. Kommunikációkultúra; Budapest; 2004; ZMNE
- VINCZE Mária: *Tűzvonalban*; = Magyar Honvéd; XX. évf. 2009. 6. szám. pp.70-72.
- Wikipedia: Kultúra; <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kult%C3%B3ra> Letöltés ideje: 2009. 06. 17.
- Wikipedia: Kulturális sokk; http://hu.wikipedia.org/wiki/Kultur%C3%A1lis_sokk Letöltés ideje: 2009. 06. 18.

KOLOSSA László

AZ EGYÉNI KÉPESSÉGEK SZEREPE A HADERŐ MEGÚJULÁSÁBAN

INDIVIDUAL ABILITIES' IMPORTANCE IN REFORMATION OF THE ARMIES

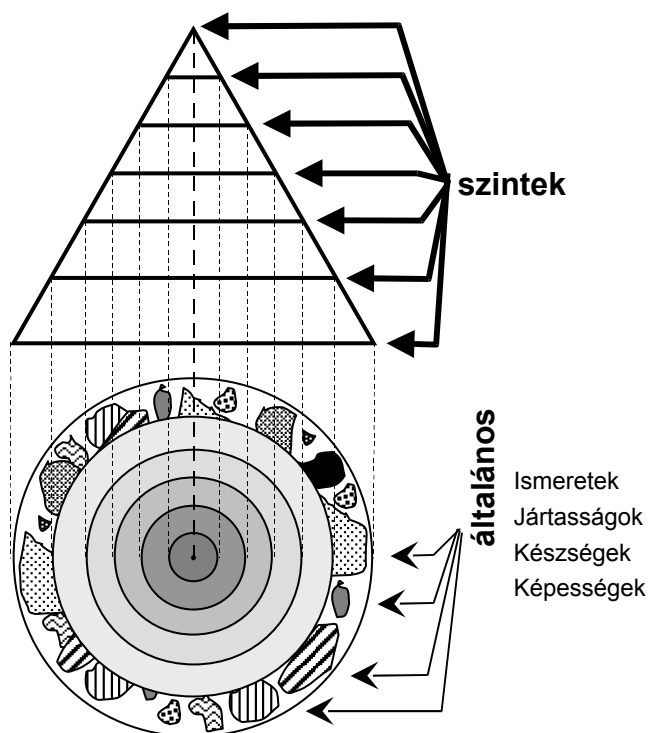
Az átalakult haderő szerkezeti működésének hatékonyá tételéhez olyan személyi állomány kell, amely megtartva az eddigi „generalista” szerep jó tulajdonságait, képes felvállalni a „specialistát” igénylő beosztások kihívásait. A professzionális haderő minden beosztásában speciális tudással rendelkező, szakterületéhez jól értő katonára van szükség, azonban a szervezeten belüli karrier befutásához meg kell őrizni a szakmai mobilitás képességét is. Ez utóbbi szervezeti feltétele az egyes beosztások, munkakörök kompetenciaigényének meghatározása, az ehhez igazodó képzési feltételrendszer kialakítása. Egyéni feltétel, a változási kényszer megértése, az elfogadásán alapuló nyitottság az új ismeretekre, új helyzetekre.

To activate the transferred armies structural function it needs such ranks which, still having the good characteristics of being occupational generalists, is able to undertake the challenges of services that need specialists. In every status of the professional armies one must have knowledge for his/her own specialty, although technical mobility should be maintained for one having carrier in the system. Its condition in general is to define competence of each station bill and to configure the education system for it. Its individual condition is to understand the compulsion of fluctuation as well as the opened way of accepting new store of learning and new situations.

AZ ÁLTALÁNOS ÉS SPECIÁLIS KÉPESSÉGEK KONVERZIÓS LEHETŐSÉGEI

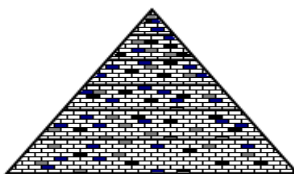
A szervezet sajátos jellege és feladatrendszere elsősorban „specialistákat” kíván meg, mivel ezek hatékony együttműködése révén lehet elérni a célkitűzésekben és elvárásokban szereplő szervezeti képességek magas szintjét. A speciális képességek értelemszerűen csak meghatározott, „speciális” területen használhatóak fel, így a „több lábon állás” követelménye csak akkor teljesülhet, ha azonos időben több területen is rendelkezünk speciális képességgel, ami az átlagembert tekintve nehezen kivitelezhető, hiszen ahhoz, hogy valaki nagyon jó tudjon lenni egy területen, folyamatosan fejlesztenie kell magát, s ez általában felemészti energiáit. A törekvések és lehetőségek között csak látszólagos ellentmondás van, hiszen a speciális képességeknek egyrészt különböző „szintjei”, másrészt eltérő összetevői vannak. A specialistákat jellemző „munkakör-specifikus” képességek hierarchikusan felépülő tudáskészletük legfelső szintjét jeleníti meg, ennél fogva az alatta lévő szintek „generális”, azaz egy bizonyos körben általános tudásnak minősülnek. Minél lejjebb megyünk a szintek tartalmi összetevőinek vizsgálatában, annál szélesebb körben lehet felhasználni az adott szinthez kapcsolódó tudást és képességeket. A munkakör specifikuma határozza meg azt az elvet, amely alapján az egyes (munkakör betöltése szempontjából fontos) szegmensek összekapcsolódnak. Ezt az integrációs elvet a szervezet határozza meg olyan formában, hogy a pozíció betöltéséhez kritériumrendszereket kíván meg. Amennyiben a munkakört (beosztást) megpályázó személy rendelkezik a kritériumrendszerekben meghatározott képességekkel, valamint az ezek integrálásához szükséges képességgel, meg van az esélye, hogy sikeresen töltsse be a munkakört. Az integráló elv az egyes képességek horizontális és vertikális kapcsolatrendszerét alakítja ki, jellemzően oly módon, hogy érvényesül közöttük az a szinergikus hatás, amelynek révén a tudás „egyedivé” válik.

Mivel az egyes szintek inhomogének (s ez igaz a legfelső szintre is), az ott fellelhető „alkotórészek” egy másfajta elv szerinti csoportosításával elérhető, hogy a munkavállaló szükség esetén más munkakört is képes legyen sikeresen betölteni.

1. számú ábra: Az ismeretszintek egymásra épülése
(szerző által készített ábra)

- „A” munkakör
- ▨ „B” munkakör
- ▩ „C” munkakör
- ▤ „D” munkakör
- „E” munkakör

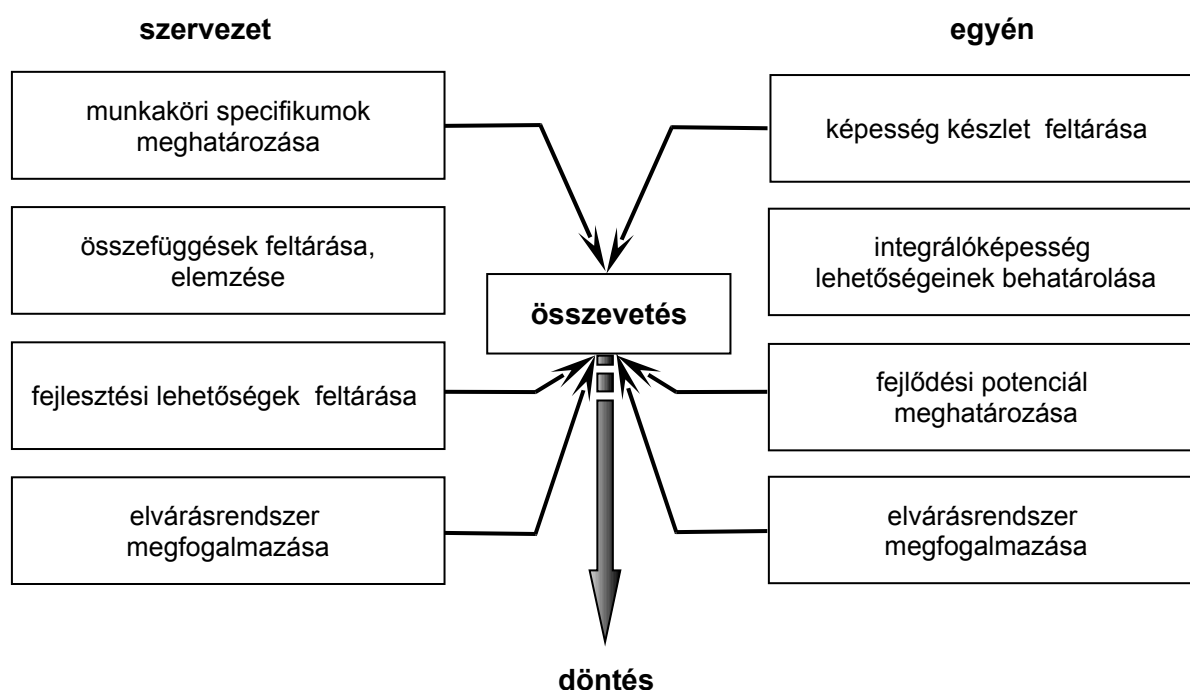
2. számú ábra A munkakörök összetettsége
(szerző által készített ábra)

Az egyéni képességstruktúra ismerete lehetőséget biztosít arra, hogy a szervezet, illetve az egyén előtt álló kihívások teljesítéséhez szükséges képességek minőségét meghatározza és megfelelő didaktikai támogatás mellett célirányosan fejlessze. Ennek megvalósításához feltétlenül szüksége van egy olyan, akár autodidakta módon kialakított értékelő rendszerre, amely eredményeinek érvényességét nem csak saját maga, hanem környezete számára releváns elemei is elfogadják. Természetesen ezen a helyzeten csak segíthet, ha ezt a rendszert az előljáró, az érintettek egyetértésével alakítja ki, a kialakult eredményeket közösen értelmezik és értékelik, majd megegyeznek a további teendők tartalmában és sorrendjében. Az így elkészíthető fejlesztési terv egyrészt az általános képességek szinten tartására, fejlesztésére használható, másrészt a potenciális lehetőségek feltárásával lehetővé teszi az előre történő speciális felkészülést. A munkahelyi vezető (parancsnok) vagy annak a beosztottak által is elfogadott megbízottja képet kaphat a beosztottak egészének „képességgarzenáljáról”, amely adatok alapján feltárhatja mely területeken jellemző a képességek alacsony szintje, közösen lefolytatott „nem irányított interjúkon” keresztül meghatározhatja, melyek ennek a jelenségnek az okai, és milyen megoldási módokai le-

hetnek a célirányos fejlesztésnek. Ezen felül, az információk birtokában összegezheti a beosztottak által megfogalmazott fejlesztési igényeket, a szervezeti célokhoz leginkább kötődő (a lehetőségekhez mérten a nem kötődő, de sokak által igényelt) fejlesztésre képzéseket, tanfolyamokat szervezhet, akár jutalom jelleggel is.

A szervezet vezetőjének feladata a humán erőforrásokkal történő gazdálkodás, így a szakirányú szervezeti egységeken keresztül szerzett információkra és nyilvántartási adatokra alapozottan az alárendelt parancsnoki állomány bevonásával neki kell döntenie a szervezeti egységen, illetve szervezeten belüli előmeneteli lehetőségek optimális felhasználásáról. Döntései meghozatala előtt, annak ellenére, hogy ő képviseli a szervezet érdekeit, célszerű meghallgatni az egyének elgondolásait és elképzeléseit. A valósághű helyzet megközelítéséhez, hogy az igazságról szóljon, és ne csak udvarias formulaként szerepeljen a parancsnoki feladatok listáján, feltétlenül szükséges mindkét fél részéről az elvárható nyitottság, őszinteség.

Ahhoz, hogy ez sikeres legyen, el kell készíteni a szervezet egyes munkaköreinek képességigényét, ezen felül minden egyes munkakör esetén meg kell határozni a várható kihívásoknak történő megfelelés jegyében a változások előrebecsülhető tendenciáját, annak lehetséges következményeit.

3. ábra A döntés háttere
(szerző által készített ábra)

A szervezet ezzel meg tudja teremteni azt a választékot, amelyet fel tud ajánlani azon munkavállalóinak, akik eddigi teljesítményükkel az átszervezések ellenére érdemesnek bizonyulnak a megtartásra. A valóban gondoskodó szervezet ennél többet vállal fel, megteremti a lehetőséget a szervezeten kívüli elhelyezkedésre, ehhez olyan információs bázist hoz létre a munkaerőpiac munkaadói oldalának együttműködésével, amely a potenciális elhelyezkedési lehetőségek társadalmi (s talán EU) szintű adatbázisát kínálja fel választásra. Ehhez, legalább olyan szűrésre van szükség, amellyel meghatározhatók a haderőben dolgozók állománykategóriáira, illetve azok jellemző munkaköreire vonatkozó szervezeten kívüli viszonyítási csoportok. Ez akkor oldható meg sikeresen, ha a haderő „lehamozza” a munkakörökről a katonai szervezet specifikus elvárás rendszerét. Valójában ez nem olyan nehéz feladat, mint amilyennek első ránézésre tűnik, ugyanis ha jobban megvizsgáljuk e munkaköröket, elsősorban az elvárásrendszer minőségében, a végrehajtás fizikai körülményeiben, és a formális szabályok (bürokratikus, magatartási, érintkezési) mint munkavégzési környezetben találunk jelentős eltérést (alapvetően a haderő javára), de a munkatartalom közel azonosnak ítéltető.

Tapasztalataim szerint¹, annak a jelenségnek, hogy a haderőből kikerülő parancsnoki állomány jellemzően nem a katonai beosztásához hasonló munkakörben (vezetői) helyezkedik el első munkahelyként, három főbb oka lehet: *Az önbizalom hiánya*: azoknál, akik valamilyen szintű vezetői, irányítói beosztásban dolgoztak a Magyar Honvédség berkein belül, az esetek nagy részében annak tulajdonítható, hogy vezetői teljesítményüket a viselt rendfokozatnak és a betöltött beosztásnak, illetve az ezek mögött meglévő törvény által biztosított hatalmi háttérnek tudták be. Nem számoltak azzal (esetleg ilyen jellegű visszajelzést nem is kaptak sem beosztottaiktól, sem parancsnokaiktól), hogy személyes képességeik, magatartásuk és felkészültségük volt az, ami miatt elfogadták őket beosztottaik vezetőnek, s ez volt az, ami minőségi munkavégzésre serkentette őket. Ez a gondolkodásmód meghatározta az általuk alkalmazott vezetési stílust is, amelyre a ridegség, merevség és szigorú szabálykövetés volt jellemző. Hibáikat nyilvánosan nem ismerték el, hatalmi szóval törekedtek a parancsnoki tekintély fenntartására.

Mivel életterük és vezetői tevékenységük alapeleme a haderő által biztosított hatalom, ennek hiányában elveszítik önbizalmukat, s inkább olyan területen vállalnak munkát, ahol nem kell emberekkel foglalkozni (sem beosztottakkal, sem ügyfelekkel) illetve ha mégis, akkor ezt privilegizált helyzetben, hatalmi források birtokában tehetik. Ilyen jellegű munkakör például a különböző technikai berendezések kezelője, a nevelőtanár, illetve a biztonsági őr.

Szembesülés a sikertelenséggel: a háttér nagyban hasonlít az előzőhöz, annyi különbséggel, hogy a parancsnoki beosztásban alkalmazható kényszerítő-hatalmi eszközcsoport csak olyan "segítség" a beosztás ellátásához, amelyet a folyamatosság biztosítására, a vezetési helyzetek „nehéz pillanataiban” célszerű alkalmazni. Ezeknek az embereknek vagy minden beosztásban eltöltött perc nehéz volt, vagy egyszerűen nem voltak képesek más eszközöket alkalmazni. Mivel szigorú „vakfegyelmet” tartottak, ezért ellenvetésnek helye nem volt beosztottaik körében, ellenvéleményeik megfogalmazását a tekintély csorbításának, a fegyelem lazulásának tekintették, amelyet megítélésük szerint, meg kellett torolniuk. Beosztottaikkal való kapcsolatukra a hűvös, hivatalos hangnem volt a jellemző, kreatív gondolkodásukat elnyomta, így azok rövid időn belül elhagyták az általa vezetett szervezeti egységet, vagy rutinból, (a „futószalag” melletti munkára jellemző „értelemmentesen”) mechanikusan oldották meg feladataikat. A nyílt konfliktusok és az észrevételek hiányát saját vezetési stílusuk sikerének könyvelték el, ami tovább erősítette bennük a hitet, miszerint ez az eredményes vezetés titka. Kikerülve a szigorú hierarchikus rendszerből, határozottságuk és „keménységük” rövid időn belül alsó illetve középszintű vezetői pozícióba segítette őket (az ilyen stílusú vezetőket kedvelik a gazdasági szféra szervezeteinek tulajdonosai és magasabb vezetői!), ahol pozíciójukban továbbra is a haderőben jól bevált módszereket akarták alkalmazni. Mivel új beosztottaik nem voltak olyan fegyelmeztettek és tűrőképességük sem volt akkora, ezért nemtetszésüket akár szóban, akár tettekkel is kifejezték. A felszínre kerülő konfliktus kezelésére alkalmazott egyetlen módszer a megtorlás (büntetés, „kirúgás”, megszégyenítés), aminek következménye a (civil szférában is) nyílt konfliktusok egy részének eltűnése lett, ezzel egy időben megjelent a szervezeti hatékonyságot csökkentő teljesítmény-visszatartás, információelhallgatás, lojalitáscsökkenés.

A gazdasági szférában a vezetőtől leginkább a teljesítmény fenntartását, illetve növelését várják el, ezért kudarcai okán az ő megítélése is romlott vezetőik szemében, immáron elveszítve teljes munkakörnyezetük megbecsülését. Szemléletünkben az „ellenség” szerepét kezdetben a beosztottak töltötték be, később ez kiterjedt a munkatársakra és felettesekre egyaránt. Ezt a típust jobb esetben sikertelensége arra ösztönzi, hogy olyan munkakört keressen magának, amelyben valamelyest sikereket érhet el, (az idő múlása, a technika és technológia váltása által jelentősen elkoptatott) szakmai kvalifikációja csak végrehajtói szintű beosztás betöltését teszi lehetővé, amelyben dolgozva szembesülnie kell a jó/rossz vezetői magatartással, ezzel újabb esélyt kapva a vezetővé válás folyamatának elkezdéséhez. Az ilyen típusba tartozók többnyire ismét valamilyen vezetők lesznek, de ekkor már nagyságrenddel jobb minőségben látják el feladataikat, ami annak tudható be, hogy képességeiket tapasztalataik birtokában alulról építik fel. Másik gyakran előforduló lehetőség az önállósá válás, a vállalkozás indítása, amelynek

¹Az utóbbi években több olyan, volt parancsnokkal beszélgettem, akik nem vezetői beosztásban kezdték civil pályafutásukat. Az emlékek felidézése közben rendszerint szó esett arról, hogyan dolgoztak a hadseregben, milyen volt a kapcsolatuk a környezetükkel. Meg kell jegyezni, ellenpélda is van, néhány volt hivatásos katona viszont vezetői karriert csinált, meglehetősen rövid idő alatt.

eredménye lehet az (előzőekkel analóg) agresszíven törekvő, más semmibe vevő, hatalom centrikus vagy pénz (-siker) orientált magatartás, illetve az önmagát „újraépítő”, másokra odafigyelő, aprólékos gonddal felépített és „ápol”, szolid eredményeket produkáló vállalkozás.

Kiégtség: az ebbe a típusba tartozó volt parancsnok legjellemzőbb vonása az, hogy soha nem is kötődött a hatalomhoz, számára a parancsnoki beosztás csak nyűg volt. Valójában a szervezeti kötődésnek maximum érzelmi gyökerei voltak, igazából sohasem szerette mások felett gyakorolni a hatalmat. Beosztottait inkább munkatársnak könyvelte el, felelősséget nem érzett az ő tevékenységükért, így a velük kialakítandó kapcsolatot inkább a kétirányú megértésre alapozta. Valós követelményeket csak akkor támasztott, ha erre rákényszerítették, magatartását a következetlenség és a pártosság jellemezte. Vezetési stílusát tekintve liberális, amely számára annyit jelentett, mindenki végezze el azt, amivel megbízták, „őt lehetőleg hagyják békén”. Dicsérő és fenyítő jogkörével alig élt, akkor is inkább az érzelmei, mint az értelme vezérelték. Érdektelenségét felismerve beosztottai gyakran kihasználták, félrevezették, amelynek következményeit a jó kapcsolatok fenntartása ürügyén elkerülték. A felülről jövő teljesítménykényszer és tehetetlenségének következménye a munkája során adódó konfliktusok, veszekedések sorozata lett, amelyben addig sem nagy tekintélye további csorbákat szenvedett. Nem értette meg beosztottait, hálátlanak tartotta őket, hiszen bízott bennük, lehetőséget biztosított számukra az önálló feladat-végrehajtásra, mégis csalódást okoztak neki. Minden nap újabb „csatákra” készült, ennek megfelelően gondolkodva beosztottai-val kapcsolatban „haditerveket” kovácsolt. Munkatársaival (hasonló beosztású személyekkel) való kapcsolataiban, azokat a potenciális „szövetségeseket” kereste, akiknek gondolkodásmódja közel állt az övéhez. A haderő elhagyásával elege lett az emberekből, számára mindegy mit dolgozik, lényeg az, hogy lehetőleg ne kelljen munkája során kontaktusba kerülnie senkivel sem.

A FELKÉSZÍTÉSI RENDSZER ANOMÁLIÁI

A haderőben megszerzett és alkalmazott ismeretek alkalmazhatóságát nagymértékben nehezíti az a közismert tény is, hogy szervezetünk technikailag és technológiailag jelentős lemaradásban van a hazai gazdasági és a civil szférától, s ekkor még nem beszéltünk a nyugati társadalmakban meglévő viszonyokról. Bármekkora is az, az erőfeszítés, amelyet a haderő technikai modernizációjára fordítanak, előreláthatólag, még optimista becslések szerint sem érjük el a hazai átlagot 6-8 éven belül. Nyilvánvalóan a hazai katonai képző intézmények sem képesek felvenni a versenyt a piacképes tudás kialakítása tekintetében, egyrészt, mert a haderőnek olyan ismeretekkel felvértezett katonákra van szüksége, amelyek lehetővé teszik az „előregedett” eszközpark kezelését, másrészt sem a haderő vezetése, sem a képző intézmények nem tudják finanszírozni a közismerten drága gyakorlati képzést, harmadrészt az intézményekben oktatást, képzést illetve felkészítést végzők nem ismerik a modernnek számító berendezéseket és eljárásokat. A haderő felkészítési rendszere, néhány szak kivételével már nem ad olyan végzettséget (diplomát), amelyet a polgári életben munkakör betöltésére elismernének. Az ok meglehetősen triviális: a haderő nem hajlandó finanszírozni a „civil” képzést, ezzel is támogatva a fiatal hivatásos állomány kiáramlását. Ez bizonyos szempontból érthető, hiszen a szűkülő költségvetési keretek között a haderőnek a katonák képzésére kell a hangsúlyt helyeznie, és nem a tanítók, tanárok, üzemeltető mérnökök felkészítésére. Viszont azt sem lehet tagadni, hogy a megszerzett „másoddiplomákkal” járó ismeretek birtoklása egyaránt pozitív hatással van a munkavégzés minőségére és az állomány biztonságérzetére². Attól még senki sem lett butább, hogy többet tanult, így a társadalom általános színvonala is növelhető lenne, nem beszélve az értelmiségi pozíció megnövekedő elérési esélyéről. Ma hiába rendelkezik a katonatiszt diplomával, az ahhoz társuló valós műveltség hiányában legfeljebb a felsőfokú szakképzés szintjét értük el. Ebben a kérdésben nem vigasztalhat az a tény, hogy az „értelmiségi réteget” nem az iskolákban alakítják ki, azok legfeljebb segítenek abban, hogy az életvitel és gondolkodásmód révén az értelmiség részévé válhassunk.

² Itt meg kell jegyeznem, a másoddiplomás képzésben itt felsorolt képesítések egyike sem tartozik a „sikerágazatba”, tehát ezektől a képesítésektől még nem lehet senkinek sem biztonságérzete.

Másik tényező, amely a kétdiplomás képzés ellen szól, a magas fokú specializációra törekvés, amely a mindennapokban annyit jelent, hogy a katona tudása és képességei révén legyen professzionális katona, a mérnök pedig ugyanazon kitételekkel legyen professzionális mérnök. Amennyiben ez megvalósul, s a környezeti feltételek is adottak, létrejöhet az a munkamegosztás, amely során a parancsnok nem kényszerül arra, hogy kreatívan kitalált szükségeszközökkel önállóan szerelje meg technikai eszközeit, ha alkalmazni akarja azokat. A Magyar Honvédség lehetőségei tekintetében az előző mondatot akár Isaac Asimov is leírhatta volna, annyira futurisztikus a gondolat.³ Az amerikai gyakorlat nem ültethető át egyben a magyar viszonyok közé. A sokoldalúság, amelyre a szükség viszi rá a magyar katonát, kellő kreativitás birtokában csökkenti a kiszolgáltatottságot, ezáltal növeli a túlélőképességet. A kreativitás minden katonának, de különösen a parancsnoki beosztásban levőnek nagyon fontos képessége kell, hogy legyen, mert a siker egyik alapvető tényezője a meglepetés, a sablonok kerülése, az újszerű megoldások kialakítása, alkalmazása. Ezt az előnyös képességünket nem szabad elveszítenünk, még akkor sem, ha megtartása majdan nem tűnik indokoltnak. A haderő eszközparkja már nem „old timerekből” áll, de messze van még a modern technikától. A haderő technikai fejlesztése jelentős költségeket jelent, s talán ezért a vezetés „akciókban” gondolkodik, amelynek eredménye a rendszerek egyes elemeinek generációt átugró fejlesztése, oly módon, hogy a többi elem megmarad a régi szinten a régi képességekkel. A „leggyengébb láncszem” elv szerint a rendszer annyira terhelhető, amennyire a leggyengébb eleme terhelhető. A támadó harcoksi alakulat hiába tudna nagy sebességgel előretörni az átszegtelt terepen, ha az őket kísérő kerek harcjárműveknek kerülniük kell a gödröket és árkokat. Mire a rendszer egészét apránként fel tudnánk hozni a modern szintre, addigra a régebben beszerzett eszközeink alkalmatlanná válnának, így sohasem lennénk képesek egy korszerűen felszerelt haderőt kialakítani. Igaz, a mai törekvések elsősorban az úgynevezett „résképességek” biztosítására koncentrálnak. A képzés finanszírozhatóságának nehézsége, a pénzhiány mellett elsősorban a rövidtávú gondolkodásnak, a lehetőségek kihasználatlanságának, a koordinátlanságnak és a rendszer bürokratizmusának tudható be. Ma az intézményekben túlsúlyban van az elméleti oktatás, egyszerűen azért, mert a képzés során meghatározott kredit pontértéket kell megszereznie a hallgatónak ahhoz, hogy megfeleljenek a diploma követelményeinek. Az elméleti oktatás a meglévő infrastruktúra mellett elenyésző összegekbe kerül a gyakorlatban végrehajtott feladatokhoz képest. Amennyiben a hallgató az elméleti képzésben hibát követ el, helyben, jelentősebb költségkihatások nélkül lehet javítani a hibát. Ugyanez a gyakorlatban üzemanyag, esetleg technikai, lőszer veszteséggel jár együtt, tehát anyagilag nagyságrenddel többbe kerül. A térképen levezetett harcászati mozzanat újbóli elkészítése összegben összevetve az alegység harcászati manőverének újbóli, helyesbített végrehajtásával hatalmas aránytalanságot tükröz. Az alapelv, hogy csak akkor kerüljön sor a gyakorlati végrehajtásra, ha arra az állomány elméletben felkészült jó, csak a feszített ütemű, sarokpontokhoz rögzített tantervekben és tanmenetekben nehezen (inkább helyes az, hogy nem) végrehajtható. A helyzetet súlyosbítja az a tény, hogy még az elméletben legjobban felkészült szakemberek is követhetnek el hibát a gyakorlati végrehajtásban, s ekkor, didaktikailag helytelen (lenne) pusztán szóban javítani a hibát. Egyrészt, alapos felkészüléssel csökkenteni lehetne a hibázás lehetőségét, s ehhez felhasználhatóak lennének azok a gyakorlati tapasztalatok, amelyeket a hallgatók vagy beosztásban levők a gyakorlati tevékenységben, akár „éles” környezetben szereztek meg. Ezekről esettanulmányokat lehetne készíteni, szimulált környezetben (akár a régen jól bevált terepasztalon) elemezni lehetne a tevékenységeket, rávilágítva mindarra, amit jónak és rossznak ítélnék, s feltárva ezek ok-okozati összefüggéseit. Másrészt az életszerűség biztosítására fel kellene használni a hazai és nemzetközi gyakorlatokat arra, hogy ott a hallgatók „adjuvánsként” vagy egyszerű megfigyelőként mentori segítség mellett tapasztalják meg a helyes és helytelen döntések következményeit, a gyakorlatban ismerjék meg a lehetőségek feltárásának metodikáját, a munkameneteket, az együttműködést, vagy a szakmai fogásokat, összességében mindazt, amellyel a későbbiekben nekik is meg kell birkóznuk. Felmerül a kérdés, melyik megoldás az olcsóbb? A ma alkalmazott, amely elméletre orientál, s olyan embereket bocsát ki, akik később a gyakorlatban, „élesben” követik el a hibát (viselve annak minden következményét), vagy az, amely a gyakorlatra koncentrálna (ennél fogva, (megosztottan) több erőforrást

³ Viszont a CJTF, és más szövetségi szintű műveletekben lehet valóság.

vesz igénybe, de az életszerű felkészítésnek köszönhetően beosztásában kevesebb hibát követ el. Megítélesem szerint egyértelmű a válasz! Abban az esetben, ha a képző és felhasználó intézményrendszer a közösen elfogadott cél elérése érdekében együttműködik, koordinálja tevékenységét, és közösen elhárítja az általuk önvédelemből(?) teremtett bürokratikus akadályrendszert, akkor a képzési költségek csökkenésével olyan hatékonyságnöveledést lehetne elérni, amellyel valóban közelebb jutnánk a célkitűzésekben szereplő professzionalizmushoz.

A Honvédelmi Minisztérium a Magyar Honvédséggel karöltve sajátos tradíciót ápol azzal, hogy a haderőben rendszeresítésre kerülő új eszközök többnyire késve jutnak el a képző intézményekbe, így a képzésben részt vevők nem tudják megismerni ezek alkalmazási lehetőségeit, kezelésük szabályait és fogásait. Ennek egyenes következménye, hogy kikerülvén alakulatukhoz, ahol már gyakorlatban is alkalmazzák ezeket, applikációs tanfolyamon kell elsajátítaniuk mindazt, ami kimaradt a képzésükből. Sajnos hasonló a helyzet az eljárásmodokkal is, jellemzően a csapatok állományából mennek ki misszióba, így ők találkoznak a körülményekhez igazított, mások által kipróbált és beváltak tekintett eljárásokkal, amelynek tapasztalatai legfeljebb a személyi kapcsolatok rendszerén keresztül, egyéni kezdeményezés szintjén kerülnek be a képzésbe. A tapasztalatok összegyűjtésével, elemzésével és értékelésével olyan információs adatbázist lehetne létrehozni, amelyet felhasználva már a képzés (átképzés, továbbképzés) időszakában előre fel lehetne készíteni az állományt a később alapfeladattá váló műveletekre, ezzel is elősegítve a NATO követelmények teljesítését. Az alkalmazás során gyűjtött tapasztalatok lendületet adhatnának a kutatómunkának, s ebbe bevonhatóak lennének azok a csapatnál szolgáló katonák, akik nemcsak gyakorlatiasságukkal, hanem kutatói munkára való alkalmasságukkal járulhatnának hozzá a gyakorlatban is alkalmazható elméletek kidolgozásához. Kissé átfordítva a problémát, lehetőséget kellene biztosítani az oktatói kar bevonására a csapatnál végrehajtott kiképzésekbe, illetve más irányú feladatok megoldásába. Ezzel frissíteni lehetne az elmélet orientált tananyagot, életszerűbbé lehetne tenni az elmélet alkalmazását, ami egyben lehetőséget nyújtana arra, hogy az oktatók első kézből szerezzenek információkat az alakulatok és missziók igényeiről.

A haderő elé kitűzött és a vezetés által elfogadott célok megvalósítása szempontjából nem közömbös, hogy milyen képességekkel, mentalitással, fejlődési potenciállal rendelkezik a parancsnoki állomány. Ennek színvonala függ a felkészítési és továbbképzési rendszertől, azonban a „végleges formát” a beosztásban, csapatnál eltöltött idő, az ott szerzett élmények és kudarcok határozzák meg. Annak érdekében, hogy ne keserű szájjal gondoljanak az első néhány beosztásban eltöltött hónapra, illetve a néhány hónap eltelte után a beosztásba helyezést megelőző iskolai tanulmányaikra, a speciális követelmények és elvárások megfogalmazásával és figyelembevételével szoros együttműködést kell kialakítani a szervezetek között. Ez szakmailag és emberileg egyaránt lehetővé tenné a zökkenőmentes átmenetet az iskolai évek és munkahely között, emellett biztosítaná az egységes követelménytámasztást. Ennek érdekében a katonai specifikumokat nagyobb mértékben érvényre kell juttatni az oktatási rendszerben és intézményekben egyaránt. Meg kell valósítani a katonaiállomány felelősségtudatra nevelését oly módon, hogy valós, bár kontrollált hatalmat kell adni a hallgatóknak, ezzel szembesítve őket a ténnyel, hogy jól vezetni csak olyan parancsnok képes, aki magatartásával és képességeivel példaként szerepelhet beosztottai előtt. Ebben a környezetben valósítható meg az a célkitűzés, amely a hibákhoz büntetést, a kiemelkedő teljesítményhez jutalmat kapcsolva helyes értékrendre, következetes és korrekt magatartásra sarkallja az éppen parancsnoki beosztást betöltő vezetőt és az azt „elszenvedő” beosztottat. Amit ezen a metodikán keresztül elsajátítanak, annak ellenére, hogy a fegyveres szervezetekre jellemző miliőben kerül rá sor, nem katonai specifikum, hanem a társadalom minden apró szegmensében megtalálható, a társadalmi élet alapkövét képező s egyben az összes kultúrára általánosan érvényes érték: a mások tisztelete. E nélkül elképzelhetetlen az emberhez méltó társadalmi és szervezeti lét, a hatékony és eredményes együttműködés, függetlenül attól, hogy ki hol helyezkedik el a hierarchia szintjén.

Kulcsszavak: képesség, munkaköri követelmény, képzés, hatékonyság, kompetencia

Keywords: ability, lay, assumption, training, effectiveness, competence

FELHASZNÁLT IRODALOM

BAKACSI Gyula: *Szervezeti magatartás és vezetés*. Budapest, Aula kiadó, 2004.

BALATON Károly: *Szervezetek vezetése az átalakulás különböző fázisaiban*. = Vezetéstudomány. 1999. évi 4. szám - pp.15-22

György SZEKERES

THE SOPHOMORE CADETS' IMAGINATION OF THEIR OWN LEADERSHIP STYLE

A MÁSODÉVES KATONAI VEZETŐI SZAKOS HALLGATÓK ELKÉPZELÉSE SAJÁT VEZETŐI STÍLUSÁRÓL

The author publicizes the results of a research that was tried among the sophomore cadets of the University of National Defence. Throughout the research the leadership attitudes of 20 respondents were studied.

Using the Hershey-Blanchard situational leadership style questionnaire, 60% of the respondents were able to identify the requirements of the situations and accordingly choose the correct leadership style. The other 40% should enrol in further training or conduct self training, for they cannot properly put to use the leadership methods. The author points out that this knowledge must be further developed, since a modern army cannot exist without the essence of a modern leadership.

PREFACE

REQUIREMENTS TOWARD THE MILITARY LEADERS

The past wars usually put the human aspect of the military leader in the center. This concludes a decisive, bold, creative commander with high initiative, who's proficient in both allied and enemy technology, well-trained and fit, and has become a hero with respect to his personal traits or the circumstances. However, reality is much more complex. The army consists of different purposive units, organizations, technology and equipment. At the same time, the source of every single result (be that success or failure) is the human being, the soldier. The victory itself is the result of well-coordinated efforts. It doesn't belong to a single hero, but to the subordinates, who:

- are organized into units, subunits;
- have their own faith, values, commitments, goals;
- require the commanders' care, in order to sustain their battle potential, which is provided by their abilities and skills;
- are committed to their comrades, commanders, subunit and the army's ideology;
- know, what word "Motherland" means;
- are ready to make sacrifices;
- are required to recognize and solve not only personal, but organizational problems and conflicts.

The era of the mass armies had been ended, which is testified by today's smaller or larger scale armed conflicts. Under the proper technological circumstances, the professionalism with its high efficient training, the commitment and the up-to-date knowledge enable us to gain victory. The wide spectrum of the organizational knowledge comes within these cognitions. Besides the highly developed military technology, a professional military leader must possess a whole array of knowledge that enables him/her to convince, command, lead and motivate his troops. He must know those leadership methods, procedures that allow him/her to bring the top-notch out of his subordinates so as to successfully complete the task. He must be aware of the principles of human behavior and the basics of psychological functioning.

RESEARCH EXAMPLE

I've evaluated the questionnaires of 20 undergraduate sophomore cadets of the Faculty of High Command at the University of National Defense during the spring semester of 2009. The questionnaires were filled out in the framework of the Self-efficiency training session.

RESEARCH METHOD

The Hersey-Blanchard situational leadership style questionnaire was applied to gain an understanding of the respondents' leadership styles. After the questionnaires were filled out, a small group discussion took place in order to analyze the results.

THE HERSEY-BLANCHARD SITUATIONAL LEADERSHIP STYLE QUESTIONNAIRE AND ITS RESULTS

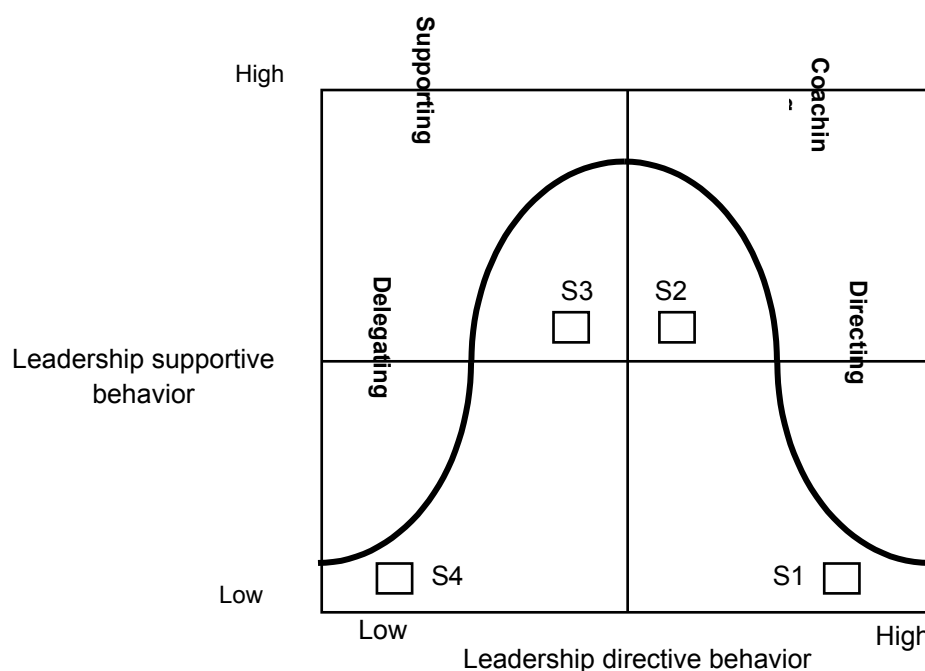
According to the situational leadership theory, a perfect method to motivate others doesn't exist. Most of the surveys show that the leader's behavior is a set of combinations of task- and relationship-orientated elements. Effective leadership is said to address a special situation, which is encountered by the leader at a given time. Leadership is a two-dimensional model. The first dimension is the leader's relationship-oriented behavior (it's directed toward the subordinates, and expressed in encouragement, support, recognition etc.) We count here openness, good communication skill, helpfulness. The other dimension is the task-oriented behavior, which touches upon the commander's role as a leader (ability to command, organize, execute). We use this style whenever we issue orders, assign goals to others, or determine our organizational role. Thus we can say that everybody's leadership style is a mix of relationship- and task-oriented behavior.

Each of the four leadership style presented in the model (diagram 1) can be effective. Effectiveness requires the usage of each style at the right place in the right time.

Factors that should be taken into consideration when we attempt to chose a leadership style:

- the subordinates' intentions, abilities to complete the given task;
- the nature of the issued task;
- the work atmosphere;

It doesn't matter, what the leader think about the given style. What matters, is the perception, thoughts and experience of the subordinates.

Directing S1:

Here, the leader plays the main role, by keeping the subordinates under strict supervision, telling them what to do and reinforcing the acceptable behaviors. Our goal is to make sure that the subordinates acquire the necessary skills to cope with the requirements. Recognitions are due when they're deserved. It's essential to make the subordinate understand that for us it's imperative to help him properly and effectively carry out his share of the work.

This style is advantageous when:

- a new/inexperienced subordinate arrives;
- the subordinate lacks of motivation;
- the subordinate lacks of self-confidence;
- the subordinate's performance is rather poor.

The style is inefficient when:

- the subordinate is a professional/experienced worker;
- the subordinate motivated;
- it's not possible to measure the results in the short term;
- deadlines are not important at all.

Table 1 shows the results that were scored by the cadets.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	3	15,0	15,0	15,0
	1	6	30,0	30,0	45,0
	2	8	40,0	40,0	85,0
	3	3	15,0	15,0	100,0
	Total	20	100,0	100,0	

Table 1.: Directing S1

According to tables 4 and 5, by comparing them to the others, it can be concluded that the cadets scored relatively low here, which means they are either not familiar with this kind of style or they don't prefer it.

Coaching S2:

This behavior concentrates on the interactions, while also not losing focus on the problem solving ability's development and the commitment's strengthening. The leader has to explain "why" and "how" the task should be solved. He should give recognition for a job well done, and signal average requirements towards the subordinates.

This behavior is advantageous when:

- the subordinate has the necessary skills and experience, but has a low outcome;
- if the leader has any prestige, deriving from his own knowledge or status in front of his subordinate,
- a share of responsibility exists between the leader and the subordinate.

The behavior is not appropriate when:

- the subordinate well-trained and experienced;
- the subordinates are highly motivated to complete the given task;
- the subordinate doesn't require the involvement of the leader in order to achieve victory;
- in the context of the given job, the subordinate is not proficient or has a lack of self-confidence.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	2	10,0	10,0	10,0
	5	1	5,0	5,0	15,0
	6	6	30,0	30,0	45,0
	7	1	5,0	5,0	50,0
	8	7	35,0	35,0	85,0
	9	2	10,0	10,0	95,0
	10	1	5,0	5,0	100,0
	Total	20	100,0	100,0	

Table 2.: Coaching S2

According to the results of the 2nd and 5th tables, it can be concluded that it's by far the most popular behavior among the cadets. The scores were twice as many as of the second highest.

Participating S3:

This behavior aims the nursing of the subordinates' self confidence, and the growth of their abilities, thus ensuring the independent and outstanding completion of a task. The leader achieves this, by giving recognition, and by providing the subordinates the opportunity for decision making and problem solving in line with the task at hand. This requires two-way communication and listening from the leader.

The behavior is advantageous when:

- the subordinate possesses all the necessary abilities and experience required by the nature of the work;
- the subordinate is motivated and takes responsibility for his acts;
- there is more than one way to solve the problem;
- the subordinate's outcome is adequate or above the average on the long run.

The behavior is disadvantageous when:

- the outcome is below average;
- the subordinates don't possess the appropriate knowledge and experience about the work, and their control is essential;
- the subordinate lacks the initiative in line with an objective;
- the subordinate is not able or doesn't want to take responsibility.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	3	15,0	15,0	15,0
	2	9	45,0	45,0	60,0
	3	1	5,0	5,0	65,0
	4	4	20,0	20,0	85,0
	6	2	10,0	10,0	95,0
	7	1	5,0	5,0	100,0
	Total	20	100,0	100,0	

Table 3.: Participating S3

According to tables 3 and 5, by comparing them to the others, it can be concluded that the cadets scored here the 2nd highest. So they are familiar with this style, they prefer it.

*Recognition -occasional**Delegating S4*

Basically, the task is issued to the subordinate, who is left to solve it alone. The leader conducts check-ups once in a while to receive information about the process, and gives support if it's necessary. The leader is only concerned about the successful accomplishment of the organizational goals. An opportunity is presented to the subordinate in order to let him independently chose the course of action in the problem solving process. This behavior is less based on interactions and much more relies on mutual trust, which emphasizes that the subordinate can tend to his work without any interference from the leader's side.

It's advantageous to use this style when:

- the subordinate possesses all the vital skills and experience, which are required to the success;
- the subordinate is highly motivated, and takes maximal responsibility for his actions;
- the subordinate is proud of his outstanding performance at a given field;
- each time the subordinate is stimulated to act by the given task.

It's inappropriate to use this style when:

- the subordinate's outcome is under average;
- the necessary skills and experience are missing, thus control is an important issue;
- the subordinate cannot demonstrate the crucial initiative for the problem solving;
- the subordinate is not able to or unwilling to take responsibility.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	12	60,0	60,0	60,0
	1	6	30,0	30,0	90,0
	2	2	10,0	10,0	100,0
	Total	20	100,0	100,0	

Table 4.: Delegating

According to tables 4 and 5, by comparing them to the others, it can be concluded that the cadets scored here the 2nd lowest, which means they are either not familiar with this kind of style or they don't prefer it. The divergence from the average score is here the lowest, mirroring an understanding that this particular behavior is not useable, not efficient in military environment.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Directing	20	0	3	1,55	,945
Coaching	20	4	10	7,00	1,654
Participating	20	1	7	2,95	1,761
Delegating	20	0	2	,50	,688
Valid N (listwise)	20				

Table 5.: Descriptive Statistics

THE STYLE-CHOOSING ABILITY

The style-choosing ability is an important data, which shows to what extent the leader is able to influence others. Furthermore it encompasses the leader's capabilities to put these styles to use. The leadership styles showed,

which style is applied by choice in the first and in the second place. Conversely, the style-choosing ability answers to what extent the leader is able to change his style in order to adapt to the subordinates' preparation level in the given situation. The test measures this indicator, answering the extent of flexibility; the difficulty for the leader to change when he recognizes the necessity. The sophomore cadets achieved following the results (table 6).

N	Valid	20
	Missing	0
Mean		23,55
Median		24,00
Std. Deviation		3,316
Minimum		16
Maximum		29

Table 6.: Style-choosing ability

The value of the style-choosing ability can range from 0 to 36. The values between 30 and 36 indicate a high flexibility, which enables to quickly adapt to the environment (recognize the subordinate' abilities, and choose the leadership style accordingly). None of the cadets got into this range. Those who achieved 24 to 29, typically use only their most preferred style, disregarding all other styles. It's shown on the 2nd diagram that 60% of the cadets belong here; thereby they have a formed leadership style, but only use one style regardless of the situation. The rest 40% needs further development, because of their lack of ability to determine their subordinates' level of preparedness and motivation.

Stílusválasztó képesség értéke

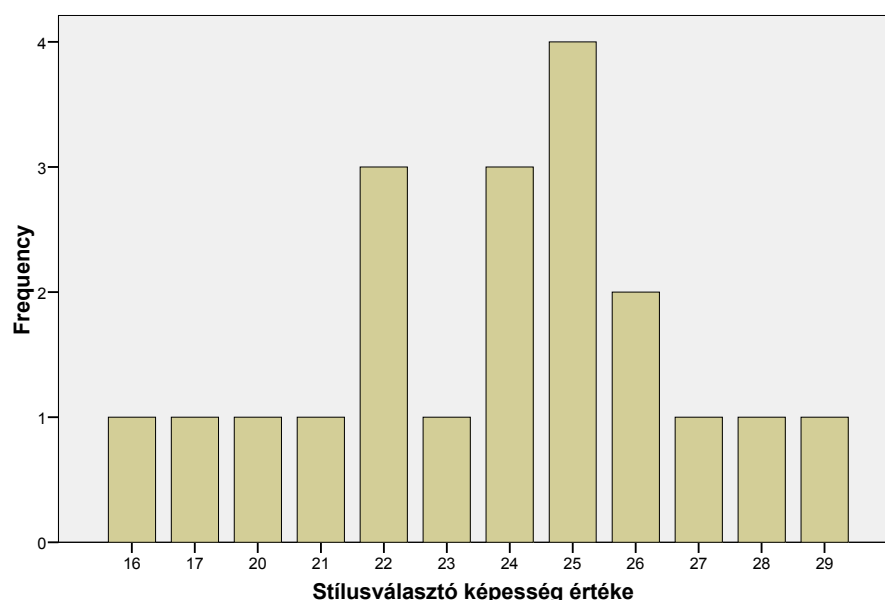

diagram 2.: Style-choosing ability

RESULTS AND LESSONS

Throughout the conversation with the cadets, it became clear that the achieved results might give a solid basis for further development, but these very results also point out several inadequacies, which elimination should be incorporated into the cadets training. It's admirable that the cadets greatly prefer the leadership style, which is

based on interactions and consultation. However, the cadets' recognition shouldn't be disregarded that the style is rather time consuming, since it requires regular consultation. The professional military leadership style can only be a flexible, quickly adaptable behavior. In the sophomore cadets' opinion, up till the end of the 4th semester, there hadn't been enough opportunities to encounter certain situations, which in return would have made for the cadets possible to shape their own leadership abilities. This shortage broadens out to the the necessary routine as well, which would make the distinction easier among the styles. The whole research was meant to follow by annual check ups so as to keep a track on the cadets' development.

The self-development is vital in order to continuously live up to the expectations. In our rapidly-pacing era, the desire for personal growth and the desire for being suitable to the organizational needs lead us to the satisfaction of these ever increasing expectations. Professionalism doesn't stand for exceptions. An army, which professes this scale of values, raises unambiguous expectations toward his members. Concessions can be made only temporarily if somebody falls behind. Thus the training in modern leadership styles is imperative, which can become a weapon just as lethal as any conventional.

Keywords: cadet, leadership style, research, The Hershey-Blanchard situational leadership style

BIBLIOGRAPHY

BAKACSI, Gy.: *Szervezeti magatartás és vezetés*. –Bp.: KJK Kerszöv, 2001.

PINTÉR István, VÖRÖS Miklós: *Akcióterv a Magyar Honvédség szervezeti kultúrája fejlesztéséhez vezetési ismeretek témakörében*

RUDAS JÁNOS: *Janve örökösei*. -Bp.: Lélekben Otthon Kiadó. 2009.

Csaba SZOMBATH

CHANGING PUBLIC ATTITUDES IN HUNGARY ABOUT THE INTERNATIONAL INTEGRATION OF THE MILITARY FOLLOWING THE NATO ACCESSION

A HADERŐ NEMZETKÖZI INTEGRÁCIÓJÁVAL KAPCSOLATOS LAKOSSÁGI ATTITÚDOK VÁLTOZÁSA MAGYARORSZÁGON A NATO-CSATLAKOZÁST KÖVETŐEN

The existence of Hungary as a sovereign state may be called into question in retrospect in many respects, when one reflects on the history of past centuries.¹ From the early 1500s on² we encounter a number of cases where the most we can say is that the sovereignty of the country existed in name only. Hungary's territorial integrity, the national boundaries and the autonomy of certain parts or the whole were almost always in a state of continuing uncertainty throughout this period, virtually until the end of the bipolar world system. In connection with this, on a historical scale it would be more appropriate to speak about the temporary possession of certain military capabilities than about the military³ or the armed forces⁴ in the classical sense of the term. The reason for this is that Hungary has not had an autonomous military force that would be able to safeguard her territorial integrity for several centuries. In all likelihood, the chances of establishing such an organization in the future are negligible, even though some pressure groups keep trying to make us believe otherwise. The transformed security environment, the security-related needs of the population, the economic capacity of the country and our NATO membership do not make it necessary to build up a military force in the classic sense of the term.

A national referendum held on 16 November 1997 in Hungary decided that our country should join NATO. For the majority of Hungarian people, the issue of membership meant that they are to share a set of common values and interests and, especially, enter the antechamber to accession to the European Union as well. The referendum was about another two important factors, namely rationality and confidence. Rationality means that the result rendered the independent establishment of certain military capabilities unnecessary, which is clearly a cost-effective solution. Confidence means that it was precisely the trust in our allies that made it possible for the sovereign Hungarian state formed by the change of regime to do without establishing a military force in the classic sense of the term. In the absence of confidence, in spite of all its rationality, a decision like this would amount to nothing less than risking our national sovereignty.

As no current political power can take over this responsibility from the citizens, the issue was put to a referendum, because the electorate had to approve the accession.

With special respect to the particularities of Hungarian history, we can say that the build-up of this kind of trust was the result of a longer process. Public confidence in the NATO membership was built on a nearly five-year long public affairs campaign, the ensuing nationwide dialogue and the resulting common value system. Confidence has a very fragile existence, however, since the rapidity of its erosion is comparable to the slowness of its development.

¹ István Nemeskürty: Magyar Századok (Hungarian Centuries) Szabad Tér Ltc, 2006.

² The authors disputing the existence of the state refer to King Matthias' death in 1490 or the defeat at Mohács in 1526.

³ „The military”: the entirety of the armed forces set up for the defenses of a given state.”

⁴ „armed forces” (the military): an umbrella term for the military organizations safeguarding the security and defending the interests, territory and sovereignty of a given state.”

NATIONAL REFERENDUM ON NATO MEMBERSHIP

The national referendum on NATO accession held on 16 November 1997 had been the first plebiscite since the change of regime. Article 28/C (§6) of the Constitution stipulates that the national referendum is successful provided more than half of those citizens who cast valid votes give identical answers to the question at hand, and also that the threshold majority is a quarter of the whole electorate.⁵ Turnout rates are the key factor at national referendums, while the citizens' yes or no votes to a given question are only of secondary importance. What is really at stake is the aggregate number of actual voters, because without a sufficient voter turnout the referendum would be unsuccessful, and so it would not be considered legislatively binding. Therefore, according to the Constitution, the national referendum is unsuccessful if at least 25% of the eligible voters hold divergent opinions. Accordingly, in an extreme case where all the actual voters give identical answers to a question but the turnout rate is under 25% the national referendum would be unsuccessful. However, when the opinions about a given issue are extremely divided, which means that there are around 50 percentage points to each side, more than 50% of the whole electorate has to turn out and cast valid votes to make the referendum successful.⁶ The foregoing means that completely irrespective of the answers, a referendum in Hungary is guaranteed to be successful only if more than half of the whole electorate cast valid votes. During the past few years this required more than four million actual voters.

The number of eligible voters totalled 8 059 039 at the time of the national referendum on NATO membership held on 16 November 1997. The actual turnout was 49.24% (3 968 668 persons). As the turnout rate was under 50%, the principle of minimums had to apply in order to produce a valid result. Thus at least 25% (2 014 760 persons) of the eligible voters had to cast identical and valid ballots for a successful outcome. The question submitted to the electorate was „Do you agree that the Hungarian Republic should join NATO to secure the country's defenses?“, and 85.33% (3 344 131 persons) of the validly voting participants answered in the affirmative. Therefore, the referendum was declared successful. The main data are shown in the pie chart below.

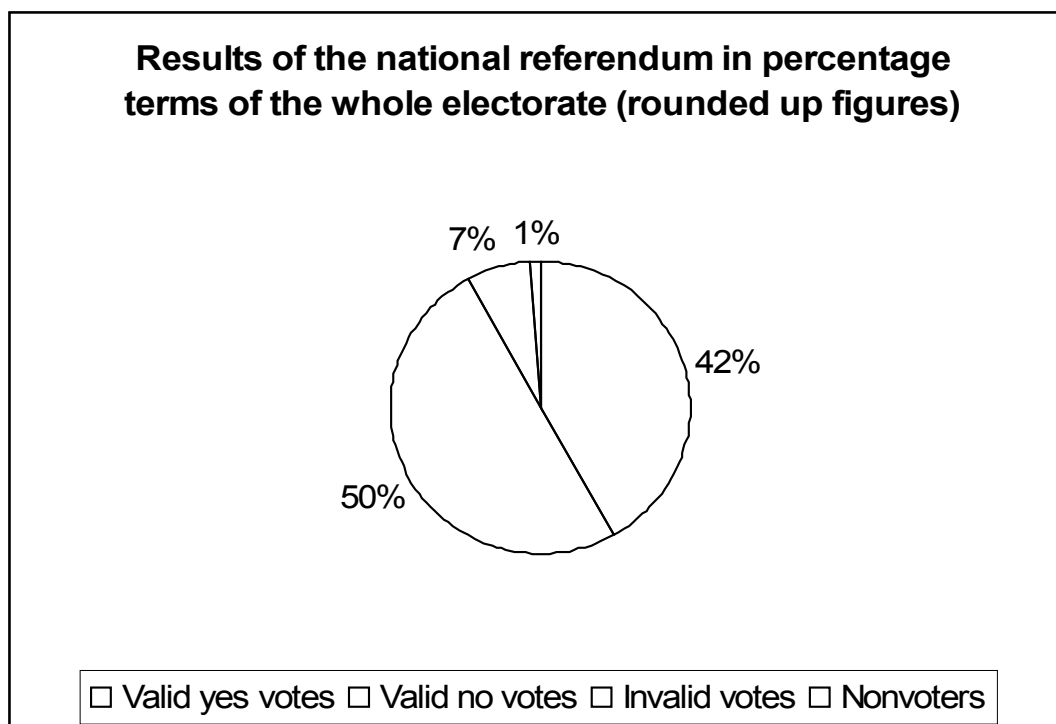

Figure 1 (Source: National Election Office)

⁵ Act on the Constitution of the Hungarian Republic

⁶ The lessons of the referendum so far show that the percentage of invalid votes may exceed or approximate 1%.

It is worth noting that, when broken down to separate county-level constituencies, the percentage of voters considerably diverged from the grand mean (49.24%), being generally higher in more developed areas. The turnout rate peaked in Budapest (57.13%), while it reached a trough in Szabolcs county (40.09%). The table below summarizes the turnout data, which are broken down to county-level geographical areas.

REFERENDUM DATA BROKEN DOWN TO AREAS (REGIONAL TOTALS)			
County	Constituency	Turnout	Turnout rate (%)
Total	8 059 039	3 968 668	49,24
Budapest	1 490 130	851 326	57,13
Baranya	325 153	166 294	51,14
Bács	431 561	185 415	42,96
Békés	322 527	143 111	44,37
Borsod	584 662	287 155	49,11
Csongrád	340 020	156 021	45,89
Fejér	330 248	162 745	49,28
Győr	339 710	183 593	54,04
Hajdú	426 776	175 952	41,23
Heves	262 855	129 671	49,33
Jász	334 159	149 154	44,64
Komárom	245 498	126 230	51,42
Nógrád	177 160	86 607	48,89
Pest	791 524	376 960	47,62
Somogy	268 647	127 341	47,40
Szabolcs	439 367	176 146	40,09
Tolna	199 130	94 635	47,52
Vas	214 077	114 857	53,65
Veszprém	295 995	158 614	53,59
Zala	239 840	116 841	48,72

Figure 2 (Source: National Election Office)

At the same time, there was a general correlation between high turnout rates (higher than 50%) and the number of votes in favor of the membership, which is illustrated in figure 3.

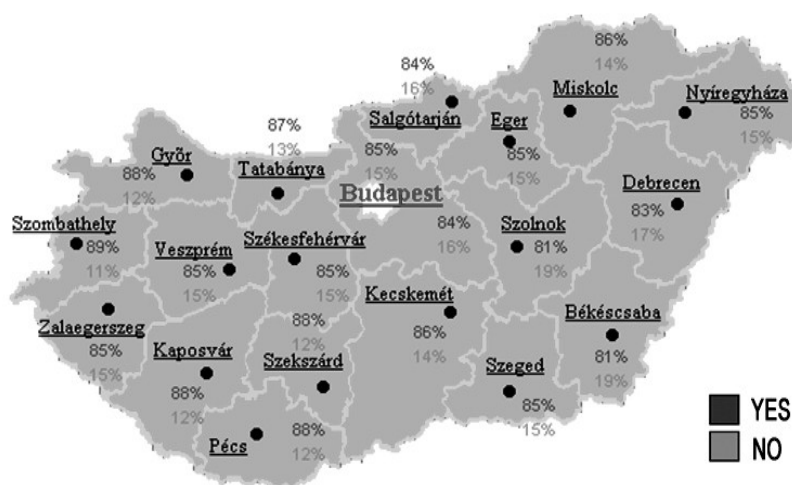

Figure 3 (Source: National Election Office)

We may conclude that the turnout rate and the corresponding support for NATO membership were to some extent higher in the more developed regions.

HOW THE SUPPORT FOR NATO MEMBERSHIP CHANGED AFTER THE REFERENDUM

The Ministry of Defense set out to analyse the public opinion about international integration again in the fifth year following the national referendum. There was a growing need for research into the issue, since concurrent with the reduced degree of security risks in consequence of our neighbours' joining NATO, the allied expectations and requirement levels for the international engagement of the Hungarian Defense Forces were gradually rising.⁷ The capability needed to conduct international operations has left the virtual realm and entered the real world, but the associated costs, when combined with the reduced direct risks to national security, may engender contradictions and difficulties of comprehension in the public at large. „Seen from a political perspective, the relevant facts – firstly, that all of our neighbours are members of NATO or the European Union (or again, they are striving to develop friendly cooperation with these organizations), and secondly, that Hungary is a member of a collective defense system – allowed us to streamline the Hungarian Defense Forces to a significant extent over the past decade. Still, from the political point of view, NATO's continual initiatives, recommendations and requirement setting have a sort of curbing effect, which means we cannot downsize the HDF to the extent that some political actors in Hungary would like to see. We may call this pair of conflicting effects the paradox of our NATO membership ...” (Szenes, 2007).

The research results clearly show the impact of the just mentioned paradox on the population in connection with our NATO membership. The results of an opinion poll conducted in September 2002 had already reflected the changes that occurred since the referendum. If we compare the percentage of those who had actually voted in favour of our NATO membership (around 85%) with those in favour of membership according to the survey carried out in 2002 (77%) we can see a significant drop (8%). The results of the surveys conducted in the following years show a decreasing tendency in the number of supporters over the ensuing decade since the referendum. Figure 4 illustrates the point.

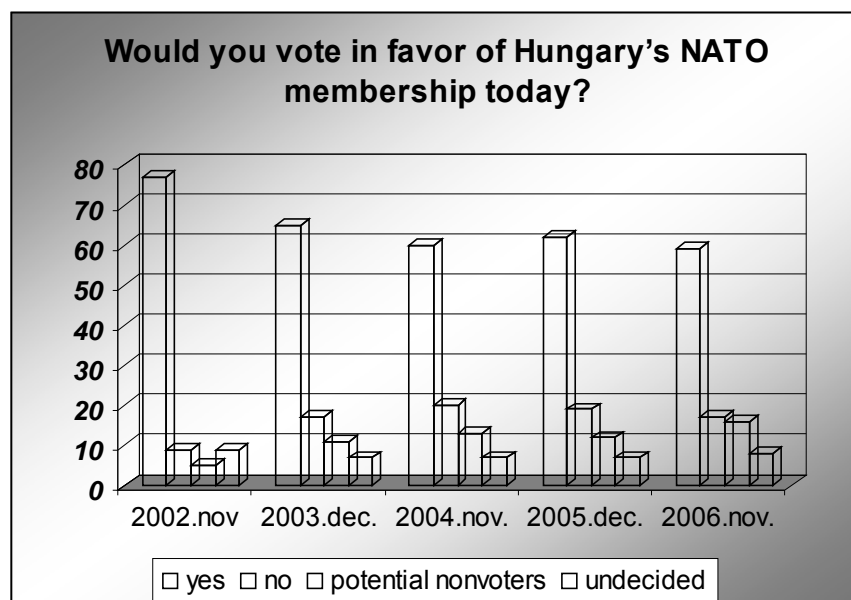

Figure 4 (Source: data from opinion polls conducted by ECHO Survey, commissioned by the MoD Communications Department)

As the above bar chart shows, although the majority support remained by the end of 2006, the percentage of supporters decreased by 18% during the five-year research period, which means that the overall percentage of supporters dropped by 26% over the nearly ten-year-period since the referendum. The opinion poll data indicate a

relative leveling off since 2004. Considering the average of the last three years, the percentage of supporters has been hovering around 60%, that of the dissenters around 19% while that of the waverers around 7%. At the same

⁷ The terrorist attack on the USA on 11 September 2001 and the lessons learnt in the Balkan peacekeeping operations gave a new momentum to the tasks of the NATO transformation process. Thus the issues concerning capability development initiatives and the decision to expand the alliance were high on the agenda of the Prague Summit in November 2002.

time, the percentage of non-voters that started from an original 7% reached 16% by the end of 2006, which means that a repeated referendum might surprisingly prove to be unsuccessful, taking account of the fact that the group of supporters expands in correspondence with the increase in the turnout. This allows us to conclude that first and foremost, the so-called „NATO paradox” influences not the political decision-makers but rather the citizens they are supposed to represent. This all suggests that to understand its effects, we need to carry out a more accurate in-depth analysis of the changes in the public attitudes in the first instance. The reason for this is that in a normally working democracy, political decision-makers tend to act on the perceived needs, goals and demands of the majority of the population, and with respect to the NATO membership issue this majority seems to be melting away gradually.

BACKGROUND REASONS FOR A DECLINING SUPPORT FOR NATO MEMBERSHIP

As we have seen, public opinion about Hungary's NATO membership has changed a lot over the past ten years, as there has been a significant decline in support among the population. The analysis of the referendum data suggested that the degree of support was higher in the economically more developed regions.

The research results also clearly indicate that support rates are higher in the economically developed regions. Furthermore, the percentage of the supporters of NATO membership is above average among people who are active entrepreneurs, have higher education levels or are on higher incomes (for instance the relevant percentage is 69% among those who have a degree). The lowest grade of support (49 to 51%) was measured among those on low incomes, while the rate of wavers is the highest among them. Therefore the question of how people are actually forming their opinions about our NATO membership is inextricably bound up with the indices related to the other security needs of the population, in particular social security. Those who have a low social status tend to unequivocally disapprove of our NATO membership or show more indecision about it at the very least. This result is corroborated by the different opinions about the advantages and disadvantages of our NATO membership. The following chart shows how the respondents answered the question „Does Hungary's membership in NATO bring advantages rather than disadvantages?”

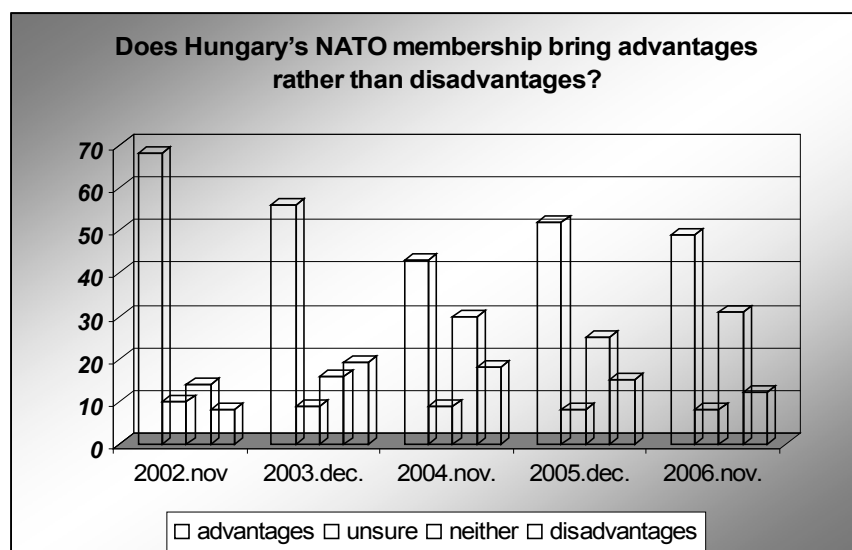

Figure 5 (Source: data from opinion polls conducted by ECHO Survey, commissioned by the MoD Communications Department)

The chart shows that 68% of the respondents in 2002 opined that membership would rather bring advantages. The data gathered in late 2006 indicate that the percentage of those deeming the membership to be advantageous dropped to 49%, which is a decrease of nearly

19% over five years. The internal proportions of the answers are similar to those given to the question about NATO membership: the percentage of those who hold a positive opinion and think that all things considered, our NATO membership is advantageous is above average among men, people with higher education levels or higher incomes and young people.

Nevertheless, one is bound to see a drastic decline in the poll results during 2003 and 2004, as the indicator went up from the trough of 43% measured in 2004 again, to level off at around 50%. Similarly to the prevailing public

opinion in other EU member states throughout the low period, the majority of Hungarian people disapproved of the US military offensive against Iraq, and unlike in the case of other peace support operations, the citizens of our country were sharply divided over the issue whether Hungary should commit troops to the NATO peacekeeping mission in Iraq. The 2004 May terrorist attacks in Madrid, the ensuing Spanish troop withdrawal and the death of a soldier serving with the HDF Transport Battalion in June 2004 decisively turned away the Hungarian public from the HDF engagement in Iraq. These events finally led to the withdrawal of the Hungarian contingent upon the expiry of the mandate. From a narrow military point of view, the Hungarian participation in NATO peace operations in Iraq may be considered a success story, but in a wider context it has considerably diminished the Hungarian citizens' degree of commitment to the alliance.

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF NATO MEMBERSHIP REFLECTED IN THE PUBLIC OPINION

The previous subsection has focused on some background variables that influence the degree of support for or opposition to our NATO membership. Among these, we have drawn attention to other aspects of security and, in connection with that, to the related factors that have a fundamental influence on how people make their living (e.g. regional connections, education level, income). We have also analysed the diverging public opinions about Hungary's military involvement in the alliance, and the effects of the HDF participation in operations without public support on the opinions about our NATO membership.

We now turn to the task of analysing public opinion about the advantages and disadvantages of our NATO membership on the basis of the research results, by considering the stabilization of the relevant data in 2006. The numbers of times when the items below were mentioned in answers to the following open-ended question show the public opinion about this issue.

IN YOUR OPINION, WHAT ARE THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF HUNGARY'S MEMBERSHIP IN NATO? (open-ended question)			
<i>Advantages</i>	<i>Number of times when item was mentioned</i>	<i>Disadvantages</i>	<i>Number of times when item was mentioned</i>
Defense	119	It costs too much, too expensive	123
Security	67	Obligations, regulations	39
Less expensive, streamlined armed forces	22	NATO involves us in every conflict (Iraq)	26
NATO can protect us	21	Our troops may be mobilized any time	20
Technology upgrade, renewing HDF	18	We are called on to deploy our troops if the need arises	19
We can get assistance when we are in trouble	11	We are not authorized to make decisions on our own	14
National defense	8	We need to assist other states as well	11
We look more powerful to the world	8	We have submitted to US interests	7
NATO protects our country against attacks	7	We are facing threats	3
The costs are shared evenly	7	Economic reasons	3
We can trust in NATO	4	We have to build radar stations; environmental damage	3

Membership furthers Hungary's development	4	More obligations	3
We belong to an organization; joint forces	3	We are a small nation	3
Our neighbors are also member states; border guard duties	3	Proportional contribution	2
Joining forces with more developed countries	3	Terrorist threat	2

Figure 6 (Source: data from opinion polls conducted by ECHO Survey, commissioned by the MoD Communications Department)

One of the most important positive opinions about NATO is that the system of collective defense will ensure Hungary's security if our country comes under attack. The bulk of those questioned was fully aware of this specific argument. On a 100 point scale the respondents assigned this guarantee a rating of 70 in 2003, 64 in 2004 and 2005, while 63 in 2006. This value is higher among men, more educated people and those on higher incomes. Characteristically, both those who consider the HDF an important organization and those who prefer the all-volunteer force to the compulsory conscript service have more confidence in NATO's security guarantees as well.

At the same time, among the negative opinions about NATO we find the expenditures associated with the membership at the top. A significant percentage of the respondents feel that the membership costs Hungary too much. This may be related to the second critical opinion, which has it that the alliance imposes excessive demands. However, the negative feelings about the Hungarian engagement in the Iraqi operations and its negative influence on the public opinion about NATO membership still popped up at the third place in late 2006. The impact that the „NATO paradox” exerts on the population is discernible again in the different opinions about advantages and disadvantages. As we have seen, first and foremost this contradiction concerns the tension between security and defense on the one hand and the costs and requirements on the other.

To obtain a clearer picture of this phenomenon, it is worth noticing the percentage distribution of opinions about NATO membership illustrated in the chart below.

Public opinion about NATO membership

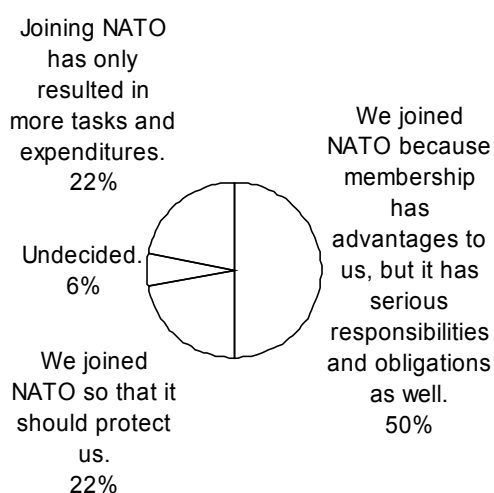

Figure 7 (Source: data from opinion polls conducted by ECHO Survey, commissioned by the MoD Communications Department)

Half of the Hungarian citizens still concur with the view that we have joined NATO because it has advantages to us but at the same time we have taken on heavy responsibilities and obligations too. This indicator has stayed approximately the same for years. The percentage of those who think this may be a one-sided relationship, that is, who think we have joined NATO to get protection (regardless of obligations) is 22%. Another 22% of the population characteristically considers the NATO membership basically disadvantageous for Hungary, and most of these people disapprove of our NATO membership as well. In their view, Hungary's accession to NATO has only increased the amount of our tasks and expenditures. Based on the main demographic indices, it can be shown that the dramatic rise (from 37% to 58%) in the number of respondents who

disapprove of our NATO membership as well. In their view, Hungary's accession to NATO has only increased the amount of our tasks and expenditures. Based on the main demographic indices, it can be shown that the dramatic rise (from 37% to 58%) in the number of respondents who

see the situation realistically (that is, who think that our membership has advantages and obligations alike) correlates with higher education levels. Just the reverse is true for age, as 58% of young people are able to see the advantages and obligations as closely related, while this percentage is only 41% among those over 60.

Since we have the issues of defense and security on one side of this paradox, it will be worth looking into the degree of confidence among the population with respect to the allied capabilities that form the guarantee of security.

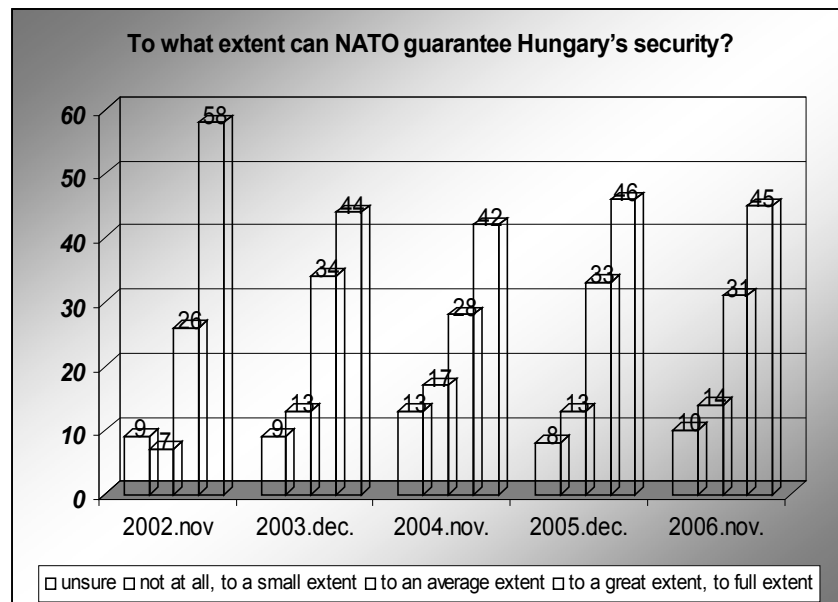

Figure 8 (Source: data from opinion polls conducted by ECHO Survey, commissioned by the MoD Communications Department)

Confidence in the security-generating capacity of the alliance has fallen to some extent over the past few years. While 58% of those questioned in 2002 considered NATO to be able to guarantee Hungary's security to full or to a great extent, only 45% of the respondents shared this opinion by the end of 2006, which amounts to a decrease

of 13%. We should add that, as our neighbours have joined the alliance, in the eyes of the population the issue of military-guaranteed security does not primarily boil down to our NATO membership anymore. Concurrent with this, nowadays the asymmetric threats seem a distant possibility to the citizens. Moreover, these days the effectiveness of the efforts that the alliance makes in responding to these challenges is often called into question (e.g. in the cases of Iraq-Madrid, and Serbia-Kosovo).

SUMMARY

Both the security environment and the alliance have changed to a significant extent since Hungary joined NATO. Other sectors of security are gradually overshadowing the importance of military security in the conventional sense of the term. Therefore, these days the public considers the issue of our NATO membership less important than it was thought to be a decade ago. Due to our country's geostrategic position, Hungarian citizens do not directly perceive the asymmetric challenges facing the alliance as a whole. If there is such a threat for the Hungarian population, its current risks are significantly lower than the others, for example the risks posed to social security. Thus, in the absence of direct security risks part of the Hungarian people find the costs of allied membership too high, while they do not support international operations in certain cases and question the effectiveness of the actual responses to asymmetric threats. In this connection, public confidence in the alliance and the support for integration both have declined to a significant extent, by more than 20 percentage points over the past few years. This loss of confidence remains significant in spite of the fact that the majority of Hungarian people are still in favor of our NATO membership and have confidence in the security guarantees NATO provides.

Hungary's accession to NATO was preceded by an intensive public awareness campaign and an ensuing nationwide dialogue. Following the national referendum, this public affairs program has considerably decreased in intensity, whereas the alliance has been undergoing a series of substantial transformations until the present day. Nowadays it would be inconceivable to resolve the existing paradox without launching an intensive public affairs

campaign, which should highlight the problems confronting the alliance as a whole and their possible solutions. Without that, the social trap generated by the paradox is bound to persist, which may undermine the majority support for our NATO membership and the fulfilment of the corresponding obligations in the long run.

Keywords: public attitudes, Hungary, integration, NATO, membership

REFERENCES

National Election Office, <http://www.valasztas.hu/>

NEMESKÜRTY István: *Magyar Századok (Hungarian Centuries)*. Szabad Tér Ltc, 2006.

Opinion polls conducted by ECHO Survey, commissioned by the MoD PI Department (2002-2006)

SZENES Zoltán: *A NATO-transzformáció hatása Magyarországra, a Magyar Honvédségre*. UHSZ 2007/5.

FARKAS László

AZ ÍRÁSANALITIKA, MINT A PARANCSNOKI MUNKÁT SEGÍTŐ MÓDSZER

THE SCRIPT ANALYSIS, AS A METHOD WHICH HELPS THE COMMANDER'S JOB

Az embertudományok közül a parancsnoki munkát egy interdiszciplína, az írásanalitika is segítheti. Az írás az ember legadekvátabb sajátossága, ezért az ezzel összefüggő kutatások több dimenziót tárhatnak fel. Keletkezésének van korszakhoz köthető időbelisége, földrajzi térbelisége, készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetülete és vannak az írófelületet, íróeszközt jellemző sajátosságai. Olyan ismertebb „tudományok” vizsgálják az írást, mint a paleográfia, a grafológia, az írásazonosítás, vagy új „tudományként” az íráskép-földrajz és az írásanalitika. A következőkben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem regisztrált szakjai között 2008-ban szakirányú továbbképzési szakként megjelent írásanalitikáé lesz a főbb szerep.

Among the human branches of learning the script analysis like and inter discipline can help the commander's work. The script is the most adequate idiosyncrasy of the human being so researches regarding that show more dimensions. The dawn of the script has temporality, geographical locality, psychic, anatomical and genetic projections and characteristics of the writing-case and plane. Those well-known disciplines like palaeography, graphology, script identification, script geography and script analysis study the writing. T hereinafter the script analysis – which is a specialized postgraduate course in the Zrínyi Miklós National Defence University since 2008 – has the main role.

Ismertetőm röviden felöleli azokat a területeket, amelyek az írással, az írásanalitikával alapjaiban kapcsolatba hozhatók, az alábbi területeken:

1. Általánosságban használható területek.
2. Felhasználási lehetőségek a humánpolitikai, személyügyi munkában.
3. A személyiség és az írás (néhány gondolat az összefüggésekről).
4. Néhány szó az írásterápiáról.
5. Írásanalitikai alapfogalmak. Mi az írás?
6. Az írások osztályozása.
7. Az írás elterjedése, történetisége.
8. A grafológia kritikája.
9. Az írásanalitika szükségessége.
10. Összefoglalás.
11. ZMNE tájékoztató.

Le kell szögezmem, hogy nem a grafológiáról szeretnék ismertetőt adni, hanem egy olyan új „ismeretrendszerőről”, amelyet 2008 tavaszán a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem is felvett a regisztrált szakjai közé, s ez az *ÍRÁSANALITIKA*.

Az írásról nagyon sokan, sokféle megközelítéssel és profillal végeztek különböző kutatásokat. Az írás különféle, önálló és összefüggő dimenziókkal rendelkezik. Keletkezésének van korszakhoz köthető időbelisége, földrajzi térbelisége, készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetülete és vannak az írófelületet, íróeszközt jellemző sajátosságai. A tudományosnak aposztrofált elméletek ismertetése előtt célszerűnek tartom azokat a területeket felvázolni, amelyek a *PARANCSNOKI* tevékenység hathatós segítői lehetnek.

A felsorolás természetesen önkényes és nem a teljesség igényével készült, figyelembe véve, hogy az élet nagyon sok területén van szükség a kézzel írt dokumentumokra.

1. AZ ÍRÁSBÓL ÁLTALÁNOSSÁGBAN AZ ALÁBBIKAT LEHET MEGÁLLAPÍTANI: (1)

- a személyiség megismerése – *az írás determinálja készítőjét, ezért adekvát módon megközelíthetők az író személy tulajdonságai*
- a magatartás ellenőrzése – *figyelemmel lehet kísérni az általános magatartási normához igazodó és attól eltérő reakciók tartalmát, egy meghatározott időn belüli állapot változása.*
- a magatartás irányának, vonalának meghatározása – *egy szituációhoz köthető viselkedési, magatartási irány és az eredmény várható kimenetelének modellezése*
- egy tevékenységet elősegítő módszer (pl. tárgyalásra való felkészülés, vagy egy konkrét feladatra való kondicionálás)
- az alany manipulálhatóságának megismerése – *az író személy mennyire képes a szerepjátszásra, egy álarc felvételére, személyiségében milyen módon, mértékben és formában van jelen a manipulálhatóság*
- „polygráf”-jellegű és tartalmú műszeres hazugságvizsgálat – *az alany írásában, inkriminált esethez köthető válaszaiban jelenlévő hazugságjelek felderítése.*

2. FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEK A HUMÁNPOLITIKAI, SZEMÉLYÜGYI MUNKÁBAN:

- felvételnél; pályázatok elbírálásánál;
- vezetői kiválasztásnál;
- pályaalakmasság megállapításánál;
- team építés tervezésénél;
- misszióra való alkalmasság eldöntésénél;

3. A SZEMÉLYISÉG ÉS AZ ÍRÁS (NÉHÁNY GONDOLAT AZ ÖSSZEFÜGGÉSEKRŐL) (1)

Ha egy kéziratot látunk magunk előtt, elképzeléseink, asszociációink lesznek az írójáról. A parancsnoknak, a humán vezetőnek fontos lenne tudni az írásformák jelentéseit, ugyanis azok fontos szerepet játszanak a kauzális gondolkodásban. Arra kellene törekedni, hogy megértsük, miért utalnak különböző személyiségvonásokra az írás bizonyos vonásai.

Az embernek különböző magatartási problémái és konfliktusai lehetnek a különböző szituációkban, de a szakember segítségével ezek helyébe a fejlődés léphet. Azonban vannak a személyiségnek olyan megnyilvánulásai, amelyek tünetként foghatók fel és a fejlődés zavarára utalnak, hiszen még egy nagy létszámú közösségben is figyelni kell minden tag lelki változásaira, ami egy vezető, parancsnok számára csaknem lehetetlen. Ezt a tényt az is megnehezíti, hogy egy parancsnoknak egyszerre több közegre kell figyelnie. Gyakran csak a deviáns viselkedésre figyelünk fel, ami már a személyiség legmélyebb rétegeit érintő pszichikai sérülés, így például az agresszív, rendetlen ember zavarja a csoport munkáját. Még veszélyesebb az ellenkező irányú deviancia: a csendes, visszahúzó ember, akire csak ritkán figyelnek. Meg kell jegyezni, hogy az ok mindkét esetben ugyanaz lehet: a féltékenység és a nyomás.

A parancsnoknak, a vezetőnek szüksége van egy információforrásra beosztottja személyiségéről, ami megbízható és mindig hozzáférhető, ez lehet pl. az írás. Az írás alapján könnyen észreveheti a hangulati ingadozásokat illetve a lelki zavarokat, és ha kiismeri magát az írásanalitikában, akkor az írásban olyan tulajdonságokat is felfedezhet, amik még az író személy számára se tudatosak. A lélek változásai előbb megmutatkoznak az írásban, mint ahogy azok tudatosak lesznek, ezért az íráselemzéssel bizonyos személyiségzavarok megelőzhetőek illetve az íráselemzésben jártas vezető segíthet egy harmonikus személyiség kifejlődésében.

Az írásból kimutatható, hogy az ember mennyire terhelhető, nyitott, csendes, gyakorlatias, vagy inkább a szellemi kihívásokat szereti, milyenek a mentális képességei, az érdeklődési köre, a motivációi és hogy mennyire szociális.

Az írás azt is meg tudja mutatni, hogy milyen az író személy beállítódása, milyen funkciók dominálnak nála, amelyek alapján az egyéni feladatokat is jobban meg lehet szabni. Az íráselemzés arra is alkalmas, hogy az adott ember személyisége érzelmközpontú, vagy inkább racionális. Ha valaki temperamentumos, akkor számára természetesek a heves reakciók és az akarat kinyilvánítása. A környezetnek toleránsabb lesz, ha közelebbről ismeri tagjának lelkét és megérti, milyen nagy érzelmi krízisek állhatnak a látszólagos nyugodtság mögött, vagy hogy milyen sérülékeny egy agresszív ember.

Vegyünk néhány példát, ami az írásból kimutatható: a normairástól való eltérések az önállósági törekvésekre utalnak; csekély eltérések a normától csekély önállósági- illetve egyediségre való törekvést jelentenek (ezeket életkorhoz mérten kell vizsgálni). A szerény személyiség egy egyszerű, szerény írást választ, ami nem nagyon tér el az iskolai írástól. A sablonszerű írás arra utal, hogy személytelenséget mutat az illető. Olyan írások, amelyek betűiben sok a kanyar, labilis személyiségre utalnak. A betűk közötti pontos kötések azt mutatják, hogy az illetőnek jó kognitív kombinációs adottságai vannak.

Célszerűnek tartom megemlíteni azokat a SZEMÉLYI TULAJDONSGOKAT, amelyeket nagy biztonsággal lehet az írásanalitika segítségével elemezni, illetve kategorizálni: *alkalmazkodás, befolyásolhatóság, bizalmatlanság, bizonytalanság, fantázia, fecsegés, hazudozás, határozottság, idegesség, kapcsolatteremtés (képessége, nehézsége, a nehézség elfedése), kiszámíthatatlanság, kiismerhetetlenség, kitartás, logikus gondolkodás (hiánya), megbízhatóság, megfigyelőképesség, meggondoltság, memorizálás, okoskodás, óvatosság (hiánya), őszinteség (hiánya), titoktartás, titkolódzás, ügyesség, ügyetlenség, zárkózottság.*

Természetesen más személyi tulajdonságok elemzése is lehetséges, de minden esetben szükséges kifejtünk annak indokát, és meghatározni azok profilját.

Az elemzés alapvetően az úgynevezett spontán módon keletkezett írásminta alapján készülhet, az alany tudtával, az etikai és jogi szabályok betartásával.

5. ÍRÁSANALITIKAI ALAPFOGALMAK

Többen felteszik a kérdést, hogy tulajdonképpen mi az írásanalitika? Mi a különbség és azonosság az írásanalitika illetve a grafológia között? Az írásnak van-e tudománya, létezik-e az írástudomány? Milyen profilban és elmélet mentén lehet használni az írásanalitikát?

Mielőtt még részleteznénk a feltett kérdések mögött rejlő és talán vitát kiváltó válaszokat, célszerű néhány alapfogalmat rögzíteni, hogy mindannyian ugyanarra gondoljunk, mikor az írásról, az írásanalitikáról, vagy a grafológiáról beszélünk.

Mi az írás? (5)

Többféle megfogalmazás létezik a szakemberek és az „érdeklődők” körében. Ezekből a fogalmakból önkényesen kiemelek néhányat.

- *Az írás a nyelv megjelenési formája, mondanivalónk rögzítése látható jelekkel, időbeli és földrajzi távolságok áthidalására és sok más célból.*
- Írásnak nevezzük az írásjelek (például betűk) rögzítését, lejegyzését valamilyen hordozón olyan céllal, hogy azokból a későbbiekben értelmezhető szöveget hozzunk létre. Az írás gondolatok, fogalmak kódolása, melynek fordított művelete az olvasás.
- Az írás, mint alkotó tevékenység a közlés egyik formája alapvetően fogalmazást, illetve kreatív írást jelent.
- *Gyakran írásnak nevezik még a nagyobb irodalmi művek létrehozásának mesterségét.* Ez az eredeti jelentés kiterjesztése, amely így a hosszabb szövegek írását is magában foglalja. Érdekes módon, ha ezt írógéppel vagy szövegszerkesztővel végezzük, azt mint fizikai tevékenységet gépelésnek nevezzük, míg a betűk, szavak és mondatok létrehozásában szereplő szellemi tevékenységet írásnak. Ebben az értelemben az írás a narratíva, a szépirodalom, a fikció, a versek és a levelek, továbbá egyéb írásművek (szkriptumok) előállítására vonatkozik.

- Az esetek többségében az írás a létrejövő szöveg későbbi elolvasása céljából történik, főként más emberek által. Kivétel lehet ez alól, például a napló vagy a szabad írás (free writing). A levelek között megkülönböztetnek fiktív és misszilis levelet attól függően, hogy ténylegesen elküldésre szánják-e.
- *Az emberi szellem fejlődésének két leghatalmasabb mozgatója a beszéd és az írás.* De a legfőbb rögzítő és továbbörökítő mégis az írás.
- *Az írás a gondolat rögzítése jelekkel.* Ez egy általános meghatározás, amelybe beleférnek a preírások (például a közlekedési táblák, vagy a vallások jelei) is. Egy lehetséges szűkebb meghatározás lehetne, hogy "az írás a beszéd rögzítése jelekkel" – viszont ez csak a fonetikus írásokra lenne használható. A különbség megértése lényeges lenne, mert az írástörténetesek rendre „kudarcot vallanak” azon, hogy a preírások szerepét képtelenek figyelembe venni.
- Az írás, mint Allport állítja, „*kikristályosodott, megdermedt gesztus*”, akaratom, vágyam, szándékaim pecsétjét rányomom a valóság viaszára. Jelet, nyomot hagyok, amelyben megjelenek önmagam is, bár az író az írásban éppúgy meta jelenség, ahogyan a beszédben a kifejező személy mögötte, mégis benne van az expresszióban.

J. Gelb írástörténész szerint írástudomány nincs is, mert az írásemlékek leírása és leltározása a nagy elméleti és gyakorlati kérdések kikerülése mellett, még nem tudomány. A magyar írástörténet különleges tanulságokkal szolgálhatna, amelyeket azonban az akadémikus „tudomány” eddig nem tárt s nem is használt fel.

6. AZ ÍRÁSOK OSZTÁLYOZÁSA (6)

A gondolatjelölés jellege szerint – lehetnek nyelvtől független gondolatrögzítő rendszerek, és a nyelvet rögzítő fonetikus írások. A nyelvtől jobbra függetlenek a szimbólumok, a preírások és a képirások. A fonetikus írások közé tartozik a szóírás, a szótagírás, a mássalhangzós írás és a valódi betűírás.

Az írástechnológia szerint – rótt, ecsettel festett, tollal írt, kőbe vésett, agyagba pecsételt, nyomtatott, karcolt, aranyból formált, ezüstbe vésett.

A jelek grafikai összetettsége szerint – (egyedi) jel, ligatúra, jelmontázs, szemből nézeti világmodell, felülnézeti világmodell, térbeli világmodell, mozgó világmodell.

A grafikai formavilág jellege szerint – lineáris és képszerű.

Az írás iránya szerint – balról jobbra, jobbról balra, bustrofedon, fentről lefelé, az óramutató járása szerint, csigavonalban.

Felosztható továbbá a földrajzi területek, a történelmi korszakok, etnikumok stb. alapján is.

7. AZ ÍRÁS ELTERJEDÉSE, TÖRTÉNETISÉGE (8,9)

A Homo sapiens kb. 100 ezer éve vándorolt át Afrikából a Közel-Keletre. Innen kb. 50 ezer éve indult tovább Európába, Ázsiába és Amerikába. A régészek az eddig ismert első jelkészletet Kelet-Afrikában találták. A lelet kora 60-70 000 év. Okunk van annak feltételezésére, hogy a Közel-Keletről szétvándorló népek mindegyike ismerte az írást, ezért az eurázsiai és amerikai ősrészeket genetikusan kapcsolat fűzi egymáshoz.

Több olyan mitológiai, nyelvi és jelpárhuzam létezik ugyanis, amelyek egymástól nagy időbeli és földrajzi távolságra lévő rendszerekben bukkannak fel. Közéjük tartozik néhány eurázsiai-amerikai jelmegfelelés is, amely az írás kőkorszaki kezdetét bizonyítja, ha ezek a jelkészletek genetikusan összefüggenek. E genetikusan kapcsolatot az alábbiakban egy székely jelekkel olvasható anaszazi felirat segítségével vizsgáljuk meg, amelyet az 1. ábra illusztrál.

1. számú ábra: Anaszazi korszak és feliratok

Ez a rövid felirat az emberiség s egyúttal a magyarság legkorábbi, ismert (másolatokban fennmaradt) írás- és nyelvméleke.

8. A GRAFOLÓGIA KRITIKÁJA

Bagdy Emőke pszichológus professzor (11) szerint a pszichológia vizsgálati köre, tartománya teljes egészében lefedi a grafológiát, utóbbinak felesleges erőfeszítés új elméleteket keresni vagy kialakítani a személyiségről annak érdekében, hogy önálló tudománynak nevezhesse magát.

A grafológia mára sem teremtette meg tudományos alapját és az alábbiak szerint elért eredményeit nem tudta, tudja túllépni:

- nincs a lélektani tesztkritériumoknak megfelelő és megfeleltethető írásdiagnosztika;
- a grafotudomány nem rendelkezik saját, vagy a lélektanból merített átfogó személyiségelmélettel. A „szűk tartományú” elméletek közül is a vonáselméleti és újabb tipológiai rendszereit adaptálja;
- nem tart élő kapcsolatot a lélektannal, annak fejlődésével, nem építi be az új eredményeket és szemléleti modelleket;
- nincs mindenki által elfogadott érdekképviselője és működő Etikai Kódexe;
- képzésében és vizsgarendszerében megállt az OKJ-szinten.

A célja ennek a „tudománynak”, a személyiség, a lelki viselkedés, a teljesítmény és az általános magatartás vizsgálata. Különböző módszerei és irányzatai vannak, de alapjában véve minden íráselemzés a normáktól való eltérésen alapul. Tisztában kell lenni a vizsgált személy életkorával, nemével és foglalkozásával is. A számítógép gyors elterjedésével már nincs olyan nagy szerepe a kézírásnak, mint korábban, de azért nem veszítette el jelentőségét.

9. AZ ÍRÁSANALITIKA SZÜKSÉGESSÉGE

A kézírásvizsgálat technikai szintjét középfokú állami szakmaként 1995-ben, felsőfokú szinten 2003-ban ismerték el. Az ezen a területen működő szakemberek – lévén igen eltérő indíttatásúak – az írástudományt interdiszciplináris módon közelítették meg és olyan speciális leíró nyelvezetet és eszköztárat alakítottak ki, amely megismerése nélkül ez az igen nagy hagyományokkal rendelkező terület nem tanulmányozható szakszerűen.

Az elmúlt időszakban a társadalom részéről hatalmas mértékben megnőtt az igény a szakképzett, magas színvonalon, korszerű tudásanyag alapján végzett íráselemzések iránt.

A hazai felsőoktatási rendszerben sem a polgári, sem a katonai – vagy a rendvédelmi területen nem volt olyan ténylegesen folyó írásanalitikusi irányultságú képzés, amellyel érdemben elvégezhető az összehasonlítás.

A külföldi, nemzetközi sajátosságok direkt átvétele nem volt járható út, mivel nincs minden vonatkozásban követendő modell, azonnal és teljes körűen adaptálható megoldás. Ugyanakkor a szakirányú továbbképzéshez hasonlóan minden mértékadó külföldi szakmai képzésben – ami többségében és általánosságban szintén magániskolai – kiemelt hangsúlyt kap a helyi sajátosságokhoz, a nemzeti értékekhez és normákhoz való képességek el-sajátítása.

Az oktatás célja, olyan szakemberek képzése, akik korszerű szakma specifikus ismeretek felhasználásával képesek az írásanalitikusi szakterületet megkövetelő munkakörükhöz tartozó követelmények és feladatok eredményes teljesítésére, alkalmasak a szakmai elmélet és módszertan fejlesztésére, a szakmai kultúra és értékrend továbbadására, tanulmányaik terv szerinti PhD-képzés keretében való folytatására.

Az írásanalitika elnevezés egy komplex fogalom, hisz átfogja mindazon területeket, fogalmakat, amelyek az írással, illetve annak elemzésével foglalkoznak.

X. ÖSSZEFOGLALÁS

Az „iskolai” írás csak egy átvett forma, a személyiség fejlődése következtében alakul ki ennek egy individuális formája. Ezt kutatta és vizsgálja a grafológia, aminek a tárgya maga az ember. Kevés a jó grafológus, és még kevesebb, aki autentikusan át is tudná adni a tudását.

Az írásanalitika az ember szolgálatába állítja annak egyik produktumát, az írás-t, minden dimenziójával együtt. Nem csak az írást készítő ember személyiségének felderítése a fontos, hanem az írásban rejlő és azt megtestesítő történelmi kor és földrajzi diszpozíció ismerete is. A szakembernek természetesen ismernie kell a korszak kulturális és szociális hátterét, illetve a korra jellemző írástípust, mert ezek fontos szerepet játszanak az íráselemzésnél.

Magyarországon ma még nem népszerű az írásanalitika és elég keveset is tudnak róla az emberek. Még nincs képzett írás analitikus, hisz terv szerint 2010 tavaszán fejezi be tanulmányait az első írásanalitikusi tancsoport a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, akik között a néhány kezdő szakember mellett megtalálhatjuk az ország legjobb és legismertebb grafológusait is.

Kulcsszavak: írásanalitika, parancsnoki munkát segítő módszer, személyiség és írás, személyi tulajdonságok, az írások osztályozása

Keywords: script analysis, method which helps the commander's job, Personality and writing, Personal characteristics, Classification of the scripts

ÍRASANALITIKA SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK FŐBB JELLEMZŐI

A szakirányú továbbképzés neve	írsanalitika
A részvétel feltételei	
A jelentkezés feltétele	egyetemi, vagy főiskolai végzettség.
A képzés indításának feltétele	a képzés legalább 20 fő jelentkezése esetén indul.
Az oklevélben szereplő szakirányú végzettség	egyetemi szinten: okleveles írsanalitikus, főiskolai szinten: írsanalitikus szaktanácsadó.

A képzés célja

A képzés során olyan szakemberek képzésére kerül sor, akik korszerű szakma specifikus ismeretek felhasználásával képesek az írsanalitikusi szakterületet megkövetelő munkakörökhöz tartozó követelmények és feladatok eredményes teljesítésére, szakmai tanácsadásra (főiskolai szint) és alkalmasak a szakmai elmélet és módszertan fejlesztésére, a szakmai kultúra és értékrend továbbadására, tanulmányaik terv szerinti PhD képzés keretében való folytatására (egyetemi szint).

Főbb tanulmányi területek

Alapismeretek és szakmai törzsanyag: alkalmazott pszichológia, személyiség-lélektan, patopszichológia, írszavak, kommunikáció, etikai, jogi ismeretek, protokoll, kriminalisztika, kutatómódszertan, nemzeti írsnormák, írás- és grafológiatörténet.

Speciális szakismeretek: írás- szerkeztan, -méréstan, -jelentés- és elemzés- tan, grafotechnika, alkalmazott grafológia, szakvélemény- készítés, ügyfélkezelési technikák, angol nyelvű szakismeretek, írsazonosítás.

Képzési jellemzők

Időtartama:	4 félév
Helyszíne:	ZMNE-KLHTK, Budapest, Hungária krt. 9-11. terv szerint Pápa képzési helyen is
Költségtérítés díja:	90.000 Ft/félév (egyetemi szint), 80.000 Ft/félév (főiskolai szint)

Számonkérés és záróvizsga**A számonkérés módja**

Az ismeretek ellenőrzési rendszere az óra- és vizsgatervben előírt félévközi értékelések megszerzéséből, vizsgák (kollokvium) letételéből, diplomamunka (szakdolgozat) elkészítéséből, valamint záróvizsgából tevődik össze.

A záróvizsgára bocsátás feltételei

A tantervben rögzített követelmények teljesítése, az óra- és vizsgatervben szereplő számonkérések sikeres teljesítése, bírálatra kiadott diplomamunka (szakdolgozat).

A záróvizsga részei

A diplomamunka védése, kötelező vizsgatantárgyak: személyiség-lélektan, írás-méréstan, -jelentés- és elemzés- tan.

A jelentkezés módja és feltételei

A jelentkezés formája: jelentkezési lapon. Csatolandó dokumentumok: szakmai önéletrajz, motivációs levél, oklevél-másolat, 4 db C5 méretű boríték saját névre megcímezve és felbélyegezve, megléte esetén grafológiai végzettséget igazoló bizonyítvány másolata.

Érdeklődni lehet:

Szakfelelős/ kapcsolattartó: Prof. Dr. Bolgár Judit
Farkas László
ZMNE KLHTK Szociológia-Pszichológia Pedagógia Tanszék

Cím: 1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

Tel/fax: (1) 432-9078 és 30/9941962

E-mail grafonet@t-online.hu

Honlap: <http://www.zmne.hu> www.irasanalitika.hu

Jelentkezési határidő: meghirdetés szerint (folyamatos- 2009. márciustól, szeptembertől is)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Az ismertető szakmai alapját a PTE BTK Neveléstudományi Intézetében 2005-ben készült Farkas László tanári szakdolgozata képezi.
2. VARGA Géza: A székely rovásírás eredete. -Budapest: Íráskutató Intézet, 1998.
3. KÉKI István: Az írás története. -Budapest: Gondolat Zsebkönyvek, 1975.
4. VARGA Csaba: Jel jel jel avagy az abc 30.000 éves története. -Budapest: Frig Kiadó, 2001.
5. Írás (<http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1s>)
6. VÁRKONYI Nándor: Az írás és a könyv története. (<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/muvtort/varkonyi/html/>)
7. Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. (http://en.wikipedia.org/wiki/Grover_Krantz)
8. Az írás megszületésének előfeltételei, okai, céljai.
(http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/KMKT/Benczik_book/2_1.htm)
9. A magyarok legrégibb és legértékesebb kincse. (<http://arpad.org/pages.php?&menuid=46>)
10. VARGA Géza: A székely rovásírás eredete. (http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=24820)
11. BAGDY Emőke: A pszichológia és a grafológia viszonya.
(<http://iquax.extra.hu/grafoblog/01/01-a01-bagdy-tesizek.pdf>)

Sándor Dr. PELLEK

POSSIBILITIES AND QUESTIONS OF NATO EMERGENCY CARE SYSTEM. BLUNT THORACIC INJURIES AFTER HIGH ENERGY TRAUMA – THERAPEUTICAL STRATEGIES AND EXPERIENCES.

The medical challenges are often more complicated than just a simple clinical case problem in operational area. Their solution requires not only clinical skills, but also effective communication, cool head and confidence. The author discusses here blunt thoracic injuries with focus on multinational medical task force. Professional surgical challenges in operation area sometimes play a joke with the physicians, but with well built multinational teamwork they can be managed.

Edwin Smith Surgical Papyrus, written in 3000 BCE. Galen reported attempts to treat gladiators with chest injuries with open packing. In 1635, Labeza de Vaca first described operative removal of an arrowhead from the chest wall of an American Indian. 1814, Larrey (Napoleon's military surgeon) reported various injuries to the subclavian vessels. Rehn performed the first successful human cardiorrhaphy in Germany in 1896. Penetrating trauma to the thoracic vessels was not extensively reported until the 20th century because of the absence of survivors. In 1934, Alfred Blalock was the first American surgeon to successfully repair an aortic injury.

Guidelines for treating thoracic trauma were not established until the World War II.

Our experiences is developed in Afghanistan since 2003 to 2006 (Kabul, ROLE 3 German Hospital, ROLE -2 Greek Hospital). The author is evaluates therapeutical strategies and outcome of sever trauma patients with thoracic basket and report early and late effects for thoracic wall visceral coating of severe chest wall injury and polytrauma.

In the seventh and eighth decades of the last century, huge developments in science and technology were also reflected in the operation theatre and intensive care units. Trauma and thoracic surgeons at that time took up the challenge of trauma surgery more aggressively for complete repair of complex injuries at the first chance. The patients could survive the initial onslaught but soon they succumbed to a new kind of clinical situation. Conditions like shock lung syndrome or ARDS (Adult Respiratory Distress Syndrome), SIRS (Systemic Inflammatory Response Syndrome), MODS (Multi Organ Dysfunction Syndrome), MOF (Multiple Organ Failure) were recognized and ultimately, the majority of these patients died early in the postoperative period.

Damage control management is a general term including all activities concerning medical treatment, communication and evacuation starting from primary damage control surgery and ending with definitive medical care.

Damage control resuscitation comprises all resuscitative, anaesthesiologic and intensive care activities concerning damage control management, will provide ongoing critical care monitoring and treatment. Damage control surgery is one component of the overall management of the severely traumatized patient. It includes those techniques that are used to save life or limb in the potentially unstable patient. It is used in conjunction with other anaesthetic and intensive care techniques for the overall management of the trauma patient. This type of care will be provided at any level of surgical facility.

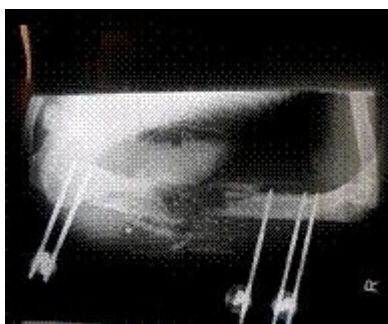

Figure 1.: Gunshot injury of arm

Figure 2.: After skin transplantation

The theory of damage control was developed in an effort to improve outcome in patients with vascular and multi-organ injuries, who had 40%–60% morbidity rates. The principles of the first 'damage control' procedure then are control of haemorrhage, prevention of contamination and protection from further injury.

Damage control of chest injuries has a different philosophy than that of abdominal injuries. Damage control in the abdomen primarily consists of multiple staged operations with abbreviated closures. Damage control in the chest consists of different technical manoeuvres to use quicker and technically less demanding operations to accomplish the same goal.

Only a small percentage of trauma patients require damage control measures and early identification of these cases produces optimal results. The principles of the first 'damage control' procedure then are control of haemorrhage, prevention of contamination and protection from further injury. The conventional sequence of the management of trauma surgery was to bring the patient to the operating room after initial resuscitation and then to operate for complete repair of the injuries. Even patients with multiple complex injuries were operated more aggressively over a prolonged period of time for definitive primary repair

Thoracic trauma is very important choice of mortality in the trauma patient, the complex injuries thoracics deserve stabilization techniques which guarantee the survive as far the surgical correction, beginning the concept of «damage control». In thorax to make use emergency room thoracotomy, tractotomy and vascular control pulmonary hilum and chest wall stabilisation.

Chest wall trauma the most common chest injury occurs in about 40 % of all patients admitted with torso injuries.

The vital role played by blunt chest trauma in the outcome

after multiple injuries is highlighted by the fact that polytraumatized patients with severe thoracic trauma have a higher mortality rate than patients with the same injury severity without thoracic trauma.

Blunt chest trauma is frequently present in patients with multiple traumas. In polytraumatized patients thoracic injuries have significant influence on the treatment

strategy, not only in the emergency room but also in the intensive care unit.

Therefore it is crucial for the treating physician to promptly make the correct diagnosis and to quantify the severity of the injury.

Within the broad category of thoracic trauma, there are many different types of injuries.

Mortality rate (18 %) markedly decreased in patients with stable hemodynamic despite a relatively high ISS (Injury Severity Score).

Patients with persistent hemodynamic instability had a mortality rate of 18 %.

As such, it is a source of morbidity and mortality and an additional expense for the institutions that care for these patients.

Mortality is well decreased by primary definitive treatment (debridement, stabilisation).

The most common associated visceral injury is myocardial contusion, which can lead to significant arrhythmias and hemodynamic instability.

More rib are fractured, there is progression of pathophysiologic findings, including ventilation / perfusion abnormalities, increase of respiratoric work, hypoxemia and decrease in the functional residual capacity.

There are especially common when multiple rib fractures result is flail chest.

The bellows action of the chest wall muscle reduces, leading to further abnormalities in ventilation. If the flail segment is large enough, this segment may collapse during inspiration. There is an associated atelectasias and shunting of blood in the larger contusions, either of the chest wall or the lung. Compliance decreases and airway resistance increases, the associated decrease in pulmonary diffusion and increase in respiratory work in additive to that contributed by the chest wall defect. Blood trapped within the pleural space impairs its own absorption and acts as an ideal culture medium for bacterial proliferation. Posttraumatic empyema remains a significant clinical problem occurring in 2-10 % of victims with thoracic trauma. Many of the factors responsible for the development of posttraumatic empyema are preventable and iatrogenic in nature. Thus treatment of patients in extremis must

be focused on aggressive resuscitation and surgical intervention without extensive diagnostic procedures to effectively control lethal haemorrhage. Chest x-ray has limited value and use in the diagnosis of the chest wall injury. In our experience up to 50 % of rib fracture are not evident on plain x-ray. Thus, a reliable CT – independent classification of the severity of thoracic trauma is essential. Thoracic wall visceral coating is disorganised during dislocated fractures of bony chest wall resulting to the communication of intra- and extrathoracic field. Fractures of the clavicle are common and rarely cause major pathophysiologic changes. Although painful, they usually do not embarrass ventilation and only rarely are associated with major vessel laceration.

Cardiopulmonary performance is reduced with the detachment of intercostal fibrous sheet.

Adequate treatment could be accomplished by careful preoperative diagnosis, surgical operation and high level intensive care. The scapula is uncommonly fractured. It is protected by a thick coat of muscle and lies in protected position. Therefore, fractures of the scapula are associated with a significant amount of kinetic energy imparted to that portion of the body and should make the clinician suspicious of significant injuries. The combination of multiple injuries and thoracic wall disorganisation often represents a devastating injury pattern. Decollement is observed in 75 % as part of multiple injuries. Thoracic decollement occurred 3,5 % in our retrospective studies. The bleeding source and the paradox movement of the chest could be misleading and the occurrence of bacterial infection could make the disease serious. Primary definitive treatment was initiated during the observation of intrathoracic space occupying mass, primary decompression and decollement verified by CT.

Contamination of retained hemothorax is derived from several sources, including tube thoracostomy, pneumonia or from the mechanical injury itself. The combination of tube thoracostomy and retained blood within the pleural space is implicated in most cases of posttraumatic empyema. The diagnosis of posttraumatic empyema involves the use of clinical parameters and imaging studies. Chest computed tomography, the most useful imaging modality, has a high degree of sensitivity and specificity but must also be correlated with clinical findings of leucocytosis,

high CRP, fever and often respiratory dysfunction. Effective treatment of posttraumatic empyema centres on effective decortications and complete re-expansion of the involved lung. This can be achieved physically either at the time of thoracostomy or thoracoscopy (VATS) or chemically through the use of fibrinolytic agents. Thoracotomy with decortications is the most successful form of therapy and the rate of morbidity associated with this procedure is improving. Thoracoscopy with decortications is technically more difficult to perform and more successful when performed early. The CT – independent classification of thoracic trauma that is reliable and be performed quickly in the emergency room.

Figure 3.: Bleeding and dislocation in the chest

This will allow for adequate treatment of thoracic trauma and the prevention of secondary complications. In our experience, operative stabilisation has minimized the duration of mechanical ventilation and consequent complication. The rationale is to minimize ventilator time when a chest wall injury is the primary reason for its use.

The condition of visceral coating defines the treatment strategy during severe thoracic injury treatment similar to extremity injuries.

Parenchymal lung function can be assessed by CT, oxygen tension to fractional inspired oxygen ratio, shunt fraction and compliance but most of these require invasive monitoring and are performed in the intensive care unit.

The source of bleeding must be defined in visceral coating injuries during the treatment of therapy resistant hemothorax.

The major principles of damage control for thoracic injuries:

- a. emergency centre thoracotomy is a damage control prototype.
- b. postero-lateral thoracotomy is the empiric incision of choice
- c. wedge, non-anatomically stapled lung resections, pulmonary tractotomy, and en masse lobectomy/pneumonectomy, chest wall stabilisation with Judet principle are pulmonary damage control procedures.

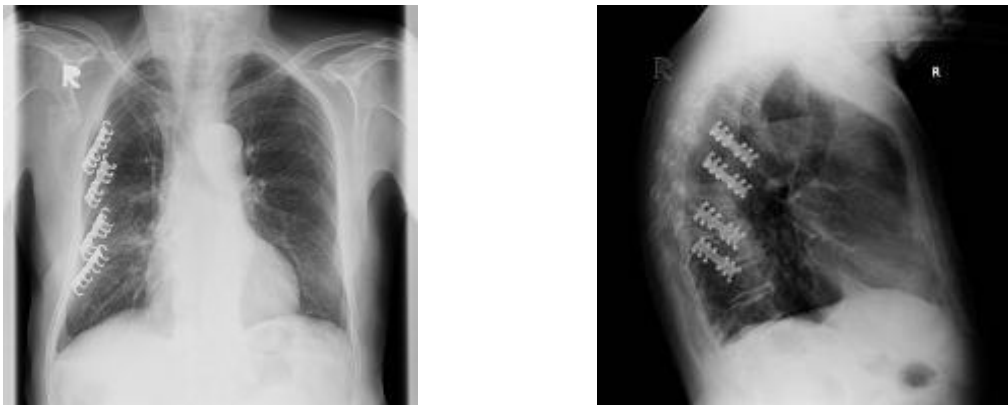

Figure 4-5.: Chest wall stabilisation with Judet plates

- d. the chest may require en masse closure of muscles or patch closure of the wound.
- e. packing thus has a limited role in thoracic damage control.
- f. intravascular shunts, and ligation are common thoracic vascular damage control techniques.

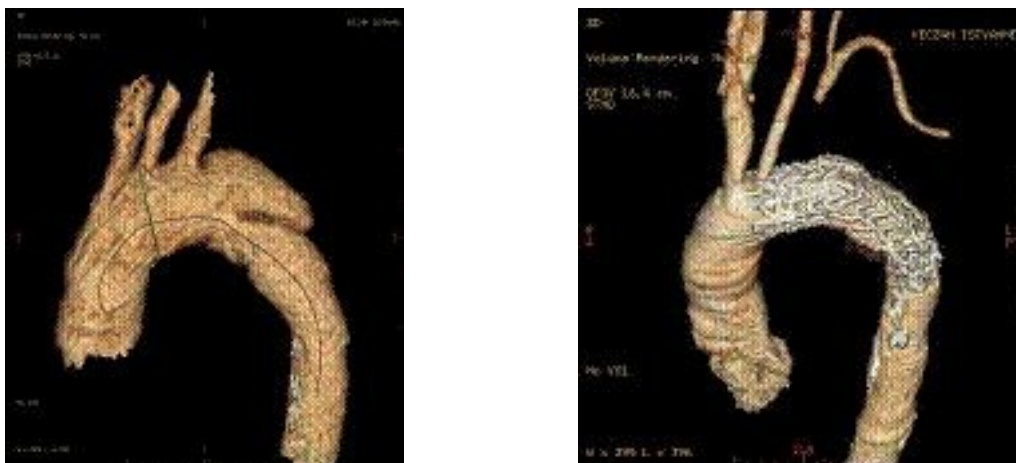

Figure 6-7.: Blunt aorta rupture and after intravascular shunt implantation

- g. new technology, an increased role for cardiopulmonary bypass and cardiac assistance may develop. (pECLA –pumpless extracorporeal lung assist, intraaortic balloon pump)
- h. severe brain injury and ARDS(ICP stabilisation, good neurological function!)

High-energy blunt trauma that results in severe injury often involves multiple systems. Multispecialty team effort that is usually led by trauma surgeon and includes thoracic, vascular, abdominal surgeon, orthopaedics and increasingly interventional radiologist. The focus on haemorrhage control and the angiographer is unique access to vascular structures gives interventional radiology an important and increasingly recognised role in the treatment of patient with hemodynamic instability.

If myocardial contusion is suspected, the possibilities of subsequent complications, consisting mostly of cardiogenic shock. Hypotension is first resuscitated with fluid replacement. If volume replacement is not satisfactory to reverse the hypotensive state, then inotropic agents and even IABP (Intra Aortic Balloon Pump) have been utilized with success. Surgery may have to be delayed in patients with cardiogenic shock until stabilization is accomplished. Acute massive haemoptysis is a rare complication of pulmonary injury and contusion, and it is particularly difficult to manage. Recently, recombinant activated coagulation factor (rVIIa, NovoSeven) has been proposed as an adjuvant therapy for exsanguinating trauma patients with coagulopathy. This urgency is embodied in the concept of DC, which consists of staged surgical intervention with a focus on controlling haemorrhage and contamination, rapid resuscitation and second surgery for definitive repair.

The development of stent-graft technology has enlarged the scope of interventional therapy, involvement by the interventional radiographer, to include the rapid and definitive repair of conduit vessel injury.

Effort should be made to terminate the septic focus because of lung stereotypic reaction ability. With well built diagnostic sequence, treatment strategy, effective intensive therapy was achieved.

Keywords: operational area, blunt thoracic injuries, medical task force

BIBLIOGRAPHY

KESZLER (et al.): *Mellkassebészet az általános sebészeti gyakorlatban.* = Medicina, 1993. -p. 85–127.

EMERGENCY WAR SURGERY. 2004. 3rd United States Revision

REILLY, PM, ROTONDO, MF, CARPENTER, JP (et al.): *Temporary vascular continuity during damage control - intraluminal shunting for proximal superior mesenteric artery injury.* = J Trauma, 1995. 39. -pp.757-760

WALL, MJ Jr.; VILLAVICENCIO, RT; MILLER, CC (et al.): *Pulmonary tractotomy as an abbreviated thoracotomy technique.* = J Trauma, 1998. 45. -pp. 15-23

<http://en.wikipedia.org/wiki/Surgery>

http://en.wikipedia.org/wiki/Dominique_Jean_Larrey

<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/awc-medi.htm>

OSZTI Judit

KÖNYV A KIBERHÁBORÚ VÍZIÓJÁRÓL

A recenzió Sebők János: *A harmadik világháború. Mítosz vagy realitás?* című, a Népszabadság Zrt. gondozásában 2008-ban megjelent munkáját ismerteti. A valós tényekre alapozott érdekfeszítő, ugyanakkor meglehetősen könyv az átlagember számára még alig ismert, de már létező elektronikus világról szól, annak főképp hatalmi-politikai és katonai-technikai vonatkozásait idézve fel. Mivel egyes szakértők egy új kiberháború lehetőségét sem tartják elképzelhetetlennek, a szerző arra keres választ: mindez még vízió, vagy már a realitás?

This review is about the work of János Sebők: „*World War III. Myth or Reality?*” published by Népszabadság Zrt. in 2008. The exciting just then astonishing book based on concrete facts is about a hardly known by an average man but already existing electronic world, presenting mainly its relations to political power and military technology. Because the possibility of a new cyber war is not unimaginable by some experts, the author is searching the answer: all this is just a vision yet or now the reality?

Hirosima óta tudjuk: ha a tudomány eredményeit antihumánus célok szolgálatába állítják, annak katasztrofális következményei lesznek. A számítógép azok közé az eszközök közé tartozik, amelynek felhasználása nagy lehetőség, de ugyanakkor nagy kihívás is az ember számára. Nem elég ugyanis élni ezzel a vívmánnyal; meg is kell akadályozni, hogy visszaéljenek vele.

Sebők János érdekfeszítő könyve rendhagyó szemszögből mutatja be a híradástechnika világát, és annak mind behatárolhatatlanabb területeit. Már a címben felteszi a kérdést: vajon pusztán fikció, a képzelet játéka, vagy olyan valós lehetőség a harmadik világháború, amellyel tényleg számolni kell?

Az elektronikus csúcstechnika megjelenésével és térhódításával nem csak az új eszköz progresszív hozadéka, hanem a lehetséges negatív következmények félelme is megjelent a világon, így a kiberháború – Clintontól származtatják a kifejezést – , azaz a „hálózati hadviselés” minden beláthatatlan dimenziójával. A könyv példáiból, esetleírásaiból egyértelművé válik, hogy ma már valóság mindaz, ami a közeli múltban még a sci-fi világába tartozott. A szerző nem csak azzal foglalkozik, hogy milyen erőcsoportok milyen célokkal indíthatják, hanem az eszközökkel is, amelyekkel megvívhatják.

A könyv építkezése szempontjából igen fontos az az áttekintés, amellyel a szerző megalapozza utóbb részleteken tárgyalt témáját. Mindenekelőtt beavatja az olvasót a világháló kialakulásának történetébe. A történet, amely a hatvanas évek hidegháborús légkörében kezdődött, eleinte a hadászati fejlesztések körét érintette. Az Egyesült Államok arra keresett megoldást, hogy nukleáris csapás esetén is működőképes maradjon hadvezetése és intézményhálózata.

Az új információs és kommunikációs struktúra előbb csak néhány, majd egyre több csomópontot – felsőoktatási intézményeket, kutatóbázisokat, katonai intézményeket – kapcsolt össze. A nyolcvanas években már több hálózat is működött. A következő és döntő lépés az egyesített „INTERnet” megteremtése, a globális hálózat kiépítése, tökéletesítése volt. Azzal, hogy az új érintkezési forma a polgári területek és számos régió számára szabaddá, továbbá ingyenessé vált, szinte átformálódott a világ; a számítógép az emberi tevékenység minden területének nélkülözhetetlen eszköze lett. Napjainkban a föld lakóinak ötöde, mintegy másfél milliárdan számítanak „hálófüggőnek”. A komputer egész közösségek életét formálta át; „*olyan új szabadságot hozott létre, amiről elődeink évszázadokon át csak álmodoztak*”.

Az osztatlan öröm, amely az új tudományos vívmánynak szólt, nem maradhatott sokáig maradéktalan; hamar jelentkeztek az árnyoldalak is. A függőségéből alig van menekvés; a kibertér „...nem más, mint a való világ mellett

létrejött, a hálózathoz kapcsolódó számítógépek milliárdjai által alkotott virtuális valóság világa, amelynek sajátos jellemzői immár egy önálló, egyre bővülő, táguló univerzumot alkotnak” – írja a szerző. Amikor a hatalmi érdek, az üzleti ambíció és mindenféle rontó szándék is eszköztárába vonta ezt a virtuális világot, mindinkább kiderült: a határtalan építkezés instrumentumaival határtalan rombolás is elérhető.

Örülünk a parttalan lehetőségnek, vagy vegyük komolyabban a veszélyeket, amelyekkel az új világ fenyeget? Ez Sebők János könyvének egyik nagy kérdése.

A hackerek – írja a szerző – kezdetben még életmódot, életfilozófiát, moralitást képviseltek. Kárt nem okoztak; ők voltak a számítógép valódi értői és művészei. Utóbb a hackervilág differenciálódott: rossz célok szolgálatára szegődött, és ezzel megszületett, majd fejlődésnek indult a visszaélések sora. Az ártó hackerek a számítógépes bűnözők szinonimái lettek, egy új komputer-szubkultúra alakjai: weboldalak feltörői, lázadók, polgárpukkasztók, károkozók. Nem késett soká az azok megszerveződése sem, akik már a modern hálózati világ „alternatívjai” voltak: a digitális underground radikális tiltakozói, ellenállói, a kiberpunkok, az elektrohippik, a hacktivisták, renegátok, anarchisták. A könyv segít eligazodni abban, mit is takarnak ezek a csoportnevek, életérzésükből milyen tevékenység fakad.

E korai mozgalmak – szemben a phreakerek, crackerek, komputerkalózok, vandálok tevékenységével – még kevésbé jelentettek társadalmi-biztonsági kockázatot. Amikor azonban botrány botrányt követett, és sor került a NASA, a Pentagon, valamint más stratégiai objektumok titkos adatbázisának feltörésére is, kiderült: a világháló akár új hadszíntér is lehet, azaz a titokvédelmi biztonság hiánya beláthatatlan következményekkel járhat. Ez új versenyt indukált a fejlesztők és az illetéktelen behatolók között.

A konzekvencia, amelyet az író levon a kialakult helyzetből, közel sem tükrözi azt az optimizmust és várakozást, amelyet az „információs társadalom”, mint jövőkép általában keltett.

E rendszerben szabályozottan megjelenik mindaz, amit e rendkívüli csúcstechnológia a tudomány és a kultúra számára teremt, mégsem hagyható figyelmen kívül sebezhetősége, támadhatósága, és a visszaélés számtalan lehetősége. Megindult a harc „...állam és állam, állam- és terrorszervezet, vállalat és vállalat között. A hálózat nem szüntette meg, hanem csak újra pozícionálta a Jó és a Rossz örök szembenállását. A küzdelem kimenetele egyelőre nehezen megjósolható, s nem belátható.”

A könyv – számos példával és adalékkal – ezt az ellentmondásos helyzetet is feltárja. Rávilágít arra a minőségi eltérésre, amit az elektronikus eszközök megjelenése a hagyományos hadviseléshez mérten jelent. „A kiberháború (cyberwar) elnevezés azokra a háborús konfliktusokra vonatkozik, amelyekben a szemben álló felek kizárólag a világháló, a kibertér kínálta lehetőségeket használják fel arra, hogy támadást indítsanak, katonai hadműveleteket folytassanak és lehetőleg minél nagyobb veszteségeket – ez esetben károkat – okozzanak a világhálónál összekapcsolt ellenséges rendszerekben, infrastruktúrákban.”

Az információs hadviselés első „próbájának” az Öböl-háború tekinthető. A könyv elemzően tér ki azokra a sajátosságokra, amelyek korunk hálózati összecsapásait jellemzik, mindazon ismert következménnyel együtt, ami hatékonyságukkal vagy éppen sebezhetőségükkel jár. A csapásmérés e „hadszíntéren” tehát elsősorban az információkra és a kommunikációra irányul, vagyis a katonai célpontokon kívül az ellenfél rendszereire, ellátó struktúráira, adatbázisaira. Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy az ilyen hadviselés ma még általában nem azonos technikai felkészültségű erők hadvezetésének „intellektuális” játéka. Az aszimmetrikus hadviselés azonban – sajátos módon – azért sem kínál feltétlen sikert a fejlettebb készültségű hatalmaknak, mert kiépült rendszereik szélesebb támadási felületet nyújtanak.

E sokféle egyenetlenségről és az elektronikus rendszerek sérülékenységről számos tudományos adalékot, érdekességet megtudhat az olvasó, mint ahogy egyéb, a témához szervesen kapcsolódó ismereteket is. Ilyen az iszlám terrorizmus fejlődéstörténete és a „kiberdzsihád” megjelenése napjainkban. Képet kaphatunk a világ internet-eloszlásáról számokban, és az ebből következő negatív hatásokról. Nagy teret szentel a szerző a számítógépes fegyverek, így a vírusok, a programférgek, a kémprogramok és kiemelten az „ártalmas kódok” bemutatásának,

amelyek milliárdos károkat okoznak. A zombihadsseregek kialakítása, bevetése és vezénylése ugyancsak mozgalmas fejezetet nyitott a kibertérben.

Az öbölháborúkat követő, csaknem mindennapossá váló kiberháborúskodás helyszíneit és történéseit – Srí Lanka szeparatistáitól a NATO-weboldalak merénylőig és az orosz kiberkémekig – érdekfeszítően idézi fel a könyv. Megismerhetjük a kínai-amerikai hackerháború, az Izrael ellen indított elektronikus intifáda eseménysorát, de azt a fenyegetettséget is, amelynek pl. a civil szféra vagy az üzleti világ van kitéve.

A szerző már a bevezetőben utalt rá, hogy bár alapvetően az elektronikai hadviselés területeit tárja fel, az információs forradalom hatásai a közélet, a politika, a gazdaság, a tudomány, a kultúra, a szolgáltató és elosztó struktúrák valamennyi területét átszövik. Jelentős aspektus, hogy a világháló miképp válhat a nyomásgyakorlás eszközévé, miképp állhatnak a kibertérben zajló események mögött állami-katonai szervezetek és központok, hogyan állhatnak „hackerkatonák” a politikai–gazdasági–hatalmi törekvések szolgálatában. Hogyan vált a szuperhatalmi státusz új szimbólumává, a nagyhatalmi vetélkedés terepévé az elektronikai fejlettség? Milyen jelei vannak annak, hogy egyes hatalmak a kiberháborúra készülnek, és mely irányból kell komolyabban venni a fenyegetést?

Úgy tűnik, az agresszív szándékok szolgálatára is nagy tudású zsoldosok szegődtek. Esetenként a legjobb elektronikus szakemberek mögött a maffia, a drogkereskedelem, a pénzmosás áll, amely képes is megfizetni „munkájukat”. És – írja a szerző – mindez csak a kezdet; a 15 éves világháló még kamaszkorát éli. De az internetre csatlakozó számítógépek közül mintegy 150 millió máris fertőzött, és a terjeszkedő „sötét erők” akár „fel is falhatják a világot.” A könyv ismerteti a támadások főbb jellemzőit és irányait, a rosszindulatú tevékenységek széles palettáját, és a riasztó adatok után felteszi a záró kérdését: mire számíthatunk a jövőben?

Vajon elkezdődött-e a kiberháború? Bizonyosan elkezdődött, de vajon eszkalálódik-e, hogy világméretűvé váljék az információs hadviselés modern eszközeivel? *„Egy nukleáris háború rémképével már régóta együtt él az emberiség, de annak vízióját, hogy egy katasztrófa helyzetet előidéző kiber csapás után mi történne a valóságban, még nem ismeri. Pedig ennek a sci-fi-nek a megvalósulásához valószínűleg jóval közelebb állunk, mint azt sokan gondolnák.”*

Sebők János könyve az információs társadalom semmihez sem mérhető gyors fejlődését mutatja be, és beláthatatlan távlatait idézi meg. Érdekfeszítő, a téma minden vetületét átfogó, ugyanakkor meghökkentő, sőt riasztó olvasmány. Csak remélhető, hogy a világ sorsáért felelős potentátok útját tudják állni annak, hogy az új eszközt a felelőtlenség a rombolás szolgálatába állíthassa.

Kulcsszavak: Kiberháború, hálózati hadviselés, internet, virtuális valóság

Keywords: Cyber War, Network Warfare, Internet, Virtual Reality

FELHASZNÁLT IRODALOM

Sebők János: *A harmadik világháború. Mítosz vagy realitás?* -Budapest: Népszabadság, Zrt 2007.

TÚRI Viktória

AZ ELŐÍTÉLETEK ÉS SZTEREOTÍPIÁK MEGJELENÉSE A KATONANŐK ÉLETÉBEN

APPEARANCE OF THE PREJUDICE AND STEREOTYPES IN WOMAN SOLDIER'S LIFE

Az elmúlt években a haderőreform, a munkaerő piaci helyzet, valamint az utóbbi egy évben a gazdasági válság hatására egyre több nő jelentkezik katonai oktatási intézményekbe, vállal szerepet a Magyar Honvédség kötelékében. Évről évre emelkedik azon fiatal hölgyek száma, akik hivatásos tisztként vagy szerződéses tiszthelyettesként képzelik el jövőjüket és rögtön az érettségi után első helyen jelölik meg a felvételi lapokon a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet vagy a Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskolát. A katonai pályára jelentkező hölgyek már az egyetemi évek alatt tapasztalhatják, hogy ezen a pályán nőnek lenni nem egyszerű feladat, majd az első beosztás és a karrierút felépítése során is számos akadállyal kell szembenéznük. Cikkemben azokra a jellegzetes nemi különbségekre szeretnék kitérni, amellyekkel minden nő találkozhat karrierútja során, ha ezen a pályán képzelet el életét.

As a result of the last changes in the Hungarian Army, the actual condition of labour market, and also the current global economic crisis more and more women apply for higher education in the field of military or take up a career at the Army. Accordingly the number of young women who plan their future in military bonds as a professional soldier or an indentured sergeant has increased significantly. They opt the military educational organizations like ZMNE and KPTSZI first in the entry-form. Women who take up a career in the bond of Army can learn during the years spend at the university that it is not easy to be a woman at this line, and can run into difficulties with filling the right position or building a career.

In this article I would like to explicate the most characteristic sexual differences that every woman will meet with by going in for the field of military.

A KATONANŐK MEGJELENÉSE A HADSEREGBEN

Ha kicsit visszatekintünk a történelemben, láthatjuk, hogy a nemek közti különbségek már az őskorban is jelen voltak a matriarchális vagy patriarchális társadalmakban. A nők egészen a huszadik századig számos területen háttérbe szorultak férfi társaikkal szemben, melyet sok esetben azzal indokoltak, hogy a nők gyengébb fizikumúak, kevésbé rátermettek, ezért egyetlen feladatot lehet csupán rájuk bízni: a főzést. Elődeink is a látható anatómiai különbségeknek hittek, s alakították ki a jellegzetesen férfias és nőies viselkedést. Az anatómiai különbségeket pedig a társadalomban kialakított szociális szerepek is megerősítették.

Érdekes például szolgálhat a kora újkori Magyarország gyermekeinek és asszonyainak élete. A legtöbb adat azt mutatja, hogy a korabeli gyermekhalandóság igen magas volt. Akkoriban nem egy-két gyermek született egy-egy családban, hanem 10–15, és a születendő gyermekek közül sok meghalt még mielőtt betölthette volna a tízedik életévét. A nők élete tehát a gyermekszülésre, a nevelésre, az ápolásra és a ház körüli teendőkre korlátozódott.

A kisfiúk és a kislányok nevelése között ez idő tájt nem volt túl nagy különbség. Miután a gyerekek elérték egy bizonyos kort, a fiúkat tovább tanították, a lányok pedig viszonylag hamar férjhez mentek, és elkezdtek gyerekeket szülni. Valószínűleg ez volt az oka a bőséges gyermekáldásnak is. Ellentétben a mai nőkkel, főként az anyaság és a jó feleség szerepének betöltése határozta meg életüket. A fiúk élete másként zajlott. Egy férfi választhatott, hogy milyen pályán szeretné életét folytatni: lehetett belőle orvos, ügyvéd, katona. A nők életében ilyen széles perspektíva nem állt rendelkezésre.

A nők megjelenése a magyar haderő életében a huszadik század elejére tehető, amikor is még csak egészségügyi beosztást láthattak el. A II. világháború éveiben a jogi szabályozás lehetőségeitől és az egyéni sérelmektől, veszteségektől, traumáktól vezérelt asszonyok sorban álltak a hadsereg szolgálatára a következő beosztásokat betöltve:

„1945 április-májusában Budapestről és vidékről további — a sorozóbizottságok által alkalmasnak nyilvánított — 120 önkéntes nő vonult be kiképzésre a Kilián György laktanyába. Az önkéntes nőket kiképzés után a következő területeken alkalmazták:

- az ellátó szolgálat különböző ágazataiban (élelmezés, raktározás);
- az egészségügyi szolgálat területén;
- légvédelmi figyelő-és jelzőszolgálatban;
- gépjárművezetésben;
- hírszerző szolgálatban;
- adminisztrátor, tisztviselő, küldönc beosztásokban.” (Bolgár, Kormos, 1997:28.)

A II. világháborút követően 1948-ig nem volt lehetősége a nőknek katonai pályára jelentkezni. Ezen a téren az 1950-es évek hoztak változást, ekkor avatták az első női katonát. 1956-ban ismét megszűnt a hivatásos katonanői képzés.

1960-tól némi változás következett be ezen a területen: a nők katonai pályára léphettek katonai előképzettség nélkül, de katonai felsőoktatási intézménybe nem felvételizhettek, így előmenetelüknél a szakmai képzettség hiányára utalva rendfokozatban és előmenetelben visszatartották őket. A nemek közti megkülönböztetés alapjai már itt is megfigyelhetők voltak. 1985-ben megkezdődött a nők hadkötelezettség szerinti összeírása, majd 1994-ben a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán, öt szakon, 33 női hallgató kezdhetette meg tanulmányait. (Bolgár, Kormos, 1997.)

Napjainkban egy nő a következőképpen válhat katonává:

- beadja felvételi jelentkezési lapját a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemre illetve a Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskolába az érettségi letétele után;
- toborzóirodán keresztül jelentkezik a meghirdetett beosztásokra;
- közalkalmazottként kezdeményezi hivatásos vagy szerződéses állományba vételét állományilletékes parancsnokán keresztül, ha azt a jogszabályi lehetőségek biztosítják.

„A szolgálati viszony önkéntes jelentkezés alapján azzal a 18. életévét betöltött, de 47 évesnél nem idősebb, cselekvőképes, állandó belföldi lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező, büntetlen előéletű, a rendfokozati állománycsoporthoz meghatározott iskolai végzettségű (szakképesítésű), kizárólag magyar állampolgársággal rendelkező személlyel létesíthető, aki szolgálatra egészségi, pszichikai, fizikai szempontból alkalmas, és elfogadja egyes alkotmányos jogainak korlátozását.” (Hjt. 41. § (1) bekezdés) Pár évvel ezelőtt még működött a polgári egyetemre felvételt nyert hallgatók katonai ösztöndíjra való jelentkezésének lehetősége. A polgári egyetem elvégzése után ezeket a hallgatókat hivatásos tisztté avatták, majd elhelyezték őket első tiszti beosztásukba, mely általában valamilyen speciális területet jelentett: orvos, fogorvos, jogász, pszichológus.

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS: A NŐK SZEREPÉNEK ALAKULÁSA EGYES ORSZÁGOK HADSEREGEIBEN

Amerikai Egyesült Államok: A polgárháború óta van lehetősége a nőknek arra, hogy bizonyos beosztásokban szerepet vállaljanak a haderő életében. Ezek a beosztások többnyire egészségügyi, telefonközpontos vagy tolómács munkakörök lehettek. A második világháborúban is ez volt inkább a jellemző, bár egyes feljegyzések szerint 38 női pilóta vesztette életét a különböző bevetések során. 1948-ban született meg az a törvény, mely lehetővé tette a nők szerepvállalását az amerikai hadseregben. A vietnámi háborúban főként sanitéc beosztást láttak el, melynek érdekessége az volt, hogy míg a férfiapolók fegyvert is hordhattak maguknál, addig ezt a nők számára nem engedélyezték. (Sandecki, 1987.) 1974-től bővült ki a nők lehetősége a többi beosztást illetően. 1994-ben az amerikai hadseregben a nők aránya már elérte a 14%-ot.

Kanada: A kanadai hadseregben 1885 óta lehetséges, hogy a nők katonai beosztásokat láthassanak el. (Hoiberg, 1991.)

Franciaország: Az 1940-es évek elején, valamint a második világháború ideje alatt a nők szintén az egészségügyi beosztásokban valamint az egyházi feladatok kapcsán váltak a hadsereg részévé. 1998-ban még viszonylag kis százalékban voltak jelen nők a francia erők kötelékében (Maning, Griffith, 1998).

Németország: Németországban a hölgyeknek a második világháború alatt a többi nemzettel szemben igen érdekes helyzete volt: a nőknek kötelezően egy év szolgálatot kellett teljesíteniük, majd 1980-tól fokozatosan mentették fel őket a harci tevékenységek alól.

Nagy-Britannia: Az angol haderő életében a krími háború óta van szerepe a nőknek, többnyire adminisztratív, egészségügyi, logisztikai, vallási vonalon kaptak beosztásokat.

AZ ELŐÍTÉLETEKRŐL ÁLTALÁBAN, NEMI SZTEREOTÍPIÁK, KÜLÖNBSÉGEK A NEMEK KÖZÖTT

„Az előítélet bizonyos tárgyakkal, személyekkel vagy cselekvésekkel szemben nem objektív, hanem pozitív vagy negatív irányba elhajló, elégtelen tapasztalaton vagy helytelen általánosításon alapuló, emocionálisan is színezett beállítódás”. (Bartha, 1981:58.)

Személyiségfejlődésünk során körülbelül ötéves korunkra alakul ki bennünk az, hogy különböző csoportok tagjai vagyunk, majd kilenc, tíz éves korunkra válik kognitíve is megfoghatóvá. A gyermek a közösségben, bölcsődében, óvodában szerzett tapasztalatai alapján kezd rájönni arra, hogy az őt körülvevő emberek csoportokra bonthatók: vannak a családtagok, rokonok, a játszótéren a többi gyerek, a kedves emberek és a mogorva emberek stb. Egészen két éves korunkig nem teszünk különbséget abban, hogy a bölcsődében kislánnyal vagy kislánnyal játszunk-e. Az általános iskola első éveiben kezdjük válogatni nemek szerint a játszótársainkat, mely különbségek a kamaszkor elején kezdenek feloldódni.

Mindannyiunk fejében léteznek olyan tulajdonságok, cselekedetek, foglalkozások, viselkedések, melyet inkább egy férfinak, vagy nőnek tulajdonítunk. A férfiakat általában magasabbnak, okosabbnak, agresszívebbnek tartjuk, míg a nőkre jellemző viselkedést inkább az alkalmazkodás és visszafogottság jellemzi.

Őseink is a látható anatómiai különbségeknek hittek, s alakították ki a jellegzetesen férfias és nőies viselkedést. A testi különbségeken kívül, amelyek mindenki számára szemmel láthatóak, van még egy nagyon fontos dolog, mely megkülönbözteti a férfiakat a nőktől és a nőket a férfiaktól. Ez pedig az agy, melynek szerkezete, lateralizáltsága magában hordozza a nők és a férfiak eltérő gondolkodását és nézőpontjait.

Az agy anatómiai különbségeinek vizsgálata már néhány századdal ezelőtt is kiemelkedően fontos volt. Gondoljunk például Gallra, aki a frenológia megteremtésével meg volt győződve arról, hogy a koponyán felfedezhető dudorok meghatározzák képességeinket. Az emberi agy legnagyobb ereje a homloklebenyben rejtőzik, ez az, amelynek mérete kiemel minket az állatvilágból. A korszerű agyi képalkotó eljárások közül az MRI (mágneses rezonanciamérés) és a PET (pozitron emissziós tomográfia) alkalmazásakor számos új eredményre bukkantak. Az MRI vizsgálatok kimutatták, hogy a nők agyában bizonyos területek térfogata kapcsolatban állhat azzal, hogy a nők szóbeli teljesítménye jobb, mint a férfiaké. A műszer segítségével azt is kimutatták, hogy a kisagy a mozgásszabályozáson kívül, méretétől függően az intelligencia teljesítményekkel is kapcsolatban áll. Az agyi anyagcserét az agy cukorfelvételével vizsgálták és megfigyelték, hogy a nőknél nagyobb aktivitás fedezhető fel, vagyis feltételezhetjük, hogy a nők agyának vérellátása jobb. Talán a hölgyek jobban koordinált apró mozgásainak képessége, valamint a beszédfunkció hatékonyabb használata kapcsolatban lehet a jobb vérellátással és a kisaggyal is.

Az evolúció során kialakult a féltekék specializálódása és differenciálódása. A férfiaknál például a bal félteke differenciáltabbá vált, míg a jobb agyfél lett az úgynevezett szubdomináns. A Sylvius árok körülbelül 0,5–0,6 centiméterrel hosszabb a bal agyfélben, s ez az oka a bal-jobb különbség élesebb jelenlétének férfiaknál, mint nőknél (Arató, 1997). A planum temporale, mely a beszédképzésben és megértésben játszik fontos szerepet, általában a bal agyfélben nagyobb. A jobbkezesesség illetve a balkezesesség is igen fontos, hiszen a jobbkezesek esetében a beszédközpont inkább a bal féltekében kifejezettebb.

A kérges test vizsgálatakor is találtak különbséget a nemek között. A nőkben ez a kérges test sokkal fejlettebb és vastagabb, vagyis a nők két féltékéje között jobb az összeköttetés és az összhang, melynek előnye az, hogy ha az agy bármely területe megsérül, más területek könnyebben átvehetik a sérült rész funkcióit.

Milyen különbségeket fedezhetünk fel a hétköznapijainkban agyunk eltéréseinek köszönhetően? Kísérletsorozatok segítségével bebizonyították, hogy a nők bizonyos hallási feladatokban jobbnak bizonyultak férfi társaiknál, mivel a nők mindkét féltékéjüket használták a feladat teljesítéséhez. A férfiak általában jobbak a térbeli tájékozódásban, a térbeli forgatásban, a háromdimenziós tájékozódásban, valamint a matematikai logikában is. Ha egy férfinak egy labirintusban kell tájékozódnia, megjegyzi, hogy merre kell kanyarodni, milyen szögben és hányszor. A nők inkább a finom részletek alapján térképezik fel az adott területet, például a „sarkon egy ruhaüzlet állt, ott balra kellett kanyarodni”. (Arató, 1997.).

A hölgyeknek azonban jobbak a verbális képességeik, gyorsabban és könnyebben ki tudják fejezni magukat, hamarabb találják meg a helyes fogalmakat egyes szituációkban. A megfigyelések szerint a lánygyermek korábban tanul meg beszélni, és szókincsük is bővebb a fiúkénál. Valószínűleg ez a jobb beszédkészség állhat a mögött, hogy a nők érzékenyebbek a hangokra, amelynek az anyaságban van kiemelkedő szerepe, hiszen a csecsemő különböző vokalizációival adja a felnőttek tudtára, hogy mit is szeretne az adott pillanatban. A kutatások azt is kimutatták, hogy a nők az arcfelismerésben is jobbak, mivel az a jobb féltékéhez kötött (Arató, 1997., Ranschburg, 1998.). Ezeknek a különbségeknek evolúciós magyarázata is van: a férfiak a vadászatra rendezkedtek be, így szükségük volt arra, hogy a megszerzett zsákmánnyal haza is találjanak, melyhez kellett a jó tájékozódó képesség. A nőknél a gyermeknevelés során inkább a főzés, a beszélgetés és az érzelmek kerültek előtérbe. Meg kell azonban említenünk azt, hogy bizonyos különbségekért a hormonháztartásunk is felelős, melynek egyik legnagyobb átalakulása a serdülőkorra jellemző. A másodlagos nemi jegyek kialakulásával még inkább láthatóvá válnak a nemi különbségek. A férfias külsőért az androgén hormonok, pl. a tesztoszteron, a felelősek, melyek a külső megjelenésen túl az agresszivitás mértékét is befolyásolják. Egy másik különbség is megfigyelhető a nők és a férfiak hormonháztartásában: vizsgálatok bizonyítják, hogy a szerotonin nevű hormon (mely nyugtató és hangulatjavító hatású) anyagcseréje is különböző. A nők nagyobb szerotoninerg aktivitásának talán szerepe lehet abban, hogy a nők kevésbé indulatosak (Arató, 1997.; Ranschburg, 1998).

A NEMI KÜLÖNBBSÉGEK PSZICHOLÓGIAI VONATKOZÁSAI

Személyiségünket természetesen nem lehet csupán egyetlen dimenzió az anatómia mentén megvizsgálni, hiszen a társadalom, a kultúra, a neveltetés és a tanulás egyaránt fontos tényezők. Pszichológiai szempontból több kutatás folyt a nemi különbségek részletes feltárásával kapcsolatban, így az egyes személyiségjellemzőkre irányuló eltérések bizonyos pszichológiai tesztekkel ki is mutathatók. Mindezek ellenére azonban vannak olyan személyiségvonások, melyek inkább férfiakra vagy inkább nőkre jellemzőek. A standard személyiségskálákkal nyert vizsgálatok azt mutatják, hogy a nők magasabb pontszámot érnek el a szorongásosságot, a csoportszellemet, a bizalmat, az extraverziót illetve a gyengédséget mérő tesztekben. A férfiaknál ezekkel szemben a magabiztosságot és önbizalmat jelző pontszámok felülmúlják a nőkéit. Ezek a különbségek persze sok mindenre visszavezethetők, de a fent említett jegyek főként a hagyományosan elvárt nemi tulajdonságokat tükrözik.

SZOCIÁLPSZICHOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS

Ha szociálpszichológiai szempontból vizsgáljuk a nemek közti különbséget, akkor egészen a születés pillanatáig kell visszanyúlnunk, hiszen a nemi jellegzetességeket a szülő és a család már akkortól kezdik nevelni a gyerekekbe. Már közvetlenül a születés után a kislányok rózsaszínű ruhát kapnak, a kisfiúk pedig a sötétebb, kék színt. A lányoknak babákat vesznek, a fiúknak pedig játékaikat. Ezek a jellegzetes tényezők a kultúra által folyamatosan formálódnak.

Hosszú évtizedek során az emberekben kialakult, hogy hogyan kell egy nőnek és egy férfinak viselkednie, tehát sémáink, sztereotípiáink vannak ezzel kapcsolatban, melyek megdönthetetlenek. Ha egy nő például elkezd jégko-

rongozni, füttyülni, vagy verekedni, az máris kilóg a nőkről alkotott elképzeléseinkből. Feingold (1988.), amerikai pszichológus sokat foglalkozott a nemek közti különbségekkel, vizsgálatát kérdőívvel végezte, s a következő eredményeket kapta, melyek a nemi különbségekre fektetik a hangsúlyt:

1. A szociális szerepmodell elmélete azt kutatja, hogy a nemekkel kapcsolatos társadalmi szerepek felelősek a nemekre jellemző személyiségjegyekért, vagyis hogy valaki a kultúra elvárásainak megfelelően férfiasan vagy nőiesen viselkedik, alakítja a személyiségét.
2. A szociális elvárások modellje arra épül, hogy a kulturális elvárások szerint való viselkedés önmagát be-teljesítő jóslatként alakítja a személyiséget, valójában tehát a nemi különbségeket a nemre jellemzőnek vélt sztereotípiák eredményezik.
3. A műtermék modell elmélete szerint a Feingold által kitöltetett kérdőívek megválaszolása során a nőies vagy férfias válaszokat az is befolyásolja, hogy milyen az adott személyiségvonás társadalmi megítélése.

A nemi különbségek vizsgálatánál tehát nem lehet figyelmen kívül hagyni a kultúra és a társadalom által diktált domináns tényezőket.

A KATONAI PÁLYÁRA JELENTKEZŐ NŐK MOTIVÁCIÓI

Az elmúlt pár évben jelentősen megnőtt a nők szerepvállalása a Magyar Honvédségen belül. Az összlétszámhoz képest évről évre több hölgy vállalna katonai szolgálatot, ami a következő okokra vezethető vissza:

- biztos megélhetést biztosít;
- a munkáltató bejelenti a munkavállalót;
- a munkaidő általában előre látható (kivétel természetesen ez alól a kiképzéseket);
- rengetegen katonacsaládban nőttek fel, nagyapjuk, édesapjuk vagy esetleg fiútestvérük katona, így gyermekkoruk óta arra készültek, hogy a szülők nyomdokaiba lépjenek;
- szülési szabadság letelte után nagyobb eséllyel marad meg a munkahelyük, mint a civil életben.

A nők sokszor találkoznak visszautasítással a munkaerő piacon az álláskeresés során, s ez gyakran okoz krízist és traumát életükben, melynek feldolgozása személyiségfüggő. A munkakeresés során szerzett negatív tapasztalatok a személy önértékelését és önmagába vetett hitét megkérdőjelezhetik, a kudarcok okait pedig inkább magukban keresik. Az általam készített szóbeli interjúk kapcsán a nők gyakran gondolják a következőket: vagy életkorukkal van a probléma, vagy a szakmai tapasztalat hiányával, vagy pedig azzal, hogy éppen kisgyermekeket nevelnek. Az általam vizsgált interjúkban (Túri, 2008.) az elhangzottak alapján, melyet 256 katonai pályára jelentkező hölgnél tapasztaltam, amikor szóba kerültek a munkakeresés nehézségei, a következő válaszokat kaptam: a nők életében minden életkornak megvan a saját specialitása, mely a következőképpen vázolható fel:

Első szakasz: az első munkahely, beosztás megtalálása (18-25 év): a legtöbb ember ebben az életkorban kezd munkát keresni, attól függően, hogy a nagykorúság elérése után továbbtanul-e az illető. A fiatalok gyakran találkoznak azzal a problémával, hogy pályakezdőként, szakmai tapasztalat nélkül nem alkalmazzák őket sehol, így viszont hol szerezzék meg szakmai tapasztalatukat. Ezzel a problémával nemcsak a nők, hanem a pályájuk elején álló férfiak is gyakran találkoznak.

Második szakasz, 25-35 év: ebben az életkorban a munkáltatók burkoltan utasítják el a női munkavállalókat, mivel arra gondolnak, hogy hamarosan szülési szabadságra mennek, s minek betanítani egy olyan munkaerőt, akit pár hónap múlva néhány évre „elveszít” a szervezet.

Harmadik szakasz, 35-44 év: a gyerekek még feltehetően kicsik a családban, így az anyukának gyakran otthon kell maradnia, ha a gyermek beteg, így a szervezet a kieső anyukát kénytelen valamilyen formában pótolni. A legtöbb munkahely nehezen tolerálja azt, ha valakit időről időre valamilyen oknál fogva folyamatosan helyettesíteni kell.

Negyedik szakasz, 44-55 év: a nők úgy érzik, hogy ebben a korban már kevésbé vonzóak, így a munkavállalást, az esetleges elutasítást is tragikusabbnak élik meg. A munkavállaló is inkább azt az oldalt vizsgálja, hogy például

az ügyfelekkel való kapcsolattartásra egy fiatalabb, dekoratív munkaerőt vagy egy kicsit idősebb, de tapasztaltabb embert alkalmazzon-e? Természetesen jelentős szerepe van ilyenkor annak, hogy az adott szervezetet milyen szervezeti kultúra jellemzi. Ugyanakkor a változó korral járó kellemetlenségek, esetleges tünetek ebben az életszakaszban már jelentkezhetnek, ami megnehezítheti a munkavégzést.

Ötödik szakasz, 55-62 év: A nyugdíj előtt álló munkavállalókat hasonló okokra hivatkozva nem veszik fel, mint a harmincas éveikben járó fiatalokat. Azt gondolják róluk, hogy csak a nyugdíjkorhatár elérése lebeg a szemük előtt és emiatt kevésbé megbízható munkaerők. A női életút és karrierpálya tekintetében ez az időszak azonban igen termékeny is lehet: erre a szakaszra a gyerekek már feltehetően felnőttek, kirepültek a családi fészekből, így a nők életében ekkor kezdődik a második karrierépítési szakasz. Lelkiismeret-furdalás nélkül vethetik bele magukat a munkába, hiszen otthon már nincs kisgyermek, aki bármelyik pillanatban beteg lehet, s otthon kell vele maradni.

A KATONANŐK MEGÍTÉLÉSE A KATONAI ÉLET KÜLÖNBÖZŐ TERÜLETEIN

A Magyar Honvédség jogilag egyetlen pontban tesz különbséget a férfiak és a nők között, mégpedig a fizikai követelmények terén: ha valaki katona szeretne lenni, vagy már állományban van és szeretne misszióba kijutni, akár nőről, akár férfiról van szó, ugyanazt a mozgásformát és feladatokat kell végrehajtaniuk, mint férfi társaiknak, de a teljesítményért kapott pontszámokban eltérés van. Az eltérő pontozási rendszer a férfiak és a nők közötti testi, fizikai, anatómiai adottságok különbségéből fakad, mely velünk született tényező. Ami azonban a pszichológiai és egészségügyi vizsgálatokat illeti, mindenki számára ugyanaz a követelmény.

Egy általam végzett vizsgálat során (Túri, 2009.), melyben 114 katona vett részt, arra kerestem a választ, hogy a nők jelenléte a katonai pálya mely területein okozhatja, illetve vetheti fel a legtöbb problémát és kérdést. Az általam végzett szóbeli interjúk kapcsán a következő problémás területek rajzolódtak ki:

1. A HÖLGYEK JELENTKEZÉSE KATONAI OKTATÁSI INTÉZMÉNYBE

A katonai oktatási intézményekbe jelentkezők átlagéletkora 18,5 év, ami azt jelenti, hogy a fiatalok rögtön az érettségi után szeretnének katonai pályára lépni. Mivel azonban a katonai lét egy speciális életformát takar, mely kollégiumi bentlakással, kiképzésekkel, terepgyakorlatokkal színesített, fontos lehet egy nevelőnek, kiképzőnek, osztályfőnöknek, tanárnak tisztában lennie azzal, hogy a serdülőkor napjainkban már kitolódott, így a mai szakirodalom szerint 13 éves kortól körülbelül 22 éves korig tart. A serdülőkor jelentősége abban rejlik, hogy ebben az időszakban alakul ki a stabil személyiség, zajlik az értékek és az értékrendek beazonosítása és megtalálása, ráadásul a nemek eltérően élik meg ezt az időszakot, mely esetleg a kollégiumi együttélés és a kiképzések során problémát jelenthet.

A nemek közti különbségek életünknek ebben a fázisában rajzolódnak ki véglegesen mind anatómiai, mind pedig pszichológiai szempontból, annak ellenére, hogy a fiúk és a lányok közti különbségeket már születésünk pillanatától nevelik belénk szüleink, családunk és a társadalom, amelyben élünk.

Egy korábbi kutatásomban azt vizsgáltam (Túri, 2002.), hogy a serdülő fiúk és lányok emocionális szempontból vajon hogyan élik meg ezt az időszakot? Mennyire hatnak a biológiai, élettani és hormonális változások egy kamasz fiú, illetve egy kamasz lány érzelmi életére? Vizsgálatom az úgynevezett befejezetlen mondatesszt módszerre épült. Három korcsoportban végeztem el: kiskamaszok, serdülők és fiatal felnőttek körében, összesen 317 ember részvételével. A befejezetlen mondatesszt módszer vizsgálatomban a következőképpen jelent meg: az általam megadott mondatral a résztvevőknek egy történetet kellett írniuk. Az egyetlen feltétel az volt, hogy ebből a mondatból kiindulva alkossanak egy történetet. A feladatnak csak egyetlen kritériuma volt, hogy ez a mondat legyen történetük kezdő mondata és alapja, de a témát, melyről a történet szól, mindenki maga választhatta meg. A 2002-es kutatásom hipotéziseit a nemek közti különbségek vizsgálatainak addigi eredményei kapcsán alakítottam ki. A nemek közti különbségekkel igen sok kutatás foglalkozott már a pszichológia történetében, de a nemi különbségekkel kapcsolatos addigi kutatások főként a felnőttkora vonatkoznak, amikor az ember személyisége,

életképe és agyának térfogata elérte végleges jellemzőit. Felvetődött bennem a kérdés, hogy vajon a serdülőkorban, mely talán az egyik legfontosabb és legmeghatározóbb időszaka az ember életének, megfigyelhetőek-e a nemek közötti alapvető pszichológiai és emocionálisbeli különbségek, vagy azok inkább csak a felnőttkorban dominálnak? Azt feltételeztem, hogy a lányok sokkal negatívabban élik meg a serdülőkort, mert a biológiai változások náluk sokkal erőteljesebben jelentkeznek és emiatt több gátlás alakul ki bennük. Másrészt az alapvető női tulajdonságok, mint a szorongás, az érzelmesség és a magasabb empátikus készség alapján azt feltételeztem, hogy ezek a tulajdonságok a serdülőkor megélésében is döntő fontosságúak lesznek. A serdülés előtti, valamint a serdülés utáni időszakban, vagyis a latencia, majd az ifjúkor idején ezek a nemek közti éles különbségek nem figyelhetők meg. Az általam kapott akkori eredmények azt mutatták, hogy a serdülőkorban az addigra kialakult összhang megbomlik, helyébe a célok és önmagam keresése áll. A lányok tényleg negatívabban élik meg emocionális szempontból ezt az időszakot, mint fiú társaik, mely az egyetemi évek alatt tompul el, mikor a nemiségnek nagyobb szerepe jut. E miatt a belső bizonytalanság miatt a lányok kamaszkoruktól kezdve sokkal szorgalmasabbak fiú társaiknál, mely az egyetemi évek alatt még láthatóbbá válik. A katonai pályát választó hölgyek esetében ez sokkal hangsúlyosabb szerepet kap, hiszen bizonyítaniuk kell, hogy testi, erőnléti és mentális szempontból egyenértékűek férfi társaikkal.

2. AZ ELSŐ BEOSZTÁS BETÖLTÉSE

Az első beosztás betöltésekor az adott alakulat parancsnokának nagyon nagy szerepe van abban, hogy a katonanőket hogyan fogadja és kezeli, milyen feladatokat bíz rá. Azonban a parancsnokok is eltérően kezelik a katonanőket: vannak olyan vezetők, akik a hagyományos női-férfi szerepből kiindulva a megszokott udvariassági formulákat alkalmazzák munkahelyi szituációkban is, ami nem mindig összeegyeztethető a szolgálati szabályzatban leírtakkal, s ez feszültséget generálhat a többi beosztottban.

3. A KÜLÖNBÖZŐ KIKÉPZÉSEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL, MISSZIÓS FELADATOK ELLÁTÁSA

A férfi katonák gyakran adnak hangot annak az elképzelésüknek, mely szerint női társaikkal kivételeznek, nem kell olyan sűrűn szolgálatot adniuk, fegyvereiket mások tartják karban, s nem kapnak annyi negatív visszajelzést, mint férfi társaik. A szociálpszichológia jól ismeri ezt a fajta torzítást: különböző kísérletekben kimutatták, hogy a szőke hajú, kék szemű kislányokat ritkábban szidják le az óvónők, mint sötét hajú társaikat. Hasonló tendencia mutatkozik meg a középiskolában: ha egy fiú és egy lány beszélget, inkább a fiút szidják le. A férfi katonák szerint egy misszióban nő jelenléte nem túl szerencsés, melyet több szempontból is megvilágítanak:

- a női katonákra nem lehet hosszú ideig tartó járőrözési feladatot bízni, mivel bizonyos egészségügyi szükségleteik elvégzéséhez a konvojnak teljesen meg kell állnia, amire nincs mindig lehetőség;
- fizikai adottságaik miatt nem lehet rájuk ugyanazokat a feladatokat bízni, mint egy férfira;
- egy nő jelenléte versengést indít el a férfiak között, mely megbonthatja a kooperációt a tagok között az egyes feladatokban;
- ha egy nő kerül veszélybe például egy misszióban bevetés során, érte inkább veszélyeztetik testi épségüket a férfiak (ezzel kockára téve az akció sikerességét), mint férfi katonatársukért;
- nőkkel nehezebb konfliktust kezelni, mint férfiakkal, mert túl aprólékosan kezelnek problémákat (ez a fent említett anatómiai különbségekkel, agyi aszimmetriákkal magyarázható);
- ha több nő is van pl. egy munkahelyen azonos munkakörben, gyakori a veszekedés és az ellentét.

4. GYERMEKVÁLLALÁS

Ha egy nő úgy dönt, hogy gyermeket vállal, felmerülhet annak a veszélye, hogy a GYED valamint a GYES lejártá után vissza tud-e jönni ugyanabba a beosztásba, amelyből elment. A kisgyermek nevelése pedig számos problémát vet fel, hiszen az az általánosan elfogadott nézet, hogy ha a gyermek beteg lesz, akkor a nő marad vele otthon. A kisgyermekes anyukák szolgálatba való vezénylését is jogszabály határozza meg.

„61/A. § Az állomány 61. § (1) bekezdésének c) pontja alapján a 48. § (1) bekezdésének g) pontja szerint rendelkezési állományba került tagjának illetmény nélküli szabadsága idejére megüresedett beosztását csak az ok megszűnéséig terjedő határozott időre lehet betölteni. A beosztást a rendelkezési állomány megszűnése után az eredetileg a beosztást betöltőnek kell felajánlani.

A hatályos rendelkezések szerint egy évnyi időtartam felett a gyermek gondozása céljából illetmény nélküli szabadságon lévő kismamát eredeti beosztásából ki kell venni és rendelkezési állományba kell helyezni. A törvény a kismamák helyzetét javítja azzal, hogy az illetmény nélküli szabadságuk esetében a beosztás helyettesítéssel történő ellátását csak határozott időre engedi. Ennek következtében a szolgálatba visszaállók eredeti beosztásukba kerülnek vissza.” (2001/XCV. Törvény, 61. §)

5. RENDFOKOZAT ELÉRÉSE

Az interjúban résztvevő 114 főből 98 értett azzal egyet, hogy a nők rendfokozat szempontjából hátrányos helyzetben vannak. Rendfokozatok elérése szempontjából az egészségügyben és pénzügyi területeken jobb a helyzet, mint a csapatoknál, a legtöbb alezredesi és ezredesi rendfokozat ezeken a területeken jellemző inkább.

A nők viszont másképp gondolkodnak erről: ugyanabban a beosztásban elmondásuk szerint sokkal többet kell teljesíteniük, kevesebbszer kapnak jutalmat, s ritkán kerülnek vezetői beosztásokba.

Mindezen jellegzetességek ellenére el kell fogadunk azt a tényt, hogy a hölgyek létszáma egyre nagyobb a katonai pályán. Ennek a fent említetteken kívül az is oka, hogy a nemek közti bánásmód, az esélyegyenlőség egyre nagyobb teret kap minden modern országban és társadalomban, valamint tudomásul kell vennünk, hogy ha csak férfiak jelentkezésére várnák, nem biztos, hogy fel tudnánk tölteni üres helyeinket. A nők felvétele a hadseregbe tehát hosszútávon egyezik a szervezet és az egyén céljaival.

Jelenlegi adatok és felmérések szerint a Magyar Honvédségben szolgálatot teljesítő nők összlétszáma 16%-ról 20%-ra emelkedett¹. Érdekes adatokat tartalmaz egy internetes oldal 2004-es statisztikai felmérése a katonai pályára jelentkező nők számáról, megyénkénti elosztásban (lásd 1. számú táblázat):

Megye	2004-ben katonai pályára felvett nők létszáma
Budapest	15 fő
Baranya Megye	9 fő
Bács-Kiskun Megye	8 fő
Békés Megye	16 fő
Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	9 fő
Csongrád Megye	20 fő
Fejér Megye	24 fő
Győr-Moson-Sopron Megye	6 fő
Hajdú-Bihar-Bereg Megye	7 fő
Heves Megye	6 fő
Jász-Nagykun-Szolnok Megye	23 fő
Komárom Megye	5 fő
Nógrád Megye	4 fő
Pest Megye	15 fő
Somogy Megye	8 fő
Szabolcs Megye	17 fő
Tolna Megye	3 fő
Vas Megye	0 fő
Veszprém Megye	16 fő

¹ www.szoljon.hu, (letöltés ideje: 2009. 06. 20.)

Zala Megye	0 fő
Összesen	211 fő

1. számú táblázat: A katonai pályára jelentkező nők száma
(Forrás: www.reggel.hu, letöltés: 2009. 06. 20.)

A nők létszáma a külföldi hadseregekben is igen változatosan alakul. A 2. számú táblázat a külföldi országokban szolgáló nők létszámát mutatja 1998–1999-ben, mely természetesen változott.

Ország	Létszám	%-os arányuk a teljes haderőben	A teljes haderő létszáma*
Belgium	3 147	7,4	44 450
Kanada	6 630	10,8	61 547
Csehország	1 695	7,4	61 700
Dánia	996	6,0	32 900
Franciaország	27 092	8,1	380 820
Németország	4 197	1,1	347 100
Görögország	6 155	3,8	162 300
Magyarország	2 198	4,0	49 100
Olaszország	-	-	325 150
Luxemburg	47	0,06	800
Hollandia	4 173	7,5	57 180
Norvégia	891	5,0	33 600
Lengyelország	167	0,43	241 750
Portugália	2 489	6,8	59 300
Spanyolország	3 486	3,4	197 500
Törökország	754	1,0	639 000
Nagy-Britannia	16 146	7,7	208 636
Amerikai Egyesült Államok	198 139	13	7 447 000

2. sz. táblázat: A katonanő-állomány nemzetenkénti aránya 1998-1999.
(Forrás: Military Balance 1997/1998,
Garcia, S., S. Kecskeméthy K.: Katonanők a NATO-tagállamok fegyveres erőiben)

Egy 2004-es felmérés szerint Amerikában 16%, Szlovéniában 40%, Izraelben 35%, Olaszországban pedig 1% a katonanők aránya².

A társadalmi sztereotípiák szerint vannak nőies és férfias foglalkozások. Még napjainkban is viszonylag kevés óvobáccsival találkozunk, ugyanígy a női bányászok száma sem túl gyakori. Az is nagyon fontos tényező, hogy azokon a pályákon, ahol inkább nők dolgoznak (pl. egészségügyben ápolónők) a fizetés is alacsonyabb. Így gyakran szembesülünk, néhány foglalkozási területen az úgynevezett üvegplafon-hatással mely szerint bizonyos pozíciónál magasabb beosztásba nem kerülhet nő.

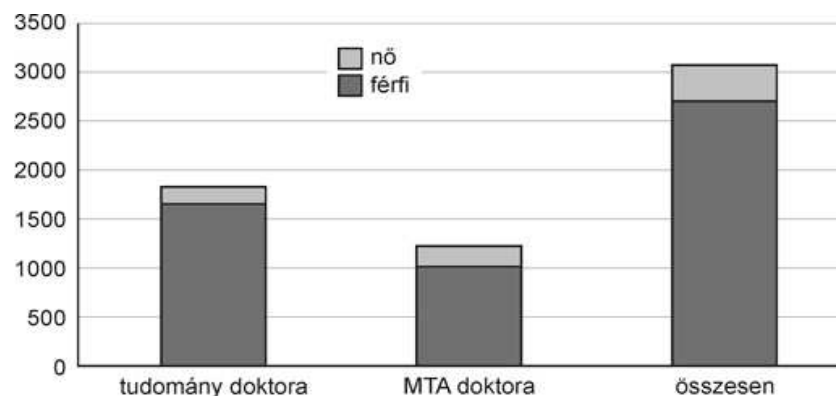
Jól mutatja az üvegplafon-hatás meglétét a Magyar Honvédség 2006-ban készült táblázata (3. számú táblázat), mely a nők létszámát mutatja az egyes rendfokozatokban. A táblázatból jól kirajzolódik az, hogy minél magasabbra haladunk a rendfokozatokban, annál kevesebb a nők létszáma. Női dandártábornok pedig egyáltalán nincs még napjainkban sem. Magasabb rendfokozat — ezredesi, alezredesi — inkább az egészségügy és a pénzügy területén beosztást ellátó katonanőknél jellemző.

² www.reggel.hu, letöltés ideje: 2009. 06. 20.)

Nők rendfokozat szerinti megoszlása állománycsoportonként																					
Haderőnem	honvéd	ővezető	tizedes	szakaszvezető	őrmester	törzsőrmester	főtörzsőrmester	zászlós	törzsszászlós	főtörzsszászlós	hadnagy	főhadnagy	százados	őrnagy	alézredez	ezredez	dandártábornok	vezérfőnagy	altábornagy	vezérezredez	Hiányzó rendf
Hivatások																					
A HM ÉS SZERVEZETEI	0	0	0	0	2	27	51	62	37	0	27	35	39	49	24	2	0	0	0	0	1
HM közvetlen irányítása alatt	0	0	0	0	7	39	51	34	22	2	7	27	10	7	5	0	0	0	0	0	0
II. SZÁRAZFÖLDI KATONAI SZERVEZETEK	0	0	0	0	36	96	100	80	3	0	18	22	21	10	2	1	0	0	0	0	0
III. REPÜLŐ ÉS LÉGVÉDELMI KAT.SZERVEZETEK	0	0	0	0	53	62	153	133	16	0	19	27	27	5	2	0	0	0	0	0	0
IV. LOGISZTIKAI ÉS TÁMOGATÓ SZERVEZETEK	0	0	0	0	3	17	94	113	17	1	9	15	28	19	4	0	0	0	0	0	0
T KATONAI SZERVEZETEK	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	2	3	0	0	0	0	0	0	0
V.HVK KÖZVETLEN SZERVEZETEK	0	0	0	0	24	84	173	120	33	0	32	42	50	47	28	6	0	0	0	0	1
Összesen	###	0	0	0	125	325	622	543	129	3	112	169	177	140	65	9	0	0	0	0	2
Szerződések																					
A HM ÉS SZERVEZETEI	0	0	0	1	0	5	6	2	0	0	2	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0
II. SZÁRAZFÖLDI KATONAI SZERVEZETEK	3	0	72	320	92	51	43	11	0	0	16	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
III. REPÜLŐ ÉS LÉGVÉDELMI KAT.SZERVEZETEK	12	1	31	148	40	44	51	10	0	0	4	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0
IV. LOGISZTIKAI ÉS TÁMOGATÓ SZERVEZETEK	1	0	4	23	13	9	17	4	0	0	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0
T KATONAI SZERVEZETEK	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
V.HVK KÖZVETLEN SZERVEZETEK	3	1	20	77	25	85	124	38	3	0	13	17	20	4	2	0	0	0	0	0	0
Összesen	19	2	127	571	170	194	241	65	3	0	38	21	28	7	2	0	0	0	0	0	0
Hivatások és Szerződések																					
A HM ÉS SZERVEZETEI	0	0	0	1	2	32	57	64	37	0	29	35	40	51	24	2	0	0	0	0	1
HM közvetlen irányítása alatt	0	0	0	0	7	39	51	34	22	2	7	27	10	7	5	0	0	0	0	0	0
II. SZÁRAZFÖLDI KATONAI SZERVEZETEK	3	0	72	320	128	147	143	91	3	0	34	24	23	10	2	1	0	0	0	0	0
III. REPÜLŐ ÉS LÉGVÉDELMI KAT.SZERVEZETEK	12	1	31	148	93	106	204	143	16	0	23	29	29	6	2	0	0	0	0	0	0
IV. LOGISZTIKAI ÉS TÁMOGATÓ SZERVEZETEK	1	0	4	23	16	26	111	117	17	1	12	15	31	19	4	0	0	0	0	0	0
T KATONAI SZERVEZETEK	0	0	0	2	0	0	0	1	1	0	0	1	2	3	0	0	0	0	0	0	0
V.HVK KÖZVETLEN SZERVEZETEK	3	1	20	77	49	169	297	158	36	0	45	59	70	51	30	6	0	0	0	0	1
Összesen	19	2	127	571	295	519	863	608	132	3	150	190	205	147	67	9	0	0	0	0	2

2. számú táblázat: A katonanő-állomány nemzetenkénti aránya 1998-1999.
(Forrás: Bolgár, Gál, 2006:28)

Hasonló probléma van jelen a tudományos területen dolgozó nők és férfiak között is. 2008. május 31-ei álláspontot mutatja be az 1. számú ábra: a nők aránya a legmagasabb akadémiai tudományos fokozatot szerettek között még napjainkban is igen alacsonynak mondható a férfiakéhoz képest, az üvegplafon-hatás itt is érvényesül.

1. számú ábra: A nők aránya a legmagasabb akadémiai tudományos fokozatot szerettek között
(2008. május 31-i állapot)
(Forrás: Magyar Tudomány, 2008/11)

ÖSSZEFOGLALÁS

Cikkemben összefoglalóan próbáltam felvázolni azt, hogy a gazdasági, munkaerő piaci elvek, valamint a szervezet hosszú távú céljai azt szolgálják, hogy a nők egyre nagyobb szerepet töltsenek be a társadalom életében, mint aktív, megbízható munkaerő. A nemek közti eltérésekre épülő sztereotípiák azonban számos nehézséget okozhatnak a katonanők életében, ezért gyakran többet kell bizonyítaniuk ugyanolyan elismerés kivívásáért, mint férfi társaiknak. Az anatómiai, élettani különbségek persze elengedhetetlenül determinálnak bizonyos tényezőket: a nők gyengébb izomzata és csontozata nem teszi őket alkalmassá bizonyos feladatok elvégzésére. Ezért érdemes lenne megfontolni a munkapszichológia azon elvét, hogy megfelelő embert a megfelelő beosztásban alkalmazzunk, hogy hosszú távon figyelembe véve az egyén és a szervezet céljait, összhang legyen. Csak így őrizhetjük meg testi és lelki egészségünket.

A nők létszáma a hadseregben, a katonai oktatási intézményekben évről-évre növekszik. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a nők bizonyos beosztásokban, — mint pl. az egészségügy, a pénzügy, a személyügy — gyakran megbízhatóbb munkaerőnek számítanak, ami az agy lateralizáltságának és működésének nemek közti eltéréseiből fakad. Fontos tehát a női nem jelenléte a szervezet életében, de fontos olyan beosztásokat találni, ahol mindenki a képességének és készségeinek megfelelően tud alkotni és dolgozni. A jövőben érdemes lenne a Magyar Honvédség kiválasztási rendszerét kompetencia alapúvá tenni, mellyel az egyén és a munkakör harmóniáját teremthetjük meg, ami a szervezet még hatékonyabb működéséhez vezetne.

Kulcsszavak: katonanő, Magyar Honvédség, karrierépítés

Keywords: soldier woman, Hungarian Army, building a career

FELHASZNÁLT IRODALOM

2001/XCV. Törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról

ARATÓ Mihály (1997): *A másik: NEM?! -Bp.: Grafit Kiadó.*

BARTHA Lajos (1981.): *Pszichológiai értelmező szótár, -Bp.: Akadémiai Kiadó.*

BOLGÁR Judit, KORMOS Zsuzsa (1997.): *Nők a hadseregben, -Bp.: Magyar Honvédség Humán Szolgáltató Központ.*

BOLGÁR Judit, GÁL Anna (2006.): *Gondolatok a katonanők esélyegyenlőségéről az önkéntes haderőre történő áttérés kapcsán* (http://gov.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/human_szemle/gondolatok_a_katonanok_eselyegyenlosegerol_az_onkenteshaderore_torteno_atteres_kapcsan, /letöltés ideje: 2009. 06. 20. 9:18/)

„Édes teher” Szerepválságban vannak-e a kutatónők (2008.) =Magyar Tudomány, 2008/11.

(www.matud.iif.hu/08nov/14.html, /letöltés ideje: 2009. 06. 20. 23:06/)

GARCIA, Sarah, SIPOSNÉ Kecskeméthy Klára (2000.): *Katonanők a NATO-tagállamok fegyveres erőiben.*

=Hadtudomány X. évfolyam 1. szám (www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2000/1, /letöltés ideje: 2009. 06. 20. 9:40/)

Húsz százalék a hölgyek arány a honvédségnél

(www.szoljon.hu/jasz-nagykun-szolnok/kozelet, /letöltés ideje: 2009. 06. 20. 9:44/)

RANSCHBURG Jenő: *A nő és a férfi*, Egyetemi Nyomda Kft., Budapest, 1998

SANDECKI (1987.): in.: PRICE, David H., Jo Knox: *Women Vietnam Veterans With Posttraumatic Stress Disorder: Implications for Practice* =Affilia, Apr 1996; vol. 11. -pp. 61–75.

TÚRI Viktória (2002.): *A serdülőkor megélésének nemi különbségei*, -Pécs: Pécsi Tudományegyetem, (szakdolgozat)

www.reggel.hu/nyomtat.php?cikk=1326, (letöltés ideje: 2009. 06. 20. 9:46)

Harald PÖCHER

ECONOMIC WARFARE

INTRODUCTION¹

The object of conventional national politics is the safeguarding and enlargement of the sphere of influence and the control on foreign governments using diplomatic influence. For a long time power and influence of states has been based not only on military power but also on economic strength. With their economic policy, states attempt to guarantee the best possible standard of living for their population. These could only be achieved by conquering desirable roles in the world economy and by further protection against attacks from opponents. For this reason states have a vital interest to strengthen their economies. For two decades the world economy has been a subject of a strong transformation process. Scientists and politicians call this process Globalization and Geo-Economy. All countries are ravaged by these new phenomenon and the effects will be felt for years to come. The more countries industrialize their economy the more will be affected by the international economic competition. The process of globalization comes only to an end, wherever impetuous economic growth cannot be attained.

If enterprises accept the rules of market economy they have a clear sight about their future development. In times of stagnation or recession of the world economy an enterprise is only able to enlarge its sales by driving competitors out of the market. When we carefully analyze the economic situation in Europe the economic reality tells us, that the competition and the struggle for market shares will become harder and harder in the future.

Since the end of the Cold War the threat has been changed and people perceive military threat not so high as other threats, i.e. terrorism, proliferation or the threat, which turns out of globalization of the world economy, because it causes later unemployment and the decline of welfare.

In the course of history every state has developed its own threat scenario. A majority of Americans for example now declare in opinion polls that Japan is a "greater threat" than the Soviet Union was. Many Japanese for their part still define as a national economic goal the overtaking of the United States, in such terms that suggest the desire to humble Americans, if only statistically. The French now express fears of Germans, economic domination as do other Europeans, while the British are apt to resent the economic success of other countries as if the success of others was the course of their own travails².

Wars are a part of humankind like laws of nature. The War, Carl von Clausewitz³ once wrote, is an act of power to force an enemy (Opponent) fulfilling the own intention. Wars which were fought with military methods were the objects of many scientific surveys. Special kinds of wars like economic warfare haven't been analyzed until now. Therefore it exist no detailed entire description. Economic warfare in the sense of the survey will not include the warfare against the enemies' armament industry and important facilities for the daily life during a war with military forces. On a broader basis economic warfare as a fact is only discussed in the public in the USA and France. In France exists a special college, the école de guerre économique⁴, which was founded in 1997 by General Jean in Paris. This institute offers a special course on economic warfare. In the USA the Georgetown University in

¹ See Pöcher Harald: Der Wandel des Bedrohungsbildes als Herausforderung für die europäische Rüstungswirtschaft, in ÖMZ 5/2004, Seite 599-602 and Pöcher Harald: Globalisierung-Die Herausforderung des 21. Jahrhunderts, in ÖMZ 2/2006, Seite 181-186

² See Luttwak E.N.: The Endangered Dream: How to Stop the United States from becoming a Third World Country and How to Win the Geo-Economic Struggle, Simon&Schuster,N.Y. 1993, page 97

³ Carl von Clausewitz: Vom Kriege, Berlin 1832, Seite 4

⁴ See www.ege.fr

Washington D.C. offers a special course within the further education program called „Business Intelligence Strategies“⁵.

In this essay economic warfare will be discussed on the basis of the authors own definition: *“Economic warfare is a warfare based on non military methods with the purpose to hit the opponent economy. At the end of the warfare the opponent’s economy should have lost market shares and the own economy should be better off”*.

METHODS OF ACTION AND WEAPONS

The most important and effective weapons in the economic warfare are government subsidies and granted loans with low interest rates. It now costs billions of US\$ to design and engineer in detail a new airliner - money that Boeing and McDonnell-Douglas must borrow up in front, and pay interest on every day during the several years that pass from the start of design to the first sale of a complete aircraft. Airbus-Industries is virtually exempt from such financial agonies: its first airliner, the A300, was launched in May 1969 with 800 million US-Dollar in government subsidies; the A310 that followed was developed from July 1978 with a 1 billion subsidy; next the A320 was started in March 1984 with 2,5 billion US-Dollar and finally the A330 and A340 were launched in June 1987 with 4,5 billion US-Dollar in government subsidies. These government subsidies have a great influence on the price-calculation. Because Airbus-Industries have a lower cost-structure than the US-airliner-industry, they can charge lower prices. Facing a competitor that can sell below cost year after year, decade after decade, and continue to expand, Boeing and McDonnell-Douglas have naturally lost many potential sales simply because they were under priced.

Other weapons in this war, which can be used both defensive and offensive, are monetary measurements. Important is the devaluation of the own currency to reduce the price of own exports. Also important is money laundry to legalize illegal earnings. With the legalized money further economic warfare can be financed. One of the most important reasons for money laundry is to finance warfare strategies. Another weapon is stock exchange speculation. With this weapon share prices could be devaluated and as a result enterprises could loose market shares.

Fiscal policy is an important weapon to improve the competitiveness of the own economy. With purposeful use of taxes, contributions, customs duties states can thereby strengthen their own economy’s competitiveness.

Education and investment in human capital is one of the most important factors to achieve economic progress. Today among economic scientists it is widely accepted, that investment in education and human capital generates economic growth. For the further development of a developed country it is vital to have research and development capacities at one’s disposal. Developed countries head-hunt the most qualified scientists to make use of their research results and thereby strengthen their own economy.

Espionage was and is an important factor in warfare. Political and Military leaders need all available information to judge a current situation. Therefore they normally use all available human and non human resources to get all the necessary information about the enemy’s position, economy and so on. Espionage is in the chain of information collecting the practice of obtaining secrets from rivals or enemies for military, political, or economic advantage. It is usually thought of as part of an organized effort. During the Cold War intensive espionage between the NATO and the Warsaw Pact had taken place, but recently, espionage agencies have targeted the illegal drug trade and those considered to be terrorist. Nowadays the industrial espionage conducted for commercial purpose instead of the usual national security purposes becomes more and more important. Most large corporations openly acknowledge the existence of departments to perform the legal aspect of corporate espionage. And they also spend considerable amounts on precautions to protect against more cloak-and-dagger varieties. The United States government has admitted to use commercial espionage, for instance using surveillance of phone calls and using Echelon, the largest electronic spy network in history. Modern warfare of the 21 Century is character-

⁵ See www.georgetown.edu

ized by the intensive use of electronic and communication technology. Network centric warfare is one of the most used words in modern military discussions. The use of new technology allows a more effective reconnaissance, deception and security measurements. In the economic warfare receiving and veiling of information has got a vigorous importance. Successful leaders of enterprises normally act in the same way as military leaders do. They collect all available information, analyse them and make decisions on the basis of their judgement. One of the founders of the École de Guerre in Paris explained that many leaders of enterprises have a careless relationship to information and therefore it is important to bring these leaders home to the worth of information. The École de Guerre educates the students to learn the best practice in receiving and using all information⁷.

Particularly aggressive kinds of economic warfare are the use of biological weapons against the opponent agriculture and the use of embargo and special economic sanctions against so called rascal states.

The last decades were characterized by an intensified conflict between the rich and poor countries. Because the poor countries are owners of important raw materials they use these necessary components of the industry of the wealth nations as a weapon to achieve better terms of trade. Both sides can win this war only when they use a strategy which is provided by the game theory. All above discussed methods and weapons of economic warfare raise no claim of completeness, but the discussion shows us the great variety of this kind of warfare. These facts leads us to the question whether the economic warfare should be left to chance or should states develop their own economic warfare strategies and training programs to have the best educated personal available for the economic warfare.

HISTORICAL FACTS

In history we can find a lot of examples of economic warfare. In this essay we will discuss Napoleon's economic warfare against England and Hitler's economic warfare against Great Britain.

Napoleon's economic warfare against the British Economy⁸: After Napoleon couldn't invade and defeat England with military methods he thought, that England could be defeated by economic warfare. Therefore he imposed an embargo on England. The Embargo was not successful and doesn't harm the British economy.

Hitler's economic warfare against the English economy⁹: During the Second World War Germany lost the Air-Battle over England and after that time it was not possible to defeat England with military methods. Hitler therefore ordered the Operation Bernhard named after the SS Major Bernhard Krüger. 142 Prisoners in the Concentration Camp of Sachsenhausen produced British Counterfeit 5, 10, 20, 50 Pounds banknotes. The produced paper money had an equivalent of nearly 135 Million Pounds (today worth 3 Billion Pounds). With this large amount Hitler wanted to restore the British Economy into the age of barter economy. The operation never was carried out and only few pound notes reached the English economy. The large part of the produced money was sent to the bottom of the Lake of Traun and Toplitz just before the end of the war. Perhaps some notes could be go astray in the pockets of higher NSDAP officials to finance a carefree life after the war far away from Europe.

ECONOMIC WARFARE, COMMANDS, LEADERS AND THE TRAINING SYSTEM

The sole end and purpose of demonstration of power is to ensure inner and outer security. On the other hand inner and outer security is the basis for a peaceful development of the society and the economy. In the past well armed enemies from abroad endangered the wealth of a nation, today well informed competitors constantly threaten the economic success and the economic growth. Just as in wartime the success depends on the ability of military leaders. The success in the economic warfare depends on the capability of loyal leaders, who plan and lead the economic warfare.

⁷ See Petrich-Hornetz Angelika: Wirtschaftskrieg- Interview mit Jürgen Zeiger, in Wirtschaftswetter vom 7.4.2004

⁸ See C.M. Cipolli (Hrsg.): Europäische Wirtschaftsgeschichte-Die Entstehung der industriellen Gesellschaften, Fischer, Stuttgart: 1980, Seite 518

⁹ See http://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Bernhard

Only a few of the 194 independent states in the world recently fought wars, but all of them established a Ministry of Defense. None of them maintains a Ministry for Economic Warfare. Merely the great powers have installed special governmental institutions to collect information, which are useful for managing the economic warfare to impose the nation's economic interests on other nations. While military planning is a core task of a government the planning process of an economic warfare could also be take place within large enterprises. If the interests of states and the interests of enterprises are not the same, it is important to coordinate the different ideas and points of view to find out the best strategy for a combined economic warfare.

After discussing economic warfare in general we had to answer questions like were the leaders of the economic warfare and what role should career officer play in this warfare? In the military warfare the ability of military leaders was characterized by a balanced combination of talent and the successful use of the military knowledge. In the economic warfare the success also results from a well balanced use of knowledge about the influence of the taken measures on the economic process and talent for analysing economic connections. Career officers with a profound academic knowledge about the economy are best qualified for the leadership in an economic warfare. For the training of persons who should fulfil the task planning and leading an economic warfare of a firm it is necessary to think about the foundation of a national college which offers courses in economic warfare. All nations can follow the lead of France which has founded the École de Guerre Économique to train persons in economic warfare. Many enterprises are quite satisfied with the graduates of this college.

SUMMARY AND PROSPECT FOR THE FUTURE

The short survey shows that the economic warfare is a war with comprehensive pattern. In this kind of conflict the weapons are not guided missiles, atomic bombs or aircraft carriers with their fighter wings on board which are important for modern warfare. In contrast to these weapons we find government subsidies, monetary measurements, head-hunting, electronic warfare, espionage, trade warfare and so on as most important weapons in an economic warfare.

The leaders in such a war need a profound academic education of economics and they should have a deep knowledge about command and control techniques. Every state is been well advised to found a special college which is able to teach instruments and methods of an economic warfare. Military universities could be the best place to implement such an education.

Keywords: New threats, globalization; École de Guerre Économique; Napoleons's embargo and Hitler's Operation Bernhard against the British economy; methods of action and weapons of economic warfare (government subsidies, fiscal policy, head-hunting, money laundry, espionage); command, leaders and training system of economic warfare; Military universities and economic warfare

Sándor ESTÓK

LOGISTIQUE DES STRATEGIES, STRATEGIE DE LA LOGISTIQUE CHANGEMENT D'EPOQUE AU NIVEAU DU SOUTIEN LOGISTIQUE MILITAIRE

LOGISTICS OF STRATEGIES, STRATEGY OF LOGISTICS EPOCH-MAKING IN MILITARY LOGISTIC SUPPORT

Because of a series of changes in military strategy, the armed forces have to face new challenges. But can military science give answers to the characteristics and contents of today's armed conflicts and wars? This article traces the present and future changes in logistics and strategy, from the end of the Cold War, until the beginning of the 21st century, with regards to the latest scientific and practical results of the reorganisation of armed forces and changes in logistic support, and without forgetting, of course, that the place, role and tasks of strategy and logistics all have to be reconsidered in expanding space and multi-dimensional environment.

*« Oublier la logistique, c'est perdre »
Général Frederick Melvin Franks Jr¹
2003. Irak*

AVANT-PROPOS

Au cours des deux dernières décennies, le monde unipolaire a subi une série de changements au niveau de la stratégie militaire. Son objectif, sa tâche, son caractère, son orientation ont tous changés, aussi que la structure des forces armées, ses moyens, la théorie et la pratique de son application.

La pratique et les éléments théoriques de l'idéologie ont été réévalués. Le changement a affecté le maintien du système des méthodes militaires, la possibilité d'éviter les guerres, et la tenue de l'activité militaire à mesure stratégique. La préparation à la défense et la commande des forces armées en temps de guerre sont devenues prioritaires.

Ces pensées esquissées ci-dessus posent de nombreuses questions de nos jours, qui restent dans l'ombre et dont les réponses ne sont que tangentielles. Tout cela comporte une série de suppositions.

Parmi les experts militaires² le problème central est si la théorie et la stratégie militaire peuvent pronostiquer le caractère et le contenu des guerres et des conflits armés. C'est une question-clé de nos jours. Sans que des réponses ou une explication scientifique servent de garanti, les forces armées ne peuvent pas affronter les forces des guerres de nouveau type. S'il y manque un socle scientifique et stratégique, ses capacités existantes ne peuvent pas être mises en valeur d'une façon effective et réussie. Une construction sans des bases scientifiques est vouée à l'échec et à l'insuccès, et la sécurité remplacée par le risque.

A présent dans le monde, la stratégie change sous nos yeux. Dans les domaines attribués, il est essentiel de formuler des stratégies de soutien, de service et d'assurance. Sans que cela s'effectue en temps, alors n'importe quelle conception stratégique peut s'achopper et devenir contemplateur inactif des événements qui se produisent.

Le pronostic sans analyse scientifique, dans un domaine stratégique si important que la logistique, ne peut construire sa stratégie que sur les principes, les forces, et les processus professionnels et technologiques d'autrefois, ceux des temps avant le changement d'époque. Le but n'est pas de concevoir l'application de la logistique par la stratégie, mais de clarifier quelle est la conception (fondée sur des théories, pratiques et des

idées scientifiques, militaires et stratégiques) sur laquelle on peut bâtir. En parvenant à cela, la logistique pourra se concentrer, sous les conditions existantes, dans n'importe quelle région du monde, sur sa tâche de soutien multiple, au niveau de l'espace, du temps, du contenu, de la force et du moyen.

La logistique attend des réponses à ces problèmes-là, qui manquent de solution. C'est grâce à ces réponses que le changement d'époque peut se produire en ce qui concerne la stratégie.

La déclaration du *Général Franks*, qui date de 2003, du temps de la Guerre d'Irak, est pertinente et actuelle:

« Oublier la logistique, c'est perdre »

Ses propos nous avertissent, que sans considérer la logistique il est très difficile à atteindre le changement d'époque au niveau de la stratégie, la théorie et la pratique opérationnelle et la tactique. Le changement de génération en ce qui concerne les guerres traînera en longueur présumablement.

CHANGEMENTS DE NOS JOURS

Le combat armé du 21e siècle³ subit des changements rapides, qui ne se produisent pas de soi-même, mais qui sont définis fondamentalement par la formulation du caractère, du contenu et des nouveaux principes de la guerre moderne. La dernière décennie a fourni de l'expérience amplement en ce qui concerne la formation des conflits armés et elle a transformé les circonstances du combat et de l'opération.

Le fait que les conflits armés ne surgissent pas d'un jour à l'autre est bien connu. La préparation ne commence pas au moment du défilé des forces hostiles non plus, mais en temps de paix, comme c'est défini dans les plans d'instruction. Cela est suivi des bilans, des préparations théoriques, de l'accumulation des ressources, de la considération des possibilités de l'application selon de divers aspects et de la préparation de la technique.

Chaque pays, qui prend au sérieux la sécurité de ses citoyens, et la protection de ses valeurs et intérêts, prépare son plan stratégique multiple en temps de paix, accomplit les tâches y liées et maintient ses capacités.

Il existe une autre approche de la stratégie, quand c'est l'État et la politique qui exige et qui garantit les conditions du maintien des forces armées et l'intensification de ses capacités. C'est pourvoir le personnel, l'équipement technique, les provisions matérielles d'une préparation adéquate à l'entreprise mutuelle des charges militaires et au degré des capacités exigées. Ainsi la défense deviendra effective, avec les alliés.

La formulation des capacités a été traitée à de nombreux forums et en de multiples occasions, et elle était désignée en tant qu'un impératif qui s'adapte aux expériences des dernières guerres, au développement de la technologie et aux nouveaux principes et applications militaires.

CHANGEMENT D'EPOQUE ET CHANGEMENT DE STRATEGIE

Au cours de la dernière décennie les guerres et les combats armés ont été déterminés par des changements héroïques. La transformation des forces armées des États-Unis et leur préparation aux défis militaires globaux (qui concernent la sécurité du pays) était formulé pour la première fois dans le document *JOINT VISION 2010*⁴. Les stratégies militaires et défensives nationales ont servi de point de départ pour les changements. Selon la conception d'opération, ce document met au premier plan l'instruction militaire des forces armées et souligne la transformation des organisations militaires. Les éléments clefs de cette conception stratégique sont *l'agilité stratégique, la présence d'outre-mer, la projection des forces* aussi que *la force décisive*. Pour celles-ci elle établit des principes militaires, *la manœuvre dominante, l'exécution exacte, la défense complète et la logistique concentrée (focale)*. Les principes ci-dessus sont valides en ce qui concerne les opérations de paix, aussi que les guerres globales, et leur analyse systématique est essentielle. Des exigences très claires sont formulées par rapport au personnel, aux systèmes d'armement et à l'application des instruments techniques. Au niveau de l'exécution de l'opération, les points forts du combat moderne sont la continuité à 24 heures, l'activité coordonnée et sans encombre des participants, et le maintien de la cadence avancée de l'opération, dans n'importe quelles circonstances et dans n'importe quelle région du monde.

La transformation systématique des conceptions stratégiques a été accélérée par les événements de 11e septembre, 2001. La sécurité et les réponses possibles aux défis ont été réévaluées à maints égards. Les défis les plus importants au niveau de l'emploi de la force militaire sont la construction de nouvelles structures le plus tôt possible, la synchronisation,¹ et l'application pratique de la conséquence et de la synergie².

Déjà à l'époque de l'administration Bush, un nouveau type de belligérance du 21e siècle a été esquissé. Ce sont des marques d'une nouvelle génération, qu'on pourrait appeler *l'ouverture du changement d'époque*. Il regroupe le *marqueur tactique du monde* selon les principes stratégiques du coup à titre préventif. Les armes de précision, les nouveautés high-tech et les armes, les missiles, les matières, les équipements à technique spatial deviennent plus importants. *La Guerre en Réseau, NCW (Net Centric Warfare)*⁵ demande de nouvelles solutions et attache beaucoup d'importance aux opérations jointes. *La logistique concentrée*,⁶ en tant qu'un élément stratégique de l'opération y apparaît comme service de soutien.

En utilisant les expériences de 2003 en Irak, la réorganisation et la transformation systématique s'intensifient. La 2e administration Bush a complété cela en 2004. En même temps, quelques modifications mineures ont eu lieu au niveau de la conception stratégique, qui sont liées aux changements qui touchent la détermination, la location, le temps et l'intensité des tâches. L'importance de la planification stratégique s'est élevée dans tous les domaines. L'expérience de la Guerre d'Irak a fait son effet sur toute l'armée. La formation des capacités NCW y a commencé. Le développement de la capacité d'expédition, sa conditionnement, et son organisation en réseau jusqu'au niveau de brigade.

L'*armée cible* est la nouvelle notion et application, qui s'est fait connaître dans la pratique militaire. Tout y est subordonné ; les plus récents résultats de la recherche scientifique, aussi que l'attainment de la capacité d'application.

La transportabilité par les avions C-130 et C-17 est devenue une tâche cruciale, et l'objectif est de diminuer la taille et le poids de chacune des véhicules militaires. La réorganisation s'y insère également ; en 2003, un corps de 4 brigades a été construit de la troisième division et celles rapportés d'Irak, doué de capacité NCW. Après la réorganisation il était remis au secteur critique.

Les conflits présents continuent à diriger notre attention à l'activité opérationnelle des forces du soutien logistique militaire. Les organisations logistiques peuvent accomplir leurs missions au niveau de l'armée jointe grâce à leurs troupes professionnelles, conformément aux objectifs des forces combattantes.

La logistique s'étend à tous les domaines de l'activité militaire ; elle est présente déjà à l'époque de la préparation à l'activité militaire, pendant les différentes étapes du combat, jusqu'aux processus de la retraite et la préparation à la nouvelle situation.

Le changement d'époque et de stratégie va s'étendre au proche avenir à chaque élément de l'armée. Ce changement concerne la restructuration du soutien logistique, aussi que les domaines des capacités théoriques et pratiques des armées.

LA STRATEGIE DE LA LOGISTIQUE CONCENTREE

Au 21e siècle, la mobilité des organisations militaires utilisant des innovations de la polémologie, et le soutien militaire de ses capacités nécessite une logistique pareille et douée de conditions techniques similaires. La logistique stratégique, en tant qu'un facteur stratégique souvent accomplit sa mission indépendamment. Au niveau de l'opération, c'est la logistique qui accomplit avant tout l'organisation des tâches de transportation, l'approvisionnement, la médicalisation, n'importe où dans le monde.

La logistique concentrée (focale) est devenue toute une autre dimension de nos jours, avec elle tout, et sans elle rien ne peut être achevé.

« La logistique supérieure déjà remplit une fonction stratégique »(...) ⁷

¹ Créer de la simultanéité, rajuster par rapport au temps.

² Achever un surcroît de résultat en reliant des parties.

La détermination de la tâche de la force militaire se concrétise en reconnaissant et analysant le danger. En conséquence, le soutien logistique s'organise pour une mission concrète.

Selon la décision du commandant, les troupes professionnelles logistiques sont prêtes à être engagées à tout moment; leur mobilité consiste dans le système d'information, la capacité NCW et le système de moyens de transportation.

Elle formule les tâches de la logistique sous un aspect systématique. A partir des objectifs formulés pour les armées, son agencement principal est de planifier, d'organiser et d'exécuter le soutien logistique militaire.

En organisant sa stratégie sur l'armée terrestre, aérienne, maritime, l'infanterie de marine et les forces spatiales, tout en possédant des capacités de service et en opérant dans le système NCW, elle l'effectue à l'aide de l'interopérabilité.

Les forces logistiques se concentrent aujourd'hui sur les unités prioritaires des forces aériennes, les troupes de fusées, les forces d'opérations terrestres, expéditionnaires ou provisoires, et les formations de destination spéciale. Dans un proche avenir les forces spatiales deviendront des forces armées accentuées. Tout cela est encore conditionné par de multiples circonstances, tâches, objectives, situations, intérêts et priorités.

FORCES SPATIALES – LOGISTIQUE SPATIALE⁸

De nos jours, le futur secteur critique commence à se former même dans l'espace. En automne, 2006, le Président de l'USA a lancé la politique spatiale⁹ (National Space Policy). Un an plus tard, en réplique, les forces spatiales chinoises ont abattu leur propre satellite météorologique, qui doit être considéré comme un indice démonstratif. *Est-ce que l'intention et la déclaration chinoises peuvent être une concordance accidentelle? Ou bien un jalon, même l'ouverture d'un conflit spatial, projetant l'infini imprévisible.*

*UN NOUVEAU TYPE D'ENVIRONNEMENT*¹⁰ peut en évoluer, où la logistique spatiale s'insère avec son importance stratégique. *LE SAUT DANS LE TEMPS ET DANS L'ESPACE* peut devenir une réalité, et accélérer, ou aider la traversée des dimensions des pensées, des possibilités, des procédures et des systèmes de flux logistiques (de l'information, de la matière, de la valeur, de l'énergie, etc).

Grâce au développement de la technologie et de la science, plus en plus de pays s'acquièrent la capacité de parvenir dans l'espace. Ce territoire, qui paraît inconnu, est déjà, même aujourd'hui, la scène de la navigation, de l'acquisition d'information et de la communication. Que je sache, aucune arme n'a été installée dans l'espace. Pourtant, les Chinois ont éliminé leur satellite en 2007 par des moyens militaires.

Il est probable que la guerre et ses conditions s'étendront dans l'espace. L'espace virtuelle deviendra un milieu de guerre¹¹ avec tous ses moyens techniques et systèmes de calcul. Cela peut constituer une étape importante dans l'histoire de l'humanité et transformer le système de belligérance, qui implique l'apparition de nouvelles organisations, conditions et formes d'opération. La nanotechnologie, la robotique et *l'intelligence artificielle*, qui est soutenu par l'ensemble des décisions renfermés dans la puce de silicium miniature.

Il reste possible, sans doute, que l'homme continuera d'être un acteur incontournable dans l'espace et sur les champs de bataille. Pourtant, c'est toujours inconnu, comment cela affectera les forces combattantes et la mentalité militaire.

Les possibilités imminentes de la biologie *PEUVENT CHANGER LA NATURE DE L'ÊTRE HUMAIN*. Il est possible que, sous peu, la biotechnologie pourra « créer » *DES SUPERSOLDATS ET DES GUERRIERS COSMIQUES*. Le résultat scientifique, l'évaluation de cet *HOMME SOUS-HUMAIN*, ou en mots d'appréciation des *GUERRIERS SURHUMAINS* reste formé par *l'homo sapiens*, aussi que la manière de se combattre ou les guerres à venir dans l'espace cosmique.

Quand à la logistique spatiale, l'application de beaucoup de résultats scientifiques est imminente. Plusieurs chercheurs, qui diagnostiquent les défis du 21e siècle et qui sont invités par l'Académie Scientifique Technique américain, pensent ainsi.

Au niveau des tâches de logistique spatiale, la force robotique peut être utilisée à côté de et conjointement avec la force humaine. Le *SOUTIEN LOGISTIQUE HYBRIDE*¹² avec l'emploi répandu des robots, est une étape importante

dans l'environnement de logistique spatiale. Surtout où il en est question de la réalisation des missions qui surpassent les frontières des capacités humaines. Dans des environnements où l'homme n'est pas capable de maintenir un service logistique de 24 heures, de l'opérer en continu, de le surveiller, de le garder, de le protéger, ou bien de surveiller les liens avec les systèmes logistiques et les bases approvisionneuses terrestres, aériens et cosmiques.

En suivant la chronologie, vers le premier quart de notre siècle, la logistique spatiale devient de plus en plus importante, avec toutes ses superstructures, organisations, tâches, moyens techniques et l'ensemble des conditions installés sur la base spatiale. En plus, tout cela avec plusieurs variations possibles des questions et des applications du soutien logistique. Cela peut paraître une idée de science-fiction, et la logistique spatiale peut être une nouveauté, tout de même, elle devient un facteur corollaire de notre vie dans les décennies à venir. Dans le proche avenir (10-20 ans), les tâches de logistique spatiale se feront connaître ; l'espace, l'extraterrestre, étant des milieux de caractéristiques différentes, requièrent de différentes approches également. La cible du soutien, de la prestation et du service logistique restera *L'ÉTABLISSEMENT DES CONDITIONS ET DE L'ACTIVITÉ DE L'HOMME TERRESTRE DANS L'ENVIRONNEMENT COSMIQUE*.

On n'est pas habitué à cette idée, donc il faut nous y accoutumer et considérer la logistique spatiale comme un fait. Des bases spirituelles, techniques, et des procédés technologiques existent sur la Terre, sur lesquels on peut construire le système stratégique du soutien logistique.

Il est peu possible, que les fonctions et les principes de la logistique subissent de grands changements. La technique spéciale, les caractéristiques de l'espace, les procédés technologiques et ses systèmes décalent le centre de gravité de l'idée et de l'optique de la logistique. Le systématisme, l'orientation vers le processus, l'optimisation, la chaîne de soutien seront présents dans l'environnement logistique de la Terre, aussi que dans l'espace.

Héraclite de la Grèce, (au 6e siècle avant notre ère) a dit « ...Panta rei...! – tout se meut »¹³ et cela reste incontestable jusqu'à nos jours. Le plus important facteur de la logistique est le mouvement, qui a affecté et qui affecte toujours son opération et son développement.

L'espace se dilate, le développement s'accélère, et il y a certains principes, systèmes, caractéristiques, qui s'ajustent aux conditions changeantes. Comme les 7 principes de la logistique, qui peuvent s'élargir, mais ne peuvent pas changer ses fondations.

Les principes de la logistique sont: *la responsabilité, l'approvisionnement, la coopération, le principe des droits, la suffisance, la profitabilité, la flexibilité, et la transparence*, qui continueront à exister dans l'avenir, dans l'espace.

Le *réseau des chaînes* de soutien logistique va se consolider sous les conditions de l'espace élargie, en profitant des possibilités de la coopération et la synergie militaire.

Cette mentalité et cette perspective peuvent conquérir de nouveaux territoires, et se développer sans limites dans les dimensions infinies de l'espace.

La *LOGISTIQUE INTERDISCIPLINAIRE* pourra coopérer avec de nombreux domaines de la science, et répondre à des questions stratégiques militaires des défis logistiques de notre siècle.

Dans cet environnement, ce sont des réseaux de chaînes de soutien militaire de plusieurs étapes qui s'opèrent, tout en servant des intérêts stratégiques. Ils transgressent des continents, des océans et même joignent l'espace dans les opérations logistiques stratégiques de plusieurs modalités (terrestres, aériennes, spatiales, maritimes et sous-marines).

Les domaines d'application des robots ouvrent des horizons tout neufs¹⁴ aux forces d'action rapide, aux brigades réorganisées, et au cadre des formations aériennes, terrestres et logistiques.

Le nouveau type de l'application logistique est *LE SOUTIEN LOGISTIQUE HYBRIDE*, avant tout en ce qui concerne les forces spatiales, aériennes et les armées terrestres.

Dans l'environnement logistique, il y a toutes les facilités, dans presque toutes les phases de *LA CHAÎNE DE SOUTIEN MILITAIRE*, d'appliquer conjointement *LA FORCE HUMAINE ET ROBOTIQUE*.

L'application conjointe de la force humaine et robotique augmente l'efficacité du travail, diminue le temps de la mission, améliore la qualité, et assure la disponibilité de 24/7.

Les robots militaires et combattants d'application générale peuvent atteindre une percée, surtout au niveau des forces aériennes, à la machinerie et transports aéronautiques. *L'ARMÉE HYBRIDE (HUMAINE+ROBOTIQUE)* peut se construire ; avec un pourcentage de 30 % des forces robotiques par 2015. Quant aux forces terrestres, ce n'est que 15-20 %.¹⁵

Tout ce que j'ai esquissé, fait voir une image projetée dans l'avenir, qui peut se réaliser grâce aux résultats de la science et l'application de ceux-ci dans les décennies à venir.

LA LOGISTIQUE DES OPERATIONS STRATEGIQUES

La participation logistique commence avec la préparation de l'opération.

Cette tâche importante est accomplie jusqu'au moindre détail par les cadres des organisations militaires assignées. Les supérieurs déterminent la période de préparation concrète par des objectifs, tâches, projets concrets et en atteignant l'état de l'alerte.

Après tout cela commence le regroupement militaire du cadre en question, en lançant le premier niveau d'alerte. Le nombre du personnel, les moyens techniques, les équipements, le plan de chargement (par transports individuels) et l'heure du départ sont déterminés.

Les unités de transport qui sont responsables du regroupement militaire, possèdent tous les paramètres du transport dans la période préparatoire, et ménagent tous les moyens techniques nécessaires. Une des plus importantes tâches de l'opération est le transport de l'intérieur ou autre territoire à la zone opérationnelle désignée.

Les forces combattantes s'y établissent, et après avoir créé les conditions essentielles, la préparation, le chargement, la maintenance, et la surveillance logistiques se commencent. Tout le cadre, les armements, les moyens techniques, les équipements militaires, le matériel sont concernés. L'entraînement du programme d'instruction pour chaque formation pour les futures missions de combat, s'étend sur ses plus importants éléments. Il est crucial dans cette période, que le personnel de soutien assigné connaisse par aptitude ce qui doit être fait exactement les jours de combat.

Quelquefois les conditions peuvent changer vite, qui entraîne une application militaire après une très courte période de préparation.

L'unité logistique, après avoir occupé une zone, installe son propre système, ses moyens de commande, et tous les équipements nécessaires pour le fonctionnement. Les forces et capacités assignés pour le soutien logistique de l'opération, attendent la commande d'application dans une formation desserrée. En principe, sur un territoire déterminé, choisi par reconnaissance et inspection, et dans une situation de bonnes possibilités opérationnelles. Une nouvelle étape du soutien logistique, est l'avancement des forces combattantes, l'engagement des troupes et l'emploi des forces principales.

La formation provisoire militaire (qui n'est pas plus grand qu'un bataillon), la force logistique qui y est conjointe, accompagne les forces combattantes, prêt à l'application. L'avantage de ce groupement est qu'ils sont cohabités, ils connaissent leur propre détachement, leur technique de combat, l'état de leurs moyens techniques, leurs capacités et leur service. Au cas de *la formation militaire provisoire d'armée jointe multinationale*, la réalisation de tout cela se base sur de différentes fondations.

Le service logistique sur le territoire opérationnel se réalise entre les forces combattantes et les forces de soutien grâce au flux d'information, la maintenance continue de la capacité logistique et la commande coordonnée. La coopération s'effectue dans un système logistique *minuté* qui s'oriente vers les tâches. Grâce aux capacités NCW, chaque partie de l'unité logistique et toutes ses opérations sont visibles dans le réseau de commandement. Le transfert d'images digital rend beaucoup de choses univoques et calculables dans l'espace, dans le temps, ou bien au niveau de la qualité. Dans l'enceinte du service logistique on voit également des tireurs blindés et des

chairs pendant le chargement et l'approvisionnement. Tout le processus peut être tracé jusqu'au niveau de commande requis.

Au niveau de l'opération, la démarche opportune pour le commandeur logistique est d'être présente en personne dans le système opérationnel de commandement.

Ainsi, vu la situation concrète, en prenant des décisions, il est capable de coexister avec les événements de l'opération, avec les forces principales, et ses propres unités logistiques. Il peut donc réfléchir ensemble avec le niveau logistique stratégique, et intervenir, s'il le faut, à tout le processus de l'opération, avec toutes les unités spéciales subordonnées. Ses décisions seront prises d'une façon plus efficace, plus vite et plus fondée. En suivant le combat au cours des opérations militaires (l'engagement, la contre-attaque ou son abatement, l'extraction, l'évacuation du nid des blessées) il peut organiser le service logistique.

L'ARMÉE CIBLE, LA LOGISTIQUE DU CORPS EXPÉDITIONNAIRE

Selon la science de la logistique, le soutien du corps expéditionnaire, des formations militaires provisoires d'armée jointe et de l'armée cible sont des tâches stratégiques accentuées. Les principes et méthodes traditionnels de la logistique ne sont plus applicables ; le soutien logistique multiple des forces combattantes exige une nouvelle explication et mentalité. Son organisation dépend de la mission, la structure, le cadre, l'équipement technique et la capacité de la formation combattante.

C'est le personnel combattant le mieux entraîné, avec l'équipement le plus moderne qui existe aujourd'hui. Ils sont les premiers pour instituer le système NCW dans le leurs et *LES OPÉRATIONS BASÉES SUR LES EFFETS* (Effects-Based Operations-EBO). La logistique se concentre particulièrement sur satisfaire tous leurs besoins. Leurs unités incluent, comme des éléments de base, le système NCW, la logistique concentrée et l'interopérabilité, dans n'importe quel environnement.

Les formations militaires provisoires et les forces combattantes de nos jours ont à leur disposition une connexion informatisée digitale, qui peut être vite préparée et engagée, et qui s'adapte aux changements opérationnels. Leur équipement est adapté à leurs capacités, leur service logistique est considéré une priorité.

L'approvisionnement des forces d'entraînement et d'équipement spéciaux requiert une force de service bien entraînée. Il s'agit d'une formation (groupe) de soutien et d'approvisionnement de plusieurs qualifications, qui s'ajuste aux combattants et à leurs équipements. Aujourd'hui, pour le service multiple d'un soldat combattant, il faut au moins 5-6 personnes de qualifications spéciales.

La mentalité et la qualification du personnel logistique doit se renouveler, par rapport aux doctrines de la théorie et la pratique du développement de l'armée, l'activité multinationale, les techniques et principes du combat changeants, l'apparition et l'application des nouvelles moyens techniques. Quand à la logistique, il faut un personnel dirigeant, directeur et exécutif, qui possède de nouvelles connaissances, habitudes, ressources et capacités.

Le soutien logistique a subi des changements, avec la diminution du nombre des combattants et l'apparition des plus petits groupes de combat. Le groupe employé est plus petit, donc il peut être équipé d'une façon plus moderne, et engagé sous un plus court délai. Les opérations ont changé de la même manière. Le temps est impératif ; 10 jours pour la préparation à l'état d'alerte et le transport jusqu'au théâtre d'opérations, 30 jours d'application militaire, 30 jours encore pour préparer à une nouvelle mission¹⁶

La planification du soutien logistique pour les opérations et la présence multiple de soutien exige la transformation totale de la mentalité.

A l'avenir, en ce qui concerne le combat armé, *LE SOLDAT, EN TANT QUE SYSTÈME*,¹⁷ DOIT ÊTRE CONÇU COMME UN MODULE. Les chercheurs ont marqué cinq domaines où des changements sont nécessaires pour le développement des capacités : *la mobilité, le rendement, l'endurance, la capacité de survivre, la direction et le contrôle*. Et encore, il ne faut pas négliger le savoir et l'expérience des experts de la logistique ; l'habillement, l'équipement, l'armement et l'approvisionnement en énergie. A part de cela, la présence d'autres matières

(énergies) est important également, comme les formes spéciales de l'alimentation, une modification de l'eau potable, enrichie des additifs rafraîchissants et désinfectants, qui étanche le soif d'une façon concentrée, ou l'efficacité des médicaments et leur format compact.

Le nouvel vêtement protecteur multifonctionnel protège contre les effets chimiques, biologiques et radiologiques. L'habit pour de diverses conditions climatiques protège contre toutes complications météorologiques. C'est climatisé, et peut être connecté au réseau informatique digital ou le char.

Le soldat, en tant que *SYSTÈME TACTIQUE* ne peut accomplir tout à fait sa mission qu'avec un approvisionnement et un soutien complet. Toute attention doit être dévouée à lui, en suivant d'une façon interactive son activité et ses besoins.

LES TENDANCES DU DEVELOPPEMENT DE LA LOGISTIQUE STRATEGIQUE

Le déploiement et l'échelonnement logistique militaire prendra moins de temps, aussi que l'occupation d'une certaine zone, le séjour là-bas et l'emploi opérationnel.

Le groupement des forces logistiques est échelonné dans l'espace. Ce n'est pas une formation cohérente ; c'est la location des troupes spécialisées d'une façon décentralisée, d'une certaine distance de l'un à l'autre, selon le territoire ou la mission. Pourtant, le soutien logistique se réalise à partir des capacités centralisées.

Il semble que la proportion du soutien logistique du combat offensif s'accroîtra, où la fréquence des opérations offensives cosmiques et aérospatiales aura un rôle important.

Déjà à la période sans qualification, la fortification et la préparation des capacités logistiques se concentrent sur les forces aériennes et spatiales. Il est nécessaire d'établir les capacités applicables des éléments de la logistique organisationnelle.

Il faut se rendre compte de l'emploi de la capacité du soutien logistique simultané sur des divers théâtres d'opérations, au niveau de l'armée jointe aussi que de l'armée cible.

La concentration simultanée des capacités sur de diverses formations combattantes, sur de diverses tâches échelonnées et sur des divers théâtres d'opérations devient possible. Le combat des formations fortifiées et basées sur les forces supérieures, avec l'engagement de l'armée et l'armement joints, en tant que stratégie logistique, doit être qualifié comme une stratégie opérationnelle décisive.

Le rôle de la mobilité logistique deviendra plus important au niveau stratégique. L'application des plus récents résultats de la science et de la technologie, le développement des capacités opérationnelles et tactiques et la préparation ciblée du personnel de soutien s'accélèrent.

Le maintien et l'emploi du pouvoir d'engagement sans égards pour la location devient une priorité pour chaque période et chaque type de forces armées au niveau du soutien logistique stratégique, opérationnelle et combative. Le niveau des connaissances, de l'habitude, de la capacité et de la qualification du personnel spécialisé devient plus important.

La création des capacités stratégiques, opérationnelles de la logistique spatiale et l'élaboration du soutien logistique militaire s'accélèrent et deviennent impératives.

CONCLUSION

Cet article présente les changements qui ont eu lieu au niveau des stratégies des dernières deux décennies, et essaye de pronostiquer, dans une optique et raisonnement logistique, les possibilités alternatives à venir qui émanent du contexte actuel.

De nos jours, au niveau de la stratégie et de la logistique, le processus des changements stratégiques s'accélère, qui entraîne un changement de qualité. En même temps, il y a des nouveaux défis, qui se présentent en ce qui concerne la science militaire et la science de la logistique. La présence et l'effet de ces défis fortifie le rôle stratégique de la logistique dans la solution des guerres et des conflits de nos jours.

L'espace se dilate, donc la logistique repense, dans cette espace multidimensionnelle, sa place stratégique, son rôle et ses tâches. Les systèmes et réseaux de chaînes de soutien, les capacités NCW de la logistique, les solutions opérationnelles continentales, maritimes et spatiales, le soutien logistique militaire hybride et la possibilité de l'emploi joint des forces humaines et robotiques sont son occupation prioritaires.

Dans l'avenir, l'armée cible, la formation expéditionnaire et les forces spatiales demanderont des capacités et des organisations logistiques sur mesure. Des nouveaux domaines s'insèrent dans l'environnement logistique, qui sont en partie inconnus, mais il y a déjà des résultats utilisables. La science de la logistique admet les résultats des recherches des sciences interdisciplinaires existantes, et les emploie dans son système vaste des solutions stratégiques, comme les connaissances multiples liées aux forces spatiales, l'application des nouveaux résultats scientifiques technologiques et le spectre de l'emploi des robots.

Ces domaines-là sont aujourd'hui les domaines les plus concentrés, dont l'exploration et ensuite la conception des possibilités de leur application logistique attend une réponse des représentants de la science de la logistique.

Keywords: space logistics, hybrid logistic support, cosmic environment, operation, capacities, strategy, tactics, NCW

¹BIBLIOGRAPHIE

Le Général Franks a dit en 2003, à l'époque des opérations iroquoises.

² Deák János:(2008) A katonai stratégia aktuális kérdései. ZMNE. KLHK. Kari Tudományos Tanulmánykötet. Parafrázis [Les questions actuelles de la stratégie militaire/paraphrase]

³ Deák János:(2008) A katonai stratégia változásai napjaink katonai műveleteiben. Előadás 2008. március 3-4. ZMNE HDI. Parafrázis [Les changements de la stratégie militaire dans les opérations militaires actuelles/paraphrase]

⁴ Laczkó Mihály: (2005). Katonai stratégiai alapismeretek. Budapest. ZMNE kiadó [Les rudiments de la stratégie militaire]

⁵ Várhegyi István: (2003) Organikus és programvezérelt haderőfejlesztés a 21. században. Hadtudomány 2003 / 1 szám. [Développement organique et à programme des forces armées au 21e siècle]

⁶ Deák János:(2008) A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. Hadtudomány 2008/1 szám, p.: 62 [Les changements des stratégies militaires et les directions possibles de leur développement]

⁷ Halászné Sipos Erzsébet: Metró, 2008. február 19. [Métró]

⁸ Űrlogisztika: (2008) Estók Sándor saját forrás [Logistique spatiale, propre source]

⁹ Nincs kizárva az űrháború (...) Valóra válhat a csillagok háborúja? National Geographic 2008. 02. 20. 13:45. [La guerre spatiale ne peut pas être exclue (...) La guerre des étoiles peut devenir une réalité ?]

¹⁰ Estók Sándor: (2007) Az intelligens logisztika digitális környezetben, TRANZIT Az üzleti élet, a logisztika és a gazdaság szakmai lapja, VIII. évf. 2007. november. p. 22-23. [Logistique intelligente dans l'environnement digital]

¹¹ John Baylis (2002)Strategy in the Contemporary World. Magyar fordítás Meszerics Tamás 2005. A stratégia a modern korban. IV. rész A nagystratégia mai kérdései 314 – 316. o. Zrínyi Kiadó 2005. ISBN 963 327 400 1 [Stratégie dans le monde contemporain]

¹² Hibrid logisztikai támogatás: (2008) Estók Sándor saját forrás [Soutien logistique hybride, propre source]

¹³¹³ Knoll Imre:(2001) Logisztika a 21. században. KIT Képzőművészeti Kiadó. Budapest [Logistique au 21e siècle]

¹⁴ Várhegyi István: (2003) Organikus és programvezérelt haderőfejlesztés a 21. században. Hadtudomány 2003 / 1 szám. [Développement organique et à programme des forces armées au 21e siècle]

¹⁵ Várhegyi István: (2003) Organikus és programvezérelt haderőfejlesztés a 21. században. Hadtudomány 2003 / 1 szám. [Développement organique et à programme des forces armées au 21e siècle]

¹⁶ Lackó Mihály (2005) Katonai stratégiai alapismeretek. Budapest, ZMNE p.156. [Les rudiments de la stratégie militaire]

¹⁷ Szternák György: Gondolatok a fegyveres küzdelem problémáiról. Dolgozat. [Réflexions sur les problèmes du combat armé]

Hadtudományi Szemle
2. évf. 3. szám (2009)

Hadművészet

Forgács Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája II.	1-8
Zsolt Haig: Classification of information based attacks	9-14
László Kovács: Obama's new cyberspace policy	15-20
Márton Andrea: Finnország részvétele a békefenntartó műveletekben	21-33

Társadalomtudomány

Fülek András: A harcművészeti kultúra kibontakozása az Edo-kori Japánban II.	34-40
Zsolt Dézsi: Experiences of usage of e-learning materials and b-learning method in some member states of the community part 1	41-47
Tongori András: Az MH PRT Afganisztán lélektani műveletei	48-51
Gorda Éva: A kulturális sokk jelenléte a haditudósító munkájában	52-60
Kolossa László: Az egyéni képességek szerepe a haderő megújulásában	61-68
György Szekeres: The sophomore cadets' imagination of their own leadership style	69-75
Csaba Szombath: Changing public attitudes in Hungary about the international integration of the military following the NATO accession	76-84
Farkas László: Az írásanalitika, mint a parancsnoki munkát segítő módszer	85-92

Általános

Sándor Pellek: Possibilities and questions of NATO emergency care system. Blunt thoracic injuries after high energy trauma – therapeutical strategies and experiences.	93-97
Osztai Judit: Könyv a kiberháború víziójáról	98-100
Túri Viktória: Az előítéletek és sztereotípiák megjelenése a katonanők életében	101-111
Harald Pöcher: Economic warfare	112-115
Sándor Estók: Logistique des strategies, strategie de la logistique changement d'époque au niveau du soutien logistique militaire	116-125